كتاب الصلاة و حكم تاركها

الإمام ابن قيم الجوزية

Ibn Kajjim el-Dževzijje

Namaz

i propisi njegovog ostavljača

Es Sunne

Namaz i propis njegovog ostavljača

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijje

Prijevod:	Emsad Pezić, prof.
Redaktor:	Hajruddin Ahmetović, prof.
Lektor:	Saraj
Korektura i DTP:	Saraj
Dizajn:	Saraj
Izdavač:	Es-Sunne, Rožaje
Štampa:	Bemust, Sarajevo

Tiraž: 300 primjeraka

Rožaje,

NAMAZ
I PROPIS NJEGOVOG OSTAVLJAČA

Autor:
Imam Ibn Kajjim el-Dževzijje

Verifikacija:
Sejjid Ibrahim Imran

بسم الله الرحمن الرحيم

Uvod verifikatora (muhakkika)

Zaista zahvala pripada Allahu, Njega hvalimo, od Njega pomoć i oprosta molimo. Allahu ﷻ, se utječemo od zla naših duša i od naših loših dijela. Koga Allah uputi nema toga ko će ga u zabludu odvesti, a koga ostavi u zabludi nema toga ko će ga na Pravi put uputiti.

Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga i svjedočim da je Muhammed Allahov rob i poslanik.

A zatim, Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا
كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas je stvorio od jedne osobe, od koje je njen par stvorio, a od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao! Bojte se Allaha, Čijim imenom jedni druge molite, i čuvajte rodbinske veze! Allah doista nad vama bdije!" (En-Nisa, 1)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

"O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani!" (Ali-Imran, 102)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo Istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti... A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će veliki uspjeh." (El-Ahzab, 70-71)

A zatim:

Pred nama je knjiga *"Namaz i propis njegovog ostavljača"* Ibn-Kajjima el-Dževzijje, uvaženog alima, allame (autoriteta), imama ummeta i oživljavača sunneta i zatirača novotarija, neka mu Allah poveća ugled.

Ova knjiga sadrži odgovore na deset pitanja koja su upućena imamu Ibnul-Kajjimu, pa je na njih odgovorio redom, a divan li je onaj kome su postavljena ta pitanja, čovjek od pameti, koji te zadovolji odgovorom, čovjek koji je hafiz šerijatskih tekstova. Čovjek dubokog razumijevanja, koji razvrstava i komentariše mišljenja učenjaka i fekiha (pravnika), u mes'elama (šerijatsko-pravnim pitanjima), a zatim izdvaja najodabranije mišljenje i govori o njegovim dokazima i postvkama.

Ovo djelo je veoma važno, posebno u ovom vremenu kada su ljudi zaboravili, ili se prave da su zaboravili ovaj vječni farz. Među njima ima onih koji znaju Allahov ﷻ i Poslanikov ﷺ propis u pogledu ostavljanja namaza, a ima i onih koji su neznalice u tom pogledu. Namaz je vječno i čvrsto uže od islamskih užeta. Ljudi su nažalost napustili Allahovu Knjigu i sunnet Njegova Poslanika ﷺ, pa su za sudije u životu uzeli nešto drugo mimo njih. Tako da su narušene Allahove granice i obezvrijeđene islamske svetinje. Raširila se iskvarenost, povećale su se nedaće i raširile razne bolesti. Proširile su se mnoge zabludjele ideje kao i nosioci istih na raznim stranama svijeta, *la havle vela kuvvete illa billah*. Istinu je rekao Uzvišeni:

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن
تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا

"Njih smijeniše naraštaji, koji namaz napustiše i za požudama pođoše; oni će propast susresti; izuzev onih koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući." (Merjem, 59-60)

Vjerovatno će se onaj ko pročita ovu knjigu pokajati svome Gospodaru i uvidjeti istinu o kojoj ova knjiga govori, te da će okrenuti novu stranicu u odnosu spram svoga Gospodara vraćajući se i kajući Mu se. Knjiga sadrži veliko dobro u smislu zastrašivanja onih koji ostavljaju ovaj veliki farz ili ga lijeno i nehatno obavljaju, kao i u smislu podsticanja na obavljanje istog. Zatim, govori o propisu namaza i podstiče na obaveznost njegovog obavljanja onako kako nam je to dostavio Božiji odabranik ﷺ, kada je rekao: ***"Klanjajte onako kako ste mene vidjeli da klanjam."*** Bilježi ga Buharija.

Zatim je knjigu završio sa opisom Poslanikova ﷺ, namaza.

Dragi muslimanu, ispred tebe je knjiga koja sadrži deset veoma važnih pitanja o namazu koja skoro da ne možeš naći tako pojašnjena i razrađena osim u ovoj knjizi. Pa neka je na tome hvala Allahu Gospodaru svjetova.

Moje učešće u ovoj knjizi

1. Uradio sam tahridž (izvod) Kur'anskih ajeta.
2. Uradio sam tahridž (izvod) hadisa i pronašao njihove izvore u knjigama sunneta.
3. Ukazao sam na vjerodostojne-*sahih* i slabe-*daif* hadise pri čemu sam se najviše koristio verifikacijom-*tahkikom* našeg šejha i profesora Nasirudina el-Albanija, a ponekad i drugima mimo njega.
4. Pojasnio sam neke riječi koje su navedene u samoj knjizi ili su prenešene u nekim hadisima.
5. U knjizi sam odradio sadržaje.
6. Napravio sam sadržaj hadisa sa isječcima dijelova istih i to po abecednom redu. (Ovo je u ar. verziji knjige, op. p.)

I na kraju molim Uzvišenog Allaha da ovo što sam uradio bude iskreno samo radi Njega.

Napisao: Ebu-Hafs Sejjid Imran

بسم الله الرحمن الرحيم

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova

Kakav stav zauzima cijenjena ulema, koju je Allah uputio i na Pravom putu učvrstio, u pogledu sljedećeg:

1. U pogledu onoga ko namjerno ostavi namaz, da li je obaveza ubiti takvog ili ne?

2. Ako se ubije da li se ubija kao *murted*-otpadnik od vjere i kao kafir, te se kao takav ne gasuli, ne klanja mu se dženaza i ne ukopava se sa muslimanima u njihova groblja (mezarja), ili se ubija zbog prekršaja za koji je Šerijat odredio smrtnu kaznu (ar. *had*) ali i pored toga ostaje musliman?

3. Da li ostavljanjem namaza propadaju i bivaju poništena sva čovjekova djela?

4. Da li se dnevni namazi primaju ako se klanjaju po noći i da li se noćni namazi primaju ukoliko se klanjaju po danu?

5. Da li je validan namaz onoga ko klanja pojedinačno iako je u mogućnosti klanjati ga u džematu?

6. Ako je namaz takvog ispravan, da li je grješan zbog napuštanja džemata?

7. Da li se uslovljava odlazak u mesdžid ili je dozvoljeno da se obavlja u kući?

8. Šta je propis za onog ko ga obavlja brzo i ne upotpunjava ruku' i sedždu u namazu?

9. Koliko je dugo trajao Poslanikov ﷺ namaz? Kakvo je pravo značenje olakšanja na koje je Poslanik ﷺ ukazao riječima: ***"Klanjaj im namaz koji je najlakši za njih"***, i na šta upućuju njegove riječi koje je uputio Mu'azu ؓ: ***"Zar želiš da ljude staviš na kušnju?"***

10. Zadnje pitanje je da nam opišete kako je izgledao namaz Poslanika ﷺ, - od početnog tekbira pa sve do njegova završetka - i da nam to opišete i ukratko predstavite tako da onaj ko o tome pita kada ga pročita stekne osjećaj kao da prisustvuje Poslanikovom ﷺ namazu.

Allah ﷻ, je na Zemlji ostavio one koji će upućivati na Pravi put i koji će objašnjavati propise i navoditi dokaze. Allah ﷻ nije obavezao *džahile* (neznalice) na učenje sve dok nije obavezao učenjake da podučavaju i objašnjavaju.

Cijenjeni šejh, imam, od primjera *selefa*, pomagač sunneta i zatirač novotarija, šejh Šemsuddin Muhammed b. Ebu-Bekr el-Hanbeli, poznat kao Ibn-Kajjim el-Dževzijje, je odgovorio na ova pitanja, neka Allah bude njim zadovoljan i neka mu podari vječni Džennet.

PRVO PITANJE

U POGLEDU ONOGA KO NAMJERNO OSTAVI NAMAZ, DA LI JE OBAVEZA UBITI TAKVOG ILI NE ?

بسم الله الرحمن الرحيم

Hvala Allahu, Njemu zahvaljujemo, od Njega pomoć i oprost od grijeha tražimo. Allahu se utječemo od zla naših duša i od naših loših dijela. Koga Allah uputi nema toga ko će ga u zabludu odvesti, a koga u zabludi ostavi nema toga ko će ga na Pravi put uputiti.

Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha ﷻ i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik, neka je salavat i selam na njega, njegovu porodicu, njegove žene i ashabe.

1. PITANJE

U POGLEDU ONOGA KO NAMJERNO OSTAVI NAMAZ, DA LI JE OBAVEZA UBITI TAKVOG ILI NE ?

PROPIS ZA NAMJERNO OSTAVLJANJE NAMAZA

Muslimani se ne razilaze oko stava da namjerno ostavljanje namaza predstavlja jedan od najvećih grijeha uopšte, te da je to, istovremeno, jedan od najvećih među "velikim grijesima" i da je dotični grijeh kod Allaha ﷻ, veći od ubistva, bespravnog uzimanja imetka, zinaluka (bluda), krađe, konzumiranja alkohola, te da je počinioc pomenutog grijeha izložen Allahovoj srdžbi i kazni i poniženju kako na dunjaluku tako i na ahiretu.

Razišli su se u pogledu ubijanja takvog, načina njegova ubijanja, kao i njegova proglašavanja kafirom.Tako su Sufjan b. Se'id es-Sevri, Ebu-Amr el-Evzai, Abdullah b. El-Mubarak, Hammad b. Zejd, Vekia b. el-Džerrah, Malik b. Enes, Muhammed b. Idris Šafija, Ahmed b. Hanbel, Ishak b. Rahoja, i njegovi drugovi mišljenja da se takav ubija.

Zatim su se razišli u načinu njegova ubistva. *Džumhur* (većina) učenjaka je stava da će se takav pogubiti udarcem sablje po vratu. Neki učenjaci šafijske pravne škole zastupaju mišljenje de se takav treba tući

drvetom dok ne proklanja ili dok ne umre. Ibn-Šurejh kaže da takvog treba zastrašivati bockanjem sablje dok ne umre jer bi takav čin bio najsnažniji vid prijetnje, i mogao bi doprinijeti njegovom povratku ka izvršavanju namaza.

Džumhur svoj stav potkrepljuje hadisom Allahova Poslanika ﷺ, u kojem kaže: ***"Allah je propisao dobročinstvo u svakoj stvari, pa kada ubijate na lijep način ubijajte."*** [1]

A udarac sabljom po vratu predstavlja najlakšu i najbržu smrt. Allah ﷻ, je u ratu sa nevjernicima i otpadnicima propisao udarac po vratu a ne podbadanje ili bockanje sabljom.[2] A kada je u pitanju kamenovanje oženjenog koji je učinio zinaluk, to je iz razloga kako bi čitavo tijelo osjetilo bol kao što je čitavo tjelo uživalo u zabranjenom. Ova vrsta ubistva je jedna od najružnijih vrsta ubistva jer je i poziv duše u zinaluk shodno čovjekovoj prirodi veoma jak pa je zbog toga i propisana ovako teška kazna kako bi parirala jačini tog poziva. Ovakav vid kažnjavanja nas podsjeća na Allahovu kaznu Lutovog naroda koji je kamenovan kamenjem zbog razvrata koji su činili.

Mišljenje onih koji kažu da se ostavljač namaza ne ubija

Ibn-Šihab ez-Zuhri, Seid b. el-Musejjeb, Omer b. Abdulaziz, Ebu-Hanife, Davud b. Alij i El-Muzeni su stava da takvog treba uhapsiti dok se ne pokaje ili dok ne umre, ali da se ne ubija. Pristalice ovog mezheba svoj stav grade na sljedećim dokazima:

U hadisu koji prenosi Ebu-Hurejre ؓ, se navodi da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne izgovore da nema drugog boga osim Allaha, pa kada to kažu zaštitili su od mene***

[1] Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sajdu ve ez-Zebaihu ve ma ju'kelu min el-hajevan*, poglavlje El-emru bi ihsani ez-zebhi ve el-katli ve tahdidi eš-šefreti 3/1955/1548; i Ebu-Davud u knjizi *Dahaja*, poglavlje Fi en-nehji en tusbere el-behaimu ve er-rifki bi ez-zebiha, Ebu-Hatim, 3/1228, hadis br. 2815; i Tirmizi u knjizi *Ed-Dijat an Resulillah*, poglavlje, Ma džae fi en-nehji anil-musle, 4/22, hadis br. 1409; i En-Nesai u knjizi *Ed-Dahaja*, poglavlje, El-emru bi ihdadi eš-šefre, 4/180, 181, hadis br. 4418, i Ibn-Madže u knjizi *Ez-Zebaih*, poglavlje, Iza zebahtum fe ahsinu ez-zebha, 3/123, hadis br. 3180.

[2] Ar. izraz „en-nahs" označava mrdanje ili guranje. Pogledaj *Nihaje*, 5/31.

svoje živote i imetke osim što nalaže njegovo pravo, (tj *pravo kelime i šehadeta).*"[1]

Prenosi se od Ibn-Mesuda ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Nije dozvoljena krv muslimana koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov poslanik osim u tri slučaja: oženjenog zinalučara, glava za glavu i onaj ko napusti svoju vjeru i odvoji se od džemata."***[2]

Hadis se bilježi u dva *Sahiha*. I kažu: "Namaz je od praktičnih propisa te se zbog njegova ostavljanja ne ubija, kao što se ne ubija zbog ostavljanja posta, zekata i hadža."

Oni koji zagovaraju stav obaveznog ubijanja u prilog svog mišljenja navode riječi Uzvišenog:

فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن
تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ

"Kada prođu sveti mjeseci, onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte. Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru, jer Allah zaista prašta i Milostiv je." (Et-Tevba, 5)

Allah ﷻ, je naredio da se ubijaju sve dok se ne pokaju od svog širka i dok ne budu obavljali namaz i davali zekat. Oni koji tvrde da se ostavljač namaza ne ubija kažu: "Čim se pokaje od širka spasio se od ubistva pa makar i ne klanjao i ne udjeljivao zekat." Međutim, ovo je suprotno onome na što upućuje sam Kur'an.

U dva *Sahiha* se bilježi hadis koji prenosi Ebu-Seid el-Hudrija ﷺ, da je Alija ﷺ, dok je bio u Jemenu poslao Poslaniku ﷺ komadić neočišćenog zlata umotanog u kožu, pa ga je Poslanik ﷺ podijelio među četvericom. Zatim mu je neki čovjek rekao: ***"Boj se Allaha, o Allahov***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Zekat*, poglavlje, Vudžubu zekati, hadis br. 1399; i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje, El-emru bi kitali nasi hatta jekulu la ilahe illallah, 1/20 i 51 u lancu preko Ubejdullaha b. Mesuda od Ebu-Hurejre... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Dijat*, poglavlje, Kavluhu teala 'Enne nefse binnefsi', 12/209, hadis br. 6878; i Muslim u knjizi *Kasame*, poglavlje, 3/1686 i 1302 u lancu preko Mesruka od Abdullaha...od njega.

Poslaniče." Pa je rekao: 'Teško tebi, zar ja nisam najpreči od stanovnika Zemlje da se bojim Allaha'. Zatim je otišao onaj čovjek, a Halid b. Velid reče: 'Šta misliš, Božiji Poslaniče, da mu odsiječem glavu?' On mu na to odgovori: 'Ne, vjerovatno obavlja namaz.' Halid na to reče: 'Koliko klanjača svojim jezikom govori ono što nije u njegovom srcu?' Na to mu Allahov Poslanik ﷺ uzvrati: 'Nije mi naređeno da prorovim u ljudska srca niti da otvaram njihove utrobe.'"[1]

Poslanik ﷺ je kao razlog zabrane njegova ubistva naveo činjenicu da on klanja, što opet upućuje da se onaj ko ne klanja ubija. Otuda u drugom hadisu jasno kaže: ***"Zabranjeno mi je da ubijam klanjače."*** [2] Što opet upućuje da Allah nije zabranio ubistvo onih koji ne klanjaju ili neklanjača.

Bilježe imam Ahmed i Šafija, u svojim *Musnedima,* u hadisu Ubejdullaha b. Adija b. Hijara, da mu je neki čovjek od ensarija pričao kako je došao Allahovom Poslaniku ﷺ, dok je bio u nekom medžlisu, a zatim je od njega tražio dozvolu da ubije nekog munafika, pa je Poslanik ﷺ glasno upitao: ***"'Zar on ne svjedoči da nema drugog boga osim Allaha?', 'Svakako, ali on od tog šehadeta nema ništa.', odgovori ensarija. Pa je Poslanik ﷺ ponovo upitao: 'Zar ne svjedoči da je Muhammed Allahov poslanik?', 'Svakako, ali on od tog šehadeta nema ništa.', ponovo odgovori onaj ensarija. Poslanik ﷺ ponovo upita: 'Zar on ne obavlja namaz?', 'Svakako, ali on od tog namaza nema ništa', reče ensarija. Na to mu Poslanik ﷺ, reče: 'To su oni koji su mi zabranjeni da ih ubijem.'"***[3]

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Megazi* poglavlje, Ba'su Alij b. Ebu-Talib ve Halid b. Velid ila Jemen, 7/665, hadis br. 4351, i Muslim u knjizi *Zekat*, poglavlje, Zikru havaridž ve sifatihim, 2/144 i 742 u lancu preko Abdurrahmana b. Ebu-Neima od Ebu-Seida El-Hudrija.. od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Edeb*, poglavlje, Fi hukmi fi muhannesin, 4/2100, hadis br. 4928, u lancu preko Ebu-Hašima od Ebu-Hurejre u priči o čovjeku dvospolcu koji je obojio ruke i noge i Bejheki u *Sunenu-l-kubra*, 8/224 u lancu preko Hašima...od njega i Darekutni u svom *Sunenu* 2/54 i 90 i Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 2/917, hadis br. 963.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 5/432, hadis br. 23720 u lancu preko Ata'a b. Jezida Lejsija od Ubejdullaha b. Adija b. Hijara... od njega i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 7/196, Šafija u svom *Musnedu*, 1/320 i Malik u *Muveti'*, 1/171, hadis br. 413, i Bejheki u *Šu'bul-iman*, 3/34, hadis br. 2796, svi preko Ata'a... od njega. Spomenuo ga je Albani u Semerul-mustetab, hadis br. 6 i kaže: 'Malik ga bilježi kao mursel sa vjerodostojnim senedom a spojeno (do Poslanika) ga bilježe Šafija i Ahmed u svojim *Musnedima*.'

Pomenuti hadis ukazuje da mu nije zabranio da ubije onoga ko ne klanja.

Bilježi Muslim, u svome *Sahihu,* od Ummu-Seleme, r.a., da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Nad vama će biti postavljeni emiri pa će te vidjeti neke stvari od dobra, i druge koje će te prezirati. Onaj ko to bude negirao opravdan je. Onaj ko to bude mrzio spasit će se. Ali onaj ko sa tim bude zadovoljan i to slijedio."***[1] ***Pa su rekli: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li se boriti protiv njih?' ' Ne sve dok budu klanjali', reče. "***[2]

U oba *Sahiha,* u hadisu od Abdullaha b. Omera ﷺ, se navodi da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne posvjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik i dok ne budu obavljali namaz i davali zekat. Kada to urade zaštitili su od mene svoju krv i svoje imetke osim kada to zahtjeva pravo islama, a njihov obračun će biti kod Allaha ﷻ. "***[3]

U hadisu je dvostruki dokaz u korist onih koji naređuju ubistvo neklanjača.

Prvo. Naređeno mu je da se bori protiv njih sve dok ne budu obavljali namaz.

Drugo. Njegove riječi u predaji: ***"Osim što nalaže njegovo pravo"***, (tj pravo kelime i šehadeta), a namaz je od najvećih prava maksime šehadeta.

Prenosi se od Ebu-Hurejre ﷺ, da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, da klanjaju namaz i***

[1] Rečenica je nedovršena i njen završetak proizilazi iz prethodno spomenutog, tj. „Ali onaj ko sa tim bude zadovoljan i to bude slijedio neće imati opravdanja i neće se spasiti grijeha." (op. recezenta na osnovu govora drugog verifikatora Bessama Abdul-Vehhaba el-Džabija).

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Imara* , poglavlje, Iza buje'a halifetani, 3/63 i 1481 i Tirmizi u knjizi *Fiten*, 4/529, hadis br. 2265 i Ahmed u *Musnedu*, 67295 i 302, svi preko Hasana od Dabeta od Ummu-Seleme... od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Njegov tahridž je prethodno naveden.

daju zekat, poslije toga zabranjena mi je njihova krv i imetak, a njihov račun je kod Allaha." [1]

Bilježi ga Ahmed i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*. Poslanik ﷺ, nas je obavjestio da mu je naređena borba protiv ljudi sve dok ne budu obavljali namaz, te da njihova krv i imetak postaju zabranjenim nakon što izgovore dva šehadeta, budu obavljali namaz i davali zekat. Prije toga njihovi imeci i krv nisu bili zabranjeni već su naprotiv bili dozvoljeni.

Prenosi se od Enesa b. Malika ؓ da je rekao: "*Nakon što je umro Allahov Poslanik ﷺ Arapi su se odmetnuli pa je Omer ؓ, rekao: 'O Ebu-Bekre, kako ćeš se boriti protiv Arapa?' Pa je Ebu-Bekr ؓ, odgovorio: 'Zaista je Poslanik ﷺ rekao: 'Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov poslanik i dok ne budu obavljali namaz i davali zekat.*'"[2] Bilježi ga Nesai, a hadis je sahih.

Pomenuti hadisi ograničavaju (ar. *mukajjed*) opšti hadis (*mutlak*) u kojem je izostavljen spomen namaza i zekata, a koji zagovornici mišljenja da se ostavljač namaza ne ubija koriste kao dokaz. A, ustvari, pomenuti hadis je dokaz protiv njih, jer zaštita krvi i imetka ne važi kada je u pitanju pravo islama, a namaz je sigurno u potpunosti najveće pravo islama.

A što se tiče hadis Ibn-Mesuda ؓ, u kojem kaže da nije dozvoljena krv čovjeka muslimana osim u tri slučaja, kažemo da je to dokaz u našu korist kada je u pitanju ova mes'ela. Jer, jedan od pomenute trojice je i onaj ko napusti svoju vjeru, a namaz je najveći i najvažniji temelj vjere. To se pogotovo može reći ako kažemo da je ostavljanjem namaza postao kafir i time u potpunosti napustio vjeru. Pa, ako bi smo i rekli da nije kafir, pa on je napustio stub vjere, a imam Ahmed bilježi predaju u kojoj se kaže: ***"Nema udjela u islamu onaj ko ostavi namaz."*** [3]

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 4/8, hadis br. 2248 i Hakim u *Mustedreku*, 1/544, hadis br. 1427 i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 7/177, Darekutni u svom Sunenu, 2/89, svi preko Ebu-Neima od Ebu-Anbesa Seida b. Kesira... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Ašretu nisa'* poglavlje, Gajretu, 3/741, hadis br. 3969, u lancu preko Ma'mera od Zuhrija od Enesa... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Malik u *Muveti'*, u knjizi Tahara, 1/51/40 i Darekutni u svom Sunenu, 2/52/1 u lancu preko Sulejmana b. Misvera b. Mahrame kaže: 'Ibn-Abbas je došao Omeru... pa ga je spomenuo. Bilježi ga i Ibn Ebi Šejbe u svome *Musanefu*, 7/439, hadis br. 37074 u lancu preko Ebu-Seleme i Jahja b. Abdurrahmana b. Hatiba i šejhova... u dugačkoj priči. Bilježi ga i Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 2/892, hadis br.

Omer b. Hattab ﷺ, je pisao namjesnicima po pokrajinama sljedeće: "*Za mene je najvažnija stvar kod vas namaz; onaj ko ga sačuva sačuvao je vjeru, a onaj ko ga izgubi taj će druge stvari (od vjere) još lakše izgubiti, nema udjela u islamu ko napusti namaz.*"

Imam Ahmed je rekao: "Svako ko se nemarno odnosi prema namazu taj ga i omalovažava. Takav se nemarno odnosi i prema cjelokupnom islamu i omalovažava ga. Čovjekov udio u islamu je shodno njegovom udjelu u namazu, njegova ljubav prema islamu je shodno ljubavi prema namazu. Zato, o Allahov robe, vidi kakvo je tvoje stanje i boj se da susretneš Allaha a da nemadneš udjela u islamu jer udio islama u tvom srcu je shodno udjelu namaza u tvom srcu.

Prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Namaz je stub vjere."***[1] Zar ne znaš da šatoru ako ti padne njegov centralni stub neće ti koristiti užad, kolje i platno?[2] A ako stub šatora bude uspravan okoristit ćeš se i ostalim dijelovima šatora. Takav je primjer namaza u pogledu cjelokupnog islama. Prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Prvo što ćete izgubiti od vaše vjere je***

---

923 u lancu preko Sulejmana b. Jesara... od njega i Bejheki u svome Sunenu, 3/366 i kaže: 'Prenijeli smo ga od Omera... a zatim ga je spomenuo.

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga El-Mirvezi u *Ta'zimu-s-salat* (1/219), rekao je: „Prenosi se od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao:...."; pa je naveo isti hadis.

Hadis bilježi El-Munavi u *Fejdu-l-kadir* (4/248) i El-'Adžluni u *Kešfu-l-hafa* (2/40) rekavši: „Pripovijeda Ebu-Na'im od Bilala b. Jahje da je rekao: 'Došao je neki čovjek Vjerovjesniku ﷺ ...."; Također je rekao: „Ovaj hadis je mursel i njegovi prenosioci su pouzdani, a neki šerijatski pravnici navode ga sa sljedećim izrazom: „Namaz je...." i tako do kraja hadisa.

Zabilježio ga je i Ibn-Hadžer u *Telhisu-l-habir* (1/173): „Prenosi ga Ebu-Na'im, učitelj Buharije, u knjizi *O namazu* od Habiba b. Selima, a on od Bilala b. Jahje...."; i rekao je: „Hadis je mursel, a njegovi prenosioci su pouzdani."

Bilježi ga i Ahmed u svome *Musnedu* (5/237) pod brojem (22121) sa senedom, od Šu'beta a on od El-Hakema, El-Hakem od Urveta b. En-Nezzala, a on od Muaza b. Džebela... ; sa istim metnom i sljedećim izrazom '... a što se tiče njenog stuba (tj. vjere islama), to je namaz...'; također navodi ga i El-Hakim u *El-Mustedreku* (2/447) pod brojem (3548) sa senedom od Mejmuna Ibn Ebi Šejbe, a on od Muaza b. Džebela...

El-Bejheki u *Es-Sunenu-l-Kubra* (9/20) sa senedom od Mejmuna...; i El-Haris u *Zevaidu-l-Hejsemi* (1/157/12) sa senedom od Urveta b. En-Nezzala; i Et-Taberani u *El-Mu'džemu-l-kubra* (20/143) sa senedom od Mejmuna...; i El-Bejheki u *Šu'bul-iman* (4/13) pod brojem (4225) sa senedom od Urveta...;

[2] Ar. izraz *taneb* su užeta koja povezuju šator.

emanet a zadnje što će te nje izgubiti je namaz. Biće ljudi koji će klanjati a koji u tome nikakva udjela neće imati." [1]

U drugom hadisu se kaže: ***"Prva stvar za koju će rob biti pitan od svojih dijela na Sudnjem danu je njegov namaz, pa ako mu bude primljen namaz biće mu primljena i ostala dijela a ako mu namaz bude odbijen biće mu odbijena i ostala dijela."*** [2]

Namaz je kraj naše vjere, a početak ispita koji ćemo polagati sutra na Sudnjem danu. Nema vjere niti islama nakon što se izgubi namaz, jer je to zadnja stvar koju čovjek može izgubiti od islama." Završen citat imama Ahmeda.

Namaz je prvi farz u islamu. To je zadnja stvar koja će se izgubiti od vjere, on predstavlja početak i kraj islama. Ako otiđe njegov početak i kraj onda će nestati cjelokupan islam. Svaka stvar kojoj nestane prvi i zadnji dio, nestane i ona u potpunosti. I kako kaže imam Ahmed: "Svaka stvar u koje se izgubi zadnje (nešto što čini osnovu te stvari), predstavlja gubitak te stvari". Pa, ako čovjek izgubi svoj namaz - izgubio je svoju vjeru.

Ono što želimo istaći jeste, da hadis Ibn-Mesuda ﷺ: ***"Nije dozvoljena krv muslimana, koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov poslanik osim u tri slučaja: oženjenog zinalučara, glava za glavu i onaj ko napusti svoju vjeru"***,[3] predstavlja najjači dokaz da se ostavljač namaza ubija.

---

[1] Bilježi ga El-Kada'ai u *Musneduš-Šihab* (1/155) pod brojem (215) sa senedom od Qaz'ata b. Suvejda, a on od Davuda b. Ebu-Hinda, a on od Ebu-Hurejre...; i El-Makdisi u *El-Ehadisul-muhtara* (4/410) pod brojem (1583) sa senedom od Sevaba b. Džemila, a on od Sabita, a on od Enesa... isto tako.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga El-Makdisi u *El-Ehadisul-muhtara* (7/144) pod brojem (2578) sa senedom od Ishaka b. Jusufa el-Ezraka, a on od El-Kasima b. Osmana Ebu-l-'Ala El-Basrija, a on od Enesa od.. od njega. Bilježi ga Hejsemi u *Mudžmeu'*, 1/291/292, od Enesa da je rekao: Bilježi ga Taberani u *Evsatu*, u njemu je Kasim b. Osman za kojeg Buharija tvrdi da njegove hadise ne treba slijediti. Bilježi ga i En-Nesai u knjizi *Es-sala*, poglavlje, El-muhasebetu ales-sala, 1/344, hadis br. 465, i Tirmizi u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Inne evvele Malik u *Muveti'*, juhasebul-abdu jevmel kijameti es-sala, 2/269, hadis br. 413 i Taberani u *Evsatu*, 2/240, hadis br. 1859 u lancu preko Kasima b. Osmana od Enesa... od njega.

[3] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

DRUGO PITANJE

AKO SE UBIJA DA LI SE UBIJA KAO MURTED (OTPADNIK) OD VJERE I KAO KAFIR, ILI SE UBIJA ZBOG PREKRŠAJA ZA KOJI JE ŠERIJAT ODREDIO SMRTNU KAZNU ALI I PORED TOGA OSTAJE MUSLIMAN?

2. PITANJE

AKO SE UBIJE DA LI SE UBIJA KAO MURTED (OTPADNIK) OD VJERE I KAO KAFIR, TE SE KAO TAKAV NE GASULI, NE KLANJA MU SE DŽENAZA I NE UKOPAVA SE SA MUSLIMANIMA U NJIHOVA MEZARJA, ILI SE UBIJA ZBOG PREKRŠAJA ZA KOJI JE ŠERIJAT ODREDIO SMRTNU KAZNU (AR. HAD) ALI I PORED TOGA OSTAJE MUSLIMAN?

MIŠLJENJA U POGLEDU TRAŽENJA POKAJANJA OD OSTAVLJAČA NAMAZA

Oni koji su mišljenja da se ostavljač namaza ubija, razišli su se u sljedećim pitanjima:

Prvo. Da li se od njega traži pokajanje ili ne? Poznati stav je da se od njega traži da se pokaje pa ako se pokaje ostavlja se, a ako ne ubija se. Ovo mišljenje zastupaju Šafija i Ahmed, a to je jedno od dva mišljenja imama Malika. Ebu-Bekr Tartuši u svom *Ta'liku* kaže: "Po mezhebu imama Malika njemu se kaže: 'Klanjaj dok još ima vremena', pa ako pristane ostavlja se na miru a ako ne proklanja do isteka namaskog vremena ubija se." Da li se od njega traži pokajanje ili ne? Neki naši prijatelji kažu da se od njega traži pokajanje, pa ako se pokaje ostavlja se, a ako ne ubija se. Drugi su mišljenja da se od njega ne treba tražiti pokajanje, jer je u pitanju *had* od Allahovih *hadova*[1] nad kojima se izvršava kazna, tako da mu tevba u pogledu izvršenja kazne ne pomaže, tj., tevba ne poništava kaznu, kao što je to slučaj sa zinalučarom[2] i kradljivcem. Ovo mišljenje zastupaju oni koji kažu da se ostavljač namaza ubija zbog hada tj., šeriatski propisane i ograničene kazne. Pa ako je uzrok ubistva ostavljača namaza had, kao što je to slučaj sa ubistvom zinalučara i drumskih razbojnika, onda treba znati da kod izvršenja Allahovih hadova (ar. *hududullah*), treba osigurati određene uzroke te da iste ne poništava tevba nakon što se slučaj ili parnica dostavi islamskom vladaru.

---

[1] Šerijatski precizno određena kazna za pojedine grijehe. (op. p.)

[2] Zinalučar je osoba koja upražnjava vanbračni spolni odnos. (op. p.)

Što se tiče onih koji kažu da se ubija zbog nevjerstva, za njega ovo nije obavezno jer ga oni izjednjačavaju sa *murtedom*-otpadnikom, pa ako primi islam sa njega spada smrtna kazna. Tartuši kaže: "Na isti način mi postupamo sa onim koji kaže: 'Neću da se abdestim' ili 'neću da se okupam od džunupluka', ili da kaže: 'neću da postim'. On se ubija i od takvog se ne traži pokajanje, svjedno da li tvrdi da su te radnje farz ili niječe njihov fardijet (njihovu obaveznost)."

Kažem: "Ovo što prenosi Tartuši, od nekih svojih prijatelja, da se ubija bez prethodnog traženja pokajanja od njega, je jedan od rivajeta imama Malika. Što se tiče traženja pokajanja od murteda, kod imama Ahmeda i Šafije postoje dva rivajeta. Tako, onaj ko pravi razliku u traženju pokajanja od murteda i ostavljača namaza, treba znati da traženje pokajanja od murteda nije isto kao i traženje pokajanja od ostavljača namaza, kao što je mišljenje Malika po jednom rivajetu. On kaže: "Poznato je da musliman neće napustiti svoju vjeru osim zbog neke šubhe koja bi ga sprečila da ostane u vjeri. Od takvog se traži pokajanje uz nadu da se ukloni ta šubha. Ostavljač namaza, i pored tvrdnje da je on (namaz) obavezan, nema nikakve nejasnoće." Oni koji zagovaraju traženje tevbe u ovom slučaju, odgovaraju: "Ovo je ubijanje zbog ostavljanja vadžiba za koji je propisano traženje tevbe, pa je traženje tevbe od dotičnog vadžib, kao što je to slučaj kod ubistva zbog otpadništva." I kažu: "Ovdje je traženje pokajanja još preče, jer je veća mogućnost da se vrati i pokaje, jer će ga njegovo pridržavanje islama ponukati na tevbu, što bi trebalo da ga sačuva od kazne na dunjaluku i na ahiretu." Ovo je ispravno mišljenje, jer je izjednačavanje dotičnog sa murtedom najgora solucija za njega. Ashabi su se složili oko primanja tevbe od murteda i onog ko odbije davati zekat. A Uzvišeni kaže:

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَنتَهُواْ يُغۡفَرۡ لَهُم مَّا قَدۡ سَلَفَ وَإِن يَعُودُواْ فَقَدۡ مَضَتۡ سُنَّتُ ٱلۡأَوَّلِينَ

"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo; a ako se ne okane – pa zna se šta je s drevnim narodima bilo." (El-Enfal, 38)

Ovo obuhvata murteda i druge.

Razlika u ubistvu ovoga *had* kaznom i ubistvu zinalučara i drumskog razbojnika je u tome što je ubistvo ostavljača namaza zbog toga

što bi on nastavio sa ostavljanjem namaza u budućnosti, te zbog toga što ga je ostavljao u prošlosti, za razliku od onoga koji se ubija zbog *had* kazne jer je njegovom ubistvu prethodio prekršaj za koji slijedi *had* kazna i njemu nije ostao nikakav način da izbriše taj prekršaj. Ovaj (ostavljač namaza) ima načina, a to je da klanja namaz poslije prolaska njegova vakta, po mišljenju četverice imama, i po drugima. A što se tiče nekih Ahmedovih drugova koji kažu da nema načina da dostigne propušteno, a što je stav i jedne skupine selefa, oni kažu ubistvo je ovdje zbog ostavljanja a ostavljanje nestaje sa radnjom. Dok, što se tiče zinalučara i drumskog razbojnika, ubistvo u njihovom slučaju je zbog radnje a radnja koja se desila u prošlosti ne može nestati ostavljanjem nečega.

Poziv ostavljaču namaza prije ubistva

Druga mes'ela. Dotični se ne ubija dok se ne pozove na obavljanje namaza i dok se ne usprotivi. Poziv na obavljanje namaza ne treba ustrajno ponavljati. Zbog toga je Poslanik ﷺ, dozvolio klanjanje nafile iza namjesnika koji odgađaju namaz do izlaska njegova vremena[1] i nije dozvolio borbu protiv njih, niti je naređivao borbu protiv njih, jer, oni nisu bili uporni u ostavljanju namaza. Otuda, kada se ostavljač namaza pozove, pa on to bez opravdanog razloga odbije sve do prolaska vremena, može se reći da je kod njega prisutno ostavljanje namaza i ustrajnost na tome.

Da li se ubija zbog ostavljanja jednog namaza ili više njih?

Treća mes'ela. Zbog koliko ostavljenih namaza se ubija? Da li zbog jednog ili dva ili tri namaza? Ljudi su se u tom pogledu razišli. Sufjan es-Sevri, Malik, i Ahmed u jednom od rivajeta, kažu da se ubija zbog ostavljanja jednog namaza. Na tom stanovištu je šafijski i Ahmedov mezheb. Kao dokaz ovi koriste prethodne hadise koji upućuju na ubijanje ostavljača namaza. Prenosi Muaz b. Džebel ؓ, da je Poslanik ﷺ,

---

[1] Ovo je sahih. Misli na hadis Ibn-Mesuda ؓ, koji je kod Muslima i drugih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-salatu*, poglavlje, Ved'u ejdi ala rukab fi ruku'in, 1/378/534 i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 3/67, hadis br. 1640, i Ebu-Davud u svon *Sunenu* od Ebu-Zerra, 1/117, hadis br. 431.

rekao:*"Ko namjerno ostavi propisani namaz sa njega spada Allahova zaštita."* [1] Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*.

Prenosi se od *Ebu-Derda'a* ﷺ, da je rekao: *"Oporučio mi je Ebul-Kasim* ﷺ, *da ne ostavljam namaz namjerno, jer ko ga ostavi namjerno sa njega spada zaštita."*[2] Bilježi ga Abdurrahman b. Ebi-Hatim u svom *Sunenu*. I zato, ako se takav pozove da obavi namaz u njegovom vremenu pa on to odbije riječima: 'neću da klanjam', takav nema opravdanja, time je pokazao svoju odlučnost i pretjerivanje u pogledu napuštanja namaza, što za sobom povlači obavezno ubijanje i proljevanje krvi dotičnog. Nema šerijatskog dokaza da treba čekati da takav propusti tri namaza za redom, niti je to potvrđeno idžmaom, niti je to neko rekao od ashaba. Tri namaza nisu ništa preča od dva. Rekao je Ishak, Ahmedov prijatelj,: "Ako bi ostavio namaz spojit će se i sačekat da prođe vrijeme drugog namaza koji dolazi poslije njega. Tako ako je propustio podne sačekat će se ikindija, a ako je propustio akšam sačekat će se da prođe i jacijsko vrijeme, i neće se ubiti dok ne istekne vrijeme drugog namaza, jer vrijeme drugog namaza može predstavljati vrijeme prvog namaza u situaciji kada se spajaju namazi, što za sobom povlači šubhu (sumnju). A ako je u pitanju namaz sa kojim nije moguće spojiti sljedeći namaz, kao što je slučaj sa sabahom, ikindijom i zadnjim jacijskim vremenom, onda se ubija ako ostavi jedan namaz, jer u tom slučaju ne postoji šubha u pogledu odgađanja i kašnjenja." Ovo mišljenje pripovjeda Ishak od Abdullaha b. Mubareka ili

---

[1] Hadis je hasen li gajrihi. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 5/237, hadis br. 22127. u lancu preko Safvana b. Amra od Abdurrahmana b. Džubejra b. Nefira Hadremija od Muaza… od njega. Bilježi ga i Hejsemi u *Mudžme'a zevaidu*, 4/215, preko Muaza i kaže: „Bilježi ga Ahmed i Taberani u *Kebiru*. Ravije kod Ahmeda su vjerodostojni osim Abdurrahmana b. Džubejra b. Nefira koji nije slušao hadise od Muaza. Sened kod Taberanija je spojen a u njemu se nalazi Amr b. Vakid Kureši a on je lažac. Albani ga navodi u *Sahihu tergib,* hadis br. 40, i kaže: „Hadis bilježi Taberani u *Evsatu* i sened je dobar i kaže da je hasen ligajrihi.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Ibn-Huzejme u svome *Sahihu* u knjizi *Fiten*, poglavlje, Essabru ala elbela', 3/431, hadis br. 4034. u lancu preko Rašida Ebu-Muhameda Hamanija od Šehra b. Hušiba od Ummu-Derda'... od njega. Bilježi ga i Bejheki u *Šu'bul-imanu*, 5/11, hadis br. 5589, i Buharija u *Edebul-mufredu*, 1/50, hadis br. 18 i Hatib u *Mevdiul-evhami el-džem'i vet-tefriki*, 1/119. Busajri u *Zevaidu* kaže: „Isnad hadisa je tačan a oko vjerodostojnosti Šehra ima razilaženja."Albani kaže u Sahihu Ibn-Madže, br 4034 da je hasen.

od Veki'e b. Džerraha, Ibn-Ishak[1] nije siguran koji je od njih dvojice u pitanju ovdje. Ebul-Berekat b. Tejmijje kaže: "Poistovjećivanje je bolje." Poistovjećivanje ostavljača namaza u ovom slučaju sa onima koji za to imaju oparavdan razlog u pogledu namaskog vremena nije ispravno kao što ga nije ispravno sa njima poistovjetiti kada je u pitanju samo ostavljanje namaza."

Kažem: "Mišljenje Ebi-Ishaka je jače i razumnije, jer je prenešeno da pomenuto namasko vrijeme može bita za dva namaza, što za sobom povlači šubhu u pogledu napuštanja ubistva. U prilog tome ide i predaja u kojoj se prenosi da je Poslanik ﷺ, zabranio ubijanje namjesnika koji odgađaju namaz. Oni su odgađali podne do ikindijskog vremena a ikindiju su odgađali do kraja njena vremena. Pa kada je bio upitan; "Zar se nećemo protiv njih boriti?" On je odgovorio; ***"Ne, sve dok klanjaju."*** [2] Što upućuje da je to ipak onaj namaz kojim štite svoju krv tj. živote.

KADA SE ČOVJEK UBRAJA MEĐU ONE KOJI OSTAVLJAJU NAMAZ?

Na osnovu ovoga kada se pozove da klanja namaz u njegovom vremenu pa odbije i rekne: "Neću da klanjam", i na tome ustraje dok ne prođe njegovo vrijeme obaveza ga je ubiti, pa makar i ne isticalo vrijeme drugog namaza poslije dotičnog. Na ovome je izričito Ahmed.

El-Kadi i njegovi prijatelji kao što je Ebul-Hattab i Ibn-Akil, kažu da se ne ubija dok ne počne isticati vrijeme namaza koji slijedi poslije.

Šejh Ebul-Berekat kaže: "Ko se pozove da klanja namaz u njegovom vremenu pa odbije i rekne: 'Neću da klanjam', te tako istekne namasko vrijeme dotičnog namaza, obaveza ga je ubiti ne čekajući istek vremena namaza poslije njega. Što se tiče vremena onog drugog namaza njega smo uzimali u obzir kod mes'ela koje je spomenuo Ebul-Hattab, jer ubijanje u tom slučaju se razlikuje od onog prvog (tj. ovoga o čemu mi govorimo), jer pošto se pozove da klanja, taj namaz je već prošao, a za one namaze koji su ga prošli ne ubija se njihov ostavljač.

---

[1] Ovdje se spominju tri različita imena za jednog čovjeka: Ebu-Ishak, Ishak i Ibn-Ishak. Ono što je najbliže ispravnom jeste da se radi o Ishak b. Mensuru poznatom po nadimku El-Kevsedž. (op. rec.)
[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Ebul-Hatab doslovice kaže: "Ako odgodi namaz sve dok ne istekne njegovo vrijeme, negirajući njegovu obavezu, taj je uznevjerovao i obaveza ga je ubiti. Ako ga odgađa iz nemara, a ne niječe njegovu obavezu, takav se pozove da ga obavi pa ako odbije sve dok ne prođe vrijeme namaza poslije dotičnog, obaveza ga je ubiti. Što se tiče ovog prvog namaza koji je ostavio iz nemara sve do isteka njegova vremena, nakon što je bio pozvan da ga obavi pa je to odbijao sve dok nije isteklo vrijeme namaza poslije njega, njegovo ubistvo je zbog odgađanja sve dok nije isteklo njegovo zadnje vrijeme." Ovo je zaključak koji je spomenuo i šejh. I kaže: "Neki naši prijatelji kažu da se ubija zbog ostavljanja prvog i zbog napuštanja mogućnosti da nadoknadi svaki namaz koji ga je prošao bez opravdanog razloga. Jer nadoknada (naklanjavanje) po nama mora biti odmah, te zbog toga ne uzimamo u obzir izlazak vremena onog drugog namaza." Kaže: "Prvo je ispravnije jer je nadoknadu propuštenih namaza kod Šafije i skupine učenjaka moguće otezati. Ubistvo nije obavezujuće u stvari oko koje se razilaze(učenjaci) da li je dozvoljena ili zabranjena."

Od Ahmeda se prenosi i drugi rivajet, a to je da je takvog obaveza ubiti nakon što ostavi tri namaza i istekne vrijeme četvrtog. Ovo mišljenje zastupa i Istahri[1] od šafija. Osnova ovog mišljenja je da se kao razlog ubijanja uzima ustrajnost na ostavljanju namaza. Jer čovjek nekada može ostaviti namaz zbog lijenosti ili zbog zaposlenosti ali mu to ne pređe u naviku, tako da se ne ubraja u ostavljača namaza. Pa ako učesti sa ostavljanjem, i pored poziva da ga obavi, takav se ubraja u one koji ga uporno ostavljaju. Od Ahmeda se prenosi i treći rivajet a to je da ga je obaveza ubiti ako ostavi dva namaza. Ovakvo mišljenje se temelji na dvije postavke:

Prvo. Ostavljanje koje za sobom povlači obavezno ubistvo je učestalo ostavljanje, a ne bilo koje ostavljanje, kako bi nekoga proglasili ostavljačem namaza. Najmanji broj za koji možemo reći za nekoga da je ostavljač je ostavljanje dva namaza.

---

[1] To je poznati alim koji je slijeđen, šejhul-islam. Puno ime mu je Ebu-Seid Hasan b. Ahmed b. Jezid Istahri Šafi'i, fekih Iraka i prijatelj Ibn-Seriha. Bio je kadija Kamera i upravljao je Bagdadom. Bio je zahid i oprezan u stvarima halala i harama, zadovoljavao se sa malo dunjaluka. Napisao je mnoga djela od njeh je *Edebul-kada'* koji nema sebi sličnog. Umro je u mjesecu džumadel uhra 328 h. A imao je preko osamdeset godina. Pogledaj njegovu biografiju u *Sijeru e'alam nubela'*, 15/250.

Drugo. Neki namazi se mogu spojiti sa drugima tako da se za neki namaz ne može reći da je ostavljen sve dok ne istekne vrijeme onog drugog s kojim se može spojiti. Tako da je po toj osnovi odredio da ostavljanje dva namaza za sobom povlači obavezno ubistvo.

Propis napuštanja abdesta, gusula i drugih stvari

Propis za ostavljanje abdesta, kupanja poslije džunupluka, okretanja prema kibli, pokrivanju stidnog mjesta, jeste kao i propis za ostavljača namaza. Također, onaj ko bi napustio prakticiranje kijama u namazu, ako je sposoban za to, za sobom povlači isti propis, također, ostavljanje ruku'a i sedžde. Ako ostavi šart ili rukn namaza, oko kojeg ima razilaženja a ubjeđen je u njegovu obaveznost, za takvog Ibn-Akil kaže da se na njega odnosi isti propis kao na ostavljača namaza, tako da se slobodno može reći da je takvog obaveza ubiti.

Šejh Ebul-Berekat kaže da je na takvom da ponovi namaz i da se nikako ne treba ubijati. Ibn-Akil svoje mišljenje obrazlaže tako što kaže da je on u sebi i u svome ubjeđenju ostavljač namaza te se može izjednačiti sa onim koji ostavlja zekat ili kao da je ostavio šart oko kojeg se svi slažu. Ebul-Berekat svoje mišljenje obrazlaže tako što kaže da nije dozvoljeno prosuti nečiju krv zbog stvari oko čije obaveze ima razilaženja. Ovo mišljenje je bliže stajalištima fikha, a mišljenje Ibn-Akil je bliže *"usulu"*-osnovama. Jer ostavljač toga će sigurno obaviti neispravan namaz a to je kao da ostavi stvar oko koje nema razilaženja. Ova mes'ela se veže za osnove imana a odnosi se na djela i ubjeđenja srca.

Propis ostavljača džume-namaza

Bilježi Muslim, u svome *Sahihu*, od Ibn-Mesuda ﷺ, da je Poslanik ﷺ, rekao za ljude koji izostaju sa džume-namaza: ***"Razmišljao sam da naredim čovjeku da predvodi namaz ljudima, a zatim da spalim kuće ljudima koji izostaju sa džume"***[1]

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil-džema'ati ve et-tešdid fi tehallufi anha; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 3/174, hadis br. 1753; i Hakim u *Mustedreku*, 1/430, hadis br. 1080; Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musanefu*, 1/480, hadis br. 5539, svi preko Ebu-Ishaka od Ahvesa od Ibn-Mesuda... od njega.

Prenosi se od Ebu-Hurejre i Ibn-Omera ﷺ, da su čuli Poslanika ﷺ, da je sa minbera rekao: ***"Ili će se ljudi okaniti ostavljanja džuma ili će im Allah zapečatiti srca tako da će postati od gafila (nemarnih)."***[1]

Bilježi ga Muslim u svome *Sahihu*.

Bilježi se u svim *Sunenima* od Ebul-Džada Damrija da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko ostavi tri džume iz nemara Allah će mu zapečatiti srce."***[2]

Bilježi ga imam Ahmed u hadisu od Džabira ﷺ.

Griješi onaj ko Šafiji pripisuje da je rekao kako je džuma farz-kifaje, te ako je obavi jedna skupina muslimana da spada obaveza sa ostalih, to Šafija nikada nije rekao. Vjerovatno je uzrok te greške što Šafija u pogledu bajram-namaza kaže da je on obavezan onome kome je obavezna i džuma. Bajram-namaz je vadžib za svakoga i ovo je na osnovu dokaza tačno, jer je bajram-namaz jedno od najvećih vanjskih obilježja i znamenja islama. Nikada niko od ashaba nije izostajao sa tog namaza niti ga je ikada izostavio Poslanik ﷺ, a da je samo sunnet izostavio bi ga makar jednom kao što je izostavio teraviju kako bi ukazao na neobaveznost tog namaza ili kao što se nije abdestio za svaki namaz kako bi pojasnio neobaveznost ponovnog abdesta ukoliko se već ima. Također, Uzvišeni je naredio da se klanja bajram-namaz kao što je naredio da se klanja i džuma-namaz. U tom kontekstu On kaže:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ

"Zato se Gospodaru svome klanjaj i kurban kolji." (El-Kevser, 2)

Poslanik ﷺ, je naredio ashabima da porane prema njihovim musallama zbog bajram-namaza sa njim u slučaju kada bi prošlo njegovo

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Tagliz fi terki Džumu'a, 2/591/865; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/171, oba preko Ebu-Selama od Hakema b. Muaza od od Ebu-Hurejre i Ibn-Omera... od njega. Bilježe ga i En-Nesai u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Tešdid fi tehallufi an džumu'a i Ibn-Madže u svom *Sahihu*, 7/25, hadis br. 2785, također, preko Ebu-Selama, ali preko Ibn-Abbasa i Ibn-Omera... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Essala*, poglavlje, *Ettešdid fi terki Džumu'a*, 1/454, hadis br. 1052 i En-Nesai u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Tešdid fi tehallufi anil džumu'a, 2/193, hadis br. 1368 i Tirmizi u knjizi *Džumu'a*, hadis br. 500, i Ahmed u *Musnedu*, 3/424, hadis br. 15537, i Hakim u *Mustedreku*, 1/415, hadis br. 1024, i za njega kaže da je sahih po šartovima Muslima. Bilježi ga i Ibn-Madže u knjizi *Ikametussala*, poglavlje, Men tereke džumu'a min gajri uzr, 1/357, hadis br. 1125.

vrijeme a nastup novog mjeseca se potvrdio tek poslije zevala. Poslanik ﷺ, je naredio da na Bajram izađu slobodne robinje, djevojke i žene pod hajzom, i da se one koje su u hajzu izoluju od musalle,[1] a isto to nije naredio u slučaju džume-namaza.

Naš šejh je rekao: "Ovo upućuje na činjenicu da je Bajram potvrđeniji od Džume. A što se tiče hadisa ***"Pet je namaza Allah propisao robu u toku dana i noći"*** [2], to ne niječe obavezu bajram-namaza. Što se tiče pet dnevnih namaza to su dužnosti u toku dana i noći, a bajram-namaz je godišnja obaveza. Zbog toga su mnogi fekihi zastupali mišljenje kako su dva rekata poslije tavafa vadžib, jer to ne spada u stalne obaveze dana i noći. Po istoj osnovi su neki rekli kako je dženaza vadžib, također, i u slučaju sedžde-tilavet kod onih koji tu sedždu smatraju namazom. Isto se, također, odnosi na namaz kod pomračenja sunca, kod onih od selefa koji su taj namaz proglasili vadžibom, što je veoma jako mišljenje. Ono što želimo ovde istaći je mišljenje Šafije koji je rekao da je bajram-namaz obavezan svakom onom kome je obavezna i džuma. Međutim, moglo bi se reći da se iz ovoga ne može zaključiti kako se ta obaveza odnosi na svakog, jer u osnovi farz-kifaje je obavezan za sve, a ta obaveza spada sa njih ako ga izvrše neki. Iz ovoga možemo izvući korist koja će se uvidjeti u sljedećim dvjema mes'elama:

Prva. Ako bi svi učestvovali u njegovom izvršenju zaradili bi nagradu onoga ko je obavio vadžib zbog veze sa vadžibom.

Druga. A kada bi učestvovali u njegovom ostavljanju svi bi zaslužili ukor i kaznu. Tako da njegov govor: "Bajram-namaz je obavezan svakome kome je obavezna džuma", ne mora značiti da je on obavezan svakome pojedincu kao što je to i džuma. Ovo bi se moglo ovako kazati. Međutim, da vanjština stvari ukazuje da je bajram sličan džumi, a izjednačavanje između onoga kome je obavezna džuma sa onima kojima

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Idejn*, poglavlje, Hurudžu nisa' vel hujed ila musalla, 2/537, hadis br. 974, i Muslim u knjizi *Idejn*, poglavlje, Ibahatu hurudži nisa' fi idejn, 2/605/10, oba u lancu preko Muhammeda b. Sirina od Ummi-Atijje... od njega.

[2] Hadis je sahih. Ibn Ebi-Asim u *Sunnetu*, 2/467, hadis br. 967. Šejh Albani kaže da je hadis sahih ali da mu je sened daif. Njegovi prenosioci su povjerljivi osim Ebu-Rafi'e. Kaže se da je to Rafi'a Medžzedži i on je medžhul-nepoznat i niko za njega ne kaže da je vjerodostojan osim Ibn-Hibana, međutim, on nije jedini koji ga prenosi kao što sam to pojasnio u tahkiku Ebu-Davuda. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 2/954, hadis br. 1033.

je obavezan bajram, ukazuje da su oba namaza jednaka u pogledu obaveze. Niko se ne razilazi da je džuma obavezna svakom pojedincu, a i bajram, također.

Ono što želimo pojasniti jeste propis ostavljača džume. Ebu-Abdullah b. Hamid je rekao: "Onaj ko zaniječe obavezu džume taj je uznevjerovao.[1] Ako bi je klanjao četiri rekata, a vjeruje da je obavezna, u tom slučaju, ako bismo rekli da je to skraćeni podne namaz, ne bi bio nevjernik, u protivnom bi."

PROPIS OSTAVLJAČA POSTA, ZEKATA I HADŽDŽA

Da li se u pogledu ubijanja izjednačuje ostavljač posta, zekata i hadždža sa ostavljačem namaza? Po tom pitanju se od imama Ahmeda prenose tri rivajeta.

Prvi rivajet je: Da se ostavljač svih pomenutih stvari ubija kao što se ubija i ostavljač namaza. Dokaz na kojem se temelji ovaj rivajet je taj što su zekat, post i hadždž od temelja islama te se njihov ostavljač ubija kao što se ubija i ostavljač namaza. Zbog toga se Ebu-Bekr es-Sidik[2] borio protiv onih koji su odbili da daju zekat te je tom prilikom rekao: "*Tako mi Allaha, borit ću se protiv onog ko pravi razliku između namaza i zekata. Zekat je zajedno spomenut sa namazom u Allahovoj knjizi.*"[3] Također, ovi temelji su od prava islama, a Poslanik ﷺ, nije naređivao pokretanje rata protiv onoga ko se drži kelime i šehadeta i njegovih prava, i obavjestio nas je da zaštita krvi ne može biti potpuna osim sa pravima islama. Ovaj rat je bio protiv skupine koja je odbila da daje zekat. Ubistvo jednog od onih koji trebaju dati zekat je ubistvo zbog prava kelime i šehadeta i islamskih propisa, ovo je najispravnije mišljenje.

---

[1] Ovu predaju nisam pronašao da je od govora Ebu-Abdullaha b. Hamida već sam je našao u *Ta'zimu kadris-salati* od Mirvezija, 2/805. Kaže da su rekli ko zamiječe njen farz da je uznevjerovo.

[2] To je ashab Allahova Poslanika ﷺ jedan od dvojice koji su bili u pećini kako se to spominje u Kur'anu. Ebu-Bekr b. Ebu-Kuhafe, prvi pravedni halifa Allahova Poslanika ﷺ, koji se borio protiv otpadnika nakon Poslanikove ﷺ smrti...

[3] Muttefekun alejhi; Bilježe ga Buharija u *Kitabuz-zekat* poglavlje: (3/) pod brojem (1400); i u *Kitabul-'itisam* pod brojem (7284; 7285); i Muslim u *Kitabul-iman* poglavlje (1/51/32/20) sa istim lancem prenosilaca.

Drugi rivajet je: Ne ubija se osim kada je u pitanju ostavljanje namaza, jer je namaz tjelesni ibadet koji ne može neko umjesto nekog drugog obaviti. Također, na osnovu riječi Abdullaha b. Šekika: "Muhammedovi ﷺ, prijatelji nisu ostavljanje ni jedne stvari smatrali nevjerstvom osim kada je u pitanju ostavljanje namaza."[1] Jer se namaz u odnosu na ostala djela odlikuje sa puno stvari: on je prva stvar koju je Allah učinio farzom u islamu. Zbog toga je Poslanik ﷺ, naređivao svojim zamjenicima i izaslanicima da pri pozivu u vjeru počnu od njega nakon dva šehadeta. Tako je Muazu ؓ rekao: ***"Doći ćeš narodu od sljedbenika Knjige, pa neka bude prva stvar u koju ćeš ih pozvati svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, te da im je Allah propisao pet namaza u toku dana i noći."*** [2]

Zatim, jer je namaz prva stvar od djela za koju će čovjek biti pitan na Sudnjem danu. Zatim jer ga je Allah ﷻ, propisao na nebesima u noći mi'radža[3] i jer je on farz koji se najviše spominje u Kur'anu. Također, stanovnici Vatre kada budu upitani

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ

"Šta vas je dovelo u Sekar?" (El-Mudessir, 42)

prvo će reći da nisu bili od onih koji su namaz obavljali, također, njegova obaveza ne spada ni u jednoj situaciji sve dok čovjek posjeduje pamet za razliku od ostalih farzova čija obaveza spada sa čovjeka u određenim situacijama.

---

[1] Sahih; hadis bilježi Tirmizi u *Kitabul-imanu* poglavlje Ma džae fi terki-s-salat (5/14) pod brojem (2622) sa senedom od Bišra el-Mufeddala, a on od El-Džeririja, a on od Abdullaha b. Šekika i on od Ebu Hurejre ؓ da je rekao: „Ashabi Allahova Poslanika ﷺ nisu..." i tako do kraja hadisa.

[2] Muttefekun alejhi; bilježi ga Buharija u *Kitabuz-zekatu,* poglavlje La ne'huz kra'ime emvali-n-nasi fi-z-zekat' (3/377) pod brojem (1458); Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Ed-Delilu ala enne men mate ala-t-tevhid (1/251/19/29); Ibn-Huzejme u svome *Sahihu* (4/23) pod brojem (2275); Ibn-Hibban u *Sahihu* (11/475) hadis sa brojem (5081); El-Bejheki u *Es-Sunenul-Kubra* (4/96) pod brojem (7068); i El-Adeni u *El-Imanu* (1/141) hadis pod brojem (76). A svi oni bilježe ovaj hadis sa senedom od Abdullaha b. Sajfijja, a on od Ebu-Ma'beda, a on od Ibn-Abbasa...

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Bed'u halki*, poglavlje, Zikrul melaiketi, 6/348, hadis br. 3207 i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje El-isra'u bi Resulillah 1/491/164.

Također jer je namaz centralni stub šatora islama, pa ako se sruši taj stub past će i šator. To je zadnja stvar koja će se izgubiti od vjere. Namaz je *farz* (obaveza) i za roba i za slobodnog, i za muškarca i za ženu, za putnika i mukima, bolesnog i zdravog, bogatog i siromašnog. Poslanik ﷺ, nije prihvatao ljude koji bi mu se odazvali na islam osim one koji bi redovno klanjali. Prenosi Katade od Enesa ﵁, da je rekao: "*Poslanik* ﷺ *nije prihvatao onog ko bi mu se odazvao na islam osim ako je klanjao i davao zekat.*"[1] Jer je primanje drugih djela uslovljeno klanjanjem namaza. Tako Allah ﷻ, od ostavljača namaza neće primiti post, zekat i hadždž, sadaku, džihad niti neko drugo djelo. Zbog toga Avn b. Abdullah kaže: "*Kada rob uđe u kabur prvo za šta će biti pitan je namaz, pa ako mu se dozvoli pogledat će u drugo mimo toga od svojih djela, ako mu se ne dozvoli neće pogledati ništa od drugih djela poslije toga.*[2] Na ovo upućuje hadis koji se bilježi u *Musnedu* i u *Sunenima* od Ebu-Hurejre ﵁, da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Prvo za što će čovjek polagat račun od svojih dijela je njegov namaz, pa ako mu on bude dobar spasio se i uspio, a ko mu bude neispravan ponižen je i propao."*** [3]

Kada bi mu nešto od njegova dobročinstva bilo primljeno (ar.- *kabul*), ne bio bio od onih koji su poniženi i propali.

Treći rivajet je: Ubija se zbog ostavljanja zekata i posta ali ne i hadždža, jer se ulema razilazi da li je hadž obavezan odmah (nakon što se stekne mogućnost) ili se može odgoditi. Onaj ko kaže da se hadž može odgađati kaže: "Kako je moguće ubiti čovjeka ako privremeno ostavi stvari koju je dozvoljeno odgađati". Ovakvo mišljenje je veoma slabo, jer onaj ko zastupa stav da se treba ubiti zbog njegova ostavljanja ne misli da ga treba ubiti zbog samog odgađanja i oko toga se svi slažu, već se ova mes'ela odnosi na onoga ko čvrsto odluči da uopšte neće otići na hadždž i kaže: "Tvrdim da mi je hadždž vadžib ali ja nikada neću obaviti hadždž." U ovom slučaju postoji rasprava među učenjacima, a ispravno je da se u

---

[1] Bilježi ga Ibn-Hazm u *Muhalli* isto tako.

[2] Sened hadisa je hasen. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati,* 1/217, hadis br. 194 u lancu preko Adžlana od Avna b. Abdulmelika... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Tirmizi u knjizi *Essala*, poglavlje, Ma džae enne evvelu ma juhasebu bihi abdu jevmel kijameti es-sala, 2/269, hadis br. 413, u lancu preko Hemama od Katade od Hasana od Harisa b. Kubejse od Ebu-Hurejre... od njega. Bilježi ga i Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu*, 7/276, hadis br. 36047, u lancu preko Ebana b. Jezida Atara od Katade... od njega. I Bejheki u *Šu'bul-imanu,* 3/172, hadis br. 3286 preko Ebana... od njega i Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 1/211, hadis br. 181, preko Ebana... od njega.

takvom slučaju ubija jer je hadždž od prava islama, a zaštita krvi se odnosi na onoga ko prihvati islam osim ako se radi o pravu islama, a hadždž je jedno od njegovih najvećih prava.

Razilaženje uleme oko načina ubijanja ostavljača namaza

Treća mes'ela. Da li se ostavljač namaza ubija jer se na njega odnosi *had* kazna, kao što je slučaj sa drumskim razbojnikom i zinalučarom, ili se ubija kao otpadnik *(murted)* i heretik *(zindik)*? Po tom pitanju postoje dva mišljenja među ulemom, a u tom pogledu se prenose i dva rivajeta od imama Ahmeda. Prvo mišljenje je da se ubija kao što se ubija i murted. Ovo mišljenje zastupaju: Seid b. Džubejr, Amir eš-Ša'bi, Ibrahim en-Nehai, El-Evzai, Ebu-Ejub es-Sihtijani, Abdullah b. el-Mubarek, Ishak b. Rahoja, Abdulmelik b. Habib od malikija, a to je i jedno od mišljenja kod šafija, a Et-Tahavi to mišljenje pripisuje Šafiji lično, Ebu-Muhamed b. Hazm pripovjeda da je tog stava Omer b. el-Hattab, Muaz b. Džebel i Abdurrahman b. Avf, Ebu-Hurejre i drugih ashaba ﷺ.

Drugo mišljenje je da se ubija *had* kaznom, a ne zbog kufra. Ovo mišljenje zastupaju Malik i Šafija, a ovaj rivajet je odabrao i Ebu-Abdullah b. Betta.

Dokazi onih koji ostavljača namaza ne smatraju nevjernikom (ne tekfire ga)

Mi ćemo ovde spomenuti dokaze obije strane. Oni koji ostavljača namaza ne smatraju nevjernikom kažu: "Potvrđeno je da je takav čovjek ušao u islam i mi ga nećemo iz njega izvesti osim uz čvrsto ubjeđenje *(jekin)*. Kažu: "Prenosi se od Usame b. Samita ﷺ, da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Onaj ko svjedoči da nema drugog boga osim Allaha Jedinog Koji nema sudruga i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da je Isa Allahov rob i poslanik i Njegova riječ koju je on dostavio Merjemi i duh od Njega, i da je Džennet istina i da je Vatra istina, Allah će ga uvesti u Džennet shodno njegovim djelima."***[1]

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ehadisul enbija*, poglavlje Kavluhu te'ala 'Ja ehlel kitabi la taglu fi dinikum', 6/546, hadis br. 3435 i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje Delil ala enne men mate ala tevhid, 1/25/27 i Ibn-Hiban u svom

Prenosi se od Enesa ﷺ, da je Poslanik ﷺ, rekao Muazu ﷺ, dok je bio iza njega na jahalici: *"'O Muaze', 'Odazivam ti se, Allahov Poslaniče' reče, pa je to ponovio tri puta, a zatim reče: 'Nema ni jednog roba koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik a da ga Allah neće zabraniti vatri', 'O Allahov Poslaniče, hoću li o tome obavjestiti ljude pa da se raduju?', upita. Reče: 'Onda će se osloniti na to.'"*

O tome je Muaz ﷺ, obavjestio tek na smrtnoj postelji bojeći se da ne padne u grijeh[1] (zbog sakrivanja znanja.) Hadis je muttefekun alejhi.

Prenosi se od Ebu-Hurejre ﷺ, da je Poslanik ﷺ, rekao:*"Najsretniji čovjek koji će zaslužiti moj šefaat je onaj ko iskreno iz srca posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha."*[2] Bilježi ga Buharija.

Prenosi se od Ebu-Zerra ﷺ, da je Poslanik ﷺ, ponavljao neki ajet iz Kur'ana sve do sabah-namaza, pa je rekao: *"'Molio sam za moj ummet pa mi je uslišano ono što kad bi mnogi od njih otkrili ostavili bi namaz.' Pa je Ebu-Zerr rekao: 'Hoću li obradovati ljude?', reče: 'Svakako.' Pa je otišao, a Omer ﷺ, mu reče da ako o tome obavjesti ljude da će zapostavit ibadet. Pa ga je Poslanik ﷺ, pozvao, te mu reče da se vrati pa se i vratio."* [3]

A pomenuti ajet (koji je učio) je:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ

"Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si." (El-Maida, 118) Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*.

Sahihu, 1/431, hadis br. 207.svi u lancu preko Umejra b. Hania ud Džunadeta od Ebu-Umejje od Ubade b. Samita... od njega.

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ilm*, poglavlje Hirsun ala elhadis, 1/49, hadis br. 99 i u knjizi *Er-rikak*, poglavlje Siffetul-dženneti vennari, 5/2402, hadis br. 6201; i Ahmed u *Musnedu*, 2/373, hadis br. 8843; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/426, hadis br. 5842.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ilm*, poglavlje Men hussa bil-ilmi kavmen dune kavmin, 1/59, hadis br. 127; i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje 1/61/53 u lancu preko Muaza b. Hišama od njegova oca od Katade od Enesa b. Malika... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 5/170, hadis br. 21533 u lancu preko Džesreta od Ebu-Zerra... od njega; Ibn-Madže, 1/429, hadis br. 1350; i Hakim u *Mustedreku*, 1/367, hadis br. 879; i Bejheki u *Šu'bul-imanu*, 1/482, hadis br. 775, svi u lancu preko Džesreta od Ebu-Zerra... od njega.

U *Musnedu* se, također, bilježi hadis od Aiše, r.a., da je Poslanik ﷺ, rekao: ***"Tri su vrste divana*** (tj. tri su kategorije ljudi) ***kod Allaha, divan koji Allah neće ničim napuniti, divan od kojeg Allah neće ništa ostaviti i divan kojem Allah neće oprostiti. Što se tiče divana kojem Allah neće oprostiti on se odnosi na širk kojeg Allah neće nikome oprostiti. Allah, dželle še'nuhu, kaže:***

مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ

"Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah ćemo ulazak u Džennet zabraniti." (El-Maida, 72)

Što se tiče divana kojeg Allah neće ničim napuniti to je nepravda koju je rob sam sebi činio što je između njega i njegova Gospodara, od posta koji je ostavljao ili namaza koji je ostavio, Allah će to oprostiti i ako hoće preko toga preći. A što se tiče divana od kojeg Allah neće ništa ostaviti to se odnosi na međusobnu nepravdu ljudi. Oni će zasigurno biti kažnjeni."[1]

U *Musnedu* se, također, prenosi od Ubade b. Samita ؓ da je je rekao:"*Čuo sam Poslanika ﷺ, kako kaže:* ***'Pet je namaza koje je Allah propisao robovima, ko ih obavi on od Allaha ima obećanje da će ga uvesti u Džennet, a ako ne dođe sa njima taj kod Allaha nema obećanja. Ako htjedne kaznit će ga, a ako htjedne oprostit će mu.'"***[2]

U *Musnedu* se, također, bilježi hadis od Ebu-Hurejre ؓ, da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Prvo za što će rob polagati račun na Sudnjem danu su propisani namazi pa ako ih upotpuni uspio je, a ako ne bit će rečeno pogledajte da li ima nafila. Pa, ako imadne nafila njima će se popuniti***

---

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 6/340, hadis br. 26073; i Hakim u *Mustedreku*, 4/575, i kaže da je hadis vjerodostojnog seneda a da ga nisu zabilježili. Zehebi kaže da su Sadeku i Ibn-Banijusa proglasili slabim zbog nepoznanice-*džehaleta*.... Spominje El-Hejsemi *El-Medžme'u*. Bilježi ga Ahmed, a u senedu se nalazi i Sadeka b. Musa kojeg su mnogi ocjenili slabim. Muslim b. Ibrahim kaže: Prenosi nam Sadeka b. Musa koji je dobar (saduk) dok su ostali prenosioci pouzdani. El-Bejheki u *Šu'bul-imanu* (6/52) pod brojem (7473). A svi oni bilježe ovaj hadis sa senedom od Sadeka b. Musa, a on od Jezida b. Banijusa, a on od Aiše r.a...; Dok ga je naš šejh El-Albani – Allah mu se smilovao – ocjenio slabim (tj. daifom) u *Daiful-džami'* (3022).

[2] Hadis je sahih. Tahridž (Izvod), ovog hadisa je prethodio.

farzovi, a zatim će se i sa drugim obaveznim djelima na isti način postupiti." [1]

Bilježe ga autori *Sunena*, a Tirmizi kaže da je hasen.

Također, zagovornici ovog mišljenja kažu: "Pouzdano je preneseno da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Čije zadnje riječi budu la ilahe illallah ući će u Džennet."*** [2] U drugoj predaji kaže: ***"Ko umre znajući da nema drugog boga osim Allaha ući će u Džennet."*** [3]

U *Sahihu* se bilježi priča Utbana b. Malika, u kojoj stoji sljedeće: "*Allah je Vatri zabranio onoga ko izgovori la ilahe illalllah želeći time Allahovo zadovoljstvo.*" [4] U hadisu o šefa'atu stoji da je Allah ﷻ, rekao: "*Tako mi*

---

[1] Sahih hadis, bilježe ga Ebu-Davud u *Kitabus-salatu*, poglavlje Kavlun-nebjji ﷺ: *Kullu salat...*" (1/383) pod brojem (864); Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat,* poglavlje Ma džae enne evvele ma juhasebu bihi-l-abdu jevme-l-kijameti es-salatu (2/269) pod brojem (413); a Ebu-Isa je rekao: „Ovaj hadis je hasen garib po navedenoj predaji." En-Nesai u *Kitabus-salat,* poglavlje El-Muhaseba alas-salat (1/344) pod brojem (465); Ahmed u svome *Musnedu* (2/425) pod brojem (9490); i El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salat* (1/210) pod brojem (180). A svi oni ovaj hadis navode sa senedom preko El-Hasana, a on od Enesa b. el-Hakima ed-Dabijja, a on od Ebu-Hurejre ؓ.

[2] Sahih; a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabul-dženaiz,* poglavlje Fit-telkini (3/1361) pod brojem (3116); El-Hakim u *El-Mustedreku* (1/503) pod brojem (1299); Ahmed u *Musnedu* (5/233) pod brojem (22087); Et-Taberani u *El-Mu'džemu* (20/112) pod brojem (221). Svi oni bilježe ovaj hadis sa senedom od Saliha b. Ebu-Ariba, a on od Kesira b. Murre, a on od Muaza b. Džebela. El-Hakim je rekao da je hadis sahih i s njim se složio Ez-Zehebi. A El-Albani ga je ocjenio sahihom u *Sahihul-džami'u* pod brojem (6479).

[3] Sahih. Bilježe ga Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Ed-Delilu ala enne men mate alat-tevhidi dehalel-džennet; Ahmed u *Musnedu* (1/65) pod brojem (464); Ibn-Hibban u *Sahihu* (1/430) pod brojem (201); Ebu-Avane u *Musnedu* (1/19); i El-Bejheki u *Šu'bul-imanu* (1/108,109) pod brojem (96). Sa senedom od Hamrana, a on od Osmana...;

[4] Bilježi ga Buharija u *Kitabus-salatu* (1/425/ Feth) i Muslim bilježi sličan hadis (1/61 str.)

Rekoh: Želio bih radi radi opće koristi i znanja da spomenem pripovjest o Utbanu b. Maliku onako kako je prenosi Buharija u svome *Sahihu*, pa tako kaže Imam Buhari: „Pripovijedao nam je Seid b. Ufejr koji je rekao: Pripovijedao nam je El-Lejs da mu je Ukajl pripovijedao od Ibn-Šihaba koji je rekao: Obavijestio me je Mahmud b. er-Rebi' el-Ensari da je Utban b. Malik, a on je bio od ashaba Allahova Poslanika ﷺ, ensarija, koji je učestvovao na Bedru, došao Allahovom Poslaniku ﷺ, i rekao: 'O Allahov Poslaniče, vid mi je oslabio, a ja predvodim u namazu svoj narod, pa kada bude kiše, isprijeće se između njih i mene, tako da ne mogu da dođem do njihove džamije i da im klanjam. Želio bih, Allahov Poslaniče, da dođeš i klanjaš u mojoj kući kako bih ja poslije tu mogao načiniti mjesto gdje ću klanjati.' Allahov Poslanik ﷺ, mu odgovori: 'Doći ću, ako Allah da'. Reče Utban: Pa je došao Allahov Poslanik ﷺ i Ebu-Bekr ؓ, kada je sunce odskočilo. Potom je Allahov Poslanik ﷺ, zatražio da uđe, pa sam mu

Moga ponosa i Moje veličine, izvadit ću iz Vatre onoga ko kaže la ilahe illallah." [1] U njemu, također, stoji: *"Pa će izvaditi iz Vatre ko nikad nije uradio nikakvog dobra."* U *Sunenima* i *Musnedima* se prenosi priča o vlasniku kartice kojem će se razastrti devedeset i devet knjiga, a svaka knjiga će biti tolika koliko dopire pogled, zatim će mu se izvaditi kartica na kojoj stoji šehadet *la ilahe illallah,* pa će to prevagnuti nad njegovim lošim djelima."[2] Na toj kartici se ne spominje ništa drugo osim šehadet. Da je na njoj bilo nešto drugo bilo bi rečeno da će se izvaditi defteri njegovih dobrih dijela te da će se vagati njegova loša djela. Dovoljno je kao dokaz to što je u hadisu prenešeno da će iz Vatre izići onaj ko nikada nije uradio nikakva dobra. Da je ostavljač namaza kafir bio bi vječno u Vatri i nikada iz nje ne bi izišao. Ovi, ali i drugi hadisi, sprečavaju *tekfirenje* (ugonjenje u nevjerstvo) ostavljača namaza i tvrdnju da će vječno ostati u Vatri. Također, spomenuti hadisi obavezuju na nadu (da

---

dozvolio, te nije sjeo dok nije ušao u kuću. Rekao je: 'Gdje želiš da klanjam u tvojoj kući?' Tada sam mu pokazao prema mjestu, onda je Allahov Poslanik ﷺ ustao, donio tekbir, ustali smo i mi i poredali se u safove, potom je klanjao dva rekata i na kraju je predao selam. Donijeli smo harizu (vrsta hrane) koju smo pripremili za njega. Okupiše se ukućani, te upita jedan od njih: 'Gdje je Malik b. Ed-Duhajšin?' Rekoše neki: 'To je munafik koji ne voli Allaha i Njegova Poslanika.' A Allahov Poslanik ﷺ reče: 'Ne govori tako, zar ga nisi čuo kad kaže *La ilahe illallah* želeći time Allahovo zadovoljstvo?' Reče: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Reče: 'Mi vidimo njegovo lice i privrženost munaficima.' Tad Allahov Poslanik ﷺ, reče: 'Zaista je Allah zabranio Vatri onog ko kaže *La ilahe illallah* želeći time Allahovo zadovoljstvo.'

Harizah: to je vrsta hrane. Ibn-Kutejbe je rekao: Priprema se od mesa koje se isječe na manje komade, potom se dospe dosta vode, a kada proključa doda se i brašno, a ako nema mesa, onda je to *usejdah*...." (završen navod iz Fetha); (1/620 str)

[1] Muttefekun aljehi. Bilježi ga Buharija u *Kitabut-tevhidu,* poglavlje Azze ve džel ve jevmul kijame meal enbija ve gajrihim, (13/481) pod brojem (7510). I Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Ma'rifetu tarikatir-ru'ja (1/22-23/326). A bilježe ga obojica sa senedom od Hammada b. Zejda, a on od Ma'beda b. Hilala el-'Anezijja, a on od Enesa. od njega.

[2]Sahih, bilježe ga: Et-Tirmizi u *Kitabul-imanu,* poglavlje Ma džae fi men jemutu ve huve šehid... (5/24) pod brojem (2634); Ibn-Madže u *Kitabuz-zuhd,* poglavlje Ma jurdža bihi rahmetullahi jevme-l-kijameti (2/1437) pod brojem (4300); Ahmed u svome *Musnedu* (2/213) pod brojem (6993); Ibn-Hibban u svome *Sahihu* (1/461) hadis pod brojem (225); El-Hakim u *El-Mustedreku* (1/46) pod brojem (9), kazavši: Ovaj hadis je sahih po uslovima Muslima, a isto kaže i Ez-Zehebi.

Et-Taberani u *El-Evsatu* (5/79), hadis br. 4725; Bejheki u *Šu'bul-imanu,* 1/264, hadis br. 283; i Kefani u *Džuz'ul-bitaka,* 1/24/2, svi u lancu preko preko Amira b. Jahje od b. Abdurrahmana Muafirija Habelija od Abdullaha b. Amra b. Asa... od njega.

će mu Allah oprostiti) kao što se nadamo da će oprostiti i vlasnicima (počiniocima) drugih velikih grijeha.

Također jer kufr negira tevhid, poslanstvo i ono sa čim je došao Poslanik ﷺ, a ovaj (ostavljač namaza) potvrđuje Allahovu jednoću, svjedoči da je Muhammed Allahov Poslanik, vjeruje da će Allah proživiti mrtve iz njihovih kaburova, pa kako onda da ga proglasimo kafirom ? Iman je, kako kažu, iskreno vjerovanje srcem a suprotno tome je ugonjenje u laž, a u to ne spada ostavljanje dijela. Kako da onoga koji iskreno vjeruje svojim srcem izjednačimo sa onim koji u laž ugoni i negira?

DOKAZI ONIH KOJI OSTAVLJAČA NAMAZA PROGLAŠAVAJU NEVJERNIKOM

Oni kažu: "Oni od kojih se prenose ovi hadisi kojima dokazujete da ostavljač namaza nije nevjernik oni su lično od ashaba prenijeli kako su oni tekfirili ostavljača namaza." Kaže Ebu-Muhammed b. Hazm: "Prenosi se od Omera, Abdurrahmana b. Avfa i Muaza b. Džebela, Ebu-Hurejre i drugih ashaba da je po njima onaj ko namjerno ostavi jedan farz namaz do izlaska njegova vremena kafir-*murted*."[1] Nije nam poznato da se iko od drugih ashaba suprostavio ovima. Kur'an, sunnet i idžma' ashaba upućuju da je ostavljač namaza nevjernik. Allah ﷻ kaže:

أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾
إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ
﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ
يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ
وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَٰلِمُونَ

"Zar ćemo muslimane sa zločincima izjednačiti?! Šta vam je, kako rasuđujete? Zar vi imate Knjigu, pa u njoj čitate da ćete imati ono što vi izaberete? Zar vi imate od Nas zakletve koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete ono što vi prosudite imati? Upitaj ih ko je od njih jamac za to. Ili, imaju li oni saučesnike? Pa, neka saučesnike svoje

---

[1] Pogledaj *Nejlul-evtar* od Ševkanija, poglavlje Hudžetu men keffere tarikes-sala, 2/11-12.

dovedu, ako govore istinu." Na Dan kada se potkoljenica otkrije i kada budu pozvani da licem na tlo padnu pa ne budu mogli. Oborenih pogleda svojih, poklopit će ih poniženje! A bili su pozvani da licem na tlo padaju dok su zdravi bili." (El-Kalem, 35-43)

Pomenuti ajeti upućuju na to da Allah ﷻ, neće izjednačiti muslimane sa nevjernicima, to ne dolikuje Njegovoj mudrosti i Njegovim propisima, zatim je spomenuo stanje nevjernika, onih koji su nasuprot muslimana, pa kaže: **"Na Dan kada se otkrije Njegova potkoljenica"** te da će se pozvati da učine sedždu svome Uzvišenom Gospodaru, pa će se između njih i Njega staviti pregrada i neće moći sa muslimanima da učine sedždu. To će im biti kazna zbog ostavljanja sedžde sa klanjačima na dunjaluku. Ovo upućuje na činjenicu da će oni biti sa nevjernicima i munaficima koji će ostati uspravno onog trenutka kada muslimani učine sedždu.[1] Da su bili muslimani (i nakon što su ostavili namaz) dozvolilo bi im se tog dana da učine sedždu kao što će se to vjernicima dozvoliti.

Drugi dokaz su riječi Uzvišenog:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ۝ إِلَّآ أَصْحَـٰبَ ٱلْيَمِينِ ۝ فِى جَنَّـٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ۝ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ۝ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ۝ قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ۝ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ۝ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ۝ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ۝ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ

"Svaka duša zalog je onoga što je stekla, osim onih na desnoj strani, oni će se u džennetskim baščama raspitivati o zločincima. 'Šta vas je u Sekar dovelo?' 'Nismo'– reći će – 'bili od onih koji su klanjali i od onih koji su siromahe hranili i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla.' " (El-Muddessir, 38-47)

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Tefsir*, poglavlje, Jevme jukšefu an sakin, 8/531, hadis br. 4919, i Ibn-Madže u svom *Sahihu*, 16/378, hadis br. 7377 oba u lancu preko Zejda b. Eslema od Ataa b. Jesara od Ebu-Seida el-Hudrija ... od njega i to u obliku „Kada se otkrije Njegova potkoljenica pa će Mu svaki mumin i muminka učiniti sedždu a ostaće onaj ko mu je na dunjaluku činio sedždu iz rija'a-pretvaranja i ugleda pa će otići da učini sedždu a leđa će mu se ispraviti..." hadis.

Što se tiče spomenutih svojstava stanovnika Džehennema, kažemo: Ili ih je svaka od ovih osobina odvela u Vatru i učinila nevjernicima, ili su ih skupa sve zajedno uvele u Vatru. Ako je to rezultat svake od ovih posebno, onda je značenje očigledno. A ako su sve ove stvari zajedno bile uzrok ulaska u Džehennem onda je to zbog veličine njihova kufra i kazne koju su zaslužili. Mada svaka od ovih stvari za sobom povlači kaznu. Nije moguće i dozvoljeno da se u ovom slučaju spoji osobina koja nema veze sa kažnjavanjem sa ostalim koje to imaju.

Poznato je da ostavljanje namaza, i ono što je spomenuto sa njim, nije uslov za kaznu kod nijekanja Sudnjeg dana, već je sâmo to nijekanje dovoljno da bi se zaslužila kazna. To važi i za sve ostale gore spomenute stvari. Tako da niko ne može reći: 'Neće čovjek biti kažnjen dok se kod njega ne objedine sve četiri pomenute osobine'. Pa kada znamo da svaka od ovih stvari za sobom povlači nevjerstvo, a Allah je nevjernike učinio nasuprot vjernika, onda možemo reći da je ostavljač namaza od onih koji će biti uvedeni u Sekar (Džehennem). Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِى ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا۟ مَسَّ سَقَرَ

"Zločinci su doista u zabludi i patnji bili, i bit će na Dan kada budu u Vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: 'Iskusite dodir Ognja!'" (El-Kamer, 47-48)

I rekao je:

إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ

"Zaista su grješnici ismijavali one koji vjeruju," (El-Mutaffifin, 29)

Tako da je razdvojio grješnike-nevjernike nasuprot mu'mina-muslimana.

Treći dokaz. Riječi Uzvišenog:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"A vi namaz obavljajte i zekat dajite i Poslaniku poslušni budite da bi vam se ukazala milost." (En-Nur, 56)

Ovaj ajet ukazuje da je Allah ﷻ, Svoju milost vezao za izvršavanje pomenutih stvari u ajetu, pa kada ostavljanje namaza ne bi značilo kufr i

vječni boravak u Vatri onda bi se Allah ovima smilovao i bez spomena namaza u ovom ajetu. Međutim, Uzvišeni Gospodar je namaz učinio uzrokom i nadom Božije milosti za ulazak u Džennet tj. ako ga budu obavljali.

Četvrti dokaz. Riječi Uzvišenog:

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

"Pa teško klanjačima, koji su nemarni prema svome namazu" (El-Maun, 4-5)

Učenjaci se razilaze oko značenja riječi "sehv" u ajetu. Kaže Sad b. Ebi-Vekkas, Mesruk i drugi da je to onaj koji odgađa namaz do isteka njegova vremena. U tom kontekstu se prenosi merfu hadis. Kaže Muhammed b. Nasr El-Mirvezi: "Pričao nam je Sufjan b. Ebi-Šejbe, pričao nam je Ikrime b. Ebi-Ibrahim, pričao nam je Abdulmelik b. Umejr od Musaba b. Sada b. Ebi-Vekkasa od njegova oca da je on upitao Allahova Poslanika ﷺ, o riječima Uzvišenog: **"Pa teško klanjačima, koji su nemarni prema svome namazu"**, pa je rekao: ***"To su oni koji odgađaju namaz dok ne iziđe njegovo vrijeme."*** [1]

Rekao je Hamad b. Zejd: "Pričao nam je Asim b. Musab b. Sad da je rekao svom ocu: "O oče moj, šta misliš o riječima Uzvišenog: **"Pa teško klanjačima, koji su nemarni prema svome namazu"**? Koji od nas ne griješi (u namazu) i koji od nas ne misli na nešto drugo u namazu? Pa je rekao: "Ne odnosi se na to što si spomenuo već na istek namaskog vremena." [2] Kaže Hajvetun b. Šurejh obavjestio me je Ebu-Sahr a on je pitao Muhammeda b. Ka'ba Kurezija o riječima Uzvišenog: **"Pa teško**

[1] Sened hadisa je vrlo slab. Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 30/301 u lancu preko Talhe b. Musrifa od Musaba b. Sada... od njega. I Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/214, hadis br. 2980 i Taberani u *Mudžemul-evsat*, 2/377, hadis br. 2276 u lancu preko Abdulmelika... od njega. Bilježi ga Hejsemi u *Mudžmeu'*, 7/143 u hadisu preko Sada i kaže: „Bilježi ga Taberani u *Evsatu* a u lancu je Ikrime b. Ibrahim a on je vrlo slab. Bilježi ga i Bezar u svom *Musnedu*, 3/345, hadis br. 1145 u lancu preko Abdulmelika... od njega. Bezar kaže da je ovaj hadis prenešen preko vjerodostojnih hafiza od Abdulmelika b. Umejra b. Musaba b. Sada od njegova oca mevkufen i ne znamo da je spojen osim preko Ikrime b. Ibrahima od Abdulmelika b. Umejra a Ikrime je lejinul-hadis. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/124, hadis br. 42. Albani ga je proglasio daifom u *Daifu tergib ve terhib*, hadis br. 312 i kaže da je vrlo slab.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/125//43, i Ebu-Jala u svom *Musnedu*, 2/63, hadis br. 704, u lancu preko Hamada b. Asima od Musaba... od njega. Albani ga navodi u *Sahihut-tergib*, hadis br. 576, i kaže hasen mevkuf.

klanjačima, koji su nemarni prema svome namazu". "To su oni koji ostavljaju namaz", reče, zatim je bio upitan o riječi **"maun"** pa je rekao: "To je onaj ko ne izdvaja prava na imetak."[1]

Treba spomenuti da kur'anski izraz **"vejlun"** (*teško nekome*) se koristi kod prijetnje nevjernicima, otuda On kaže:

وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْآخِرَةِ هُمْ كَـٰفِرُونَ

"A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju!" (Fussilet, 6-7)

I rekao je:

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَـٰتِنَا شَيْـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ

"Teško svakom lašcu, velikom grješniku! On čuje Allahove ajete kad mu se uče, zatim ustraje u nevjerovanju, oholeći se kao da ih ni čuo nije – njemu patnju neizdržljivu navijesti. A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga. Takve ponižavajuća patnja čeka." (El-Džasije, 7-9)

Kao i Njegove riječi:

وَوَيْلٌ لِّلْكَـٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

"A od užasne patnje teško nevjernicima." (Ibrahim, 2)

Osim na dva mjesta u Kur'anu gdje kaže:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ

"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju." (El-Mutaffifin, 1)

i

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ

"Teško svakom klevetniku-podrugljivcu." (El-Humeze, 1)

[1] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/126, hadis br. 45 u lancu preko Hajveta b. Šurejha... od njega.

Ovde je riječ *"teško"* vezao za zakidanje pri mjerenju i za klevetanje i podrugivanje a ove stvari same po sebi ne znače nevjerstvo. Što se tiče upotrebe riječi **"vejlun"** za ostavljača namaza ona se može odnositi ili na kafire ili na griješnike. Da se ova riječ u pogledu ostavljača namaza odnosi na kafire to je preče iz dva razloga: *Prvo,* prenosi se pouzdano od Sada b. Ebi-Vekkasa ﷺ da je u pogledu ajeta rekao da su ga ostavili bili bi kafiri ali su ga odgađali do isteka njegova vremena.[1] *Drugo* je ono što ćemo kasnije spomenuti od dokaza u korist mišljenja da je ostavljač namaza kafir, što će to još bolje pojasniti.

Peti dokaz. Riječi Uzvišenog:

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Njih smijeniše naraštaji, koji namaz napustiše i za požudama pođoše; oni će propast susresti" (Merjem, 59)

Šube b. Hadžadž kaže: Govorio nam je Ishak b. Ebi-Abdullah, to je Ibn-Mesud ﷺ, u pogledu ovog ajeta pa kaže: *"To je rijeka u Džehennemu, duboka i smrdljivog okusa."*[2] Muhammed b. Nasr kaže: Pričao nam je Abdullah b. Sa'd b. Ibrahim, pričao nam je Muhammed b. Jezid[3] b. Zejjar pričao nam je Šerki b. Katami pričao nam je Lukman b. Amir el-Huzai kaže: "Došao sam kod Ebu-Umame Bahilija i rekao: "Ispričaj mi neki hadis koji si čuo od Allahova Poslanika ﷺ pa reče: ***"Kada bi se stijena bacila sa otvora Džehennema padala bi sedamdeset godina dok ne bi dospjela do Gajja i Esama [4]."*** Upitao sam: ***"Šta je Gajj, a šta Esam?"*** ***Reče: "To su dva bunara na dnu Džehennema u koja se slijeva gnjoj stanovnika Džehennema."***[5] To je Allah spomenuo u Svojoj knjizi: **"oni će**

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Sened hadisa je slab. Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 16/100, u lancu preko Šubeta od Ebu-Ishaka od Ebu-Ubejde od Abdullaha... od njega. I Hakim u *Mustedreku*, 2/406, hadis br. 4318 u lancu preko Šubeta... od njega. Kaže Hakim da je hadis vjerodostojnog seneda i da ga nisu zabilježili (Buharija i Muslim). Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/119/35 i Ebu-Neim u *Hiljetul-evlija*, 4/206. Bilježi ga i Munziri u *Tergibu*, 4/253 hadis br. 5558 i pripisuje ga Bejhekiju i kaže da mu je sened dobar te da nema prekida. Albani u *Tergibi terhib* kaže kako je daif mevkuf, hadis br. 2138.

[3] Iako ovako stoji u orginalu ispravno je Zijad (op. rec.)

[4] U prethodnom ajetu ova riječ je prevedena sa **„oni će propast susresti"** op. p.

[5] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/119-120, hadis br. 36. Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 16/100 i spomenuo ga je Ibn-Kesir u svom *Tefsiru*, 3/129, i kaže da je ovaj hadis garib a da je kao merfu' munker. Bilježi ga Taberani u

propast susresti" (bukvalan prevod bi bio: **"Oni će dospjeti do Gajja"**, op. p.), a na drugom mjesto kaže **"Esama"**.

Muhammed b. Nasr je rekao: "Pričao nam je Hasan b. Isa, pričao nam je Abdullah b. Mubarek, obavjestio nas je Hušejm b. Bešir, kaže: 'Obavjestio me je Zekerijja b. Ebi-Merjem el-Huzai', kaže: Čuo sam Ebu-Umamu Bahilija kako govori: *'Između otvora Džehennema i njegova dna je razdaljina od pedeset godina da pada kamen'*, ili je rekao *'stijena čija je veličina desetina debelih'* (stijena). Pa mu je štićenik od Abdurrahmana b. Halida b. Velida rekao: *'Da li ispod toga ima šta, o Umama?' Reče: 'Da, Gajj i Esam.'"*[1]

Prenosi Ejjub b. Bešir od Šufeja b. Mati'a da je rekao: "U Džehennemu postoji dolina koja se zove Gajj, a kroz koju teče krv i gnoj, ona je za one zbog kojih je i stvorena. Uzvišeni Allah kaže: **"Oni će dospjeti do Gajja."** [2] Iz ajeta se može zaključiti da je Uzvišeni Allah stvorio ovo mjesto za one koji napuste namaz i budu slijedili svoje strasti. Da se ostavljač namaza smatra muslimanom ne bi ga zapalo samo dno Džehennema već bi bio sa ostalim grješnicima od muslimana u gornjim-blažim stepenima Džehennema. Ovo samo dno Džehennema nije namjenjeno pripadnicima islama već naprotiv kafirima. Iz ajeta se može izvući i drugi dokaz i to iz Njegovih riječi:

فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا

Musnedu šamijjin, 2/405, hadis br. 1589, u lancu preko Šerkija... od njega. Bilježi ga i u *Kebiru*, 8/175, hadis br. 7731, svi u lancu preko Šerkija b. Katamija od Lukmana b. Amira el-Huzaija od Ebu-Umame merfuan... od njega. Bilježi ga Munziri u *Tergibu terhib*, 4/255, hadis br. 5569, i kaže da ga Bilježi Hejsemi u *Medžme'u*, 10/389, i da ga je prenio Taberani ali da u njemu ima slabih prenosioca a da ih je Ibn-Hiban ocjenio dobrim ali kako kaže griješe. Bilježi ga Albani u *Daifi*, hadis br. 3148, i kaže da je daif.

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 19/45 i Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/121/37, oba u lancu preko Hušejma od Zekerijaha b. Ebu-Merjema od Ebu-Umame mevukufen... od njega. Kažem slabost seneda je u Zekerijahu b. Ebu-Merjemu. Zehebi u *Mugni du'afa*, 1/240, kaže da je to Hušejmov šejh. En-Nesai kaže da nije jak, isto kaže i Ibn-Dževzi u *Duafau vel-metrukin*, 1/295.

[2] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 1/122/38 u lancu preko Salebe b. Muslima od Ejuba... od njega. U njemu se nalazi Ejub b. Bešir Adželi Šami. Hafiz u *Tehzibu tehzib*, 1/397 kaže: Ibn-Hiban ga je spomenuo među vjerodostojnim. Zehebi ga spominje u *Mizanu* i kaže da je medžhul-nepoznat.

"...oni će dospjeti do Gajja, izuzev oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući" (Merjem, 59-60)

Pa da se ostavljač namaza ubraja u vjernike ni bi se u ovom drugom ajetu za ispravnost njegove tevbe uslovljavalo vjerovanje. Jer da je prije toga imao vjerovanje onda bi to bilo traženje nečega što već postoji.

Šesti dokaz. Riječi Uzvišenog:

فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ

"Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri " (Et-Tevba, 11)

Ovdje je Allah ﷻ, vezao bratstvo mu'mina za obavljanje namaza, pa ako ga ne budu obavljali ne mogu biti braća niti mogu biti mu'mini, jer Allah ﷻ kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

"Zaista su vjernici braća." (El-Hudžurat, 10)

Sedmi dokaz. Riječi Uzvišenog:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Nije vjerovao i nije klanjao, nego je poricao i okretao se." (El-Kijame, 31-32)

Pošto je islam vjerovanje u (kur'anske) obavijesti i pokornost naredbama, Allah ﷻ je tome ostavio dvije suprotnosti, a to su nevjerovanje i neklanjanje. Tako da je u pomenutim ajetima spomenuo vjerovanje na jednoj i poricanje na drugoj strani, namaz na jednoj strani i okretanje nasuprot toga, otuda kaže: **"Nego je poricao i okretao se".** Pošto je onaj koji poriče (niječe vjerske postulate) kafir, tako je i onaj koji se okreće od namaza kafir i kao što nestaje islama sa poricanjem isto tako nestaje i sa napuštanjem namaza. Prenosi Seid od Katade da je rekao: **"Nije vjerovao i nije klanjao"**, znače nije vjerovao u Allahovu knjigu niti

se klanjao Allahu ﷻ, već je poricao Allahove ajete i okretao se od pokornosti Njemu."[1] Riječi Uzvišenog:

أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ۝ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ

"Teško tebi! Teško tebi! I još jednom: Teško tebi! Teško tebi!" (El-Kijame, 34-35), su prijetnja na prijetnju.

Osmi dokaz. Kur'anski ajet:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ

"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, biće izgubljeni." (El-Munafikun, 9)

Ibn-Džurejdž kaže: "Čuo sam Ata'a b. Ebi-Rebaha kako kaže: 'To se odnosi na propisane namaze'."[2] Na osnovu toga, ajet ukazuje da je Allah ﷻ, osudio onoga koga zavedu i zabave imetak i djeca od namaza na opštu propast, a opšta propast nije namjenjena osim nevjernicima. A što se tiče muslimana, on ako bi i propao zbog svojih grijeha, na kraju će ipak uspjeti. Allah ﷻ, je u ovom ajetu na više načina ukazao na propast ostavljač namaza:

1. Upotrebio je izraz u imenici (*el-hasirun*, op. p.) koji potvrđuje i obavezuje propast, a nije upotrebio glagol koji upućuje na obnovu i dešavanje.

2. Imenicu je odredio određenim članom "el" (elifom i lamom), koji upućuje na potpunost njihova naziva. Tako, ako bi npr., rekao: "Zejdun el-alimu es-salihu"-Zejd je dobar učenjak- sa određenim članom u obe riječi, to potvrđuje njegovu savršenost, za razliku kada bi rekao "Zejdun alimun salihun", bez određenog člana.

---

[1] Sened hadisa je hasen. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 1/131/132, hadis br. 57 u lancu preko Abdulvehaba b. Ataa od Seida od Katade... od njega.

[2] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Bejheki u *Šu'bul-imanu*, 3/72, hadis br. 2919 i 2920 u lancima preko Džurejdža i Talhe od Ataa... od njega.

3. Allah ﷻ, je došao sa "mubtedom i haberom"[1] koji su određeni, što upućuje na svođenje habera u mubtedi, kao što je u riječima Uzvišenog: "*Ulaike humul-muflihun*"-**"Oni će zaista uspjeti."** Kao i u Njegovim riječima:

وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

"A nevjernici su doista nepravedni " (El-Bekara, 254)

ili u riječima:

أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

"Oni su, zbilja, pravi vjernici." (El-Enfal, 4) i drugi slični ajeti.

4. Upotreba zamjenice (zamjenica "hum"), koja rastavlja mubtedu od habera. Pored toga što rastavlja mubtedu od habera ovakav način korištenja ove zamjenice ima još dvije dodatne fajde: Jačinu veze ili seneda kao i odliku onoga koji se veže sa onim za šta se veže, kao što je u riječima Uzvišenog:

وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ

"Allah, doista, nije ni o kome zavisan, i On je jedini hvale dostojan!" (El-Hadždž, 64)

i Njegove riječi:

وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

"A Allah je Taj Koji sve čuje i zna?" (El-Maida, 76)

kao i ajet

أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ

"Allah je, zaista, Taj Koji prašta i Koji je milostiv." (Šura, 5)[2]

kao i drugi slični ajeti.

---

[1] *Mubteda* u ar. gramatici označava početak govora i ono o čemu se govori ili obavještava, a *haber* je obavjest o *mubtedi*. To bi se u bosanskom jeziku moglo uporediti sa subjektom i predikatom. (op. p.)

[2] Obrati pažnju na formu u kojoj je ajet objavljen na ar. jeziku. (op. p.)

Deveti dokaz. Riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَـٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

"U Naše riječi vjeruju samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tle padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole." (Sedžda, 15)

U pomenutom ajetu Allah ﷻ, niječe iman onoga koji kada mu se spomenu Allahovi ajeti ne padne licem na tle, hvaleći i veličajući svoga Gospodara. A najveća opomena Allahovim ajetima je opominjanje s ajetima o namazu, tako da onaj koji se opomene tim ajetima a ne prihvati opomenu i ne proklanja, on ne vjeruje u njih, jer je Allah ﷻ, mu'mine odlikovao i opisao da oni čine sedždu. Ovo je jedan od najljepših načina izvlačenja dokaza po ovom pitanju. Naime, ne može se reći da vjeruje u riječi Uzvišenog: **"Obavljajte namaz"** [1], osim onaj ko ga čvrsto i redovno obavlja.

Deseti dokaz. Riječi Uzvišenog:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ۝ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ

"Jer kad im se govorilo: 'Činite ruku Allahu' – oni nisu htjeli ruku' činiti, teško toga dana poricateljima!" (El-Murselat, 48-49)

Ove ajete Allah ﷻ, je spomenuo nakon Njegovih riječi:

كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ

"Jedite i naslađujte se, ali za kratko! – vi ste, zaista, zločinci!" (El-Murselat, 46)

Zatim ih je opomenuo zbog njihova izostavljanja ruku'a, a to je namaz kada su bili pozvati da ga obavljaju. Ne može se reći da ih je opomenuo zbog njihova poricanja, jer je On ﷻ, obavjestio ovdje da su ostavljali namaz i po tom osnovu i dolazi zastrašivanje. Kažemo: Neće ustrajati u ostavljanju namaza onaj ko iskreno vjeruje du mu ga je Allah ﷻ, naredio. Nemoguće je i neprirodno da čovjek iskreno i čvrsto vjeruje da mu je Allah ﷻ, naredio u toku dana i noći pet namaza i da će ga ako

[1] Bekara, 43, 83. Junus, 87. Nur, 56. Rum, 31. Muzemmil, 20.

ih ostavi kazniti najžešćom kaznom a da i pored toga uporno ostavlja namaz. Ovo je apsolutno nemoguće. Neće nikada namaz uporno ostavljati onaj ko iskreno vjeruje da je to farz. Čovjekov iman naređuje čovjeku da ga obavi. Pa ako u srcu nema onoga što bi mu naredilo da ga obavi to znači da u njegovom srcu nema nimalo imana. Ne nasjedaj na govor onih koji se ne razumiju u propise i djela srca. Probaj pojmiti da li je moguće da u čovjekovom srcu ima vjere u obećanja i prijetnje, u Džennet i Džehennem, te da mu je Allah ﷻ, naredio namaz i da će ga za njegovo ostavljanje najžešće kazniti, a da i pored toga, iako zdrav i bez ikakvih prepreka, ustrajava u njegovom ostavljanju. Ovo je stvar koja se potkrala onima koji smatraju da je iman samo vjerovanje ili srčano potvrđivanje, pa makar ga i ne pratile naređene stvari i ostavljanje onih drugih zabranjenih. Potpuno je nemoguće da u srcu roba bude čvrst iman a da ga ne poprati pokornost Allahu ﷻ, i ostavljanje grijeha. Mi kažemo iman je vjerovanje i potvrđivanje, ali ne vjerovanje koje se samo svodi na ubjeđenje da je istina ono o čemu nas neko obavještava, bez pokornosti. Kada bi bilo tako onda bi Faraon, Iblis, Salihov narod i židovi koji su poznavali Muhammeda ﷺ, kao što poznaju svoju djecu, bili iskreni mu'mini. U tom kontekstu Uzvišeni Allah kaže:

فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَـٰكِنَّ

"Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac." (El-En'am, 33.)

Tj. oni su ubjeđenja da si ti iskren. Međutim:

وَلَـٰكِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ

"Nego zulumćari poriču Allahove riječi." (El-En'am, 33)

Poricanje nečega ne može biti osim nakon spoznaje istine. Uzvišeni Allah kaže:

وَجَحَدُوا بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita." (En-Neml, 14)

Tako je Musa ﷺ rekao Faraonu:

لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَـٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ

"Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja..." (El-Isra, 102)

I kaže o židovima:

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju." (El-Bekara, 146)

Ovo još jasnije oslikava priča dvojice židova koji su došli Poslaniku ﷺ, i pitali ga o znacima njegova poslanstva pa su rekli: *"Svedočimo da si ti Poslanik." Pa je rekao:* ***"Šta vas sprječava da me slijedite?"*** *Rekoše: "Davud je molio da neprestano u njegovoj porodici bude vjerovjesnik. Mi se bojimo ako te budemo slijedili da će nas ubiti židovi."*[1]

Naime, ovi su svojim jezicima shodno svom ubjeđenju priznali da je on poslanik, međutim, ovim potvrđivanjem i priznanjem nisu ušli u krug imana, jer mu se nisu pokoravali i odazvali njegovim naredbama. Od ove vrste je i kufr Ebu-Taliba koji je zasigurno znao da je Poslanik ﷺ, iskren i da je poslanik. To je potvrdio svojim jezikom i opjevao u svojim stihovima ali i pored toga nije ušao u krug islama. Vjerovanje se ostvaruje i biva validno uz dvije stvari: ubjeđenjem u istinu, i drugo srčanom ljubavlju i pokornošću.

Zbog toga je Uzvišeni o Ibrahimu ﷺ rekao:

يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ ٱلرُّءْيَآ

"O Ibrahime, ti si san svoj odlučio obistiniti" (Es-Saffat, 104-105)

---

[1]Sahih, bilježi ga: Et-Tirmizi u *Kitabul-isti'zan* poglavlje Ma džae fi kubletl-jedi verridžli (5/77) pod brojem (2733).

Ebu Isa je rekao: U poglavlju je i hadis sa senedom od Jezida b. el-Esveda b. Omera i Ka'ba b. Malika, a on je hasen sahih. Također se nalazi i u *Kitabut-tefsir,* poglavlje Ve min sureti beni israil (5/305) pod brojem (3144).

Hadis bilježe Ahmed u svome *Musnedu* (4/240) i El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* (8/166) sa senedom od Šu'beta b. Amra b. Murre, a on od Abdullaha b. Seleme b. Safvana b. Ussala...;

A Ibrahim ﷺ je bio ubjeđen u istinitost sna od kad mu se ukazao, jer su snovi poslanika istiniti, ali ono što ga je učinilo od onih koji u to vjeruju je djelo koje je uradio (spremnost da žrtvuje sina), kao odgovor na naredbu.

U tom kontekstu su i riječi Allahova Poslanika ﷺ: ***"Polni organ to potvrđuje ili negira,"***[1] Gdje je učinio djelo potvrdom onoga što želi srce a negiranje ostavljanje toga. Ovo je jasan dokaz da vjerovanje nije ispravno osim uz djelo.

Hasan je rekao: "Nije iman po željama i kićenju, već je iman ono što osjeti srce i potvrdi ga djelo." Ovo se prenosi i kao merfu' predaja.[2] I na kraju, želim naglasiti da je nemoguće ostaviti namaz a posjedovati čvrst i ispravan iman o obaveznosti namaza, imajući na umu prijetnje i obećanja u tom pogledu. A Allah upućuje na Pravi put.

---

[1] Muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-isti'zanu,* poglavlje Zinal-dževarih dunel-ferdž (11/28) pod brojem (6234), i u *Kitabul-kadr,* poglavlje Ve haramun ala karjetin ehleknaha ennehum (11/511) pod brojem (6612); Muslim u *Kitabul-kadr* poglavlje Mukadderun ala ibni Ademe hazzuhu mine-z-zina ve gajruhu (4/2046/204/2657) sa senedom od Ma'mera, a on od Ibn-Tavusa, a on od svoga oca, a on od Ibn-Abbasa, a on od Ebu-Hurejre...;

[2] Hasen mevkuf. Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu* (6/163) pod brojem (30351) sa senedom od Džafera b. Sulejmana, a on od Zekerijje, a on od El-Hasana... mevkufen; i u *Kitabul-iman* (str.: 38) hadis pod brojem (93). Također ga navodi i na drugom mjestu u *Musannefu* (7/189) pod brojem (35211) sa senedom od Džafera b. Sulejmana, a on od Abdur-Rabbihi Ebu-Ka'ba, a on od El-Hasana....; El-Bejheki u *Šu'abul-imanu,* (1/80) pod brojem (66) sa senedom od Ubejdullaha b. Muse, a on od Ebu-Bišra, a on od El-Hasana...; Ibn-Asim u *Ez-Zuhdu* (1/263) sa senedom od Zekerijje, a on od El-Hasana...;

Ibnul-Mubarek u *Ez-Zuhdu* (1/545) sa senedom od Sufjana, a on od nekog čovjeka, a on od El-Hasana...; Navodi ga i Ibnul-Kajjim u svojoj *Hašijji* (12/294) rekavši: Prenešeno je vjerodostojnom predajom od El-Hasana.... pa je spomnuo čitav sened (Zekerijja b. Hakim, Abdu Rabbihi, Ebu-Bišr) od El-Hasana... mevkufen.

Rekoh: Najvjerovatnije je da je hadis hasen mevkuf. A što se tiče hadisa koji je merfu', naveo ga je naš šejh El-Albani – Allah mu se smilovao – u *Es-Silsiletud-dai'fa* (u 3. tomu, hadis pod brojem 1098), kazavši: „Njegov sened je skroz loš, u njemu se nalazi Jusuf b. Atijje es-Sigar el-Ensari." A Buharija je rekao za njega: munkerul-hadis. Rekao je i Ed-Devlaji: metrukul-hadis, a En-Nesai je dodao i: Nije pouzdan. I Abdus-Selam b. Salih, a on je Ebus-Silat el-Heravi. Navodi ga i Ez-Zehebi u *Ed-Du'afa,* rekavši: Neki su ga osumnjičili za laž. Ebu-Zur'a je rekao: Nije bio pouzdan. Ibn-Adijj je rekao: Osumnjičen, a još neko drugi za njega kažu: rafii.

Dokazi iz sunneta po tom pitanju se mogu izvući na sljedeće načine:

1. dokaz

Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Džabira b. Abdullaha ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Između čovjeka i kufra je ostavljanje namaza."***[1]

Bilježe ga vlasnici *Sunena*, a Tirmizi kaže da je sahih.

2. dokaz

Prenosi se od Burejde b. El-Husajba el-Eslemija ؓ de je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako kaže: ***"Ugovor između nas i njih je namaz pa ko ga ostavi taj je uznevjerovo."***[2]

Bilježi ga Ahmed i vlasnici *Sunena*, a Hakim kaže da je lanac prenosioca vjerodostojan po Muslimovim šartovima.

3. dokaz

Prenosi se od Sevbana, štićenika Allahova Poslanika, da je čuo Poslanika ﷺ da kaže: ***"Između roba i nevjerstva i imana je namaz pa ako ga ostavi učinio je širk."***[1]

---

[1] Sahih, bilježe ga: Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Bejanu itlaki ismil-kufri ala terkis-salat (1/88/82) sa senedom od Ibn-Džurejdža. Ebu-Davud u *Kitabus-sunne,* poglavlje Fi reddil-irdža (4/219) pod brojem (4678) sa senedom od Sufjana...;

Et-Tirmizi u *Kitabul-iman,* poglavlje Ma džae fi terkis-salat (5/13) pod brojem (2625) sa senedom od Sufjana...; En-Nesai u *Kitabus-salat,* poglavlje El-Hukmu fi tarikis-salat (1/232) pod brojem (464) sa senedom od Džurejdža...; Ed-Darimi u *Kitabus-salat* poglavlje Fi tariki-s-salat (1/307) pod brojem (1233) sa senedom od Džurejdža...; Ahmed u *Musnedu* (3/389) pod brojem (15221) sa senedom od Musa b. Ukbeta...; a njih sva trojica (Ibn-Džurejdž, Sufjan, Musa b. Ukbe) od Ebu ez-Zubejra, a on od Džabira...;

[2] Sahih, bilježi ga Et-Tirmizi u *Kitabul-imanu,* poglavlje Fi ma džae fi terkis-salat (5/13) pod brojem (2621). Ebu Isa je rekao: „Ovaj hadis je hasen sahih garib."

En-Nesai u *Kitabus-salat,* poglavlje El-Hukmu fi tarikis-salat (1/231) pod brojem (463). Ibn-Madže u *Kitabus-salat,* poglavlje Fi men terekes-salat (1/342) pod brojem (1079). Ahmed u *Musnedu* (5/346) pod brojem (22987). El-Hakim u *Mustedraku* (1/7), i ocjenio ga vjerodostojnim. Sa njim se usaglasio Ez-Zehebi, Ibn-Hibban u *Sahihu* (3/ pod brojem 1452), i Ibn Ebi-Šejbe u *El-Imanu* (str.: 26; pod brojem 46), svi sa senedom od Burejde...;

Vjerododstojnim ga je ocjenio i naš šejh El-Albani, Allah mu se smilovao, u *Sahihul-džami'u* pod brojem (4143), i rekao je: Hadis je sahih.

Bilježi ga Hibetullah Taberi i kaže da mu lanac prenosioca po Muslimovim šartovima.

4. dokaz

Prenosi se od Abdullaha b. Amra b. el-Asa da je Poslanik ﷺ jednog dana spomenuo namaz, pa je rekao. "***Onaj ko ga bude čuvao biće mu svjetlo, dokaz i spas na Sudnjem danu. A onaj ko ga ne bude čuvao neće mu biti svijetlo, dokaz niti spas na Sudnjem danu. Na Sudnjem danu će biti sa Karunom, faraonom, Hamanom i Ubejjom b. Halefom.***"[2]

Bilježi ga imam Ahmed u *Musnedu* i Ebu-Hatim b. Hibban u svome *Sahihu.* Ova četverica su posebno spomenuti jer su oni vođe nevjernika. U hadisu se može zapaziti da onaj ko uporno ostavlja namaz da ga je od njega odvratio imetak, vlast, položaj ili trgovina. Onoga koga od namaza odvrati imetak on će biti sa Karunom. Koga od namaza odvrati vlast bit će sa faraonom. Koga od namaza odvrati položaj i funkcija, kao što su razna ministarstva i drugo, taj će biti sa Hamanom. I koga od njega odvrati trgovina taj će biti sa Ubejjom b. Halefom.

5. dokaz

Ono što prenosi Ubade b. Samit ﷺ, pa kaže: "***Oporučio nam je Poslanik ﷺ pa kaže: 'Nemojte nikoga pripisivati kao sudruga Allahu pa makar bili i iskomadani, zapaljeni ili razapeti, i nemojte namjerno***

---

[1] Sahih, bilježi ga El-Lalekai u svojoj knjizi *Šerh usuli 'itikadi ehlis-sunneti vel-džema'ati* pod brojem (1521). A ta knjiga, čiju smo naučnu obradu i valorizaciju mi izvršili, se štampa kod izdavačke kuće Darul-hadis.

El-'Adžluni u *Kešful-hafa vel-ilbas* (1/347) navodeći ga od Et-Taberanija, a on od Sevbana sa vjerodostojnim senedom. I El-Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihut-tergibu* pod brojem (566).

[2] Sahih, a bilježe ga: Ed-Darimi u *Kitabus-salat,* poglavlje Fi-l-muhafezati ala-s-salat (2/390) pod brojem (2721). Ibn-Hibban u svome *Sahihu* (4/329) pod brojem (1476) sa senedom od Ka'ba b. Alakame...; Također ga bilježi i u *Mevariduz-zem'an* (1/87) pod brojem (254). Ahmed u *Musnedu* (2/169) pod brojem (6576). Abd b. Humejd u svome *Musnedu* (1/139) pod brojem (353). El-Bejheki u *Šu'abul-iman* (3/46) pod brojem (2823). Abdullah b. Ahmed u *Es-Sunne* (1/363) pod brojem (782), svi sa senedom preko Ka'ba b. Alkame, a on od Isa b. Hilala es-Sadefija, a on od Abdullaha b. Amra...;

Rekao je El-Hejsemi u *Medžmu'u* (1/292): Bilježi ga Ahmed i Et-Taberani u *El-Kebiru* i *El-Evsatu*, a Ahmedovi prenosioci su pouzdani.

Rekoh: Bilježi ga Et-Taberani u *El-Evsatu* pod brojem (1788) skračeno sa senedom od Ibn- Omera.

ostavljati namaz, onaj ko ga ostavi namjerno taj je izišao iz milleta i nemojte se približavati alkoholu jer je on glava griješenja."[1]

Bilježi ga Abdurrahman b. Ebi-Hatim u svome *Sunenu*.

6. dokaz

Prenosi se od Muaza b. Džebela ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: "*Onaj ko ostavi propisani namaz sa njega spada Allahova zaštita.*"[2]

Bilježi ga imam Ahmed. Da ostavljanje namaza ne izvodi iz vjere takav bi uživao zaštitu islama.

7. dokaz

Prenosi se od Ebu Derdaa ﷺ da je rekao: "***Oporučio mi je Ebul-Kasim ﷺ da ne ostavljam namjerno namaz jer ko ga ostavi namjerno sa njega spada zaštita.***"[3]

8. dokaz

Prenosi se od Muaza b. Džebela ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: "*Glava i stub islama je namaz.*"[4]

---

[1]Njegov sened je daif, a bilježe ga: El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salat* (2/889) pod brojem (920). El-Makdisi u *El-Ehadisul-muhtara* (8/287) pod brojem (351).

El-Lalekai u *Šerh usuli 'itikadi ehlis-sunneti vel-džema'ati* pod brojem (1522). Svi ga navode sa senedom od Seleme b. Šurejha, a on od Ubade...;

Bilježi ga i El-Hejsemi u *El-Medžmu'u* (4/216), i rekao je: Prenosi ga Et-Taberani, a u njegovu senedu se nalazi Seleme b. Šurejh, a Ez-Zehebi je rekao za njega: Nepoznat je, dok su ostali prenosioci vjerodostojni. Naveo ga je i Buharija u *Et-Tarihu* (4/75) u biografiji Seleme b. Šurejha, i rekao je: Za njegov sened se ne zna. Ez-ZehEbu je spomenuo u *Mizanul-'itidal* (3/271): Za sened od Seleme b. Šurejha, a on od Ubadeta b. es-Samita, se ne zna.

[2] Tahridž je naveden već prije.

[3] Tahridž je naveden već prije.

[4]Sahih, bilježe ga: Et-Tirmizi u *Kitabul-imanu,* poglavlje Ma džae fi hurmetis-salat (5/11) pod brojem (2616), sa senedom od Asim b. Ebu en-Nedžud, a on od Ebu-Vaila, a on od Muaza b. Džebela...; El-Hakim u *El-Mustedraku* (2/86) pod brojem (2408) sa senedom od Habiba b. Ebu-Sabita, a on od Mejmuna b. Ebu-Šebuba, a on od Muaza...; rekavši: Ovaj hadis je sahih po uslovima Buharije i Muslima, ali ga nisu zabilježili. El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* (9/20) sa senedom od El-Hakema b. Utejbe, a on od Mejmuna b. Ebu Šebuba, a on od Muaza...; En-Nesai u *Es-Sunenul-kubra* (6/428) pod brojem (11394) sa senedom od Asima b. Ebi en-Nedžuda, a on od Ebu-Vaila, a on od Muaza...; Ibn Ebi-Šejbe u *Musannefu* (6/158) pod brojem (30314) sa senedom od El-Hakema, a on od Urveta b. en-Nezzala, a on od Muaza...; Ahmed u *Musnedu* (5/237)

Ovo je skraćena verzija a hadis je sahih. Iz hadisa se može zaključiti da je namaz poput centralnog šatorskog stuba pomoću kojeg stoji šator. Pa kao što bi se šator srušio bez ovog stuba tako i islam odlazi sa odlaskom namaza. Ahmed je ovo uzimao kao dokaz.

9. *dokaz*

Prenosi se u oba *Sahiha*, u *Sunenima* i *Musnedima* od Abdullaha b. Omera ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Islam se temelji na pet stvari: Svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, hodočašću Kabe i postu ramazana."***[1]

Bilježi ga Ahmed. U nekim predajama se navodi u obliku: *"Islam je petero."* Iz hadisa se može zaključiti slijedeće:

1. Islam je uspoređen sa kubetom koji stoji na pet temelja, pa ako se sruši njegov najveći temelj past će i kube islama.

2. On je pomenute *ruknove*-temelje učinio temeljima kubeta islama tako da je dva šehadeta koji čine rukn povezao sa namazom, koji je rukn, i zekatom, koji je rukn. Kako bi opstalo i izgledalo kube islama nakon što bi se srušio jedan temelj pored drugih?

3. On je pomenute ruknove učinio islamom i oni ulaze u sastav imenice islam. Ono čije ime predstavlja skupina stvari ako otiđe njen

---

pod brojem (22129) sa senedom od El-Hakema, a on od Urveta b. en-Nezzala...; također pod brojem (22069) sa senedom od Asima b. Ebu en-Nedžuda, a on od Ebu-Vaila...; Ebu-Davud et-Tajalisi u svome *Musnedu* (1/76) pod brojem (560) sa senedom od El-Hakema, a on od Urveta en-Nezzala, a on od Urveta, a on od Muaza...; Et-Taberani u *El-Mu'džemul-kebur* (20/143) pod brojem (292) sa senedom od El-Hakema i Habiba b. Ebu-Sabita, a on od Mejmuna b. Ebu-Šebuba, a on od Muaza...;

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman*, Malik u *Muveti'*, poglavlje Zikru imanikum", hadis br. 8, u lancu preko Ikrime b. Halida... od njega. Bilježi ga i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje Bejanu erkani islam ve deaimuhu izam, 1/16/45 u lancu preko Seida b. Ubejde... od njega, i Tirmizi u knjizi *Iman*, poglavlje, Ma džae bunijel islamu ala hamsin, 5/5, hadis br. 2609, i En Nesai u knjizi *Iman*, poglavlje Vaktul islami ve šeraiuhu, 3/432, hadis br. 5005, i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 6/531, hadis br. 4798, oba preko Ikrime b. Halide ... od njega. I Ahmed u *Musnedu*, 2/26, hadis br. 4798 u lancu preko Jezida b. Beširа od b. Omera... od njega, i Humejdi u svom *Musnedu*, 2/397, 2/308, hadis br. 703 u lancu preko Hubejba b. Ebu-Sabita... od njega. I Abd b. Humejd u svom *Musnedu*, 1/261, hadis br. 823, u lancu preko preko Seleme b. Kuhejla od Ibn Omera... od njega, svi preko Ibn- Omera ﷺ.

jedan dio odlazi čitava stvar, a pogotovo ako se radi o temeljima te stvari a ne o djelovima koji nisu rukn.

10. dokaz

Riječi Allahova Poslanika ﷺ: ***"Onaj ko klanja naš namaz i okreće se prema našoj kibli i jede ono što mi zakoljemo je musliman i njemu je i protiv njega ono što je nama i protiv nas.*** *(tj. sljeduje ga što i nas)"*[1]

Hadis ukazuje na dvije stvari:

1. Ovaj je postao muliman s ove tri stvari i ne može biti musliman bez njih.

2. Ako bi npr. klanjao u pravcu istoka ne bi bio musliman sve dok se ne bi okrenuo prema kibli muslimana, a šta onda reći za onoga ko potpuno napusti namaz.?

11. dokaz

Bilježi Ed-Darimi od Abdullaha b. Abdurrahmana da je rekao: "Pričao nam je Jahja b. Hasan, pričao nam je Sulejman b. Karm od Ebu-Jahje el-Kuttata od Mudžahida od Džabira b. Abdullaha ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ključ Dženneta je namaz."***[2]

Ovo upućuje da onaj ko ne bude obavljao namaz da mu se neće otključati Džennet. On će se otvoriti za svakog muslimana, a onaj ko napusti namaz znači da nije musliman. Nema kontradiktornosti između ovoga i sljedećeg hadisa: ***"Ključ Dženneta je šehadet la ilahe illallah."***[3]

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ebvabul-kible*, poglavlje Fadlu istikbali kibleti", 1/153, hadis br. 384, u lancu preko preko Mejmuna b. Saha od Enesa... od njega, i En-Nesai u knjizi *Ašretu nisa'* poglavlje, Gajre, 3/740, hadis br. 3968.

[2] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat,* poglavlje Ma džae enne miftahas-salati et-tahuru (1/10) pod brojem (4). Ahmed u *Musnedu*(3/340) pod brojem (14704). Et-Taberani u *Es-Sagiru* (10/356) pod brojem (596).

El-Bejheki u *Šua'bul-imanu* (3/4) pod brojem (2611). El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salat* (1/206) pod brojem (175); svi sa senedom od Sulejmana b. Karama, a on od Ebu-Jahje el-Kattata, a on od Mudžahida, a on od Džabira...;

Spomenuo ga je i Et-Tibrizi u *Miškatul-mesabih* (1/294). A El-Albani je rekao: Sened mu je daif, jer se u njemu nalaze Sulejman b. Karm i Ebu-Jahja el-Kattat, a njih dvojica su nepouzdani - slabi (daif) prenosioci.

[3] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ahmed u *Musnedu*(5/242). El-Bezzar u svome *Musnedu*(7/104) pod brojem (2660). Rekao je El-Hejsemi u *El-Medžmeu'* (1/16): Bilježe ga Ahmed i El-Bezzar, a njegov sened je prekinut između Šehra i Muaza, u

Jer šehadet predstavlja tijelo ključa, a namaz i drugi ruknovi islama su njegovi zubi, tako da nije nešto moguće otključati osim s njima. Tako da će ulazak u Džennet ovisiti od ključa i njegovih zubi. Buharija je rekao: "Rečeno je Vehbu b. Munebbihu: 'Zar nije ključ Dženneta La ilahe illallah' Pa je rekao: 'Naravno, ali nema ključa bez zuba, pa, ako dođeš s ključem koji ima određene zube otvorit će ti se, u protivnom neće.'"[1]

12. dokaz

Prenosi se od Mihdžena b. El-Edre'a el-Eslemija da je bio u sijelu sa Poslanikom ﷺ pa je ezanom označen namaz te je Poslanik ﷺ ustao, pa kada se vratio Mihdžen je još uvijek bio u medžlisu, a on mu reče: ***"'Šta te je spriječilo da klanjaš, zar nisi čovjek musliman?' Reče: 'Naravno da jesam, ali sam već klanjao sa porodicom.' Pa mu je Poslanik ﷺ rekao: 'Kada dođeš (u džamiju) klanjaj sa ljudima iako si prije klanjao.'"***[2]

Bilježi ga Ahmed i En-Nesai. Ovdje je Poslanik ﷺ putem namaza napravio razliku između muslimana i kafira. U nekim oblicima hadisa se navodi ***"Ako si musliman klanjaćeš."*** Ovo je kao da kažeš: "Šta ti je pa ne govoriš, zar nisi sposoban da govoriš? Šta ti je pa se ne krećeš?! Zar nisi od živih?" Pa da islam može opstojati bez namaza, ne bi rekao onome kojeg je vidio da ne klanja: "Zar ti nisi čovjek musliman?!"

---

njemu se također nalazi i Ismail b. Ajjaš, a njegove predaje od stanovnika Hidžaza su nepouzdane, a ova je od njih.

Navodi ga i El-Albani u *Es-Silsiletud-daifa* pod brojem (1311) i kaže: Daif.

[1] Hasen, bilježe ga: Buharija muallekan u *Kitabul-dženaiz,* poglavlje Fil-dženaizi ve men kane ahiru kelamihi la ilahe illallahu (1/417), dok ga spomenuo sa kompletnim senedom u svojoj drugoj knjizi *Et-Tarihul-kebir* (1/95) pod brojem (261) sa senedom od Abdul-Melika b. Muhammeda ez-Zamarija, a on od Muhammeda b. Seida b. Zemanih, a on od svoga oca, a on od Vehba b. Munebbiha...; Ebu-Nuajm u *Hiljetul-evlija* (4/66).

[2] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga En- Nesai u knjizi *El-imame*, poglavlje Iadetu salata meal džema'ati bade salati redžuli linefsihi, 1/574, hadis br. 756, i Ahmed u *Musnedu*, 4/34, i Hakim u *Mustedreku*, 1/371, hadis br. 890, i u *Mevariduz-zamani* od Hejsemija, 1/133, hadis br. 433 i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/300, hadis br. 3454, i Darekutni u svom *Sunenu*, 1/1/415, i Šafija u svom *Musnedu*, 1/214, i En-Nesai u *Sunenul-kubra*, 1/299, hadis br. 930, i Malik u *Muveti'*, 1/132, hadis br. 296, i Šejbani u *El-ahad ve mesani*, 2/206, hadis br. 958 svi u lancu preko Zejda b. Eslema od Bišra b. Mihdžena ... od njega. Bilježi ga Hejsemi u *Medžme'i*, 2/44, i kaže da ga bilježi Ahmed i da su mu prenosioci povjerljivi. Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihu sunen* i *Sahihu džami'u sagir* pod br 467.

Poglavlje

IDŽMA' KAO DOKAZ O NEVJERSTVU OSTAVLJAČA NAMAZA

Što se tiče idžma'a ashaba u tom pogledu Ibn-Zendževejh kaže: "Pričao nam je Omer b. Rabi'a, pričao nam je Jahja b. Ejub od Junusa od b. Šihaba. Kaže pričao nam je Ubejdullah b. Abdullah b. Utbe da ga je Abdullah b. Abbas ﷺ obavjestio kada je ranjen Omer b. Hattab ﷺ da ga je on zajedno sa skupinom ljudi iz mesdžda unio u njegovu kuću, kaže pa je naredio Abdurrahmanu b. Avfu ﷺ da predvodi ljude. Kada smo ušli kod Omera ﷺ u njegovu kuću, on se onesvjestio u predsmrtnim mukama. Tako je bio u nesvjesti dok se nije počelo svitati Zatim se osvjesti pa upita: *"Jesu li ljudi klanjali?" Rekli smo: "Da." On reče: "Nema islama onaj ko napusti namaz."*[1] U drugoj predaji stoji: *"Nema udjela u islamu ko ostavi namaz."*[2] Zatim je pozvao da mu se pripremi voda za abdest, pa se abdestio i klanjao. Zatim je spomenuo priču o tom događaju. Ovo je skraćena verzija. Ashabi nisu nijekali ono što je rekao. Već smo spomenuli o tome mišljenje Muaza b. Džebela i Abdurrahmna b. Avfa i Ebu Hurejre. Nije poznato da je iko od ashaba zastupao suprotno mišljenje.

Hafiz Abdulhakk el-Išbili u svojoj knjizi o namazu kaže: "Većina ashaba i onih poslije njih su tekfirili onoga ko namjerno ostavi namaz tako da u potpunosti istekne njegovo vrijeme. Od njih su: Omer b. Hattab, Muaz b. Džebel, Abdullah b. Mesud, Ibn-Abbas, Džabir, Ebu-Derda, isto se prenosi i od Alije b. Ebi-Taliba, a što se tiče drugih to se prenosi od Ahmeda b. Hanbela, Ishaka b. Rahoje, Abdullaha b. El-Mubareka, Ibrahima en-Nehaija, El-Hakema b. Ujejne, Ejuba es-

---

[1] Hadis je hasen. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati*, 2/897, hadis br. 930, u lancu preko Šerika Abdulmelika b. Umejra od Ebu-Saliha od Omera... od njega. Ovaj sened je daif ali je prenešen i sa vjerodostojnim senedom kod Ibn-Sada u *Tabekatima* i kod Ibn-Sada u Tabekatul-kubra, 3/346, u lancu preko Jakuba b. Ibrahima b. Sada Zuhrija od njegova oca od Saliha b. Kejsanija od Ibn Šihaba, kaže Omer je bio…pa je spomenuo priču i u njoj „nema islama" predanje. Ševkani u *Nejlul evtaru* kaže, 6/166: „Prenosi ga Ibn-Sad u vjerodostojnom senedu do Zuhrija… pa je ga spomenuo.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Sihtijanija, Ebu-Davuda et-Tajalisija, Ebu-Bekra b. Ebi-Šejbe, Ebu-Hajseme Zuhejra b. Harba."

Protivnici tekfira (ostavljača namaza)

Protivnici tekfirenja ostavljača namaza kažu: "Obaveza je hadise i ono što je u tom kontekstu protumačiti kao *kufr*-nijekanje blagodati a ne kao kufr poricanja, kao što su npr. riječi Poslanika ﷺ ***"Onaj ko znadne gađati a zatim to napusti to je blagodat koju je zanijekao** (ar. ni'metun keffereha).*"[1] Ili kao što je hadis: ***"Nemojte mrziti vaše očeve jer bi to predstavljalo vaš kufr."***[2] Ili njegove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: ***"Nijekanje porijekla (neseba) je kufr nakon imana."***[3] Zatim Poslanikove ﷺ riječi: ***"Psovanje muslimana je grijeh, a borba protiv njega je kufr."***[4]

---

[1] Sahih, bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabul-džihad,* poglavlje Fir-remji (3/1088) pod brojem (2513), na ovaj način: „Ko napusti (ostavi ili zaboravi) gađanje nakon što to nauči, iz nemara prema tome, to je blagodat koju je ostavio ili porekao (tj. kufr učinio.)" A hadis se veže do Ukbeta.

En-Nesai u *Kitabul-hajli,* poglavlje Te'dibur-redžuli feresehu (3/574) pod brojem (358). El-Hakim u *El-Mustedreku* (2/95), a sa njim je se usaglasio i dao mu ocjenu sahih i Ez-Zehebi. Ibn Ebi-Šejbe u *Musannefu* (5/33) pod brojem (26320) sa senedom od Lejsa, a on od Mudžahida mevkufen.

Et-Taberani u *El-Evsatu* (4/273) i u *Es-Sagiru* (1/328) pod brojem (543) sa senedom od Kajsa b. Er-Rebujje, a on od Sehla b. Ebu-Saliha, a on svoga oca, a on od Ebu-Hurejre...; Ed-Darimi u *Kitabul-džihad,* poglavlje Fi fadlir-remji vel-emru bihi (2/62) pod brojem (2405).

[2] Muttefekun alejhi, bilježe ga: Buharija u *Kitabul-faraid,* poglavlje Men idde'a ila gajri Ebuhi (12/55) pod brojem (6768). I Muslim u *Kitabul-iman,* poglavlje Bejanu hali imani men ragibe an Ebuhi (1/328/62) sa senedm od Džafera b. Rebua, a on od Arraka, a on od Ebu-Hurejre...;

[3] Hasen, a bilježe ga: Ibn-Madže u *Kitabul-faraid* poglavlje Men enkera veledehu (2/488) pod brojem (2744). Ahmed u *Musnedu* (2/215) pod brojem (7019) sa senedom od Amra b. Šuajba, a on svoga oca, a on od svog oca...; Ed-Darimi u *Kitabul-feraid,* poglavlje Men idde'aa ila gajri Ebuhi (2/233) pod brojem (2863) sa senedom od Es-Sirrija b. Ismaila, a on od Kajsa b. Ebu-Hazima, a on od Ebu-Bekra ؓ, merfuan, sa sljedećim izrazom: „Kufr (nevjerovanje) u Allaha je negiranje srodstva, pa i čak i onog najmanjeg."

Et-Taberani u *El-Evsatu* (3/167) pod brojem (2718) sa senedom od Es-Sirrija b. Ismaila...; El-Bezzar u svome *Musnedu* (1/139) pod brojem (70) sa senedom od Es-Sirrija...; A El-Albani ga je ocjenio hasenom u *Es-Sahiha* (3370).

[4] Muttefekun alejhi. Bilježe ga Buharija u *Kitabul-imanu,* poglavlje Havful-mu'min (1/27) pod brojem (48); i Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Bejanu kavli-n-nebujji.... (1/81/64), obojica sa senedom od Zubejda, a on od Ebu-Vaila, a on Ebu-Mesuda...;

Zatim njegove riječi: *"Onaj ko opći u duburu (zadnji otvor) žene taj je zanijekao ono što je objavljeno Muhammedu."*[1] Zatim njegove riječi: *"Ko se zakune nečim mimo Allaha taj je uznevjerovao."*[2] U ovom obliku ga bilježi Hakim u svome *Sahihu*. Zatim njegove riječi: *"Dvije stvari u mome ummetu su od kufra: napad na porijeklo-neseb i naricanje za mejitom."*[3] Ovakvih primjera je mnogo u sunnetu. Zatim kažu: "Poslanik ﷺ je negirao iman zinalučara, kradljivca, čovjeka koji pije vino,[4] onoga ko niječe svoje porijeklo, ali to ne povlači za sobom kufr nijekanja i vječni boravak u Vatri. Isti je slučaj sa kufrom ostavljača namaza koji ne povlači za sobom vječni boravak u Džehennemu. Tako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Nema imana onaj ko ne čuva emanet."*[5] Poslanik ﷺ je negirao postojanje imana kod takve osobe, međutim, ne znači da onaj ko ne ispoštuje emanet postaje kafirom koji ga izvodi iz kruga milleta. Otuda je Ibn-Abbas ؓ u pogledu riječi Uzvišenog:

---

[1] Sahih, bilježe ge: Ebu-Davud u *Kitabul-kehanet,* poglavlje *Fil-kahini* (4/1680) pod brojem (3904). Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabit-taharet,* poglavlje Ma džae u karahijjeti itjani-l-haidi (1/242) pod brojem (135). En-Nesai u *Kitabu 'išretin-nisai,* sa brojem (131). Ibn-Madže u *Kitabut-taharet ve sunenuha,* poglavlje En-Nehju an itjanil-haidi (1/209) pod brojem (639). Ed-Darimi u *Kitabut-taharet,* poglavlje Men eta imre'eten fi duburiha (2/256) pod brojem (1136); i Ahmed u svome *Musnedu* (2/408) pod brojem (9276).

[2] Sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabul-iman ven-nuzur,* poglavlje Fi kerahijjetil-hilfi bil-aba'i (2/1415) pod brojem (3251) sa izrazom: „Počinio je širk (na ar.: ešreke)". Et-Tirmizi u *Kitabun-nuzur vel-iman,* poglavlje Ma džae fi kerahijjetil-hilfi bigajrillahi (4/110) pod brojem (1535). Ahmed u *Musnedu* (2/125) pod brojem (6072). El-Hakim u *El-Mustedreku* (1/65) pod brojem (45) sa senedom od Džerira, a on od El-Hasana b. Ubejdullaha...; Ebu-Avane u svome *Musnedu*(4/44) pod brojem (5967), svi sa senedom od El-Hasana b. Ubejdullaha, a on od Mesuda b. Ubejdeta, a on od svoga oca Omera...; Ibn-Hadžer u *Telhisul-habir* (4/168) sa svojim izrazom, a pripisavši ga Ebu Davudu i El-Hakimu.

[3] Sahih, bilježe ga: Muslim u *El-Imanu,* poglavlje Itlaku ismil-kufri alet-ta'ni fin-nesebi (1/82/67). Ahmed u *Musnedu*(2/377) pod brojem (8892). Ibn-Mende u *El-Imanu* (2/675) pod brojem (660 i 663), svi sa senedom od El-E'ameša, a on od Ebu-Saliha, a on od Ebu-Hurejre ؓ..;

[4] Muttefekun alejhi, bilježi Buharija u *Kitabul-ešribe,* poglavlje Innel-hamre vel-mejsere vel-ensabe vel-ezlame ridžzun min ameliš-šejtani" (10/33) pod brojem (5578), i Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Bejanu nuksanil-imani bil-me'asi (1/100/57/76), obojica sa senedom od Ibn-Šihaba, a on od Ebu Seleme b. Abdurrahmana i Ibnul Musejjiba, koji su rekli: Kazao je Ebu-Hurejre ؓ... (i spomenuo je hadis).

[5] Sahih, navodi ga Et-Taberi u svome *Tefsiru* (6/256)

وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ

"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici. " (El-Maida, 44), rekao: *'Nije to kufr prema kojem su otišli.'"*[1]

Tavus je rekao kako je Ibn-Abbas ﷺ upitan o značenju ovog ajeta pa je odgovorio: *"To je kufr, ali nije kao kufr onoga ko ne vjeruje u Allaha, Njegove meleke, kitabe i poslanike."* I još je rekao: *"To je kufr koji ne izvodi iz vjere- milleta."*[2] Prenosi Sufjan od b. Džurejdža od Ata'a da je rekao: "To je kufr mimo kufra i zulum mimo zuluma i griješenje-fisk mimo fiska."[3]

❁ ❁ ❁

[1] Sahih, bilježe ga: Ahmed u *Musnedu*(3/135) pod brojem (12406) sa senedom od Ebu-Hilala, a on od Katade, a on od Enesa...; Ibn-Hibban u *Sahihu* (1/422) pod brojem (194) sa senedom od Mu'emmila b. Ismaila, a on od Hammada b. Seleme, a on od Sabita, a on od Enesa...;

Ibn-Huzejme u *Sahihu* (4/51) pod brojem (2335) sa senedom od Jezida b. Ebu Habiba, a on od Sinana b. Sa'da b. Sinana, a on od Enesa...; El-Makdisi u *El-Ehadisul-muhtara* (7/223) pod brojem (2661) sa senedom od Hammada s. Seleme, a on od El-Mugire b. Zijada es-Sekafija, a on od Enesa. El-Bejheki u *Šua'bul-imanu,* (4/4354), i Ibn Ebi-Šejbe u *El-Imanu,* pod brojem (7), dok ga je El-Albani ocjenio vjerodostojnim u *Sahihul-džami'i* (7179).

[2] Sahih mevkuf, bilježi ga El-Hakim u *El-Mustedreku* (2/313) sa senedom od Sufjana b. Ujejne, a on od Hišama b. Hudžejra, a on od Tavusa, koji je rekao: kazao je Ibn-Abas...; Spomenuo je El-Hakim: Hadis je vjerodostojna seneda, ali ga nisu naveli ni Buharija, niti Muslim. S njim se složio i Ez-Zehebi. Bilježi ga i El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* (2/522) pod brojem (573).

[3] Sahih, bilježe ga: Et-Taberi u svome Tefsiru (6/256) i El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* (2/522) pod brojem (575), oba sa senedom od Sufjana, a on od Ibn Džurejdža, a on od Ata'a...;

Poglavlje
PRESUDA IZMEĐU DVIJE STRANE

Spoznaja ispravnog mišljenja u ovoj meseli temelji se na spoznaji suštine imana i kufra. Tek nakon toga bit će validno negiranje ili potvrđivanje. Kufr i iman su dvije suprotnosti, ako nestane jednog od njih dvoje nasljedi ga ono drugo.

Osnova kod imana je da se on sastoji od mnogo ogranaka, tako da se svaki ogranak naziva imanom. Tako je namaz iman, zekat, hadždž i post su iman. Unutrašnja djela kao što su stid, tevekkul, strah od Allaha, pokajanje i povratak Allahu su od imana i tako redom, sve dok se na kraju ne završe ogranci imana uklanjanjem stvari koje smetaju na putu, što je, također, od imana.[1] Među ovim ograncima ima onih koji ako nestanu nestane cjelokupan iman kao što je slučaj sa ogrankom šehadeta. Među njima ima i onih koji ako se ne ostvare sa njima neće nestati imana kao što je uklanjanje smetnji sa puta. Između nekih ogranaka je velika razlika. Među njima ima onih koji se priklanjaju šehadetu i koji su mu veoma blizu. Drugi se opet mogu pripojiti ogranku uklanjanja smetnji sa puta zato što je njemu najbliži.

Nevjerstvo, također, ima svoje stablo i ogranke. Pa kao što ogranci imana prestavljaju iman tako i ogranci kufra predstavljaju kufr. Tako je npr. stid dio imana, a malo ili nimalo stida predstavlja ogranak kufra. Iskrenost je ogranak imana, a laž je jedan od ogranaka kufra. Namaz, zekat, hadždž i post su ogranci imana, a ostavljanje istih prestavlja ogranke kufra. Suđenje po onom što je Allah objavio je ogranak imana, a suđenje po nečemu drugom što nije objavio Allah je ogranak kufra. Svaka vrsta griješenja predstavlja ogranke kufra, kao što sve vrste pokornosti predstavljaju neke od ogranaka imana.

[1] Sahih, ovo je naznaka na riječi Allahova Poslanika ﷺ, u hadisu kojeg prenosi Ebu-Hurejre, a bilježi Muslim u *Kitabul-imanu,* poglavlje Bejanu adedi šu'abil-imani (1/63/35), sa sljedećim izrazom: „Iman se sastoji iz sedamdeset i nekoliko ili šezdeset i nekoliko djelova, najvredniji je riječi La ilahe illallah, a najmanji je uklanjanje neugodnosti sa puta, i stid je dio imana."

Ogranci imana se mogu podijeliti na dva dijela: *govorne i praktične*. Ogranci kufra se, također, mogu podijeliti na dva dijela: *govorne i praktične*. Od govornih ogranaka imana ima onih čiji nestanak za sobom povlači nestanak imana. Isti je slučaj sa praktičnim ograncima čiji nestanak za sobom povlači nestanak imana. Takav je slučaj i sa ograncima kufra, kako govornim tako i praktičnim. Kao što čovjeka u nevjerstvo može odvesti riječ koja je izrečena bez prisile, a što predstavlja ogranak od ogranaka kufra, isto tako je i sa ogrankom praktičnog kufra kao što je npr. sedžda kipu ili ponižavanje mushafa, to je osnova u ovoj stvari.

Zatim u pogledu ovog pitanja postoji i druga osnova a to je da se suština imana sastoji od riječi i djela. Govor se dijeli na dva djela: ***govor srca***, a to je ubjeđenje, i ***govor jezika***, a to je izgovaranje riječi islama. Djela se dijele na dva dijela: ***djela srca***, a to je njegov nijet i iskrenost, i ***djela udova***. Ako nestanu ove četiri stvari onda nestaje i imana u potpunosti. Ako nestane srčane potvrde i iskrenosti onda neće koristiti ni ostali dijelovi jer je srčana iskrenost uslov (*šart)* za ispravnost njegova ubjeđenja. A ako nestane srčanih dijela, a ostane srčano potvrđivanje i iskrenost to je onda poprište bitke između *murdžija i ehli-sunneta*. Ehli-sunnet se slaže oko stava da to znači ***nestanak imana***. Odnosno ne vrijedi srčano potvrđivanje bez srčanih dijela, a to je njegova ljubav i njegova pokornost. Kao što to nije vrijedilo ni faraonu i njegovu narodu, ni Iblisu, ni židovima, ni mušricima koji su bili ubjeđeni u iskrenost Poslanika ﷺ. I ne samo to već su i tajno i javno potvrđivali govoreći: "Nije on lažac ali ga nećemo slijediti i nećemo mu vjerovati." Ako iman nestaje sa nestankom srčanog djela onda se ne može nijekati tvrdnja da isto tako iman ne nestaje sa nestankom dijela udova. To pogotovo važi ako se zna da je uzrok tome ne postojanje srčane ljubavi i pokornosti, a uzrok tome je opet ne postojanje čvrstog vjerovanja i srčanog potvrđivanja, kao što smo to prethodno ustanovili. Jer srčana nepokornost za sobom povlači nepokornost udova tijela. Tj. da je srce pokorno i udovi bi se predali i pokorili. Tako da njegova nepokornost za sobom povlači tvrdnju o neiskrenosti koji je preduslov pokornosti kao suštine imana. Jer iman ne predstavlja puko potvrđivanje (*ar. tasdik*), kao što smo to već pojasnili, već je to potvrđivanje koje za sobom obavezno povlači pokornost i predanost. Tako je i sa uputom. Uputa nije puka spoznaja istine, već je to spoznaja koja za sobom povlači slijeđenje istine i obavezne radnje koje za sobom povlači istina. Pa ako bi se ono prvo nazvalo uputom, to nije

potpuna uputa koja povlači slijeđenje upute, kao što (samo) srčano potvrđivcanje-*tasdik*, makar ga i nazivali vjerovanjem, ne podrazumjeva ono vjerovanje koje za sobom povlači postojanje imana. Zato dobro prostudiraj ove osnove i pazi na njih.

POGLAVLJE
KUFR UBJEĐENJA I KUFR DJELA

Ovdje postoji još jedna osnova a to je da se kufr može podijeliti na dva dijela i to:

1. ***kufr djela*** i

2. ***kufr nijekanja i inata.***

Kufr nijekanja je da zaniječe ono za šta zna da je s tim došao Poslanik ﷺ od Allaha ﷻ iz inata. Kao što je npr. nijekanje Božijih imena, sifata, dijela i propisa. Ovakva vrsta kufra je, sa sviha aspekata, u suprotnosti sa imanom. A što se tiče kufra u djelima, on se može podijeliti na skupinu koja je u suprotnosti sa imanom-tj. negira ga i skupinu koja to nije. Tako npr. činiti sedždu kipu, ponižavati mushaf, ubiti poslanika i psovati ga, negira iman. A što se tiče suđenja po nečemu mimo onoga što je Allah objavio i ostavljanja namaza to je od praktičnog kufra zasigurno. Nije moguće od takvih negirati ime kufra nakon što su ga Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ tako oslovili. Sudac ili vladar koji sudi po onome što nije objavio Allah je kafir, ostavljač namaza je kafir, što je jasno spomenuto u riječima Božijeg Poslanika ﷺ, ali je to praktični kufr a ne kufr ubjeđenja. Nemoguće je da Allah suca koji ne sudi po Allahovim zakonima imenuje kafirom i da Poslanik ﷺ ostavljača namaza imenuje kafirom a da oni ne uđu pod značenje riječi kafir. Poslanik ﷺ je negirao iman zinalučara, kradljivca, onoga ko konzumira alkohol,[1] zatim iman onoga čiji komšija nije siguran od njegova nasilja.[2] Pa, ako je negirao njihov iman on je kafir sa stanovišta dijela a ne pripisuje mu se kufr

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-edeb*, poglavlje, Ism men la je'men džaruhu bevaikahu, 5/224, hadis br. 5670, u lancu preko Ibn Ebi-Zi'ba od Seida od Ebu-Šurejha merfuan sa lafzom: „'Tako mi Allaha ne vjeruje, tako mi Allah ne vjeruje', 'A ko to Allahov Poslaniče, upitaše?' 'Onaj od čijeg nasilja nije siguran njegov komšija', reče."

nijekanja i inata. Također, i njegove riječi: *"Nemojte se poslije mene vratiti u nevjerstvo ubijajući jedni druge."*[1]

Ovo je kufr djela. Kao i njegove riječi: *"Onaj ko otiđe vračaru ili opći sa ženom u njenu zadnjicu-duburu taj je zanijekao ono što je objavljeno Muhammedu."*[2]

Također, hadis: *"Ako čovjek kaže svome bratu (muslimanu): 'O kafire', jedan od njih dvojice će se vratiti s tim."*[3]

Allah ﷻ je one koji rade po jednom dijelu "Knjige" nazvao mu'minima u taj dio po kojem rade, a kafirima u onaj dio po kojem ne rade. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ
تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ
تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ
أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا
خِزْيٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

"I kada smo od vas zavjet uzeli da krv jedni drugima nećete proljevati i da jedni druge iz zemlje vaše nećete izgoniti, - vi priznajte da je tako i svjedoci ste. Vi ipak jedni druge ubijate, a pojedine od vas iz zavičaja njihova izgonite – pomažući jedan drugom protiv njih, čineći i grijeh i nasilje; a ako vam kao sužnji dođu, vi ih otkupljujete -, a zabranjeno vam je da ih izgonite. Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete?! Onoga od vas

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-edeb*, poglavlje Ma džae fi kavli redžulin vejleke, 5/2282, hadis br. 5814 i Muslim u knjizi *El-Iman*, poglavlje Bejan kavli resulillahi la terdžu... oba u lancu preko Šubeta od Vakida b. Muhammeda b. Zejda od njegova oca od Ibn-Omera... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *El-kehane*, poglavlje Fil-kahini vet-tathir, 4/168, hadis br. 3904, i u njemu; „Odrekao se onoga što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem", hadis već je prethodio.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-Edeb*, poglavlje Men keffere ehahu bi gajri te'vil fehuve kema kale, 10/531, hadis br. 6104, i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje Bejanu hali men kale liehihi muslim 'ja kafir', 1/325/60, oba u lancu preko Ibn Omera... od njega.

koji čini tako stići će na ovome svijetu poniženje, a na Sudnjem danu bit će stavljen na muke najteže. – A Allah motri na ono što radite." (El-Bekara, 84-85)

Allah ﷻ je obavjestio da su oni priznali svoj zavjet koji im je Allah naredio i kojeg su se pridržavali. Ovo upućuje da su oni vjerovali da im je obaveza da jedni druge ne ubijaju i da ih ne progone iz njihovih kuća. Zatim dalje obavještava da su se oni o to ogriješili, te da je skupina od njih ubijala drugu skupina i da ih je prognala iz njihovih domova, što predstavlja kufr-nijekanje onoga na što su se obavezali u Knjizi. Zatim nas obavještava da su iz te skupine otkupljivali zarobljenike što predstavlja njihov iman u pogledu onoga na što su se obavezali u Knjizi. Te su u tom pogledu mu'min u odnosu na ono na šta su se obavezali u svom zavjetu a nevjernici u ono na šta su se oglušili. Tako da je praktični iman nasuprot praktičnog kufra i da je iman ubjeđenja nasuprot kufra ubjeđenja. To što smo rekli da je Poslanik ﷺ obznanio u vjerodostojnom hadisu: ***"Psovanje muslimana je grijeh, a njegovo ubistvo je kufr."***[1] Tako da je razdvojio između njegova psovanja i ubistva, jedno je učinio fiskom- griješenjem koje ga ne čini kafirom, a drugo je proglasio kufrom. Poznato je da je time podrazumijevao praktično nevjerstvo, a ne nevjerstvo ubjeđenja. Ova vrsta kufra ga ne izvodi iz kruga islama i našeg milleta kao što zinalučara, kradljivca, i pijanicu njegovo djelo ne izvodi iz kruga islama iako mu je oduzet epitet imana.

Ovakvo pojašnjenje ima utočište kod ashaba, koji su bili najučeniji ljudi ummeta u poznavanju Allahove Knjige kao i poznavanju kufra i islama i onoga što sa sobom povlače. Ove mes'ele su naslijeđene od njih. Potonji učenjaci nisu shvatili njihove stavove pa su se podjelili u dvije skupine:

1. oni koji su vlasnike velikih grijeha protekfirili i izveli iz kruga islama, te za istog tvrde da će vječno ostati u Vatri.

2. skupina ih je okarakterisala mu'minima potpunog imana.

Prvi su zastranili, a drugi su se prema tome hladnokrvno i nemarno ponijeli. Allah ﷻ je uputio ehli-sunnet na uzorit, središnji pravac, koji unutar svih tih prvaca predstavlja ono što predstavlja vjera islam unutar drugih vjera. Tako da u ovoj stvari postoji kufr pored kufra,

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

nifak (licemjerstvo) pored nifaka, širk mimo širka, fisk mimo fiska i zulum mimo zuluma.[1]

Prenosi Sufjan b. Ujejne od Hišama b. Hudžejra od Tavusa od Ibn- Abbasa ﷺ da je u pogledu riječi Uzvišenog:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ

"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." (El-Maida, 44),

rekao: '*Nije to kufr prema kojem su otišli.*'"[2] Tavus je rekao kako je Ibn Abbas ﷺ upitan o značenju ovog ajeta pa je odgovorio: "*To je kufr, ali nije kao kufr onoga ko ne vjeruje u Allaha, Njegove meleke, kitabe i poslanike.*"[3] I još je rekao: "*To je kufr koji ne izvodi iz vjere - milleta.*"[4] Prenosi Sufjan od Ibn-Džurejdža od Ata'a da je rekao: "To je kufr mimo kufra i zulum mimo zuluma i griješenje-fisk mimo fiska."[5] Ono što je rekao Ata jasno je iz Allahove knjige za onoga ko to poima. Jer Allah ﷻ je sudiju ili vladara koji ne sudi po onome što je Allah objavio nazvao kafirom a, također, je i onoga koji niječe ono što je Allah objavio nazvao kafirom. Očito je da ove dvije vrste kafira nisu jednaki. Zatim u Kur'anu Allah ﷻ kafira naziva zalimom (nasilnik), u tom kontekstu kaže:

وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

"A nevjernici su zaista zalimi." (El-Bekara, 254)

A, također, je one koji prelaze Allahove granice u pogledu braka (*nikaha*), razvoda (*talaka*), vraćanja žene nakon prvog puštanja (*redž'a*) i onoga koji prelazi granice u pogledu *hul'a, a* to je traženje razvoda na insistiranje žene, nazvao zalimom pa kaže:

---

[1] U akidi se termin „kufr mimo kufra" (ar. kufrun dune kufrin) zove mali kufr koji ne izvodi iz vjere. Isti je slučaj sa „nifakom mimo nifaka"i „širkom mimo širka". (Op. p.)

[2] Tahridž (Izvod) ovog hadisa je prethodio.

[3] Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 6/256, u lancu preko Sufjana od Abdurrezaka od Mamera... od njega.

Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[4] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[5] Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 2/256 u lancu preko Sufjana od Abdurrezaka od Mamera... od njega.

وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ

"Onaj koji Allahove propise krši – sam sebi zulum čini." (Et-Talak, 1)

Allahov vjerovjesnik Junus ﷺ kaže:

أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ

"Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si! A ja sam bio od zalima!" (El-Enbija, 87)

Kada je pogriješio Adem ﷺ je rekao:

رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا

"Gospodaru naš mi smo prema sebi zulum učinili." (El-E'araf, 23)

Allahov sagovornik Musa ﷺ je rekao:

رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى

"Gospodaru moj, ja sam sebi zulum učinio pa mi oprosti." (El-Kasas, 16)

Pomenuti zulum nije kao onaj zulum (zulum kafira). Zatim je kafire oslovio fasicima, kao što stoji u Njegovim riječima:

وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ

"Ali, u zabludi ostavlja samo velike grešnike (fasike), koji krše već čvrsto prihvaćenu obavezu prema Allahu." (El-Bekara, 26-27)

Kao i Njegove riječi:

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ

"A Mi tebi jasne dokaze objavljujemo i jedino nevjernici (fasici) neće u njih da vjeruju." (El-Bekara, 99)

Ovakvih primjera je puno u Kur'anu. Zatim je mu'mine nazvao fasicima, kao što je u Njegovim riječima:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن جَآءَكُمۡ فَاسِقُۢ بِنَبَإٖ فَتَبَيَّنُوٓاْ أَن تُصِيبُواْ قَوۡمَۢا بِجَهَٰلَةٖ فَتُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَا فَعَلۡتُمۡ نَٰدِمِينَ

"O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u nezananju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete." (El-Hudžurat, 6)

Ovaj ajet je objavljen kao propis o El-Hakemu b. Ebi El-Asu.[1] Ovaj fasik nije kao onaj fasik kojeg njegov fisk izvodi iz vjere. Zatim Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ثُمَّ لَمۡ يَأۡتُواْ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجۡلِدُوهُمۡ ثَمَٰنِينَ جَلۡدَةٗ وَلَا تَقۡبَلُواْ لَهُمۡ شَهَٰدَةً أَبَدٗاۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ

"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi (fasici)." (En-Nur, 4)

Zatim o Iblisu je rekao:

فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ

"I zato se ogriješio (ar. feseka) **o zapovijest Gospodara svoga."** (El-Kehf, 50)

I kaže:

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ

"Hadždž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadždž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi (ar. fusuk), **i nema svađe u danima hadždža.** (El-Bekara, 197)

[1] Kažem: „Sujuti u knjizi *Esbabun-nuzul* spominje da je ajet objavljen povodom Velida b. Ukbe kada ga je poslao Harisu b. Diraru Huzaiju... i kaže da ga Bilježi imam Ahmed i da su mu prenosioci povjerljivi." Pogledaj *Esbabun-nuzul*, str 180. Kažem: „Bilježi ga Hejsemi u Medžme'u ez-zevaid, 7/109 i kaže da ga bilježi Ahmed i Taberani te da su Ahmedovi prenosioci povjerljivi."

Ovaj fisk nije kao onaj fisk. Kufra ima dvije vrste. Zuluma ima dvije vrste, dvije su vrste fiska, također, su dvije vrste neznanja (*džehla*): Džehl kufra kao što je u riječima Uzvišenog:

خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ

"Ti praštaj!, i traži da se čine dobra djela, a neznalica (ar. džahila) **se kloni!"** (El-E'araf, 199)

Zatim džehl koji ne predstavlja kufr kao što su riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ

"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo samo iz lakosmislenosti (ar. *bi džehaletin*) **."** (En-Nisa, 17)

Također, dvije su vrste širka: Širk koji čovjeka izvodi iz milleta i to je ***veliki širk***, i širk koji ne izvodi iz milleta a to je ***mali širk***, širk u djelima i širk koji se ogleda u pretvaranju-rija'u. U pogledu velikog širka Allah ﷻ kaže:

إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ

"Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti; a nevjernicima neće niko pomoći." (El-Maida, 72)

I Njegove riječi:

وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ

"A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan – bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio." (El-Hadždž, 31)

A u pogledu širka pretvaranja-rija'a kaže:

فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا

"Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, ne smatra Njemu ravnim nikoga!" (El-Kehf, 110)

U mali širk spada i ono što je Poslanik ﷺ spomenuo u sljedećem hadisu: *"Onaj ko se zakune nečim pored Allaha već je učinio širk."*[1] Hadis bilježi Ebu-Davud i drugi. Opšte je poznato da zaklinjanje nečim mimo Allaha čovjeka ne izvodi iz milleta, niti povlači propise koji se odnosi na kafire. U ovo poglavlje spadaju riječi Poslanika ﷺ : *"Širk u ovom ummetu je skriveniji od malog mrava."*[2] Pogledaj kako se kufr, širk, džehl i zulum dijele na onaj koji izvodi iz vjere i drugi koji ne izvodi iz vjere. Tako je i sa nifakom. Nifak se dijeli na nifak ubjeđenja i nifak dijela. Nifak ubjeđenja je onaj zbog kojih Allah kori munafike u Kur'anu i zbog kojeg će ih kazniti u samom dnu Džehennema A nifak u djelima je onaj koji je spomenuo Poslanik ﷺ u slijedećem hadisu: ***"Tri su znaka munafika: Kada govori laže, kada obeća iznevjeri i kada mu se povjeri on to pronevjeri."***[3]

U *Sahihu* se, također, navodi: ***"Kod koga se nađu četiri stvari bit će pravi munafik, a kod koga se nađe jedno od tih svojstava on će imati pri sebi svojstvo nifaka sve dok se ne kloni toga: kada govori laže, kada preuzme ugovor ili obavezu prevari, kada se raspravlja nemoralan je i kada mu se nešto povjeri on to pronevjeri."***[4]

Ovo su djela nifaka koja se mogu sastati sa osnovom imana. Međutim, ako se ove sobine upotpune kod čovjeka i on bude ustrajan u činjenju pomenutih stvari, vlasnik pomenutih grijeha može izići iz kruga islama pa makar i klanjao, davao zekat i postio i smatrao sebe muslimanom. Jer čovjekov iman zabranjuje čovjeku činjenje ovih djela,

---

[1]Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u svom *Sunenu*, hadis br. 3251, preko Ibn-Omera... od njega.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 3/403, i Taberani u *Evsatu*, 4710, hadis br. 3479 i b. Šejbe u svom *Musannefu*, 6/70, hadis br. 29547 i Bilježi ga Hejsemi u *Medžme'u*, 10/223 i kaže: „Bilježi ga Ahmed i Taberani u *Kebiru* i *Evsatu*, prenosioce kod Ahmeda i i Ebu-Alija Ibn-Hiban smatra povjerljivim." Albani kaže da je *hasen ligajrihi* u *Sahihu tergib ve terhib* a predaja ima i *šahida* u hadisu Ebu-Bekra es-Siddika... od njega. Bilježi ga Ebu-Jala u svom *Musannefu*, 1/60, hadis br. 58 i Buharija u *Edebul-mufredu*, 1/250, hadis br. 716 a Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihul-džami'u*, hadis br. 3731 u hadisu Ebu-Bekra ﷺ. od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman*, poglavlje, Alametul-munafik, 1/111, hadis br. 33 i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje, Bejanu hisalil munafiki, 1/107/59 oba u lancu preko Ebu Hurejre ﷺ.. od njega.

[4]Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman*, poglavlje, Alametul-munafiki, 1/111, hadis br. 34 i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje, Bejanu hisalil munafiki, 1/107/59 oba u lancu preko Ibn-Omera ﷺ.. od njega.

pa ako u čovjeku ne bude ništa što bi ga više sprečavalo od činjenja istih onda on postaje pravi munafik. Ahmedov govor, također, upućuje na ovakav zaključak. Prenosi se od Ismaila b. Seida eš-Šalendžija da je upitao Ahmeda b. Hanbela o onome ko je ustrajan u činjenju velikih grijeha i koji ulaže veliki napor u traženju i činjenju istih - a koji i pored toga klanja, daje zekat i posti - da li je on ustrajan (ar. *musirr*) u griješenju? Pa je odgovorio: "On se smatra ustrajnim (musirr) u griješenju i na njega se odnose riječi Poslanika ﷺ: '***Dok čini zinaluk zinalučar nije mu'min***' Takav izlazi iz kruga imana i ostaje samo u krugu islama." Isto je i sa Poslanikovim riječima: ***"Dok pije vino nije mu'min i dok krade nije mu'min."***[1] Isti je slučaj sa riječima Ibn-Abbasa ؓ u pogledu riječi Uzvišenog:

Ajet na Arapski je El-Maida, 45 → وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

?

"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici."(El-Maide, 44.)

Ismail kaže: "Rekao sam mu kakav je ovo kufr?" Pa je odgovorio: "*Kufr koji ne izvodi iz milleta.*" Tako je i sa imanom neki njegovi dijelovi se razlikuju od drugih.

✾ ✾ ✾

greška — Treba prevoditelja pitat koji je Ajet u Arapskoj Knjigi! Dali je Ajet El-Maida, 44 ili El-Maida, 45 ?

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

POGLAVLJE
NAJVAŽNIJE PRAVILO KOD EHLI-SUNNETA

Ovdje postoji još jedno pravilo a to je da se kod čovjeka mogu sastati kufr i iman, širk i tevhid, bogobojaznost i iskvarenost, nifak i iman. Ovo je najveće pravilo koje zastupa ehli-sunnet. Sa njima se u tom pogledu razilaze neki od novotara, kao što su haridžije, mu'tezile i kaderije. Ovo pravilo se odnosi na izlazak vlasnika velikih grijeha iz Vatre a ne vječni boravak u njoj. Na to upućuje Kur'an, sunnet, idžma' ashaba i zdrava ljudska narav. Uzvišeni veli:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ
وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"Neki beduini govore: "Mi vjerujemo!" Reci: "Vi ne vjerujete, ali recite 'Mi se pokoravamo!' jer u srca vaša prava vjera još nije ušla. A ako Allaha i Njegova Poslanika budete slušali, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša." – Allah, uistinu, prašta i samilostan je." (El-Hudžurat, 14)

Allah ﷻ je ovima potvrdio islam i pokornost ali im je negirao iman. To je potpuni iman čiji epitet zaslužuju oni za koje Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Pravi vjernici su samo oni koji u Allah i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni!" (El-Hudžurat, 15)

Oni (iz prvog ajeta) po ispravnijem mišljenju nisu munafici već spadaju među muslimane sa onim što imaju uz sebe od pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku. Oni nisu mu'mini iako imaju dio imana koji ih izvodi iz kruga nevjerstva. Imam Ahmed je rekao: "Ko uradi ove četiri stvari (misli na blud, krađu, konzumiranje alkohola i javno prisvajanje

tuđeg imetka) takav je musliman, ali se ne može zvati i mu'minom, a ko uradi druge stvari mimo toga (misli na ostale velike grijehe) može se nazvati mu'minom krnjavog imana.

Na ovo upućuju riječi Poslanika ﷺ: ***"Pri kome se nađe neka od ovih osobina taj ima jednu od osobina nifaka."***[1] To upućuje da se pri čovjeku može naći dio nifaka i islam. Isti je slučaj sa *rija'om* (pretvaranjem) i širkom. Pa tako ako se čovjek - koji je u osnovi musliman - pretvara (ne čini iskreno ibadet radi Allaha) pri njemu se nalazi dio širka i islam. Ako sudi po nečemu što nije objavio Allah ﷻ ili uradi neko djelo koje je Poslanik ﷺ oslovio kufrom - a ako taj čovjek u osnovi prihvata islam i njegove propise - možemo reći da se pri njemu sastao islam i kufr. Već smo objasnili da svi grijesi predstavljaju jedan ogranak od ogranaka kufra, kao što svaka pokornost predstavlja jedan ogranak od ogranaka imana. Rob nekada pri sebi ima manje ili više tih ogranaka, tako da se ponekad zbog posjedovanja nekog ogranka prozove mu'minom ili zbog ne posjedovanja nekih se ne može zvati mu'minom. Isto tako se zbog posjedovanja nekog ogranka kufra može prozvati kafirom ali se to na njega uopšteno ne odnosi. Ovde treba razgraničiti dva pojma: Prvo: ***imenovanje*** (ar. *ismi lafzi*) i drugo: ***propis i značenje*** (ar. *hukmi ma'nevi*). Propis i značenje za sobom povlači pitanje da li je dotično svojstvo kufr ili ne? A ovo prvo tj. imenovanje je stvar koja razmatra da li se onaj ko je učinio dotično djelo može nazvati kafirom ili ne. Ova stvar je čisto šeriatske prirode, a druga stvar je šerijatske i jezičke prirode.

❁ ❁ ❁

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman*, poglavlje Alametul-munafiki, 1/21, hadis br. 34; i Muslim u knjizi *Iman*, poglavlje Bejanu hisali munafik, 1/78/57 oba u lancu preko Abdullaha b. Murreta od Mesruka od Abdullaha b. Amra ؓ... od njega.

Poglavlje

ONAJ KO DOĐE SA NEKIM OGRANKOM IMANA NE MORA ZNAČITI DA TIME STIČE I EPITET MU'MINA, IAKO JE ONO ŠTO JE URADIO OD IMANA. ISTO TAKO NE MORA ZNAČITI DA ONAJ KO DOĐE SA NEKIM OGRANKOM KUFRA NE MORA ZNAČITI DA STIČE EPITET KAFIRA, IAKO JE ONO ŠTO JE URADIO OD KUFRA

Ovdje postoji još jedno pravilo a to je da onaj ko dođe sa nekim ogrankom imana ne mora značiti da time stiče i epitet mu'mina, iako je ono što je uradio od imana. Isto tako ne mora značiti da onaj ko dođe sa nekim ogrankom kufra ne mora značiti da stiče epitet kafira, iako je ono što je uradio od kufra, kao što ne znači da onaj ko usvoji nešto od znanja da se može nazvati alimom, ili onaj ko usvoji nekoliko mes'ela iz fikha ili savlada nešto iz medicine da se nazove fekihom ili doktorom. Također, sve to ne sprečava da se neki ogranak imana naziva imanom ili neki ogranak nifaka da se nazove nifakom, ili da se neki ogranak kufra naziva kufrom. Nekada se uopšteno na kufr odnosi neka radnja kao što su Poslanikove ﷺ riječi: ***"Ko ga ostavi (namaz) taj je već uznevjerovo."***[1] Ili njegove riječi: ***"Onaj ko otiđe vračaru i povjeruje mu u ono što mu kaže taj je već uznevjerovo."***[2] Zatim hadis: ***"Ko se zakune nečim pored Allaha taj je uznevjerovo."***[3] Ovaj *lafz*-oblik bilježi Hakim u svome *Sahihu*. Onaj pri kome se nađe neka osobina od osobina kufra ne zaslužuje opštu osudu kao kafir. Zatim onaj ko uradi zabranjenu stvar kažemo da je uradio *fisk*-grijeh, te je zgriješio tim djelom ali to ne znači da ga treba osloviti *fasikom*-griješnikom, osim ako ne utone u to griješenje. Isti je slučaj sa zinalučarom, kradljivcem, onim ko popije nešto od alkohola, ko javno nešto otuđi, takav se ne zove mu'minom iako pri njemu ima dio imana, isto tako se ne može nazvati kafirom ako ono sa čim je došao tj. uradio, predstavlja ogranak od ogranaka kufra. Cjelokupna pokornost ulazi pod ogranke imana kao što cjelokupno griješenje ulazi u ogranke kufra. Ono što želimo ukazati ovdje je da oduzimanje epiteta imana od ostavljača

---

[1] Misli se na namaz. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Hakim u *Mustedreku*, br. 1/65, hadis br. 45 u lancu preko Sada b. Ubejde od Ibn Omera ؓ.. od njega.

namaza je preče od oduzimanja istog od vlasnika velikih grijeha. Oduzimanje epiteta "muslim" od njega je preče nego da se isti oduzme od onog od čijeg jezika i ruku nisu mirni drugi muslimani. Tako da se ostavljač namaza ne može nazivati ni muslimanom ni mu'minom iako pri njemu možda ostaju još neki ogranci islama i imana.

Može se još upitati da li ono što ostane kod njega od ogranaka imana i islama može da ga spasi od vječnog boravka u Vatri? Može se reći da bi mu to moglo koristiti ako ne bude ostavljao šartove koji su uslov ispravnosti u ostatku stvari, u protivnom neće mu koristiti. Tako npr. neće koristiti vjera u Allahovu jednoću onome ko bude negirao Muhammedovu ﷺ poslanicu, zatim neće koristiti namaz onome ko namjerno bude izostavljao abdest jer se nekada ogranci imana vežu jedni za druge tako da jedni uslovljavaju ispravnost drugih a ponekad to ne mora biti pravilo.

Ostaje da se razmotri da li je namaz *šart* (uslov) za ispravnost imana? U tome je poenta mes'ele. Dokazi koje smo spomenuli upućuju da se od roba neće primiti ništa od njegovih djela osim ako bude klanjao. Namaz je ključ divana i glavnica imetka u odnosu na profit, nemoguće je ostvariti profit bez glavnice imetka. Ako izgubi namaz izgubit će sva djela. Na to upućuju riječi Poslanika ﷺ: ***"Ako ga izgubi (ostavi) onda je preče da izgubi ono što je mimo toga."***[1]

Zatim njegove riječi: ***"Prvo što će se gledati od njegovih djela je namaz pa ako bude dobar gledat će se i u ostala djela, a ako ne bude dobar neće se gledati ni u šta od djela poslije toga."***[2]

Čudno je kako i pored svega može biti sumnje u nevjerstvo onoga ko uporno ostavlja namaz. Koji se pozove da ga obavi na očigled svijeta a iznad glave mu sijeva oštrica sablje? Pa i nakon što se sveže radi ubijanja i prekriju mu se oči te mu se kaže: "Klanjaj ili ćemo te u protivnom ubiti." On i pored toga odgovori: "Ubijte me, ja neću nikada proklanjati." I nakon svega onaj ko ne tekfiri ostavljača namaza kaže on je mu'min i muslim, gasuli se i klanja mu se dženaza i ukopaje zajedno sa

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 1/445 i Malik u *Muveti'*, 1/6/6 i Abdulrezak u svom *Musannefu*, 1/536, hadis br. 2038; i Ebu-Džafer et-Tahavi u *Šerh me'ani el-asar*, 1/193 svi u lancu preko Malika od Nafia od Ibn-Omera od Omera b. Hataba... od njega.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

muslimanima u njihova mezarja. Neki kažu on je mu'min potpunog imana, njegov iman je kao iman Džibrila i Mikaila. Ne stidi se to reći, a njegove riječi predstavljaju ugonjenje u laž onoga što o tome kaže Kur'an, sunnet i oko čega su bili složni ashabi.

❁ ❁ ❁

POGLAVLJE
MIŠLJENJA ULEME, OD TAB'INA I ONIH POSLIJE NJIH, U POGLEDU OSTAVLJAČA NAMAZA, KAO I IDŽMA' KOJI SE PRENOSI U TOM POGLEDU

Rekao je Muhammed b. Nasr: "Pričao nam je Muhammed b. Jahja, pričao nam je Ebu-Numan, pričao nam je Hamad b. Zejd od Ejjuba da je rekao: 'Ostavljač namaza je kafir i oko toga nema razilaženja.'"[1] Priča Muhammed od Ibnul-Mubareka da je rekao: "Onaj ko odgađa namaz do isteka njegova vremena namjerno bez opravdana razloga taj je uznevjerovo."[2] Alija b. Hasan b. Šekik je čuo od Abdullaha b. el-Mubareka da kaže: "Onaj ko kaže da neće jedan dan klanjati propisane namaze taj je veći nevjernik od magarca."[3] Jahja b. Mein kaže: "Bi rečeno Abdullahu b. el-Mubareku: 'Neki govore onaj ko ne posti i ne klanja, nakon što je priznao njihovu obaveznost, on je mu'min potpunog imana.'" Pa je Abdullah rekao: "Mi ne kažemo što i oni, onaj ko namjerno ostavi namaz, bez opravdana razloga, tako da mu istekne vrijeme i nastupi vrijeme drugog taj je kafir."[4]

Ibn Ebi-Šejbe kaže da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Onaj ko ostavi namaz taj je uznevjerovo."***

Takvom se rekne: "Povuci se od svog kufra", pa ako to uradi dobro i jest, a ako ne ubije se nakon što mu namjesnik da roka tri dana.[5]

---

[1] Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/925, hadis br. 978 u lancu preko Muhammeda b. Jahja... od njega.

[2] Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/925, hadis br. 969, u lancu preko Muhammeda b. Abdehu i kaže: „Čuo sam Mamera b. Bišra da je Omer rekao da je čuo Abdullaha b. el-Mubareka... pa ga je spomenuo.

[3] Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/926, hadis br. 989, u lancu preko Alije b. Hasena b. Šekika... od njega.

[4] Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/926, hadis br. 981, u lancu preko Alije b. Hasena b. Šekika od Abdullaha... od njega.

[5] Hadis je sahih mevkuf. Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/928, hadis br. 988, a Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihu Tergib*, 547.

Ahmed b. Jesar je rekao: "Čuo sam Sadeku b. Fadla kada je bio pitan o ostavljaču namaza pa je rekao: 'Kafir.'" Zatim ga onaj čovjek upita: "Da li se od takvog zastalno rastavlja žena?", "Kako da se ne rastavi žena od čovjeka koji je uznevjerovao", odgovori Sadeka. Abdullah b. Nasr kaže: "Čuo sam Ishaka kako govori: *'Potvrđeno je u vjerodostojnim predajama od Poslanika ﷺ da je ostavljač namaza kafir.'"*[1] Također je ulema od vremena Poslanika ﷺ pa do današnjeg vremena smatrala kafirom onoga koji namjerno, bez opravdana razloga, ostavi namaz dok mu ne istekne vrijeme.

[1] Hadis je sahih mevkuf. Bilježi ga Munziri u *Tergibu terhib*, , 1/386, u lancu preko Muhammeda b. Nasira Mirvezija. Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihu tergib*, br 575, i kaže da je sahih mevkuf.

TREĆE PITANJE

DA LI SA OSTAVLJANJEM NAMAZA PROPADAJU I BIVAJU PONIŠTENA SVA ČOVJEKOVA DJELA?

3. PITANJE
PONIŠTENJE DJELA OSTAVLJAČA NAMAZA

Četvrta mes'ela. Da li se poništavaju djela ostavljaču namaza ili ne? Što se tiče potpunog napuštanja namaza od takvog se neće primiti djela kao što se neće primiti od onoga ko dođe sa širkom. Namaz je centralni stub islama, kako je to potvrđeno od Poslanika ﷺ,[1] a ostali propisi Šerijata su sporedni stubići i užeta (u usporedbi sa šatorom).[2] Pa ako šator ostane bez svog centralnog stuba neće mu koristiti ni ostali dijelovi. Tako da ostala djela ovise o *kabulu* (primanju) namaza. Pa ako bude odbijen namaz bit će odbijena i ostala djela, a čemu je već prethodio dokaz. A što se tiče ostavljanja namaza ponekad, Buharija bilježi u svome *Sahihu* hadis od Burejde ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Uranite (požurite) sa ikindijom, jer ko izostavi ikindiju propalo mu je djelo."***[3]

Učenjaci su iznijeli razna mišljenja u pogledu značenja ovog hadisa. Tako El-Muhelleb kaže: "Misli se na onoga ko ga ostavi propuštajući njegovo vrijeme iz nemarnosti a u mogućnosti je da ga obavi. Poništavaju mu se djela vezana za taj namaz tj. neće zaraditi nagradu klanjača koji ga obavi u njegovom vremenu. Neće ostvariti nagradu djela kojeg bi meleki uzdigli." Rezime ovog mišljenja je da onaj ko ga ostavi bit će mu uskraćena nagrada tog namaza. Oblik hadisa i njegovo vanjsko značenje se ne poklapaju sa ovim mišljenjem. Poništavanje koje se ovde spominje ima svoju osnovu u jeziku i šerijatu. Ne kaže se za onoga koga prođe nagrada nekog djela da su mu propala djela. Da se misli na to bilo bi precizno rečeno da ga je prošla nagrada tog djela. Druga skupina kaže da se time misli na poništavanje djela tog dana a ne na sva djela. Po njima teško da je moguće da sva djela koja su učinjena u prošlosti propadnu zbog jednog namaza. Po njima njegovo ostavljanje ne predstavlja otpadništvo koje bi poništilo djela. Ovaj hadis je izazvao nedoumice, kod

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Ar. izraz *etnab* je uže kojim se zateže kuća tj. šator. Pogledaj *Lisanul-arab*, 1/561.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala,* poglavlje, *El-ezanu bade zehabil vakti*, 2/39, hadis br. 553, i En-Nesai u knjizi *Es-sala,* poglavlje Men tereke salatel-asri, 1/349, hadis br. 474, i Ibn-Madže, hadis br. 694, i Ahmed u *Musnedu*, 5/349, hadis br. 23007 svi u lancu preko Kalabe od Ebu-Mulejha od Burejde... od njega.

ovih je dokaz protiv onih koj govore da se radi o poništavanju djela tog dana. Ono što se može zaključiti iz hadisa, a Allah ﷻ najbolje zna, da ostavljanje namaza može biti dvojako.

Prvo: potpuno ostavljanje tako da ga nikako ne klanja. U ovom slučaju mu se poništavaju sva djela.

Drugo: ostavljanje u određenom danu što poništava djela tog dana.

Tako da opšte ostavljanje povlači za sobom opšte poništavanje. Pojedinačno ostavljanje za sobom povlači pojedinačno poništavanje djela. Pa ako bi neko rekao: "Kako da se ponište djela ako se ne radi o otpadništvu od vjere?" Odgovorit ćemo: "Da, jer Kur'an, sunnet i ono što se prenosi od ashaba je da loša djela mogu poništiti dobra djela isto kao što dobra djela mogu pobrisati loša djela.

Uzvišeni Allah kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبْطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ

"O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama." (El-Bekara, 264)

I rekao je:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَرْفَعُوٓا۟ أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِىِّ وَلَا تَجْهَرُوا۟ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَٰلُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

"O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njima glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primjetite." (El-Hudžurat, 2)

Aiša je rekla Ummi-Zejd b. Erkam: "Obavjesti Zejda da je poništio svoj džihad sa Allahovim Poslanikom ﷺ zbog toga što se bavi *bej'ul-'ine*."[1]

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 5/330, hadis br. 1058, u lancu preko Ebu-Ahvesa od Ebu-Ishaka od Alije... od njega. Bilježi ga i Darekutni u svom Sunenu, 3/53, hadis br. 211 u lancu preko Ebu-Ishaka... od njega. Prenosi se od robinje Alije da je rekla: „Izišla sam sa Ummi-Mehabbe, njegovom majkom, pa sam je uvela kod Aiše ... pa je spomenuo predaju. Darekutni kaže da su Ummu Mehabbe i Alije nepopznati. Bilježi ga Abdulrezak u svom *Musanefu*, 8/184, hadis br. 14812 u lancu preko Ebu-Ishaka od njegove žene... od njega.

Imam Ahmed je ovo jasno izrekao pa kaže: "Čovjek bi u ovom vremenu trebao da uzajmi novac i da se oženi kako ne bi gledao u ono što mu nije dozvoljeno, pa da mu propadnu djela." Kur'anski ajeti ovo, također, potvrđuju. Kao što dobro djelo može pobrisati loše koje je veće od njega isto tako nagrada dobrog djela može biti poništena lošim djelom koje je veće od njega. Pa ako bi neko rekao: Kakva je korist od toga što je ovde izdvojena i naglašena ikindija, te da baš ona poništava djela mimo ostalih namaza? Odgovorit ćemo da hadis ne niječe da i drugi namazi mimo ikindije mogu poništiti djela osim u slučaju kad se misli na *mefhum lekab*, a *mefhum lekab* je vrlo slab dokaz.[1] Ikindija je ovde spomenuta zbog njene veličine i važnosti među ostalim namazima. To je srednji namaz koji se spominje u Kur'anu, a o čemu nas je obavjestio Poslanik ﷺ u jasnom i sahih hadisu.[2]

Otuda je u drugom hadisu, također, naglasio važnost ikindije, pa kaže: ***"Onaj koga prođe ikindija-namaz kao da je izgubio svoju porodicu i svoj imetak."***[3]

Ovo je primjer kako se sa ostavljanjem ikindije poništavaju djela. Kao da je je Poslanik ﷺ htio usporediti njegova dobra djela sa važnošću i naslađivanjem ikindijom, pa ju je zbog toga uporedio sa porodicom i imetkom. Tako da onaj ko izostavi ikindiju biva poput čovjeka koji ima porodicu i imetak, a zatim iziđe iz svoje kuće radi neke potrebe, pa mu u međuvremenu neka nepogoda uništi njegovu porodicu i imetak te ostane sam." Da je pri njemu ostalo šta od dobrih djela ovaj primjer ne bi bio odgovarajući.

---

[1] To je značenje na koje upućuje vanjština koja se može razumjeti iz neke opšte ili vlastite imenice da ta imenica negira druge mimo nje. Ovakvo dokazivanje ne prihvata Dekak Šafiji, neke Hanbelije nasuprot džumhura-većine učenjaka. Mefhum lekab je mezheba Avara što nema osnove u jeziku, zdravoj pameti niti u šerijatu...

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje Mevakitus-sala ve fadluha, 2/9, hadis br. 522 i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Tagliz fi tefviti salatil-asri, 1/135/621.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje Ism men fatethu salatul-asri, 1/203, hadis br. 527; i Muslim u knjizi *Mesadžid ve mevakitus-sala*, poglavlje Tagliz fi tefviti salatil-asri, 1/135/626.

POGLAVLJE

VRSTE PONIŠTAVANJA

Poništavanje može biti opšte i posebno. Primjer opšteg poništavanja je poništavanje svih dobrih djela s otpadništvom od vjere, ili poništavanje svih loših djela putem tevbe. A posebno poništavanje je poništavanje pojedinih dobrih ili loših djela jednih drugima. Ovo je djelomično i ograničeno poništavanje o čemu su prethodili dokazi iz Kur'ana, sunneta, predanja od prvih generacija, kao i mišljenja imama od ovog ummeta. Pošto se i iman i kufr sastoje od ogranaka i pošte se svaki od njih mogu poništavati, poništenjem jednog ogranka može doći do poništenja i nekih drugih ogranaka. Pa ako je neki ogranak velik nasuprot njega može otići mnogo drugih ogranaka. Razmisli o riječima Majke pravovjernih o onome koji je sebi dozvolio bej'ul-ine.[1] da je tim svojim postupkom poništio svoj džihad sa Allahovim Poslanikom ﷺ. Pogledaj kako je taj ogranak jak čijem su počiniocu Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ objavili rat, tako da poništava vrijednost džihada protiv kafira. Tako, pokuđen rat poništava poželjan rat, tako biva poništena vrijednost rata protiv Allahovih neprijatelja koji inače Allah voli zbog ratovanja koje Allah ﷻ ne voli. Molimo Allaha da nam bude na pomoći.

❁ ❁ ❁

[1] U *Nihajetu garibil-hadis vel-eser* od Ibn-Esira, 2/82, se kaže: To je da kupiš od čovjeka robu po dogovorenoj cjeni na odgodu do određenog roka a zatim da istu robu kasnije kupiš od njega po manjoj cjeni nego što ju je on prodao...» (Op. p)

ČETVRTO PITANJE

DA LI SE DNEVNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO NOĆI I DA LI SE NOĆNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO DANU?

4. PITANJE

DA LI SE DNEVNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO NOĆI I DA LI SE NOĆNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO DANU?

Peta mes'ela: Da li se prima noćni namaz ako se sticajem okolnosti klanja po dani i dnevni namaz ukoliko se klanja po noći? Ova mes'ela ima dva oblika: *Prvo* da se takav namaz prima shodno šerijatskim tekstovima i idžma'u ako radi se o dnevnom namazu koji čovjeka prođe zbog sna ili zaborava pa ga klanja po noći ili obratno kao što se to prenosi u dva *Sahiha* od Enesa b. Malika ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Onaj ko zaboravi namaz ili ga prespi iskupljenje za njega (namaz) je da ga klanja kada ga se sjeti."***[1]

Ovaj lafz pripada Muslimu. Od njega se, također, prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ako neko od vas prespi namaz ili smetne s uma neka ga klanja kada ga se prisjeti,[2] jer Allah, dželle še'nuhu, kaže:***

فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ

"Zato se samo Meni klanjaj i molitvu obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!" (Ta Ha, 14)

Također, Muslim u svome *Sahihu* od Ebu-Hurejre ﷺ prenosi da je Poslanik ﷺ nakon što je završio pohod na Hajber po noći krenuo (nazad) dok ga nije savladao umor, pa je pred kraj noći odlučio da se odmori te reče Bilalu: ***"Čuvaj nas ove noći."*** Pa je Bilal klanjao onoliko koliko mu je bilo određeno da klanja, a Poslanik ﷺ i ashabi su pospali. Kada se približila zora Bilal ﷺ se uputi prema svojoj jahalici ali mu se na tom putu sklopiše oči i savlada ga san, tako da ni Poslanik ﷺ ni Bilal ﷺ niti iko od ashaba nije ustao sve dok ih nije obasjalo sunce. Poslanik ﷺ je prvi ustao pa uplašeno povika: ***"O Bilale!"*** Bilal reče: *"Obuzelo me ono što je i tebe, a*

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje Men nesije salaten felijusalliha iza zekereha, 2/85, hadis br. 597. Bilježi ga i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Kadau salatil fa'ite, 1/197/477.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Kadau salatil faite 1/210/684; i Ahmed u *Musnedu*, 3/184, hadis br. 12932; i Ebu-Jala u svom *Musnedu* 5/465, hadis br. 3192.

ti si mi draži od oca i majke, o Allahov Poslaniče." Katade kaže: "Pa su poveli svoje jahalice donekle, a onda se Poslanik ﷺ abdestio, a zatim je naredio Bilalu ؓ da prouči ikamet, te im je predvodio sabah namaz. Kada je završio namaz reče: ***'Onaj ko zaboravi namaz neka ga klanja kada ga se sjeti jer Allah ﷻ kaže:***

فَٱعۡبُدۡنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكۡرِيٓ

'Zato se samo Meni klanjaj i molitvu obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!'" (Ta Ha, 14) [1]

U dva *Sahiha* se prenosi od Imrana b. Husejna ؓ ista priča.[2] Muslim u svome *Sahihu* bilježi od Ebu-Katade ؓ da je rekao: "Poslanika su pitali o prespavanom namazu pa je rekao: ***'U snu nema nemara već se nemar odnosi na onoga ko ne klanja namaz sve dok ne nastupi vrijeme drugog namaza.'"***[3]

Bilježi se u *Musnedu* imama Ahmeda od Abdullaha b. Mesuda ؓ da se Poslanik ﷺ vraćao sa Hudejbije pa je odsjeo na jednom mekanom zemljištu, a zatim reče: ***"'Ko će nas čuvati.', Bilal reče: 'Ja', 'Zaspat ćeš', reče. On odgovori da neće. Pa je zaspao sve dok nije izašlo sunce. Pa je ustao taj i taj a među njima bijaše i Omer, te reče: 'Dižite se.' Pa je ustao Poslanik ﷺ, te reče: 'Uradite kao što ste radili.'*** (tj. klanjajte kao što inače klanjate op. p.). ***Nakon što su to učinili (klanjali) reče: 'Ovako***

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid* poglavlje, Kadau salatil faite, 1/471/680, i Ebu-Davud u knjizi *Essala*, poglavlje, Men name an salatin ev nesijeha, 1/220/-221, hadis br. 697, i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 5/422, hadis br. 2069, i Ebu-Avane u svom *Musnedu* 2/253, i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/217, hadis br. 2995, svi preko Junusa od Ibn-Šihaba od Ibnl-Musejjeba od Ebu-Hurejre... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje, Men nesije salate iza zekereha ve la juidu illa tilkes-salal, 2/84, hadis br. 597, i Muslim u knjizi *Mesadžid ve mevadi'u sala*, poglavlje, Kadaus-salati faite, 3/201/683 oba u lancu preko Ebu-Redža'a od Imrana b. Husajna... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid* poglavlje, Kadau salatil faite, 1/472/681 i Ebu-Davud u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Men name an salatin ev nesijeha, 1/222, hadis br. 437, i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Malik u *Muveti'*, poglavlje, Ma džae fi nevmi anis-sala, 1/334, hadis br. 117, Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 1/214, hadis br. 410, i Bilježi ga Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 4/317, hadis br. 1460, svi u lancu preko Sabita od Abdullaha b. Rebbaha od Ebu-Katade... od njega.

postupite ako neko od vas prespi ili zaboravi.'"[1] Oko ovoga se složio ummet.

U pogledu ove mes'ele razišli su se oko dvije stvari: Jedna je vezana za propis ,a druga je sporedne prirode. Ova druga stvar se odnosi na imenovanje takvog namaza tj. da li je on za tog čovjeka normalno klanjanje (*eda'un*) ili se smatra naklanjavanjem (*kada'un*)? Ovo razilaženje je sporedno, a odgovor bi glasio da je to naklanjavanje u odnosu na vrijeme u kojem im ga je Allah ﷻ propisao, a opet kad se odnosi na onog ko je prespao ili zaboravio to je normalno klanjanje i to je za njih pravo vrijeme jer su ga se tada sjetili iako ga nisu klanjali u onom vremenu u kojem im je to naređeno. A što se tiče lafza koji fekihi spominju u svojim knjigama ***"neka ga klanja kada ga se sjeti jer je to njegovo vrijeme"***, ovaj dodatak na hadis nisam pronašao ni u jednoj hadiskoj knjizi niti mi je poznat lanac prenosioca takve predaje. Međutim, bilježi Bejheki i Darekutni od Ebu ez-Zinada od Earedža od Ebu-Hurejre ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko zaboravi namaz njegovo vrijeme je kad ga se sjeti."***[2]

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-sala*, poglavlje Men name an salatin ev nesijeha; i Ahmed u *Musnedu*, 1/386/464, oba u lancu preko Šedada b. Abdurrahmana b. Ebu-Alkame od Ibn-Mesuda... od njega.

[2] Hadis je vrlo slab. Bilježi ga Taberani u *Evsatu*, 8/349, hadis br. 8840; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/219, hadis br. 3000, u lancu preko Hafsa b. Omera Ebu-Atafa... od njega. Kaže da je on munker u prenošenju hadisa tj. Hafs, to je rekao i Buharija i drugi, a tačno je da se u predaji ne spominje dio: „Njegovo je vrijeme kada ga se sjeti". Prenio ga je i Ibn-Hadžer u *Telhisu* , 1/155 u rivajetu od Hafsa b. Omera Ebu-Atafa i kaže da je on vrlo slab. Bilježi ga i Darekutni u svom *Sunenu*, 1/423/1, svi preko Hafsa b. Omera b. Ebu-Atafa od Ebu ez-Zinada od Ebu-Bekra Earedža od Ebu-Hurejre ... od njega. Rekao je Hejsemi u *Medžme'i*, 1/321 da ga bilježi Taberani u *Evsatu* i da je u njemu Hafs b. Omer b. Ebu-Ataf, te i da je vrlo slab.

Poglavlje

DA LI JE OBAVEZA NAKON ŠTO SE SJETI PROPUŠTENOG NAMAZA DA GA KLANJA ODMAH BEZ ODUGOVLAČENJA ILI JE DOZVOLJENO ODGAĐANJE

Što se tiče mes'ele koja se veže za propis - a to je da li je obaveza nakon što se sjeti propuštenog namaza da ga klanja odmah bez odugovlačenja ili je dozvoljeno odgađanje - u tom pogledu postoje dva mišljenja, a ispravnije je da je obavezno klanjati takav namaz odmah po sjećanju. Ovakvo mišljenje zastupa *džumhur* (većina) fekiha od njih su: Ibrahim en-Nehai, Muhammed b. Šihab ez-Zuhri, Rebi'a b. Ebu-Abdurrahman, Jahja b. Seid el-Ensari. Ebu-Hanife, Malik, Ahmed i njegovi prijatelji, i većina drugih učenjaka. Šafijin mezheb je na stanovištvu da je dozvoljeno odugovlačenje. Kao dokaz oni koriste predaju u kojoj se spominje da su Poslanik ﷺ i ashabi nakon što su se probudio u onom mjestu gdje su prespali, poveli svoje jahalice do drugog mjesta, te su tamo klanjali što predstavlja odgađanje. U predaji koju prenosi Ebu-Katade ؓ se kaže: ***"Uzjašite" pa smo uzjahali i tako putovali dok sunce nije dobro izišlo, zatim su odsjeli pa je Poslanik ﷺ zatražio posudu sa vodom da se abdesti, a zatim je Bilal proučio ezan pa je Poslanik ﷺ klanjao dva rekata a onda je klanjao dva rekata i nakon toga sabah namaz."***

[1] Kažu da je bila obaveza da se nadoknadi odmah ne bi napuštali prvobitno mjesto dok ga ne bi obavili. Nije punovažno opravdanje mjesta u situaciji odugovlačenja sa izvršenjem vadžiba. Šafija je rekao: "Da je propušteni namaz bio ograničen kratkim periodom odmah poslije buđenja ne bi ga Poslanik ﷺ odgađao zbog prisustva šejtena jer se prenosi da je Poslanik ﷺ klanjao a da je davio šejtana.[2]

I rekao je Šafija: "To kada je Poslanik ﷺ rukom davio šejtana u namazu imao je veći razlog da napusti namaz nego što je napustio dolinu u kojoj je bio šejtan ali on to nije uradio. Kažu: "To je vremenski određen ibadet pa ako prođe njegovo vrijeme nije obaveza da se odmah nadoknadi

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-sala*, poglavlje El-esir ev garim jurbetu fil-mesdžidi, 1/660, hadis br. 461; i Muslim u knjizi *Mesadžid,* poglavlje Dževazu la'niš-šejtan, 1/39/541, oba u lancu preko Ebu-Hurejre... od njega.

kao što je slučaj sa ramazanskim postom, naprotiv ovdje ima više razloga za dozvolu odgađanja jer je i samo vrijeme prilikom obavljanja (u normalnim okolnostima bez zaborava) vremenski širokog okvira za razliku od posta. Tako da je i prilikom nadoknađivanja preče da mu se da vremenska širina. Ebu-Ishak el-Mirvezi kaže: "Ako bi odgodio nadoknadu zbog opravdanog razloga onda mu je u tom slučaju dozvoljeno odugovlačenje, a ako ne bi imao smetnji onda će ga odmah nadoknaditi kako se ne bi poveo za *ruhsom* (olakšicom) koja ne postoji i tako pao u grijeh." Džumhur kao dokaz navodi predaju koju bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Ebu-Katade ﷺ u kojem su Poslaniku ﷺ spomenuli slučaj kada prespavaju namaz pa im je rekao: ***"Nema nemara u snu, ako neko od vas zaboravi namaz ili ga prespava neka ga klanja kada ga se sjeti, za njega nema drugog iskupljenja osim toga."***[1]

U svom *Sahihu,* također, bilježi od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko zaboravi na svoj namaz neka ga klanja kada ga se sjeti, jer Allah ﷻ kaže:***

فَٱعْبُدْنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِيٓ

"Zato se samo Meni klanjaj i molitvu obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!"[2]

Darekutni isti hadis bilježi u sljedećem obliku: ***"Ko zaboravi namaz njegovo je vrijeme kada ga se sjeti."***[3] Pomenute predaje jasno i nedvosmisleno upućuju da je obaveza odmah po sjećanju nadoknaditi propušteni namaz. I kažu: "Ono što vi uzimate za dokaz po pitanju odugovlačenja namaza koji se nadoknađuje upućuje na dozvolu kratkog odgađanja pri čemu bi klanjač mogao preći malu razdaljinu kako bi našao pogodnije mjesto za obavljanje namaza, ili da eventualno sačeka društvo kako bi isti obavio u džematu te tako zaradio veću nagradu, ili neki drugi razlog koji bi mogao biti razlog kratkog odgađanja, a što bi doprinijelo da namaz bude potpuniji i kvalitetniji. Pa, kako da se na osnovu ovog malog odgađanja, koji opet ide u prilog namaza, može izvući zaključak da ga je dozvoljeno odgoditi dugi niz godina. Imam Ahmed je jasno naglasio da je

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[3] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

musafiru koji u svom utočištu prespava namaz mustehab da se udalji sa tog mjesta u neko drugo i da ga tu nadoknadi, iako je osnova u njegovom mezhebu obaveza da se odmah nadoknadi takav namaz. Ako se opšte Allahove naredbe i naredbe Njegova Poslanika ﷺ odnose na trenutno izvršavanje istih, pa šta reći onda za one ograničene (*mukajjede*) naredbe? Zbog toga je u slučajevima ograničenosti više propisana obaveza trenutnog izvršenja za razliku od opštih slučajeva. A što se tiče dokazivanja *kijasom* u pogledu nadoknađivnja ramazana odgovor na to bi bio sa dva aspekta.

Prvo. Jer je sunnet razdvojio ova dva slučaja, te je dozvolio odugovlačenje sa nadoknadom ramazana a obavezao na hitno nadoknađivanje propuštenog namaza nakon prisjećanja. Nije na nama da spajamo ono što je sunnet razdvojio.

Drugo. U ovom kijasu je dokaz protiv njih. Odugovlačenje sa nadoknadom ramazane je u slučaju da se nije približio drugi ramazan. A oni dozvoljavaju odgađanje nadoknade propuštenog namaza pa makar iza njega prošlo mnogo namaskih vremena. Gdje je tu kijas? A što se tiče njihovih riječi: "Da je obaveza trenutačno nadoknađivanje propuštenog namaza ne bi ga bilo dozvoljeno odgoditi zbog prisustva šejtana". Odgovor na ovo je već prethodio a to je da oni koji smatraju obaveznim hitno naklanjavanje dozvoljavaju kratko odugovlačenje radi upotpunjenja namaza i onoga što ide u prilog namazu. A što se tiče njihova obrazloženja da je Poslanik ﷺ klanjao i rukom davio šejtana takvo obrazloženje je veoma čudno jer kratko odgađanje kako bi se napustilo mjesto gdje boravi šejtan ne znači ostavljanje tog namaza, niti bi to značilo prolazak njegova vremena, niti bi ga klanjač prekidao za razliku ako mu se ispreći šejtan u njegovom namazu. Ako bi napusti namaz zbog njega to bi značilo poništenje i prekidanje namaza nakon što ga je započeo. A vrlo je moguće ako bi ga šejtan ometao drugom prilikom u namazu da bi ga prekinuo ili možda potpuno ostavio. Tako da se ove dvije mesele ne mogu jednako tretirati. A Allah najbolje zna šta je ispravno.

Poglavlje

NADOKNADA NAMJERNO NAPUŠTANOG NAMAZA

Za ovo poglavlje se veže još jedna velika mes'ela. Naime, radi se o nadoknadi namjerno napuštanog namaza do isteka njegova vremena. Svijet se razišao po ovom pitanju da li takvom koristi naklanjavanje i da li će mu to biti primljeno ili mu to neće koristiti, te da za takvog nema načina da ga ikada nadoknadi? Imami Ebu-Hanife, Šafija, Ahmed i Malik kažu da mu je obaveza da naklanja takav namaz ali da time sa ńjega ne spada grijeh, te da zaslužuje kaznu što je namjerno dozvolio da mu istekne namasko vrijeme, osim ako mu Allah oprosti. Skupina od selefa i kasnijih učenjaka su stava da onaj ko namjerno propusti namaz da mu je dozvoljeno odugovlačenje (sa nadoknadom istog) jer za njega više nema načina da ga nadoknadi niti ga ikada može nadoknaditi niti će mu ikada biti primljen. Oni se ne razilaze oko toga da mu iskrena tevba može pomoći i koristiti. Međutim, postavlja se pitanje da li je uslov ispravnosti tevbe u pogledu namjerno propuštenih namaza njihovo nadoknađivanje ili se za ispravnost takve tevbe uslovljava da u budućnosti čuva svoje namaze, te da poveća nafile zbog nemogućnosti nadoknade onoga što je već prošlo. Oko ovog pitanja postoji razilaženje pa ćemo spomenuti dokaze obje strane.

DOKAZI ONIH KOJI U POMENUTOM SLUČAJU SMATRAJU OBAVEZNIM NAKLANJAVANJE

Oni kažu: "Pošto je Poslanik ﷺ naredio onome koji prespava i zaboravi naklanjavanje, a oni su opravdani i ne smatraju se od onih koji su bili nemarni, onda je naklanjavanje onog koji je u tom pogledu namjerno pogriješio i bio nemaran preče i obaveznije."

Zatim kažu: "Ako nije punovažan namaz osim samo u njegovom vremenu onda ne bi važilo naklanjavanje onoga koji ga prespi ili zaboravi." Zatim kažu: "Poslanik ﷺ je klanjao ikindiju u akšamsko vrijeme na dan Hendeka, on i njegovi ashabi,[1] a sigurno se zna da je nisu ni

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje Men salla bin-nasi džemaaten bade zehabil-vakti, 2/82, hadis br. 596; i Muslim u knjizi

prespali ni zaboravili. Pa, ako su neki i bili zaboravili, nemoguće je da su je svi bili zaboravili."

I kažu: "Kako to da onaj nemarnik, koji je dozvolio da mu istekne namasko vrijeme, bude u boljoj poziciji od onoga koji ima opravdanje za to te da se njemu olakša a da se onom koji ima opravdanje otežava u tom pogledu?" I kažu: "Allah ﷻ je uspavao Svog Poslanika ﷺ i ashabe kako bi ummetu ukazao na propis propuštenog namaza, te da sa čovjeka ne spada obaveza ako je prošlo njegovo vrijeme već da se takav namaz treba dostići tj. nadoklanjati poslije." I kažu: "Poslanik ﷺ je naredio onom koji je pokvario post polnim odnosom u ramazanu da ga nadoknadi drugim danom.[1] Kijas za sobom povlači obavezu nadoknade, jer se naredba odnosi na *mukellefa* (obveznika) da izvrši ibadet u njegovom vremenu, pa ako bude nemaran u pogledu vremena i ostavi ga to sa njega neće skinuti obavezu izvršenja ibadeta.

Dokazi onih koji ne obavezuju naklanjavanje u pomenutom slučaju

Oni kažu: "Allahove naredbe se dijele na dvije vrste: opšta vrsta, koja nije vremenski određena i koji se mogu izvršavati u svakom vremenu. Druga vrsta su oni koji su vremenski tačno određeni. Ovi drugi se opet mogu podijeliti na dvije vrste: one čije vrijeme traje dok traje i njihova radnja, kao što je post i drugi čije je vrijeme šire od same radnje kao što je slučaj sa namazom. Kod ove podvrste vrijeme je *šart* (uslov) za realizaciju tog ibadeta kao institucije koja je naređena. Jer je On ovaj ibadet naredio na takav način i sa takvim svojstvom i taj ibadet se ne može obaviti na drugi način. I kažu: "Allah ﷻ je ovaj ibadet naredio u određenom vremenu, ostavljanje te naredbe do isteka njena vremena a zatim obavljanje iste nakon isteka vremena više ne podrazumjeva tu radnju koja je bila tražena šerijatom makar fizički gledano to bila ta ista radnja. Čak šta više ni u tom slučaju to nije moguće jer onaj ko obavi

---

Mesadžid, poglavlje Delil limen kale es-salatul-vusta, 1/209/1631, str 438, oba u lancu preko Ebu-Seleme b. Abdurrahmana od Džabira b. Abdullaha... od njega.

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-savm*, poglavlje Iza džae fi ramadan, 4/193, hadis br. 1936; i Muslim u knjizi *Es-savm*, poglavlje Taglizul-džami'i fi nehari ramadan, 2/781/81, oba u lancu preko Zuhrija od Ebu Seleme b. Abdurrahmana od Ebu-Hurejre ﷺ.

namaz nakon njegova vremena učinio je šerijatski nepropisanu stvar. I kažu: "Zbog toga nije moguće obavljanje džume nakon isteka njena vremena, niti stajanje na Arefatu nakon što istekne vrijeme predviđeno za to. Ne može se reći da je nešto propisano osim ako je to propisao Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ. Allah ﷻ nije propisao obavljanje namaza, hadždža, posta osim u posebnim vremenima, pa ako istekne to vrijeme onda to više nije propisano. Tako Allah ﷻ nije propisao džumu subotom, niti stajanje na Arefatu desetog zul-hidždžeta, niti obrede hadždža osim u posebnim mjesecima."

A što se tiče pet dnevnih namaza potvrđeno je šerijatskim tekstovima kao i idžma'om da onaj ko ima opravdanje za njihovo izostavljanje u smislu sna, zaborava i nestanka pameti da ih može obaviti kada prestanu pomenute smetnje. Isti je slučaj sa nadoknadom ramazana. Allah ﷻ je propisao nadoknadu propuštenih dana za onoga ko ima opravdanje u smislu bolesti, putovanja i hajza kod žena. Također su Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ propisali spajanje dva namaza za onoga ko ima opravdanje ako je na putu, u slučaju bolesti ili posla koji mu daje za pravo da spoji te namaze. U ovim slučajevima dozvoljeno je odgađanje tih namaza za njih predviđenim vremenom do vremena drugog namaza ali u slučaju onog ko ima pomenuta opravdanja. Međutim, za druge kategorije to nije dozvoljeno i oko toga se svi slažu. Naprotiv za druge bi to značilo činjenje najvećih grijeha kao što to kaže Omer ﷺ: *"Spajanje dva namaza bez opravdanog razloga je jedan od velikih grijeha."*[1] Na čovjeku je obaveza

---

[1] Njegov sened je daif, bilježi ga En-Nejsaburi u *El-Evsatu* (2/424) sa senedom od Ebu el-'Alijeta da je Omer napisao Ebu-Musi... pa je citirao navedeni hadis. Bilježi ga i El-'Ukajli u *Ed-Du'afa* (1/247) sa senedom od Husejn b. Muse...; i rekao je: Hadis nema oslonca, i u njegovu senedu se nalazi Husejn b. Kajs, zvani Hanš, a njegovi hadisi se odbacuju.

Rekoh: Bilježi ga i El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* (3/169) sa senedom od El-Husejna b. Hafsa, a on od Sufjana, a on od Seida, a on od Katade, a on od Ebu el-'Alijeta, a on od Omera da je rekao: „Spajanje namaza bez opravdanog razloga, je od velikih grijeha." Rekao je Šafija u svom *Sunenu*......: „Razlog može biti putovanje, kiša, a ovaj hadis nije potvrđen od Omera, već je mursel." Ebu el-'Alije nije slušao od Omera r.a.

Abdurrezzak u svome *Musannefu* (2/552) sa senedom od Ebu el-'Alijeta, a on od Omera da je napisao Ebu-Musi: „I znaj da je spajanje stajanja od velikih grijeha, osim sa razlogom." Navodi ga i Ez-Zejle'i u *Nasbur-rajeti* (2/194), pripisavši ga El-Hakimu sa njegovim senedom do Ebu el-'Alijeta, a od Omera, i rekao je: Ebu el-'Alije nije slušao od Omera, zatim je citirao sened.

Prenosi se od Ebu-Katade da je Omer ﷺ napisao nekom svome namjesniku: Troje je od velikih grijeha, spajanje između stajanja, osim sa razlogom, bježanje sa bojnjog polja i

da klanja namaz u njegovom vremenu pa makar ga odgodio do onog drugog (ali ne da istekne njegovo vrijeme). Jer je to uopšteno gledajući vrijeme tog namaza. A i Poslanik ﷺ je naredio da se obavlja namaz za namjesnicima koji odugovlače sa namaskim vremenom. Pa kada je bio upitan: ***"Hoćemo li se boriti protiv njih?" On je odgovorio: "Ne, sve dok klanjaju."***[1] Ovi su odgađali podne do ikindijskog vremena pa je naredio da se za njima klanja, te da je to nafila za klanjača, a naredio je da se namaz obavi u njegovom vremenu i zabranio borbu protiv pomenutih namjesnika. Zagovornici ovog mišljenja još kažu: "Što se tiče onoga ko odgodi dnevni namaz pa ga klanja po noći, ili da odgodi noćni namaz pa ga klanja po danu, to njegovo djelo nije ono djelo koje mu je naređeno. To nije ono djelo koje je propisao Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ, tako da neće biti ispravno niti primljeno."Kažu: "Poslanik ﷺ je rekao: ***'Ko propusti ikindiju-namaz propalo mu je djelo.'"***[2] I rekao je: ***"Onaj ko propusti ikindiju kao da je izgubio porodicu i imetak."***[3] Pa da je bilo moguće da nadoknadi ikindiju po noći ne bi mu propala djela i ne bi izgubio djela kao što je slučaj sa onim ko izgubi porodicu i imetak. Od njega je u vjerodostojnoj predaji preneseno da je rekao: ***"Ko stigne (klanjati) jedan rekat od ikindije prije nego zađe sunce taj je stigao ikindiju."***[4] Također, onaj ko stigne klanjati jedan rekat sabaha prije nego iziđe sunce taj je stigao na sabah-namaz. Da je obavljanje ovih namaza poslije akšama ili nakon izlaska sunca opšte ispravno onda bi značilo da su ih stigli klanjati bez obzira da li stigao jedan rekat prije isteka njegova

---

potkradanje ratnog plijena. I kazao je: Ebu-Katade je zapamtio Omera, pa kada se navedeno stavi uz prvo, onda postane jače.

Rekao je El-Bejheki: „Rekao je Šafija: Razlog može biti putovanje i kiša." A Et-Tahavi je protumačio u *Šerhul-asari*: „Spajanje između stajanja, navedenog u hadisu, biva tako da neko klanja prvi namaz na kraju njegova vremena, a drugi na samom početku kad nastupi, zapravo klanja ih u jedno vrijeme..."; (ukratko).

Rekoh: Stajanje ovdje znači spajanje između dva namaza, a Allah najbolje zna.

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[3] Muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-mevakit* poglavlje Esime men fatethu salatul-asri (1/203) pod brojem (527), i Muslim u *Kitabul-mesadžid* (1/435/626), oba sa senedom od Malika, a on od Nafi'a, a on od Ibn-Omera...;

[4]Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje Men edreke minel-fedžri rek'aten, 2/67, hadis br. 579; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Men edreke rek'aten mines-salati, 3/165/608/114, u lancu preko Earedža od Ebu-Hurejre ... od njega.

vremena ili ne, ili manje od toga ili ništa. Od njega, sallallahu alejhi ve selleme, nije prenešeno da ako stigne na jedan rekat da mu je namaz ispravan i da je bez grijeha, naime ummet se ne razilazi oko toga da mu nije dozvoljeno odgađanje namaskog vremena do te mjere da dođe u situaciju da ne može upotpuniti svoj namaz. Ovdje se misli da onaj ko stigne na jedan rekat da je uspio obezbjediti ispravnost i zadovoljenje minimuma ispravnosti. A po vama zadovoljava (ispravnost) makar stigao jedan tekbir od namaza, ili da ne stigne ništa, a hadis ne upućuje na to.

Kažu: "Allah ﷻ je svakom namazu odredio njegovo prvo i zadnje vrijeme, i nije dozvolio obavljanje namaza prije niti poslije njegova vremena. Obavljanje istog prije ili poslije njegova vremena predstavlja nepropisanu stvar. Da vrijeme nije uslov ispravnosti namaza onda ne bi bilo razlike između namaza koji se obavi prije i onoga koji se obavi poslije njegova vremena, jer su oba klanjana mimo njegova vremena. Kada ovo znamo onda možemo postaviti pitanje kako je moguće da se primi namaz ovog nemarnika koji je dozvolio da mu prođe namasko vrijeme a da se istovremeno ne primi namaz onoga koji je požurio i klanjao prije vremena?

I kažu: "Namaz je *vadžib* (obaveza) klanjati u njegovom vremenu bez obzira na okolnosti, pa čak ako bi bio prinuđen da ostavi sve (namaske) vadžibe i šartove. Tako ako ne bi mogao da se abdesti, ili da se okrene prema kibli, ili da očisti odijelo i tijelo, ili da prekrije *avret* (stidno mjesto), ili da prouči Fatihu, ili da stoji na kijamu u toku namaskog vremena, a iste te stvari bi imao šansu da uradi poslije namaskog vremena, njemu je obaveza da klanja namaz u njegovo vrijeme bez pomenutih stvari i to je namaz koji je njemu propisan u toj situaciji. Nije mu dozvoljeno da propusti namasko vrijeme kako bi ga klanjao poslije radi upotpunjenja pomenutih vadžiba i šartova. Znaj da namasko vrijeme - kod Allaha ﷻ i Njegova Poslanika ﷺ - ima prvenstvo nad svim drugim vadžibima. Pa ako bi došao u situaciju da bira između ove dvije stvari izabrat će da klanja namaz u njegovo vrijeme, pa makar i bez pomenutih šartova i vadžiba. Da je bilo načina da se pomenuti namaz dostigne poslije isteka njegova vremena onda bi takav namaz uz pomenute šartove i vadžibe bio bolji od namaza u njegovo vrijeme bez pomenutih šartova i vadžiba, a to je potpuno neispravno *(batil)* shodno šerijatskim tekstovima kao i po idžma'u.

Zatim kažu: "Allah ﷻ je zaprijetio onome ko dopusti da mu prođe namasko vrijeme prijetnjom koja se odnosi na ostavljača namaza, pa kaže:

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۝ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

"A teško onima koji, kada molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju." (El-Maun, 4-5)

Ashabi su riječ **"sehv"** (u prevodu *"koji svoju molitvu kako treba ne izvršavaju"* op. p.) protefsirili da se to odnosi na odgađanje namaskog vremena, kao što se to prenosi od Sada b. Ebi-Vekkasa ﷺ, a o čemu postoji merfu' hadis.[1] I rekao je Uzvišeni:

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"A njih smjeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći." (Merjem, 59)

Ashabi i tabi'ini su protefsirili riječi **"koji molitvu napustiše"** da se to odnosi na prolazak namaskog vremena. A tačnije rečeno to se odnosi na napuštanje namaza, ostavljanje njegova vremena, kao i napuštanje njegovih vadžiba i ruknova. Također, onaj ko namjerno ne klanja namaz u njegovo vrijeme spada u one koji prelaze Allahove granice, kao što je slučaj sa onim ko ga klanja prije njegova vremena. Pa kako je moguće da se od ovog prvog koji prelazi Allahove granice primi namaz a da se od ovog drugog, koji, također, prelazi Allahove granice, ne primi?

Kao dokaz oni kažu sljedeće: "Upitat ćemo onoga ko tvrdi da može namjerno propušteni namaz nadoknaditi naklanjavanjem: 'Reci nam šta misliš o tom namazu koji ti je naređeno da izvršiš, je li to onaj namaz koj ti je Allah naredio ili je to neki drugi?' Ako odgovori: 'To je taj isti namaz.' Reći ćemo mu: 'Znači da onaj ko dopusti da mu istekne vrijeme namjerno nije grešan jer je naklanjavanjem uradio istu tu stvar tako da ne zaslužuje ni ukor ni grijeh. Ovo je potpuno netačno.' A ako

---

[1] Bilježi ga Taberi u svom *Tefsiru*, 30/311, u lancu preko Talhe b. Musrifa od Musaba b. Sada od njegova oca... od njega. I bilježi ga Hejsemi u *Medžme'i*, 1/326, i kaže da ga bilježi Bezar i Ebu-Jala merfuan isto ovako i da je prenešen kao mevkuf a da se u njemu nalazi Ikrime b. Ibrahim kojeg je slabim proglasio Ibn-Hibban i drugi. Bezar kaže: „Bilježi ga Hafiz kao mevkuf i nije ga niko drugi osim njega prenio kao merfu' a njegov tahridž je prethodio i ocjena."

kaže nije to onaj isti namaz koji je Allah ﷻ naredio onda ćemo mu reći ovo je naš najveći dokaz protiv tebe, ti si nam pomogao u dokazivanju tvrdnje da je to namaz koji nije naređen. Zatim ćemo reći: 'Šta mislite za namaz onoga koji namjerno pusti da prođe njegovo vrijeme a zatim ga klanja, da li taj namaz predstavlja pokornost ili griješenje?' Ako kažu da takav namaz predstavlja pokornost onda su se razišli sa Kur'anom, vjerodostojnim sunnetom kao i idžma'om. A ako kažu da takav namaz predstavlja grijeh onda ćemo im reći kako to da se približavate Allahu ﷻ putem griješenja i grijeh zamjenjujete s pokornošću. Pa ako kažu takav se približava sa radnjom koja je pokornost a ne time što je propustio namasko vrijeme što predstavlja grijeh. Reći ćemo im: 'Pokornost se ogleda u tome da se naredba sprovede na traženi način onako kako je to naređeno. Gdje je njegov postupak namjernog propuštanja namaskog vremena u odnosu na Allahove naredbe i naredbe Njegova Poslanika ﷺ da bi se moglo reći da je pokoran?' Da je tako nešto potvrđeno onda bi to bilo presudno u ovoj mes'eli."

I kažu: "Ne prima se ibadet mimo njegova vremena i to iz više razloga, kao što se ne prima post po noći, kao što se hadždž ne prima u mjesecima mimo onih za to propisanih, kao što se džuma ne prima osim u njenom vremenu. Kakva je razlika između onog ko kaže ja ću po dani mrsiti a postit ću po noći. Ili da kaže: 'Neću postiti ramazan po ovoj ljetnoj vrućini već ću sačekati proljeće pa ću u njemu ispostiti neki mjesec umjesto njega?' Ili da kaže: 'Odgodit ću hadždž za mjesec muharrem.' Ili da kaže: 'Klanjat ću džumu poslije jacije'. Ili da kaže: 'Klanjat ću bajrame polovinom mjeseca', kakva je razlika između ovih i između onoga koji kaže da će dnevne namaze odgoditi i da će ih klanjati po noći, ili da će noćne odgoditi pa ih klanjati po danu. Da li iko ikada može između toga napraviti razliku?"

Također, kažu: "Allah ﷻ je ibadetima odredio mjesta i vremena i svojstva tako da neko mjesto ne može zamjeniti neko drugo koje je za to određeno, kao što je npr. Arefat, Muzdelifa, Mina, mjesta na kojima se bacaju kamenčići i gdje se provode noći u toku obreda hadždža, Safa, Merva. Također, svojstva kojima se odlikuje ibadet ne mogu se mijenjati nekim drugim svojstvima, pa kako onda da se vrijeme koje je određeno za ibadet zamjeni nekim drugim vremenom?"

I kažu: "Šerijatski tekstovi kao i idžma' upućuju na to da onaj ko namjerno odgodi namaz do isteka njegova vremena smatra se da ga je taj

namaz prošao." Poslanik ﷺ kaže: "Onaj koga prođe ikindija kao da je izgubio porodicu i imetak."[1] A ono što prođe nema više načina da se sustigne nikada. Da ga je moguće sustići ne bi se zvao "onaj koji je prošao" i u ovo nema sumnje kako sa jezičkog stanovišta tako i sa običajnog. Također, i u Šerijatu jer je Poslanik ﷺ rekao: ***"Neće (čovjek) proći hadždž sve dok se ne pojavi zora na dan Arefata."***[2] Allah ﷻ ga je učinio propuštenim zbog isteka njegova vremena i zato što ga nije moguće dostići u nekom drugom danu poslije tog. Za razliku od zaboravljenog ili prespavanog namaza koji se ne nazivaju propuštenim namazima te zbog toga ne ulaze pod značenje hadisa: ***"Onaj koga prođe ikindija kao da je izgubio porodicu i imetak."***

Kažu: "Ummet se složio za onog ko namjerno dopusti da ga prođe namasko vrijeme da ga je taj namaz prošao. Kada bi naklanjavanje takvog namaza bilo punovažno i primljeno nakon isteka vremena onda bi naziv "propušteni" bio lažan i neispravan tj. kako je propušten ako se može dostići? I kažu kao što nema načina da se propušteno vrijeme ikada dostigne isto tako ne postoji način da se dostigne njegov farz i njegov čin.

I kažu: "Na ovo upućuju riječi Allahova Poslanika ﷺ u hadisu koji bilježi Ahmed i drugi: ***'Onaj ko se omrsi jedan dan u ramazanu bez opravdana razloga ne može ga nadoknaditi kada bi postio sve vrijeme.'"***[3]

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je prenešen kao merfu' ali je vrlo slab. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 5/174, hadis br. 9597, u lancu preko Ibn-Vehba od Ibn-Džurejdža, od Ataa b. Ebu-Rebbaha... od njega. Bilježi ga i Malik u *Muveti'*, 1/360 merfu'an preko Ibn-Omera. Sened hadisa je sahih. Spomenio ga je i Hejsemi u *Medžme'i*, 3/255, u hadisu preko Ibn-Abbasa i kaže: „Prenosi ga Taberani u *Kebiru, evsat* i u njemu se nalazi Omer b. Kajs Meki a on je daif metruk. Prenosi ga i Ibn-Kudame u *Mugniju*, 3/279 u lancu preko Ebu-Zubejra od Džabira... i kaže: „Rekao sam Ebu-Zubejru: 'Da li je to rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem'? Reče: 'Da'» Bilježi ga Esrem sa svojim senedom.

[3] Sened hadisa je vrlo slab. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-savm*, poglavlje Tagliz fi men eftare amden, 2/1034, hadis br. 2396; i Tirmizi u knjizi *Es-savm*, poglavlje Fil-iftari amden, 3/101, hadis br. 723; i Darimi u knjizi *Savm*, poglavlje Men eftare jevmen min ramadani muteammiden, 2/18, hadis br. 1715; i Ibn-Madže u knjizi *Es-savm*, poglavlje Kaffaretu men eftare jevmen min ramadan, 1/335, hadis br. 672; i Ahmed u *Musnedu*, 2/386. Spominje ga Buharija u svom *Sahihu* u knjizi *Es-savm*, poglavlje Kavli Nebijj, sallallahu alejhi ve sellem, iza teveddae felijestenšik, 2/683, u obliku koji ukazuje na slabost i kaže: „Spominje se da je preko Ebu-Hurejre spojen., a onda je naveo hadis. To zastupa i Ibn-Mesud, Seid b. Musejjeb, Ibn-Džubejr, Ibrahim, Katade i Hamad, na njegovo mjesto napostit će drugi dan. Ibn-Hadžer u *Fethu* kaže da je hadis daif i da ima tri nedostatka: *idtirab*-nestabilnost, *džehalet*-nepoznanica, i *šekk*-sumnja. Albani ga je u *Daiful-džami'* ocjeno slabim, hadis br. 5471.

Gdje su vaše riječi: "Može ga nadoknaditi bilo koji dan u bilo kojem mjesecu" u odnosu na ovaj hadis?

I kažu: "Allah ﷺ je naredio muslimanima kad se susretnu sa neprijateljem da klanjaju "Namaz u strahu" te da skrate neke ruknove namaza i da u njemu rade mnoge druge radnje: ne okreću se prema kibli, predaju selam prije imama, klanjaju stojeći ili na jahalici, ako budu u situaciju da ne mogu klanjati osim na jahalici klanjat će na jahalici pa makar to ne bilo u pravcu kible ali će se klanjati u njegovo vrijeme.[1] Da se ovaj namaz prima i da je ispravan u nekom drugom vremenu onda bi im bilo dozvoljeno da ga u ovoj teškoj situaciji odgode do mirnodopskih uslova. Propisivanje ovog namaza u strahu upućuje na činjenicu da namaz nakon njegova vremena nije dozvoljen niti primljen, iako imaju opravdanu smetnju jer se nalaze u borbi na Allahovom putu. Pa ako njima nije dozvoljeno da odgađaju namaz kako onda da to bude *mukimu*-onome ko nije na putu, koji je zdrav i koji nema nikakvih smetnji. Koji jasno čuje glas Alahova pozivača (muezina) i onda pored toga dopusti da mu prođe namaz da bi ga naklanjao u nekom drugom vremenu. Također, nije dozvoljeno bolesniku da ga odgađa već mu se naređuje da ga obavi ležeći bez kijama, rukua, sedžde ako to nije u mogućnosti. Da mu se taj namaz prima i da je validan u nekom drugom vremenu onda bi mu bilo dozvoljeno da ga odgodi do vremena ozdravljenja. Dajte nam dokaz iz Knjige ili sunneta ili nekog predanja da onaj ko namjerno odgodi namaz do isteka njegova vremena koje mu je Allah ﷻ naredio da će mu ga Allah ﷻ primiti nakon njegova vremena, te da će mu kao takav biti ispravan i da će sa njega spasti odgovornost i da će za njega biti nagrađen poput onog koji je obavio taj farz (u njegovo vrijeme)? Tako mi Allaha, ovo nikada nećete moći dokazati sve do Sudnjeg dana. Mi se u našem stavu pozivamo na ashabe Allahova Poslanika ﷺ za razliku od vašeg mišljenja.

---

[1] Kažem: „O namazu u strahu Buharija je napisao Knjigu *Salatul-havf* u kojoj je spomenuo hadise od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o namazu u strahu u svakoj situaciji. Pogledaj 2/479/508 u *Fethul-bariju*. Također i Muslim u knjizi *Musafirin*, 1/309/841/575 u hadisu preko Sehla b. Ebu-Hasmeta.

Poglavlje
O STAVU I RIJEČIMA EBU-BEKRA ﷺ

Ovo poglavlje govori o stavu i riječima Ebu-Bekra ﷺ kojima se niko nije suprostavio od ashaba, radijallahu anhum. Abdullah b. el-Mubarek kaže: "Obavjestio nas je Ismail b. Ebu-Halid od Zejda da je Ebu-Bekr ﷺ rekao Omeru b. Hatabu ﷺ: 'Ostavljam ti sljedeće u vasijet pa to zapamti: *'Prema Allahu postoje dnevne obaveze koje ne prima po noći, a postoje i noćne obaveze koje ne prima po danu. Neće se primiti nafila dok se ne obavi farz. Tas dobrih djela na mizanu će biti težak onome ko na dunjaluku bude slijedio istinu i ustraje na tome, a pravo mizana je da ne izvaga teškim osim istinu. A mizan onog koji bude slijedio batil-neistinu bit će lagan na Sudnjem danu i koji bude ustrajavao na tome. Pravo mizana je da ne izvaga lahkim osim batil. Allah, dželle še'nuhu, je spomenuo stanovnike Dženneta, učinio je dobrim ono što su činili i preći će preko njihovih loših djela, pa kada ih spomeneš bojat ćeš se da nećeš biti od njih. I spomenuo je stanovnike Vatre i njihova djela pa kada ih spomeneš reći ćeš: 'Bojim se da ne budem od njih.' Pa je spomenuo ajet milosti i ajet kazne kako bi se vjernik nadao Allahovoj milosti a strahovao od Njegove kazne, te da od Allaha ne traži ništa drugo do slijeđenje istine i da se svojom rukom ne baca u propast. Ako zapamtiš ove moje riječi ono što je odsutno neće ti biti draže od smrti, a ona će sigurno doći, a ako napustiš ovaj moj vasijet onda ti ono što je odsutno neće biti mrže od smrti, a ti je nećeš moći spriječiti.*'"[1] Henad b. Serij kaže: "Obavjestio nas je Abde od Ismaila b. Ebu-Halida od Zubejda el-Jamija da je rekao: 'Pošto se Ebu-Bekru približila smrt... pa je spomenuo ovu predaju.'"[2] Iz ove predaje uzimaju kao dokaz riječi Ebu-Bekra ﷺ: *"Prema Allahu postoje dnevne obaveze koje ne prima po noći, a postoje noćne obaveze koje ne prima po danu."* Oni koji se sa nama razilaze u ovoj mes'eli govore suprotno ovome što je navedeno u predaji, tj. kako se jacija prima u sabahsko vrijeme i kako se ikindija prima u po dana.

---

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu*, 7/91, hadis br. 34433, i pod 7/434, hadis br. 37056; i Hilal u *Sunnetu*, 1/275, hadis br. 337; i Ibnul-Mubarek u *Zuhdu*, 1/319, hadis br. 914; i Hennad es-Serij u *Zuhdu*, 1/284, hadis br. 496 u lancu preko Ismaila od Zejda b. Ebu-Bekra, radijallahu anhu... od njega. Zejd nije slušao od Ebu-Bekra, radijellahu anhu.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

I kažu: "Ovo je mišljenje Ebu-Bekra, Omera i njegova sina Abdullaha, Sa'da b. Ebi-Vekkasa,[1] Selmana Farisija, Abdullaha b. Mesuda, El-Kasima b. Muhammeda b. Ebu-Bekra, Budejla el-Ukajlija, Muhammeda b. Sirina, Mutarrifa b. Abdullaha, Omera b. Abdulaziza, rahimehullahu, i drugih. Prenosi Šu'be b. Ja'la b. Ata'¸od Abdullaha b. Hiraša da je rekao: *"Ibn-Omer je vidio čovjeka kako čita neku sahifu pa mu reče: 'Šta je to, učaču? Nema namaza za onog ko ga na klanja u njegovom vremenu. Prvo klanjaj a onda uči koliko ti je volja.'"*[2]

Vaše tumačenje riječi "nema namaza" kako se pod tim misli da nema potpunog namaza je netačno iz više razloga. Prvo. Negiranje za sobom povlači negiranje suštine naziva. A imenovanje je ovde šerijatsko a njegova suština je negiranje (nema namaza). Ovo je suština i pravo značenje, a ako tvrdite da se radi o prenesenom značenju šta je to što izvodi iz kruga pravog značenja.

Drugo. Ako mislite da se ovde negacija odnosi na negiranje potpunosti koja se odnosi na mustehab stvar kažemo da je to batil, jer se pravo šerijatsko značenje ne negira negiranjem mustehab stvari kod tog šerijatskog značenja, već ako se negira onda se negira rukn ili neki njegov dio. Na taj način su sve negacije koje su prenešene u pogledu negiranja šerijatske stvarnosti kao što je slučaj u sljedećim predajama: ***"Nema imana ko nema emaneta"***,[3] ***"Nema namaza ko nema abdesta"***,[4] ***"Nema***

---

[1] Sened hadisa je je daif. Bilježi ga Taberi u *Mudžemul-kebiru*, 9/275, hadis br. 9375; i Abdurrezak u svom *Musannefu*, 2/372, hadis br. 3747 oba u lancu preko Mamera... od njega. Bilježi ga Ebu-Bekr Nejsaburi u *Evsatu*, 2/386, oba preko Mamera od Katade od Ibn-Mesuda u sljedećem obliku: „Zaista namaz ima vrijeme kao što hadž ima vrijeme." i kaže Hejsemi u *Medžme'u*, 1/305. Bilježi ga Taberi u *Kebiru*, a Katade nije slušao od Ibn-Mesuda, a prenosioci hadisa su vjerodostojni.

[2] Sened hadisa je daif. U lancu se nalazi Abdullah b. Hiraš za kojeg Hafiz u *Takribu* kaže da je daif, a Ibn-Amar je za njega rekao da je lažac.

[3] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[4] Sahih, bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabut-tahara,* poglavlje El-Vudu'u fi 'anijetis-sifri (1/93) pod brojem (101); Ibn-Madže u *Kitabut-tahara,* poglavlje Ma džae fi mustehabbil-vudu'i (1/140) pod brojem (398); Ahmed u *Musnedu*(2/418); El-Hakim u *El-Mustedreku* (1/146); Et-Tirmizi u *Kitabut-tahara,* poglavlje Ma džae fit-tesmijti indel-vudu'i (1/37-38) pod brojem (25).

Rekao je Ebu-Isa: Rekao je Ahmed b. Hanbel: Ne znam u ovom poglavlju (37) nijedan hadis, a da ima dobar sened. Rekao je šejh Ahmed Šakir: Ne, već je sened Sa'da b. Zejda dobar-*hasen*. Ibn-Madže u *Kitabut-tahara,* poglavlje Ma džae fit-tesmijti fil-vudu'i (1/119) pod brojem (397). Svi sa senedom od Ja'kuba b. Seleme, a on od svoga oca, a on od Ebu-Hurejre, a ovaj hadis upravo pojačava (šahid) hadis Seida b. Zejda...;

djela ko nema nijeta za to djelo."[1] *"Nema posta ko ga ne naumi u toku noći"*[2], *"Nema namaza ko ne prouči suru Fatihu."*[3] Da je bilo u pitanju negiranje nekog mustehaba to bi značilo da svaki ibadet ima nešto iznad u svojoj prirodi što je draže Allahu od njega. Vi ste nam pomogli (u dokazivanju) kako je namasko vrijeme od namaskih vadžiba, pa ako bi se (namaz) negirao s negiranjem vadžiba u njemu on ne bi bio ispravan ni primljen.

Treće. Ako se negacija ne odnosi na suštinu imenovanja onda je negacija njegove ispravnosti i naklanjavanja bliža istini nego negacija potpunosti koja znači mustehab stvar. Kaže Muhammed b. el-Musenna, pričao nam je Abdul-E'ala, pričao nam je Seid b. Ebi-Arube od Katade da je rekao: "Spomenuto nam je kako je Abdullah b. Me'sud govorio: *'Namaz ima svoje vrijeme kao što i hadždž ima svoje vrijeme zato obavljajte namaz u njegovom vremenu.'"*[4] Ovdje je Abdullah b. Me'sud jasno naglasio kako je namasko vrijeme poput hadžskog vremena, pa ako hadždž nije moguće obaviti osim u njegovom vremenu pa kako bi namaz bio punovažan osim u njegovom vremenu.'" Prenosi Abdurrezak od Ma'mera od Budejla el-Ukajlija da je rekao: "Do mene je doprlo da kada rob klanja namaz u njegovom vremenu taj se namaz uzdigne k nebu sa jakim svjetlom a zatim rekne: 'Sačuvao si me, Allah te sačuvao.'A ako ga ne

---

[1] Njegov sened je daif, a bilježe ga: El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* (1/41) sa senedom od Halida b. Hadaša, a on od Abdullaha b. el-Musenne el-Ensarija da je rekao: Pripovijedali su mi neki moji ukućani od Enesa...; El-Hakim et-Tirmizi u *Nevadirul-usul* (3/190) bez seneda. Navodi ga i Ibn-Hadžer u *Telhisul-habiru* (1/150) pripisavši ga El-Bejhekiju sa senedom do Enesa, i rekao je: U njegovu senedu se nalazi nepoznata osoba. Et-Taberi u svome *Tarihu* (2/333). Ibn-Kudame u *El-Mugniju* (1/70) sa senedom od Abdullaha b. el-Musenne, a on od nekih svojih ukućana...; a u ovom senedu je neopoznata osoba.

[2] Sahih, bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-savm,* poglavlje En-Nijjetu fis-savmi (2/1059) pod brojem (2454). En-Nesai u *Kitabus-savm,* poglavlje Iftirakun-nafilejni (4/503) pod brojem (2330). Et-Tirmizi u *Kitabus-savm,* poglavlje La sijame limen la ja'zimu minel-lejli (3/108) pod brojem (730). Ibn-Madže u *Kitabus-savm,* poglavlje Fi tarefis-savmi minel-lejli (1/542) pod brojem (1700). Ed-Darimi u *Kitabus-savm,* poglavlje Men lem jedžme' es-sijam minl-lejli (2/13) pod brojem (1698), svi sa senedom od Abdullaha b. Omera, a on od Hafsa...;

[3] Muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-ezan,* poglavlje Vudžubu kira'etil-imami vel-me'muni fis-salavati kulliha... (2/276) pod brojem (756); i Muslim u *Kitabus-salat,* poglavlje Vudžubu kira'etil-fatihati fi kulli reka'tin... (1/34/394), obojica sa senedom preko Sufjana...;

[4] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

klanja u njegovo vrijeme on se savije kao što se savije pohabana odjeća roba a zatim se njime udari njegovo lice.[1]

[1] Hadis je daif. Bilježi ga Abdurrezak u svom *Musannefu*, 1/587, hadis br. 2234, u lancu preko Mamera od Budejla... od njega. I bilježi ga Taberi u *Evsatu*, 3/263, hadis br. 3095 u lancu preko Abada b. Kesira Basrija od Ebu-Ubejde od Enesa... od njega. I bilježi se u *Musnedu šamijjin*, 1/239, hadis br. 427, u lancu preko Halida b. Madana od Ubade b. Samita... od njega. I Ebu-Davud et-Tajalisi u svom *Musnedu*, 1/80, hadis br. 585 u lancu preko Halida od Ubade... od njega. I Bejheki u *Šuabul-imanu*, 3/143, hadis br. 3140, u lancu preko Halida od Ubade... od njega. Spominje ga Munziri u *Tergibu terhib*, , 1/157, i kaže od Enesa b. Malika. I spomenuo ga je u *Daiful-džami'*, 301, od Ubade b. Samita i kaže da je daif. Albani ga je u *Tergibu* ocjenio slabim , br 221 i kaže vrlo slab.

Poglavlje

DOKAZI ONIH KOJI PRIHVATAJU NAKLANJAVANJE

Oni koji opravdavaju naklanjavanje time skidaju dužnost i odgovornost sa čovjeka koji ga je izostavio. Ebu-Omer b. Abdulberr je raspravljao o ovoj mes'eli i pobjedio u potpunosti. Mi ćemo ovdje doslovno spomenuti njegov govor. U *"Istizkaru"*, poglavlje "O prespavanom namazu" on kaže: "Čitao sam pred Abdulvarisom da im je Kasim pričao, pričao nam je Ahmed b. Zuhejr, pričao nam je Ibn el-Asbehani, pričao nam je Ubejde b. Humejd, od Jezida b. Ebu-Zijada od Temima b. Seleme od Mesruka od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: ***"Poslanik ﷺ je bio na putovanju pa su pred kraj noći zaspali i nisu se prbudili sve dok nije izišlo sunce pa je naredio Bilalu da prouči ezan te su klanjali dva rekata."***

Ibn-Abbas ﷺ kaže: *"Dunjaluk i sve što je na njemu me nije tako obradovalo."* Tj. kao ova ruhsa-olakšica.[1]

Ebu-Omer dalje kaže: "Po meni je to, a Allah najbolje zna, iz razloga kako bi podučio ashabe, koji su ostatku ummeta dostavljali od njega znanje, da Allah ﷻ od Svojih robova zahtjeva ako su propustili namaz, zaboravili ga, prespavali ili namjerno propustili da ga nadoklanjaju iako je on vremenski određen. Zar ne vidiš da hadis koji prenosi Malik od Ibn-Šihaba od Seida b. el-Musejjeba u ovom poglavlju da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko zaboravi namaz neka ga klanja kad ga se sjeti."***[2] Zaborav u

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 1/259, hadis br. 2349, u lancu preko Jezida b. Ebu-Zijada od nekog čovjeka od Ibn-Abbasa... od njega. Spominje ga Hejsemi u *Medžmeu'*, 1/321, od Ibn-Abbasa... od njega. I kaže kako ga bilježi ga Ahmed i Ebu-Ja'la i kaže i Bezar i Taberani u *Evsatu*. Ahmed ga bilježi preko Jezida od b. Ebu-Zijada od čovjeka od Ibn-Abbasa a Ebu-Ja'la i ostali od Jezida b. Ebu-Zijada od Temima b. Seleme od Mesruka od Ibn-Abbasa ... od njega. Prenosioci kod Ebu-Ja'le su vjerodostojni. Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu*, 1/425, hadis br. 4890, u lancu preko Jezida b. Temima b. Seleme od Mesruka od Ibn-Abbasa ... od njega, i Taberani u u *Mudžemul-Kebiru*, 11/432, hadis br. 12225, u lancu preko Jezida od Temima od Mesruka od Ibn-Abbasa ... od njega.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Malik u *Muveti'*, u knjizi *Vukutus-sala*, 1/25//13, 14, od Seida b. El-Musejjeba kao mursel... od njega. Rekoh: „Muslim ga bilježi spojenog u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Men edreke rekaten mines-sala, 1/309/608.

jeziku arapa može značiti namjerno ostavljanje ili da znači ono što je nasuprot sjećanju. Allah ﷻ kaže:

نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ

"Oni su zaboravili na Allaha pa je i on na njih zaboravio." (Et-Tevba,67)

Tj. napustili su pokornost Allahu i vjeru u ono sa čim je došao Poslanik ﷺ pa je i njih Allah ostavio izvan Svoje milosti. Oko ovog nema razilaženja niti je to nepoznanica onome ko se imalo razumije u tumačenje Kur'ana. Ako bi neko rekao: A zašto je ovde izdvojio spavača i zaboravljača u drugim predajama ovog hadisa, kao što je ***"Ko prespava namaz ili ga zaboravi neka ga klanja kada ga se sjeti."***[1]

Odgovorit ćemo: "Njih je izdvojio kako bi odagnao nedoumice oko toga da je *kalem* (pero) u pogledu njih dvojice podignuto, te da im se to ne ubraja u grijeh. Pa je Poslanik ﷺ objasnio da to što sa njih spada grijeh ne znači da sa njih spada i obaveza onog što im je propisano u pogledu farz-namaza, te da im je on vadžib onog momenta kada ga se sjete. Oni su dužni da ga naklanjaju, pa makar i nakon isteka njegova vremena. Nije spomenuo onoga koji bi ga namjerno izostavio jer *illet* (razlog) koji se odnosi na onoga koji prespava ili zaboravi se ne odnosi i na ovoga niti on ima opravdanja zbog toga što je ostavio farz u vremenu kad mu je bio obavezan. Allah ﷻ je izjednačio ovu dvojicu u propisu, jezikom Svog Poslanika u pogledu namaza koji je vremenski ograničen, sa postom koji je, također, vremenski ograničen u toku mjeseca ramazana. Svaki od njih dvojice će to nadoknaditi nakon isteka njegova vremena. Tako je u tekstu hadisa spomenuo onoga koji prespava i zaboravi, a u pogledu posta je spomenuo bolesnika i musafira. Ummet se složio, a o tome je preneseno dovoljno, da onaj ko namjerno ne isposti ramazan - a vjeruje u njegovu obavezu, a ostavio ga je iz zlovolje i obijesti - a zatim se pokaje da je na njemu obaveza da ga nadoknadi. Također, ko namjerno izostavi namaz, onaj ko prespi, zaboravi i namjerno izostavi, svi su u pokledu nadoknade posta i namaza isti, iako se razlikuju u pogledu grijeha, kao što je slučaj sa onim ko napadne na imetak i uništi ga, onaj ko bi to učinio u zaboravu ili namjerno su jednaki osim u pogledu grijeha. Propis u ovom slučaju se razlikuje od propisa kod bacanja kamenčića na

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

hadždžu koji se ne nadoknađuje mimo njegova vremena kako u pogledu onog koji bi zaboravio tako i za onog koji bi to namjerno izostavio jer je obavezno zaklati žrtvu kao otkup koja će to zamjeniti. Za razliku od kurbana jer kurban nije farz. I namaz i post su farz (vadžib) i predstavljaju potvrđen dug koji nikada ne spada pa makar i isteklo vrijeme predviđeno za njih dvoje. Jer Allahov Poslanik ﷺ kaže: ***"Allahov dug je najpreči da se izmiri."***[1]

Zatim ako spavač i zaboravljač imaju opravdanje, te naklanjavaju nakon isteka vremena, onda se za onog ko namjerno izostavi namaz kaže da ima grijeh za ostavljanje, a sa njega ne spada obaveza namaza pa makar on to i odbijao. Njemu se propisuje da ga obavi jer je to uslov ispravnosti tevbe za njegov grijeh namjernog ostavljanja uz žaljenje za onim što je prije učinio tj. zbog neklanjanja u propisanom vremenu. Neke zahirije su zastranili i razišli se sa džumhurom uleme i ostalih vjernika kažu: "Onaj ko namjerno izostavi namaz i ne klanja ga u njegovom vremenu ne treba ga klanjati u nekom drugom vremenu jer on ne spada u kategoriju onih koji su ga prespavali ili zaboravili." A Poslanik ﷺ kaže: ***"Ko prespava namaz ili ga zaboravi neka ga klanja kada ga se sjeti."***[2]

Kaže: "Onaj ko to namjerno učini nije kao spavač i onaj koji zaboravi. *Kijas* (usporedba) sa njima po nama nije dozvoljena. Kao onaj ko ubije lovinu po nama je ne može otkupiti." Oni su se time razišli sa džumhurom (većinom) učenjaka, a poveli su se u tom pogledu za *šaz* (iznimnom) predajom koja je prenešena od nekih tabi'ina koji su zastranili u odnosu na džumhur učenjaka. Taj zahirija bi trebao da prihvati njihove dokaze, a i naređeno mu je da ih slijedi, tako da je skrenuo sa puta ispravnog poimanja dokaza. Njegovo mišljenje je suprotno mišljenju uleme iz svih pokrajina. Za svoje mišljenje nema potporu u vjerodostojnim predajama. Iako postoji *idžma* (konsenzus) ummeta da se namaz klanja i nadoknađuje, kao i post, u slučaju ako mu istekne vrijeme. A naređeno da se onaj ko zastrani od idžma'a vrati na njihov stav. Još ćemo spomenuti da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Onaj ko stigne rekat od ikindije***

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Savm*, poglavlje Men mate ve lem jesum, 4/226, hadis br. 1953; i Muslim u knjizi *Sijam*, poglavlje Kadaus-savmi anil mejiti, 2/154/1148, u lancu preko Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa ... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Kadaus-salatil-faite, 1/471/680, u lancu preko Ebu-Hurejre ... od njega.

prije zalaska sunca taj je stigao ikindiju. A ko stigne rekat sabaha prije nego iziđe sunce taj je stigao sabah."[1]

Ovdje nije izdvojen onaj ko to namjerno učini od onoga koji zaboravi. Dovoljno je preneseno od njega, ﷺ, da onaj ko stigne jedan rekat ikindije prije zalaska sunca da će upotpuniti ikindiju poslije zalaska, a to predstavlja izlazak njenog vremena kod svih. Nema razlike sa stanovišta dokaza između čitave ikindije u pogledu onoga ko je zaboravi, ostavi iz nehata ili namjerno ispusti, i onoga ko je obavi djelimično. Drugi dokaz je slučaj sa Hendeka kada Poslanik ﷺ i njegovi ashabi nisu klanjali podne i ikindiju sve do zalaska sunca zato jer su bili zauzeti borbom koju su im bili nametnuli mušrici. Toga dana nije bio od onih koji su prespavali ili zaboravili, između muslimana i kafira tog dana se nije vodio žestoki boj a ipak je podne i ikindiju klanjao po noći. Sljedeći dokaz su riječi Poslanika ﷺ kada je u Medini, nakon što je napustio Hendek, rekao Ashabima: ***"Neka niko od vas ne klanja ikindiju dok ne stigne do Beni Kurejze."***[2]

Pa kada su krenuli neki su u putu klanjali ikindiju, strahujući od isteka namaskog vremena, dok su drugi klanjali kod Beni Kurejze ali nakon što je sunce zašlo zbog pomenutog hadisa. Poslanik ﷺ nije nikoga zbog tog ukorio, a niko od njih nije bio od onih koji su ga zaboravili ili prespavali. Poslanik ﷺ je znao da je bilo onih koji nisu obavili namaz u njegovom vremenu pa i pored toga nije rekao da se namaz koji se neklanja u njegovom vremenu ne klanja nakon isteka njegova vremena. Sljedeći dokaz je hadis: ***"Poslije mene će biti namjesnika koji će odgađati namaz do isteka njegova vremena." Pa su rekli: "Hoćemo li ga klanjati sa njima?" Reče: "Da."*** Pričao nam je Abdulvaris b. Sufjan, pričao nam je Kasim b. Esbeg, pričao nam je Ishak b. el-Hasan el-Harbi, pričao nam je Ebu-Huzejfe Musa b. Mesud, pričao nam je Sufjan es-Sevri od Mensura od Hilala b. Jesafa od Ebi el-Musene el-Himsija od žene Ubade b. Samita da je Ubade b. Samit ؓ rekao: ***"Bio sam kod Poslanika ﷺ pa reče: 'Poslije mene će doći namjesnici koje će zabaviti neke stvari tako da neće***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Megazi*, poglavlje, Merdži'u Nebijji minel ahzab, 7/471, hadis br. 4119. Bilježi ga i Muslim u knjizi *Džihadu ve sijer*, poglavlje Mubaderetu bil gazvi ve takdimu ehemmi... 3//69/177, oba preko Nafie od Abdullaha b. Omera... od njega, spominjući Podne umjesto ikindije.

obavljati namaz u njegovo vrijeme.' Pa su rekli: 'Hoćemo i mi ga obavljati sa njima o Allahov poslaniče?' Reče: 'Da'"[1]

Ebu-Omer veli: "Ebu el-Musena el-Himsi je El-Umluki i vjerodostojan je. U ovom hadisu je Poslanik ﷺ je dozvolio namaz nakon isteka njegova vremena a nije rekao da se namaz ne klanja poslije njegova vremena. Puno je predaja koji govore o odgađanju namaza do isteka njegova vremena od strane namjesnika. Mnogi namjesnici od Umejevića su klanjali džumu kod zalaska sunca[2] a Poslanik ﷺ je rekao: ***"Nemarnost se odnosi na onog ko ne klanja sve dok ne počne vrijeme drugog namaza."***[3] A Poslanik ﷺ ih je podučio da je vrijeme podne-namaza za onoga ko je kod kuće sve dok ne nastupi vrijeme ikindije. To se od njega prenosi u vjerodostojnim predajama, a neke od njih sam spomenuo na početku ove knjige, tj. "*Istizkara*" u poglavlju "O vaktovima". Pričao nam je Abdullah b. Muhammed b. Rašid, pričao nam je Hamza b. Muhammed b. Alij, pričao nam je Ahmed b. Šuajb en-Nesevi pričao nam je Suvejd b. Nasr, pričao nam je Abdullah tj. Mubarak od Sulejmana b. Mugire od Sabita od Abdullaha b. Rebbaha od Ebu-Katade ﵁ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Nema nehajnosti u snu, već je nehajan onaj ko ne klanja namaz sve dok ne nastupi vrijeme drugog."***[4]

Poslanik ﷺ je ovog nazvao nehajnim, a nehajan ili nemaran nema opravdanja i nije na stepenu onoga koji zaboravi i prespava po mišljenju svih kada je u pitanju opravdanje. Poslanik ﷺ je dozvolio njegov namaz i pored njegove nehajnosti. Prenosi se u hadisu od Ebu-Katade ﵁ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Neka ga klanja sutra u njegovo vrijeme."***[5] Ovo je dalje i jasnije u pogledu namaza nehajnog kod sjećanja i nakon sjećanja.

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 5/315, hadis br. 22738, i Makdisi u *Ehadis muhtare*, 8/318, hadis br. 383, u lancu preko Šubeta od Mensura... od njega. Prenosi ga i Hejsemi u *Medžmeu'*, 1/325 i kaže bilježi ga Taberani u *Kebiru* i Ahmed a on ga je ocjenio i vjerodostojnim.

[2] Bilježi ga Abdurrezak u svom *Musannefu*, 2, hadis br. 3795, u hadisu Ataa i kaže: „Velid Murre je odgodio džumu sve dok se nije smrklo." I kaže: „Klanjao sam podne-namaz prije nego sam sjeo, a ikindiju sam klanjao sjedeći dok je on držao hutbu, ruke sam držao na koljenima i išaretio sam glavom."

[3] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[4] Bilježi ga Muslim u svom Sahihu, 1/482/681, u hadisu Ebu-Katade... od njega. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[5] Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu*, 1/482/681 u hadisu Ebu-Katade... od njega. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Ovaj hadis od Ebu-Katade ﷺ je vjerodostojnog seneda osim što se njegovom značenju suprostavlja hadis Imrana b. Husajna ﷺ u pogledu Poslanikova sna ﷺ u sabahskom vremenu kada je skoro počelo da sviće pa su rekli: ***"'O Allahov Poslaniče hoćemo li ga sutra klanjati u njegovo vrijeme?' Reče: 'Ne, Allah vam ne bi zabranio kamatu a da vam je poslije primi.'"***[1] U hadisu Ebi-Hurejre ﷺ se prenosi isto to.[2]

Lance prenosioca svega ovoga smo spomenuli u *Temhidu*. Bilježi Abdurrahman b. Alkame es-Sekafi, spomenut je među ashabima, kaže: ***"Pošto je Poslaniku ﷺ stigla delegacija iz Sekifa, počeše da ga pitaju tako da taj dan nije klanjao podne već ga je spojio sa ikindijom.***[3]

Najmanje što se može zaključiti iz ovoga je kako je podne odgodio dok mu nije isteklo vrijeme zbog posla kojim je bio zauzet. A Abdurrahman b. Alkame je bio od starih i vjerodostojnih tabi'ina. Ulema se složila da onaj ko namjerno propusti namaz do isteka njegova vremena da je zgriješio prema Allahu ﷻ. Neki su to okarakterisali kao veliki grijeh. Također su se složili da je na tom grešniku da se pokaje Allahu i da žali zbog toga. Te da Mu se iskreno povrati jer Allah ﷻ kaže:

وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, kako bi ste postigli ono što želite." (En-Nur, 31)

Onaj ko ima obaveze prema Allahu ﷻ ili Njegovim robovima znači da ponekad mora izaći iz te obaveze. Poslanik ﷺ je uporedio Allahovo pravo sa pravom ljudi, otuda kaže: ***"Dug prema Allahu je***

---

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 4/441; i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 4/319, hadis br. 1416; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/217, hadis br. 2994... svi preko Hasana od Imrana b. Husajna ... od njega, a Albani ga je ocjenio slabim u *Sahihu* od Ibn-Huzejme pod br. 994.

[2] Sened hadisa je daif. Bilježi ga b. Abdulberr u *Temhidu*, 5/250-251, u lancu preko Ejuba b. Suvejda od Junusa b. Jezida od Zuhrija od Seida b. El-Musejjeba od Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre... od njega.

[3] Sened hadisa je daif. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *El-Umra*, poglavlje Atijetu imreetin bi gajri izni zevdžiha, 3/651, hadis br. 3767, u lancu preko Jahja b. Ebu-Hanija od Ebu-Huzejfe od Abdulmelika b. Muhameda b. Nesira od Abdurrahmana b. Alkame..., i u *Sunenul-kubra*, 4/135, hadis br. 6593. U senedu se nalaza dvojica nepoznatih a to su Ebu-Huzejfe, a on je šejh Jahje b. Hanija, za njega Hafiz kaže da je medžhul (nepoznat) i Abdulmelik b. Muhammed za kojeg Hafiz u *Takribu* kaže da je, također, medžhul.

najpreči da se nadoknadi."[1] Čudno je kako ovaj zahirija poništava njegovu osnovu svojim neznanjem i ljubavlju spram zastranjivanja. Osnova kod njegovih prijatelja je da ono što je farz po idžmau' ne može poništiti osim drugi idžma' ili vjerodostojan hadis oko čijeg prihvatanja nema polemike. Propisani namazi su vadžibi po idžmau', zatim se pojavilo *šaz* (nastrano) razilaženje u tom pogledu koje je van mišljenja uleme pokrajina, koje je (taj zahirija) slijedio nasuprot sunneta koji je prenešen u tom pogledu. Tako da je time poništio farz oko čije obaveze se svi slažu čime je poništio njegovu osnovu.

Zatim je spomenuo da je *mezheb* (mišljenje) Davuda (zahirije) i njegovih prijatelja u tom pogledu obaveza naklanjavanja namaza koji je namjerno izostavljen. Kaže: "Ovo je mišljenje Davuda, a on je velikan među zahirijama." Tako da se onaj zahirija razišao sa selefom i halefom, tj. sa prvim i kasnijim generacijama, i da se razišao sa svim fekihima i zastranio u odnosu na njih. Ne može biti imam u znanju onaj ko se povodi za *šaz* mišljenjima. U svojoj knjizi on je greškom naveo, iz neznanja i praveći se da ne zna, kako to mišljenje zastupaju neki ashabi i tabi'ini. Pa je spomenuo riječi Ibn-Mes'uda ﷺ, Mesruka i Omera b. Abdulaziza kako su u pogledu riječi Uzvišenog: **"...koji molitvu napustiše..."**da se to odnosi na namaz koji se obavi mimo njegova vremena. Da su ga napustili samim tim bi bili kafiri. A on ne smatra da onaj ko namjerno ostavi namaz da postaje kafirom, niti smatra da ga treba ubiti ako ga ostavlja ali ne negira njegovu obavezu. Na taj način on se razišao sa njima (pomenutim selefom) pa kako onda da njihovo mišljenje navodi kao dokaz? Poznato je da onaj ko naklanja namaz da se pokajao zbog napuštanja istog, a Uzvišeni kaže:

وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ

"Ja ću sigurno oprostiti onome koji se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na pravom putu istraje." (Ta Ha, 82)

Nije punovažna tevba onome koji je ostavio namaz sve dok ga ne obavi, kao što nije ispravna tevba u pogledu duga prema nekom čovjeku sve dok mu isti ne izmiri. Onaj ko obavi namaz prema kojem je bio nemaran taj se pokajao i počeo činiti dobra djela, a Allah neće poništiti djela onih koji čine dobro. Zatim je spomenuo Sulejmana da je rekao:

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

"Namaz je *mikjal* (mjera prilikom vaganja), pa ko ga pošteno obavi i prema njemu će se tako postupiti A onaj ko bude zakidao pa poznato vam je šta je Allah rekao za *mutaffifine* (one koji primjerenju zakidaju).[1] Iz ovoga se ne može izvući dokaz u njegovu korist jer se značenje ove predaje može odnositi na onog ko ne upotpunjava ruku'u, sedždu, kod namaza i ostale njegove norme pa makar ga klanjao u njegovom vremenu. I spomenuo je riječi Ibn-Omera ﷺ: *"Nema namaza za onog ko ga ne klanja u njegovom vremenu."*[2] Kažemo nema namaza za njega sa svim njegovim djelovima kao što se kaže u predaji: ***"Nema namaza za onoga ko može doći u džamiju osim u džamiji."***[3] Ili ***"Nema imana onaj ko nema emaneta (ko nije povjerljiv)."***[4] Onaj ko nadoknadi namaz on ga je klanjao i pokajao se zbog toga što ga je propustio. Sve što je spomenuto u korist prethodnog mišljenja (zahirije) je netačno i u tome nema dokaza jer vanjština predaje upućuje na suprotno od onoga što je on protumačio.

---

[1] Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 1/291, hadis br. 3401; i Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu* 1/259, hadis br. 2979; i Abdurrezak u svom *Musannefu*, 2/373, hadis br. 3750; i Bejheki u *Šuabul-imanu*, 3/174, hadis br. 3150, i Ibn el-Mubarek u *Zuhdu*, 1/420, hadis br. 1192, svi u lancu preko Husejna b. Hafsa b. Sufjana od Ebu-Nasra od Salima b. Ebu-Džada... od njega.

[2] Sened hadisa je daif. Prenosi ga Ibn-Hazm u *Muhalli*, 2/238, 239, i kaže prenijeli smo ga u lancu preko Šube od Jala b. Ataa od Abdullaha b. Hiraša ... pa ga je spomenuo. Abdullah b. Hiraš je daif, u lancu preko Ebu-Hibana ... od njega. Prenosi ga i Ibn-Hadžer u *Fethu* 1/439, i kaže da je daif, Albani u *Daifi* kaže da je da je daif hadis br. 183.

[3] Hadis je daif. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/57, hadis br. 4721, u lancu preko Zaide od Ebu-Hajana od njegova oca od Alije... od njega. Hadis br. 4724, u lancu preko Jahje b. Ebu-Kesira od Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre ... od njega. Također ga bilježi i pod, 3/174, hadis br. 5381, u lancu preko Džafera b. Avna od Ebu-Hajana .., i Darekutni u svom *Sunenu*, 1/420/2 u lancu preko Jahje b. Ebu-Kesira od Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre ... od njega. I Abdurrezak u svom *Musannefu*, 1/497, hadis br. 1915.

[4] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Poglavlje

MIŠLJENJA ONIH KOJI SMATRAJU NEISPRAVNIM NAMAZ POSLIJE ISTEKA NJEGOVA VREMENA

Oni koji smatraju da se ne prima i da je neispravan namaz poslije isteka njegova vremena kažu: "Zaista ste žestoko zagrmjeli ali nas niste uspjeli ubjediti i odvratiti od našeg mišljenja, niti od onoga što smo prenjeli od selefa, kao ni od naših dokaza. Mi nikada nismo rekli niti iko od muslimana da sa čovjeka spada obaveza obavljanja namaza kojem je isteklo vrijeme i da mu nije više vadžib kako biste vi protiv takvog mišljenja pokrenuli jednu veliku kampanju i protiv nas izrekli negativnosti koje ste izrekli. Naprotiv mišljenje koje smo prenijeli od ashaba i tabi'ina je strožije u pogledu onoga ko odgađa namaz i ko dopusti da mu istekne namasko vrijeme od vašeg mišljenja. Takav je zaslužio kaznu i došao sa grijehom zbog djela koje više ne može dostići, osim što mu ostaje prilika za tevbu i druga dobra djela koja bi ublažila taj grijeh. Mi smo spomenuli dokaze koje nikako ne možete pobiti. Ako ima načina da uzvratite onda bujrum, nek to bude naučno potkrijepljeno, bilo gdje i bilo s kim, ne želimo ništa drugo do pokornost Allahu ﷻ i Njegovu Poslaniku ﷺ, te spoznaju onoga sa čim je došao. A što se tiče onoga što ste spomenuli, mi ćemo objasniti ono što je prihvatljivo i ono što je za odbaciti. Što se tiče vaših riječi da se Ibn-Abbas ؓ obradovao u pogledu namaza koji je Poslanik ﷺ klanjao poslije izlaska sunca kako bi time poučio ashabe, koji će to dostaviti ostatku ummeta, da je Allahovo htjenje kod Njegovih robova u pogledu namaza - iako je on vremenski određen - da onaj ko ga nije obavio u njegovom vremenu treba nadoknaditi bilo kada, bez obzira da li se radi o zaboravu, snu ili namjernom izostavljanju, to što se Ibn-Abbas ؓ obradovao tom prilikom - a što ste vi protumačili onako kako se to prethodno navodi - je lično vaše mišljenje. Poznato je da njegov govor ne upućuje na to i to sa više aspekata: vjerovatno se Ibn-Abbas ؓ tom prilikom jako obradovao zbog toga što je taj namaz klanjao u društvu Božijeg Poslanika ﷺ i njegovih ashaba, te je tom prilikom zaradio udio u nagradi kao i ostali ashabi. To je pogotovo naglasio u pogledu namaza kako bi skrenuo pažnju onome koji sluša da je u tom momentu svitalo, te da su ga klanjali nakon izlaska

sunca kako ne bi mislio da je taj namaz neispravan i da za njega ne sljeduje nagrada. Tako da ga je to obradovalo više od dunjaluka i onoga što je na njemu. Shvatanje koje ste naveli u pogledu ove predaje nije preče od našeg shvatanja. Ili je razlog tog radovanja bio zbog širine Allahove milosti prema ummetu da nadoknade namaz koji su prespavali i kojeg nisu iz nemara ostavili. Od kud vam to da se njegova radost odnosi na onoga ko je namjerno izostavio neki noćni namaz da bi ga sutra nadoknadio po danu? Ili da namjerno izostavi dnevni namaz pa ga nadoklanja po noći, te da je takav namaz ispravan, da se prima i da se uspio odužiti? Ako se to razumije od ovog postupka Ibn-Abbasa ﷺ onda je to najveće čudo. Kažite nam, kako ste i na koji način to razumjeli iz njegova govora?

Poglavlje
PROPIS ZABORAVLJENOG NAMAZA

Što se tiče vaših riječi da zaborav u arapskom jeziku znači ostavljanje kao što je to u riječima Uzvišenog:

نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ

"Zaboravili su Allaha pa je i on njih zaboravio." (Et-Tevba, 67),

Da, tako nam Allaha, zaista se *nisjan* (zaborav) u Kur'anu spominje u dva konteksta; *nisjan*-ostavljanja i *nisjan*-zaborava ili greške. Međutim, poimanje ove mes'ele da se *nisjan* u hadisu odnosi na namjerno ostavljanje je neispravno sa četiri aspekta:

Prvo. Jer je Poslanik ﷺ rekao: ***"Neka ga klanja kada ga se sjeti."*** Ovo je nedvosmislen iskaz da se *nisjan* -zaborav u hadisu odnosi na pravi zaborav i grešku a ne na nisjan namjernog ostavljanja. U protivnom bi njegove riječi ***"kada ga se sjeti"*** bile beskorisne. Jer kada se riječ nisjan-zaborav spomene sa riječi sjećanje onda označava zaborav greške. Kao što je u riječima Uzvišenog:

وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ

"A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga." (El-Kehf, 24)

Zatim riječi Poslanika ﷺ: ***"Ako zaboravim, podsjetite me."***[1]

Drugo. Njegove riječi: ***"Njegov otkup je da ga klanja kada ga se sjeti."*** Poznato je da onaj ko ga namjerno ostavi ne može se iskupiti njegovim obavljanjem poslije isteka vremena nakon što je zgriješio zbog isteka vremena i po tom pitanju nema razilaženja u ummetu. Takvo (tumačenje) nije dozvoljeno pripisati Poslaniku ﷺ. Ostaje sljedeće značenje hadisa: ***"Ko ostavi namaz do isteka njegova vremena namjerno iskup za njegov grijeh je da ga klanja poslije njegova vremena."***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ebvabul-kible*, poglavlje Nahvul-kibleti hajsu kane, 1/156, hadis br. 292; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje Sehv fis-salati ves-sudžudu lehu, 1/400/582, oba u lancu preko Mensura od Ibrahima od Alkame od Ibn-Mesuda ... od njega.

Pogrdnost ovog mišljenja je veća od vaše grdnje nas zbog toga što zastupamo mišljenje da nema koristi od takvog namaza, niti da se isti prima. Pa gdje je onda ovo u odnosu na vaše mišljenje?

Treće. U hadisu je spomenuo zajedno zaborav i san. Takav spoj upućuje na činjenicu da se radi o pogreški kao što spominje velika većina učenjaka da onaj ko zaboravi i čovjek koji spava ne snose odgovornost.

Četvrto. Što se tiče onog koji je zaboravio, kada Zakonodavac za njega veže neki govor onda misli na onoga koji je napravio pogrešku. To se vidi iz svih hadisa Božijeg Poslanika ﷺ. Tako npr. kaže: ***"Ko u zaboravu pojede ili popije neka nastavi postiti, zaista ga je to Allah nahranio i napojio."***[1]

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Savm*, poglavlje Es-saimu iza ekele ev šeribe, 4/183, hadis br. 1933; i Muslim u knjizi *Savm*, poglavlje Eklun-nasi ve šurbun ve džimauhu la juftir, 2/171/1155, oba u lancu preko Muhammeda b. Sirina od Ebu-Hurejre ... od njega.

Poglavlje

ŠTO SE TIČE VAŠIH RIJEČI: "ALLAH JE NA JEZIKU SVOGA POSLANIKA IZJEDNAČIO PROPIS ONOGA KOJI ZABORAVI I KOJI NAMJERNO OSTAVI NAMAZ "?

Što se tiče vaših riječi: "Allah je na jeziku Svoga Poslanika izjednačio propis onoga koji zaboravi i koji namjerno ostavi u pogledu namaza, koji je vremenski ograničen, i posta ramazana, koji je vremenski ograničen, tako da se svaki od njih nadoknađuje poslije isteka njihova vremena. Tako je prenešen tekst o onome ko prespi, ko zaboravi, kada je u pitanju namaz kao što smo to opisali. Zatim o bolesniku i musafiru su prenešeni tekstovi u pogledu posta. Ummet se složio - i to je prenio dovoljno veliki broj - da onaj ko namjerno ne isposti mjesec ramazan, iz oholosti ili objesti, a ko vjeruje u njegovu obaveznost, a zatim se, nakon toga, pokaje da je na njemu obaveza da ga naposti." Odgovor na ovu konstataciju može biti na više načina:

Prvo. Vaše riječi da je Allah stavio znak jednakosti između njih, tj. onoga ko zaboravi i koji namjerno ostavi je potpuno *batil* (netačan) govor. Allah ﷻ nikad nije izjednačio propis onoga koji zaboravi i koji namjerno nešto učini. Naš govor se odnosi na grješnika koji je krajnje nemarno i namjerno ostavio namaz. Pa gdje je to Allah ﷻ izjednačio njih dvojicu u propisima namaza ili posta? Vaše riječi: "Tako je prenešen tekst o onome ko prespi, ko zaboravi, kada je u pitanju namaz", već smo spomenuli da zaborav koji je spomenut u namazu, niukom slučaju se ne može odnositi na namjerno pravljenje greške. Ono o čemu je obavjestio hadis je zaborav koji se odnosi na pogrešku, a kojem je po prirodi sličan i san, tako da se to ne može odnositi ili izjednačiti sa onim ko namjerno učini tu grešku. Što se tiče tekstova o musafiru i bolesniku koji se namjerno omrse njihov se propis se ne može izjednačiti sa propisom onoga koji namjerno ostavi namaz. Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ nisu izjednačili onoga ko namjerno i iz oholosti ostavi namaz do isteka njegova vremena i onoga ko ostavi post radi bolesti ili putovanja tako da bi se propis jednih mogao odnositi na ove druge. Onaj ko odgodi post zbog putovanja ili bolesti je kao onaj ko odgodi namaz zbog sna ili zaborava. Između ove dvije osobe Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ su stavili znak jednakosti u

pogledu propisa i Allah ﷻ je objavio tekst o propisu posta bolesnika i musafira da imaju opravdanje.

Poslanik ﷺ je objasnio propis onoga koji prespi i zaboravi u pogledu namaza i njihova opravdanja. Propis te dvije kategorije je isti u pogledu posta i namaza, ali kako da se onaj ko namjerno izostavi čineći očiti grijeh izjednači sa bolesnikom, musafirom, i onim ko spava, za koje se zna da su opravdani. To pojašnjava činjenicu da je mršenje za bolesnika nekada obaveza tako da mu post biva zabranjen. Što se tiče mršenja na putovanju ono je kod grupe selefa, kao i nekih kasnijih učenjaka ili obavezno ili je vrednije od posta, a po nekima je post u tom slučaju vredniji, dok treći opet kažu da je post vredniji za onoga kome ne predstavlja poteškoću. Neki kažu da su na istom stepenu i mršenje i post u tom slučlaju. U svakom slučaju primjena kijasa ovih kategorija na onoga ko namjerno ostavi namaz i post je najneispravniji kijas i to je opšte poznato kod svakog učenjaka.

Vaše riječi: "Ummet se složio, i to su mnogi prenijeli, da onaj ko namjerno i iz oholosti ne isposti ramazan a zatim se pokaje, na njemu je obaveza da ga nadoknadi. Vama se može reći "Nađite nam deset ashaba Allahova Poslanika ﷺ ili nekog mimo njih ko je to jasno izrekao. Nećete moći to ispuniti. Poznati imami kao što su imam Ahmed i Šafija i drugi su negirali ovakvo prizivanje idžma'a-konsenzusa za koje ne postoji saznanje da li se neko po tom pitanju, zaista, razišao ili ne. Ovo je stvar za koju ne postoji način da se provjeri (da li se neko razilazi ili ne) osim od opšte poznatih stvari za koje se zna da je sa njima došao Poslanik ﷺ. A što se tiče onoga na čemu se zasnivaju šerijatski dokazi nije nikome dozvoljeno da negira njegov propis zbog njegova neznanja ko ga je izrekao. Jer kad je u pitanju dokaz obaveza je slijediti ono na šta upućuje. A nepostojanje znanja o tome ko ga je izrekao ne daje za pravo da bude suprostavljajući u nekom kontekstu. Ovo je bio put svih imama koji se slijede.

Rekao je imam Ahmed u rivajetu od svoga sina Abdullaha: "Onaj ko se u nečemu poziva na idžma-konsenzus taj je lažac."[1] Moguće je sa su se ljudi razišli. Zato neka kaže nije mi poznato da oko toga ima razilaženja. Jer moguće je da do njega to nije dospjelo." U rivajetu od Mirvezija kaže: "Kako može biti dozvoljeno čovjeku da kaže: 'Složili su se'? Kada čujete

---

[1] Spominje ga Ibn-Hazm u Muhalli, 9/365, i Adžurri u *Ahkamu*, 1/256, od imama Ahmeda b. Hanbela.

da neko kaže 'složili su se' proglasite ih lašcima, da je rekao: 'Ne znam nikoga ko se razilazi to bi bilo bolje.'" U rivajetu Ebu-Taliba kaže: To je laž, otkuda može znati da su se ljudi složili?"Ali može reći: "Nije mi poznato da po tom pitanju ima razilaženja." To je bolje nego da kaže da su se ljudi oko toga složili. U rivajetu Ebul-Harisa kaže: "Ne bi trebao niko da se poziva na idžma' jer je moguće da su se ljudi oko toga razišli." Tako je Šafija za vrijeme debate sa Muhammedom b. Hasanom rekao: "Ne treba niko da kaže: 'Složili su se', sve dok se ne uvjeri u to slaganje po pokrajinama. Ne mogu se prihvatati o tome koje-kakve glasine osim ako se radi o vjesti koju prenosi skupina od skupine." Na to mi je on rekao: "Činiš to veoma tijesnim". Rekao sam mu: „I pored njegove tjesnoće nema ga." Na drugom mjestu kada je, također, vodio debatu i kada je od protivnika koji se pozvao na idžma' tražio određene zahtjeve koje on nije mogao ispuniti njegov protivnik mu reče: "Pa da li uopšte postoji idžma-konsenzus?" Rekao sam: "Da, hvala Allahu, mnogo je toga, u pogledu svakog farza po pitanju kojeg neznanje nije dozvoljeno.To je idžma za koji ti kažeš: 'Složili su se ljudi', zar nisi našao nikog oko sebe koji nešto zna a koji bi ti rekao da to nije idžma'.' Ovo je način na koji se može provjeriti da li je nešto idžma'. Nakon dugog govora u svojoj debati između ostalog on kaže: „Zar ti nije dovoljna mahana idžma'a to što se ne prenosi niodkoga poslije smrti Allahova Poslanika ﷺ da je prizivao idžma'a osim u onim stvarima po kojima se niko ne razilazi, sve do ljudi u ovom tvom vremenu?" Na to mu je njegov protivnik rekao: "Neki su ipak prizivali idžma'a" Rekoh: "Pa zar smatraš pohvalnim to što oni prizivaju?" Rekao je: "Ne." Rekoh: "Znaj da nije dobar zaključak ako se pozoveš na idžma', a oko sebe naiđeš na ljude koji govore: 'Utječemo se Allahu da kažemo oko ovoga postoji konsenzus.'" Šafija u svojoj *Risali* kaže: "Ono za što se ne zna da oko nečega postoji razilaženje, nije idžma'a"

Kao što vidiš ovo je govor imama među učenjacima u pogledu prizivanja na idžma'. A sada da se vratimo našoj temi. Ko je rekao od ashaba Allahova Poslanika ﷺ da onaj ko namjerno ostavi namaz bez opravdanog razloga do isteka njegova vremena da mu taj namaz koristi i da mu se prima, te da je riješio obavezu prema Allahu ﷻ ako ga klanja poslije njegova vremena? Allah ﷻ zna da mi nismo našli nikog od njih da to kaže. Mi smo od ashaba i tabi'ina prenijeli ono što smo već spomenuli. El-Hasan je jasno rekao ono što smo već spomenuli. Muhammed b. Nasr el-Mirvezi u svojoj knjizi o namazu kaže: "Pričao nam je Ishak, pričao

nam je Nadr od El-Eš'asa od El-Hasana da je rekao: "Ako čovjek namjerno ostavi jedan namaz neće ga naklanjavati."[1]

Muhamed kaže: "Ovaj El-Hasanov govor može imati dva značenja:

Prvo. On ga je protekfirio zbog namjernog ostavljanja namaza, te zbog toga smatra da nije obavezan isti nadoknaditi, jer se kafiru ne naređuje da nadoknadi ono što je ostavio od farzova za vrijeme svog kufra.

Drugo. Nije ga tekfirio zbog ostavljanja namaza, već je bio mišljenja da je Allah ﷻ propisao da se namaz obavlja samo u njemu određenom vremenu, pa, ako bi ga ostavio sve dok ne prođe njegovo vrijeme, zaslužio bi grijeh zbog nečinjenja obaveze u vremenu predviđenom za nju, pa ako bi ga klanjao nakon toga to bi značilo da ga je klanjao u vremenu u kojem mu to nije naređeno, tako da mu neće biti od koristi nenaređena stvar pored naređene stvari.

Ovo je logički gledano dobro mišljenje kojem se ne bi moglo prigovoriti da se ulema nije složila na nečemu što je suprotno tome. Kaže: "Ko slijedi ovo kaže da je obavezan namaz onome ko ga zaboravi do isteka njegova vremena kao i onome koji ga prespi. Da nije prenešena predaja u kojoj Poslanik ﷺ kaže: ***"Ko prespava namaz ili ga zaboravi neka ga klanja kada se probudi."***[2] Ovaj namaz po logici ne bi trebalo klanjati po isteku njegova vremena ali pošto je o tome prenešena vijest od Poslanika ﷺ onda mu je obavezno da ga nadoknadi a propada udio logičkog zaključivanja." Muhammed je jasno naveo razilaženje i mislio je kako se ummet složio na nečemu suprotno tome što bi moglo podrazumjevati dvije stvari:

Prvo. Možda je bio mišljenja da se idžma'-konsenzus može uspostaviti nakon razilaženja.

---

[1] Bilježi ga Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salati* 2/1000, hadis br. 1078, u lancu preko Ishaka... od njega.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Ja'la u svom *Musnedu*, 2/192; i Taberani u *Kebiru*, 22/107, hadis br. 268, u lancu preko Abduldžebara b. Abbasa Hemedanija od Avna b. Ebu-Džuhajfe od njegova oca ... od njega. I bilježi ga Ibn-Abdulberr u *Temhidu* 5/258; i Hejsemi u *Medžme'i*, 1/322, i spominje da ga prenosi Ebu-Ja'la i Taberani u *Kebiru* a prenosioci su mu povjerljivi; i Ibn Ebi Šejbe u svome *Musannefu*, 1/412, hadis br. 4739, u lancu preko Harisa od Alije ... od njega. Haris je daif. Kažem: „U *Sahihu* se navodi u obliku: 'Kada ga se sjeti'

Drugo. Možda je bio mišljenja da ako se jedan učenjak raziđe po određenom pitanju sa ostalima da to ne utječe na formiranje idžma'a. Oko ove obje mes'ele postoji poznato razilaženje. A što se tiče njegovih riječi: "Gledajući kijasom onaj ko zaboravi i prespi ne bi trebalo da nadoknađuje da o tome nije prenešena vijest (*haber*) od Poslanika ﷺ", treba reći da nije tako kao što mislite. Zato što je vrijeme onoga koji prespi ili zaboravi vrijeme kada se probude, odnosno sjete, za njih ne postoji drugo vrijeme kao što smo to spomenuli, a Allah najbolje zna.

Što se tiče vaših riječi: "Ummet se složio - i to su mnogi prenijeli - da onaj ko namjerno i iz oholosti ne isposti ramazan a zatim se pokaje, na njemu je obaveza da ga nadoknadi." Pitamo gdje su te predaje ako su prenešene od ashaba? Od njega (Poslanika ﷺ) prenose vlasnici *Sunena* i imam Ahmed u svom *Musnedu* od Ebu-Hurejre ؓ da je rekao: ***"Ko se omrsi jedan dan u ramazanu bez opravdana razloga neće ga moći nadoknaditi kada bi postio čitav život."*** Ovo je poznata predaja. A da li postoji i gdje je predaja od njega ili od ashaba da je rekao ko bude mrsio ramazan ili dio njega dovoljno je da naposti isto toliko? A što se tiče vaših riječi: "Namaz i post su potvrđeni dug koji se uvijek mora izmiriti pa makar i isteklo njihovo ograničeno vrijeme zbog riječi Poslanika ﷺ: ***'Allahov dug je najpreči da se izmiri.'***" Kažemo slijedeće: Što se tiče ovog dokaza on se zasniva na dvije postavke: prva je da su namaz i post potvrđen dug u pogledu onoga ko ih ostavi namjerno; i druga postavka bi bila da je to dug koji se može izmiriti, pa ga je shodno tome obaveza izmiriti. Što se tiče prve postavke oko nje nema razilaženja i ne znamo nikoga od učenih da kaže da sa njega spada odgovornost sa njegovim odgađanjem. Vjerovatno ste pogrešno mislili da mi tako nešto zastupamo, pa ste se zbog toga prema nama ružno ponijeli i pokušali nas zbuniti. Mi to nismo rekli, niti iko od pripadnika islama. Što se tiče druge postavke oko nje postoji razilaženje. Vi za nju niste naveli dokaz. To je vaša tvrdnja, koja je predmet rasprave, koju ste vi naveli kao početni dokaz i za koju ste lično odredili propis. Šerijatski obveznik (*mukellef*) nema načina da dostigne ovu propuštenu stvar. Allah ﷻ ne prima izvršenje ove obaveze osim u njenom vremenu i na način kako je to propisano. Oni su za svoju tvrdnju naveli dokaze koje ste već čuli. Gdje je dokaz da se ova obaveza može izvršiti u nekom drugom vremenu mimo onog koje je Šerijatom za to određeno. A što se tiče Poslanikovih ﷺ riječi:

"Nadoknadite, Allah je najpreči da mu se nadoknadi"[1], kao i njegovih riječi: *"Dug prema Allahu je najpreči da se nadoknadi"*, ovo je izrekao u pogledu onoga koji ima opravdanje a ne onoga je nemaran. Mi kažemo što se tiče ovakvog duga (onoga koji ima opravdanje) od takvog se prima nadoknada. Zatim pomenuti hadis je izrečen u pogledu opšteg zavjeta koji nije vremenski ograničen. U oba *Sahiha* se prenosi od Ibn-Abbasa ؓ da je neka žena rekla: ***"'O Allahov Poslaniče, umrla mi je majka a zavjetovala se da će postiti. Da li da postim za nju?' 'Šta misliš da je tvoja majka imala duga pa da si ga za nju ti izmirila da li bi se to smatralo izmirenjem za nju?' Reče: 'Da.' 'Pa onda posti za svoju majku.'"***[2]

U drugoj predaji se navodi kako je neka žena plovila po moru pa se zavjetovala Allahu ﷻ ako je spasi da će postiti mjesec, pa ju je Allah ﷻ spasio. Ali ga nije ispostila i u tome je umrla. Pa je njena rodbina došla do Poslanika ﷺ te mu to spomenu a on reče: ***"Posti umjesto nje."***[3] Bilježe ga vlasnici *Sunena*. Od njega se, također, prenosi naredba o nadoknadi ove vrste duga u pogledu hadždža za koji ne može isteći vrijeme, osim sa smrću. Bilježi se u *Musnedu* i u *Sunenu* od Abdullaha b. Ez-Zubejra ؓ da je rekao: ***"Došao je čovjek od Has'ama do Poslanika ﷺ pa reče: 'Moj otac je primio islam u starim godinama i ne može jahati, a hadž mu je propisan, da li da obavim hadž za njega?' Reče: 'Jesi li ti njegovo najstarije dijete?' Odgovori: 'Da.' Onda obavi hadž za njega, reče.***[4]

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-iman ven-nuzur*, poglavlje, Men mate ve alejhi nezr, 6/2464, hadis br. 6321 i Muslim u knjizi *Savm*, poglavlje, Kadaus-sijami anil-mejiti, 2/804/1184 oba preko Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa ؓ ... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Sijam*, poglavlje, Kadaus-sijami anil-mejiti, 2/804/1148 u lancu preko Hakema b. Utbeta od Seida b. Džubejra... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Iman ven-nuzur*, poglavlje, Kadaun-nuzuri anil-mejiti, 3/1436, hadis br. 3308; i En-Nesai u knjizi *Iman*, poglavlje, Men nezere en jesume summe mate, 7/27, hadis br. 3825 i Ahmed u Musnedu, 1/216, hadis br. 1861, i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 3/272, hadis br. 2504, svi preko Seida b. Džubejra od Ibn-Abasa... od njega.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Menasikul-hadž*, poglavlje Tešbih kadail hadži bikadai dejn, 3/84, hadis br. 2638 i u *Sunenul-kubra*, 2/326; i Ahmed u *Musnedu*; 4/3 i Ebu-Ja'la u svom *Musnedu*, 12/185, hadis br. 6812; i Darimi u knjizi *Menasik*, poglavlje Hadž anil-mejit, 2/62, hadis br. 1836, u lancu preko Mudžahida od Jusufa b. Zubejra od Abdullaha b. Zubejra ... od njega.

Od Ibn-Abbasa ﷺ se prenosi da je Poslaniku ﷺ došla žena iz Džuhejne pa reče: "'*Moja majka se zavjetovala da će obaviti hadž pa ga nije obavila sve dok je smrt nije pretekla, da li da obavim hadž za nju?' Reče: 'Da, obavi za nju hadž. Šta misliš kada bi ti majka imala duga, bi li ga nadoknadila umjesto nje? Nadoknadite Allahovo pravo, Allah je najpreči da Mu se (dug) izmiri.'*"[1]

Hadis je muttefekun alejhi. Također se od njega prenosi da je Poslaniku ﷺ došao čovjek pa reče: "'*Moja otac je umro a na njemu je bila obaveza islamskog hodočašća, da li da obavim hadž umjesto njega?' 'Šta misliš da ti je otac ostavio dug pa da ga ti izmiriš za njega da li bi (ako bi ga izmirio) time skinuo dug sa njega?' Reče: 'Da.' 'Onda obavi hadž za svoga oca.*'"[2]

Hadis bilježi Darekutni. Mi, također, kažemo da je ovu vrstu duga moguće izmiriti. Allahov dug je najpreči da se izmiri. Dug koji se spominje u ovim hadisima nije ibadet koji je vremenski ograničen sa dvije strane. Ovde (kod namjernog ostavljanja namaza) se radi o javnom griješenju prema Uzvišenom Allahu time što je iz oholosti i neprijateljstva propustio namaz. Ovaj dug se ne može izmiriti i primiti osim na način kako je to propisano. Zato ako ga nadoknadi, suprotno traženom opisu koji se zahtjeva, neće mu koristiti."

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman ven-nizur*, poglavlje, Men mate ve alejhi nezr, 11/592, hadis br. 6699; i Muslim u knjizi *Hadž*, poglavlje, El-hadžu anil-adžizi, 2/408/1335, oba u lancu preko Ibn-Abasa... od njega.

[2] Bilježi ga Darekutni u svom *Sunenu*, 2/260/111, u lancu preko Šerika od Ibn Ebi Lejle od Ataa od Ibn-Abbasa ... od njega.

Poglavlje

ŠTO SE TIČE VAŠIH RIJEČI: "AKO ONAJ KOJI ZABORAVI I PRESPI, A ONI SU OPRAVDANI, NADOKNAĐUJU NAMAZ POSLIJE ISTEKA NJEGOVA VREMENA, ONDA JE PREČE DA TAKAV NAMAZ NADOKNADI ONAJ KO GA JE NAMJERNO IZOSTAVIO."

Što se tiče vaših riječi: "Ako onaj koji zaboravi i prespi, a oni su opravdani, nadoknađuju namaz poslije isteka njegova vremena, onda je preče da takav namaz nadoknadi onaj ko ga je namjerno izostavio." Na ovo se može odgovoriti na više načina.

Prvo. Suprostavljanje onome što je tačnije od toga ili što je na istom stepenu kao i to, a to je da kažemo: "Ne može se porediti ispravnost nadoknade namaza i primanje istog nakon isteka njegova vremena onoga koji ima opravdanje, koji je pokoran Allahu i Njegovu Poslaniku, koji nije bio nemaran i koji radi ono što mu je naređeno (nadoknada po sjećanju, odnosno poslije buđenja) sa onim koji je prekršio Allahove granice, Njegovu naredbu i ostavio Njegovo pravo. Kijas ovoga prvog sa onim drugim u pogledu ispravnosti ibadeta, njegova primanja i skidanja odgovornosti bi predstavljao najgori i najnetačniji mogući kijas.

Drugo. Onaj ko ima opravdanje, zbog zaborava ili sna, nije klanjao namaz mimo njegova vremena. Već ga je klanjao u onom vremenu koje je Allah ﷻ odredio za takvu kategoriju. Jer vrijeme ibadeta ovoj dvojici nastupa po njihovu sjećanju, odnosno buđenju. Otuda Poslanik ﷺ kaže: ***"Onaj ko zaboravi namaz pa njegovo je vrijeme onda kada ga se sjeti."*** Bilježi ga Bejheki i Darekutni, a ovu predaju smo već spominjali. *Vakat* (vrijeme) se može podjeliti na izborno vrijeme i vrijeme opravdanja. Vrijeme onog koji je opravdan snom ili zaboravom nastupa onda kad se sjeti, odnosno probudi tako da se može reći da ovaj nije klanjao namaz osim u njegovom vremenu. Kako na osnovu njega kijasiti onog koji ga iz neprijateljstva i namjerno klanja mimo njegova vremena?

Treće. Šerijat je u svojim izvorima napravio razliku između onoga koji nešto namjerno učini i zaboravi, i između onoga koji ima opravdanje i drugog koji to nema i to nije nepoznato. Tako da nije dozvoljeno spajanje jednog od ove dvije vrste sa onim drugim.

Četvrto. Mi nismo skinuli njegovu obavezu sa onoga koji to namjerno i iz nemara uradi a da ga naređujemo onome koji ima opravdanje kako biste to uzeli kao dokaz protiv nas, mi ga činimo obaveznim nemarnom, ali on nema načina i puta da ga dostigne i obavi što predstavlja pritisak na njega, a dozvolili smo nadoknadu namaza onome ko ima za to opravdanje i ko ga nije ostavio iz nemara.

POGLAVLJE
POBIJANJE DOKAZA O STIZANJU JEDNOG REKATA U NAMASKOM VREMENU

A što se tiče vašeg dokazivanja sa hadisom u kojem Poslanik ﷺ kaže: ***"Ko stigne (klanjati) rekat ikindije prije zalaska sunca stigao je ikindiju."*** Ovaj hadis je tačan ali ne mislimo da on ide u prilog vašem mišljenju. Vi tvrdite da on može stići ikindiju pa makar ne stigao ništa od namaza u njenom vremenu, što bi značilo da je on stigao izvršiti ispravne namaske radnje koje sa njega skidaju odgovornost u pogledu tog namaza. Da se takav namaz prima i nakon isteka njegova vremena onda u ovom hadisu ne bi bilo potrebe stvar vezati za pristizanje na bar jedan rekat. Poznato je da Poslanik ﷺ nije mislio da onaj ko stigne na jedan rekat ikindije da je time stigao ikindiju i da u tom slučaju nema grijeha. Naprotiv, on je zbog namjernog odgađanja griješan, i oko toga se svi slažu, jer je on naredio da se cjelokupan namaz obavi u njegovom vremenu na osnovu čega znamo da pristizanje jednog rekata sa njega ne skida grijeh, već kažemo da je stigao ali je i griješan. Da je ovaj namaz punovažan poslije zalaska sunca onda ne bi pravio razliku između pristizanja jednog rekata u propisanom vremenu i eventualno da ne stigne klanjati ništa u tom vremenu. Ako biste rekli: "Ako bi taj namaz odgodio do poslije zalaska sunca to bi bio još veći grijeh." Reći će vam se: "Poslanik ﷺ u ovom slučaju nije govorio o veličini grijeha onog ko prispije na rekat i onoga ko ne prispije, već je napravio razliku u samom prispijevanju i ne prispijevanju. A nema sumnje da je veći grijeh izostaviti čitav namaz u njegovom vremenu od ostavljanja većeg dijela namaza, a ostavljenje većeg dijela namaza je opet veći grijeh od ostavljanja jednog rekata. Mi vas pitamo: "Na šta se odnosi ovo pristizanje jednog rekata? Da li time spada sa dotičnog grijeh? Takav stav niko ne zastupa, ili to pristizanje za sobom povlači ispravnost namaza tako da nema razlike ako ga prođe čitav namaz ili jedan rekat od njega?"

Poglavlje

DEROGIRANJE NAMAZA KOJI SE KLANJAO NA DAN HENDEKA

Što se tiče vašeg dokazivanja kako je Poslanik ﷺ odgodio namaz na dan Hendeka, u situaciji gdje se nije radilo ni o snu, niti o zaboravu, a zatim ga je ipak naklanjao, kažemo: "Dragi Allahu, kojeg li čuda, da smo mi došli sa ovakvim dokazom vi biste nas sigurno pogrdno napali. Kako možete porediti onog koji je grješnik namjernim izostavljanjem namaskog vremena, koji krši Allahove granice i zaslužuje Njegovu kaznu, sa izostavljanjem namaskog vremena najpokornijeg i Allahu najdražeg stvorenja, koji najdostojnije izvršava Njegove naredbe. On je tim odgađanjem bio u pokornosti Allahu ﷻ i tim je slijedio Njegovo zadovoljstvo. To odgađanje namaskog vremena, koje mu se ﷺ desilo, je bilo ili u zaboravu ili namjerno. U oba slučaja to ne može biti dokaz u vašu korist. Ako se radilo o zaboravu, onda mi kao i ostatak ummeta, kažemo da mu je obaveza klanjati takav namaz kada ga se sjeti. A ako se radilo o namjernom odgađanju onda mu je bilo dozvoljeno da ga odgodi do drugog namaskog vremena, kao što je dozvoljeno odgađanje musafiru i onome ko ima opravdan razlog da odgodi podne do ikindijskog vremena ili akšam do jacijskog vremena. Ljudi su se razišli na tri mišljenja u pogledu odgađanja namaza ako je čovjek zauzet borbom sa neprijateljem:

Prvo. Neka klanja u toku borbe shodno svom stanju, ali neka ne odgađa namaz, a što se tiče odgađanja koje se desilo na dan Hendeka to je derigirano. Ovo je mezheb imama Šafije, imama Malika i poznato mišljenje u mezhebu imama Ahmeda.

Drugo. Takav će se namaz odgoditi kao što ga je odgodio Poslanik ﷺ na dan Hendeka, i to je stav Ebu-Hanife. Prvi na ovo odgovaraju da se to desilo prije nego je propisan namaz u strahu. Nakon što je propisan namaz u strahu nakon toga Poslanik ﷺ nije nikada odgodio ni jedan namaz. Na ovo hanefije odgovaraju da je namaz u strahu propisan u takvim okolnostima i da je moguć sve dok se ne rasplamsa borba što bi im omogućilo da se poredaju u dva safa, saf koji klanja i saf koji stražari. A što se tiče situacije kada se rasplamsa borba to nije moguće tako da je odgađanje nastalo usljed same zauzetosti borbom, a namaz u strahu je

naređen pri susretu sa neprijateljem prije ulaska u borbu, tako da ovo prvo ima svoje mjesto a i ovo drugo ima svoje mjesto.

Treće. U toj situaciji će izabrati između da ga klanja ranije ili da ga odgodi pa da ga klanja poslije (nakon isteka vremena). Ovakvo mišljenje zastupa grupa učenjaka iz Šama, a to je jedan i od rivajeta imama Ahmeda jer su ashabi tako postupili. To se navodi u priči o napadu na Beni Kurejzu, što ćemo spomenuti kasnije, ako Bog da. Shodno svim ovim mišljenjima u njima nema dokaza i opravdanja za onog koji iz nemarnosti i namjerno propusti namaz i na sebe natovari grijeh i Allahovu kaznu, a Allah upućuje na Pravi put.

Poglavlje

U ODGAĐANJU SE OGLEDALO POŠTIVANJE NAREDBE

U naslovu se ogleda suština odgovora na vaš dokaz o tome kako su ashabi odgodili ikindiju u pohodu na Beni Kurejzu, pa su je namjerno klanjali poslije zalaska sunca jer Poslanik ﷺ bijaše rekao: ***"Neka niko od vas ne klanja ikindiju osim kod Beni Kurejza."***[1] Tako je jednu skupinu ikindija zadesila na putu, pa su rekli: *"Poslanik ﷺ pod tim nije mislio da odgodimo namasko vrijeme"*, pa su klanjali na putu. Druga skupina je odbila da klanja ikindiju osima kod Beni Kurejze, pa su je uspjeli klanjati tek poslije zalaska sunca. Poslanik ﷺ nije ukorio ni jednu od ove dvije skupine. Oni koji su je odgodili time su se pokorili Poslaniku ﷺ, i bijahu ubjeđeni da je obaveza da u ovom slučaju odgode namaz, te da je to njegovo vrijeme koje im je u datoj situaciji naređeno jer ih je to vrijeme zateklo u Beni Kurejzi. Kako se može kijasiti grješnik, koji je prekršio Allahove granice, sa onim koji Mu je pokoran i koji je izvršio njegovu naredbu. Ovo je najnetačniji kijas (analogija) na svijetu, a Allah upućuje na Pravi put. Neki su učenjaci čak mišljenja da je ona skupina ashaba koji su odgodili namaz dok nisu stigli do Beni Kurejze bolja od onih koji su ga klanjali na putu jer su se povinovali naredbi Allahova Poslanika ﷺ u potpunosti, dok su drugi shvatili njegovu poruku u prenesenom značenju, te su zbog toga klanjali na putu.

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Poglavlje
NADOKNADA VREMENA U SLUČAJU KAD GA SE PRISJETI

Što se tiče vašeg dokaza da se nafila klanja sa namjesnicima koji budu odgađali namaz od njegova vremena, te ga budu klanjali mimo njegova vremena, u tome nema dokaza. Jer oni nisu odgađali dnevni namaz kako bi ga klanjali po noći, niti noćni namaz kako bi ga klanjali po danu, već su odgađali podne do ikindijskog vremena, a možda su odgađali ikindiju do predvečernjeg rumenila..

Mi kažemo: "Ako čovjek odgodi jedan od dva namaza koji se spajaju do vremena onog drugog klanjat će ga u vremenu drugog namaza, pa makar i nemao opravdanja za to. Također, ako bi odgodio ikindiju do predvečernjeg rumenila ili čak dotle da mu ostane vremena koliko iznosi jedan rekat, on će ga klanjati shodno predaji. Poslanik ﷺ je jednom prilikom spojio namaze u Medini, a nije se radilo o kiši, niti strahu, time je želio da ne oteža vjeru svome ummetu.[1] Ovakva vrsta odgađanja ne smeta ispravnosti namaza. A što se tiče vaših riječi: "Poslanik ﷺ je dozvolio namaz onoga ko odgodi podne do ikindije, iako je bio nemaran u pogledu podnevskog vremena", odgovor na to glasi: "Uopšteno gledajući vrijeme je zajedničko za dva namaza. Tako je Poslanik ﷺu Medini spojio namaze iako se nije radilo o strahu ili bolesti i oko toga nema razilaženja. Međutim, da li je Poslanik ﷺ dozvolio klanjanje sabaha nakon svanuća bez da se radi o zaboravu ili snu?

Što se tiče vaših riječi: "Prenosi se u hadisu od Ebu-Katade ؓ da je Poslanik ﷺ rekao u pogledu onoga ko je prespavao sabah: ***'Neka ga klanja sutra u njegovo vrijeme.'*"** Ovo pojašnjava kako će obaviti namaz nemarnik po sjećanju i poslije sjećanja, a hadis je vjerodostojnog seneda. Tako mi Allaha, čudno je da u ovome vidite dokaz. Gdje je u ovom hadisu to što upućuje ne bilo koji način da je namaz grješnika, koji krši

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Salatul-musafirin*, poglavlje, Džem bejnes-salatejni fil-hadar, 1/54//7051; i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Ma džae fi džem'i bejne salatejni, 1/354, hadis br. 187 i En-Nesai u knjizi *Mevakit*, poglavlje, Džem bejne salatejni fil-hadar, 1/418, 419, hadis br. 601; i Ahmed u *Musnedu*, 1/283 svi u lancu preko Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa... od njega.

Allahove granice, propuštanjem namaskog vremena ispravan ako ga klanja poslije njegova vremena, i da sa njega spada odgovornost i da će mu taj namaz biti primljen? Vi kao da ste razumjeli iz njegovih riječi "Neka ga klanja sutra u njegovo vrijeme", naredbu da isti odgodi do sutra, što je potpuno netačno jer to Poslanik ﷺ ovdje nije mislio. Hadis jasno upućuje na njegovu neispravnost. On je ovdje ustvari naredio da ga klanja nakon što se probudi ili nakon što se sjeti. Zatim ova rečenica "Neka ga klanja sutra u njegovo vrijeme" je dodatak na hadis oko čije su se vjerodostojnosti i značenja razišli učenjaci. Neki hafizu su rekli kako je taj dodatak greška od Abdullaha b. Rabbaha, koji prenosi hadis od Ebu-Katade ؓ ili od nekog drugog ravije. Prenosi se da je Buharija rekao: "Ne treba slijediti njegove riječi: 'Neka ga klanja kada ga se sjeti sutra u njegovo vrijeme."[1] Bilježi imam Ahmed u *Musnedu* od Imrana b. Husajna ؓ da je rekao: ***"Putovao sam sa Poslanikom ﷺ pa kada je bilo pred kraj noći legli smo da se odmorimo i nismo se probudili dok nas nije obasjalo sunce, pa je neki čovjek zbunjeno krenuo da se abdesti. Poslanik ﷺ im je naredio da se smire, zatim je krenuo, pa smo išli tako dok nije sunce visoko izišlo, nakon čega se abdestio, a zatim je naredio Bilalu da prouči ezan. Zatim je klanjao dva rekata prije farza, onda je učen ikamet, pa smo klanjali. Ashabi rekoše: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li ga ponoviti sutra u njegovo vrijeme?' On reče: 'Zar da vam Allah Uzvišeni zabranjuje kamatu pa da je onda primi od vas?'"***[2]

Hafiz Ebu-Abdullah Muhammed b. Abdulvahid Makdisi kaže: "Ovo je dokaz u korist onoga što je rekao Buharija zato što je Imran b. Husajn ؓ bio prisutan i nije naveo ono što je spomenuo Abdullah b. Rabbah od Ebi-Katade." Kod mene nema kontradiktornosti između dva hadisa i Poslanik ﷺ nije naredio da se ponovi namaz sutradan već je naredio da se uradi-klanja drugi namaz u njegovo vrijeme. I da vrijeme ne prolazi za onoga ko spava i ko zaboravi već se vraća gdje je bilo, a Allah najbolje zna.

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Kadaus-salatil faite, 1/472/311/681 u lancu preko Abdullaha b. Rebaha, od Ebu-Katade.. u dugom hadisu. Bilježi ga i Ebu-Davud u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Iadetu men name an sala livaktiha minel-gad, 1/425, hadis br. 616, i Ahmed u *Musnedu*, 5/309; i Ibn-Huzejme u svome Sahihu, 2/96, svi u lancu preko Abdullaha b. Rebaha od Ebu-Katade ؓ... od njega.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Njegove riječi: "Prenosi Abdurrahman b. Alkame es-Sekafija da je Poslaniku ﷺ došla delegacija iz Sekifa pa su ga počeli ispitivati tako da taj dan nije klanjao podne osim (spojeno) sa ikindijom"...itd. Odgovor na ovo je već prethodio više puta. Ovo se smatra pokornošću i približavanjem Allahu ﷻ. Rezime ovoga bi bio da je ovo spajanje bilo zbog važnog posla od koristi za muslimane. Kako se ovaj slučaj može porediti sa onim koji namjerno propusti namasko vrijeme i koji prelazi Allahove granice. Ova vaša debata gubi na snazi ako bi se argumentovala sa sličnim dokazima.

Njegove riječi: "Namjerno neklanjanje do izlaska namaskog vremena kod *džumhur* (većine) učenjaka ne predstavlja veliki grijeh." Kažemo: "Dragi Allahu, ja čuda, pa zašto raspravljamo onda o ovoj stvari ako to ne predstavlja jedan od najvećih grijeha?" Poslanik ﷺ je za propuštanje ikindije rekao da to poništava djela. Koji to veliki grijeh poništava djela mimo propuštanja namaza? Omer b. El-Hattab ؓ je rekao: "*Spajanje dva namaza bez opravdanog razloga predstavlja veliki grijeh.*" U tome mu se nije usprotivio nijedan ashab, naprotiv, sve predaje od ashaba po tom pitanju ukazuju da su se sa njim složili. Spajanje dva namaza kako bi se klanjali u vremenu jednog od njih dva je u slučaju opravdanog razloga. Šta onda reći za onog ko namjerno i iz neprijateljstva klanja sabah poslije svanuća, ili ikindiju u pola noći bez opravdanog razloga? Ebu-Bekr es-Siddik ؓ je jasno rekao da Allah ne prima ovakav namaz i niko se od ashaba nije razišao sa njim oko toga. Allah ﷻ prijeti "Gajjom i Vejlom"[1] onima koji napuste namaz i budu prema njemu nemarni. Ashabi su rekli - a oni najbolje znaju tumačenje ovog ajeta - to se odnosi na onoga ko odgađa namaz od njegova vremena kao što smo već rekli. Pa koji je to veliki grijeh veći od onoga koji poništava djela i čovjeka stavlja na stepen onoga koji je izgubio porodicu i imetak? Ako nije odgađanje dnevnih namaza do noći i odgađanje noćnih namaza do dana bez opravdanja veliki grijeh. Onda mršenje ramazana bez opravdanog razloga, a post ševala umjesto njega, također, nije grijeh.

Mi kažemo: "To je najveći grijeh poslije širka Uzvišenom Allahu. Da čovjek susretne svog Gospodara sa bilo kojim grijehom mimo širka bolje mu je nego da ga susretne sa grijehom odgađanja dnevnog namaza

[1] Pogledaj tumačenje riječi Gajj u poglavlju: „Dokazi onih koji ostavljača namaza proglašavaju nevjernikom." (op. p.)

do noći i noćnog namaza do dana, namjerno i bez opravdanja. Prenosi Hišam b. Urve od svog oca od Sulejmana b. Jesara od El-Misvera b. Mahreme da je sa Ibn-Abbasom ušao kod Omera kada je ranjen, pa je Ibn-Abbas rekao: "*O vladaru pravovjernih, namaz!*" *Pa je rekao: "Tako je, klanjat ću jer nema udjela u islamu ko izgubi namaz."*

Prenosi Ismail b. Ulejje od Ejuba od Muhammeda b. Sirina da je rekao: "Obavješten sam da su Ebu-Bekr i Omer podučavali svijet islamu riječima: *'Obožavajte Allaha i ne pripisujte Mu ništa kao sudruga, obavljajte namaze koji su vam propisani u njihovom vremenu jer je u neodgovornosti prema njima propast.*'" Muhamed b. Nasr el-Mirvezi kaže: "Čuo sam Ishaka kako govori: 'Potvrđeno je od Poslanika da je ostavljač namaza nevjernik.'"[1]

Također, učenjaci iz vremena Poslanika pa sve do današnjeg dana smatraju da onaj ko namjerno ostavi namaz, bez opravdanog razloga, tako da mu istekne namasko vrijeme postaje kafirom. A pod istekom vremena se misli da podne odgodi do zalaska sunca i akšam do nastupanja zore. Ovako su postavljena vremena jer je i Poslanik spajao namaze na Arefatu, Muzdelifi[2] i putovanju[3] te bi klanjao jedan od njih dva u vremenu onog drugog. Pošto je u tim situacijama Poslanik učinio vrijeme jednog od njih dva vremenom i za onaj drugi namaz, tako je vrijeme oba na neki način postalo jedno vrijeme u opravdanim slučajevima. Tako se naređuje ženi koja je bila u hajzu ako se očisti prije zalaska sunca da klanja i podne i ikindiju, a ako se očisti pred kraj noći da klanja i akšam i jaciju.[4] Ako je Poslanik u hadisu okarekterisao namaz

---

[1] Hadis je sahih mevkuf, bilježe ga: El-Mirvezi u *Ta'zimu kadris-salat* 2/929 pod brojem 990, rekao je Ebu-Abdullah: Čuo sam Ishaka... pa je spomenuo hadis. El-Munziri u *Et-Tergibu vet-terhibu* 1/217, navodeći ga od El-Mirvezija. Bilježi ga i El-Albani u *Sahihut-tergib* pod brojem 575.

[2] Hadis je muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-hadždž,* poglavlje Biedžme' bejnehuma ve la jetetavve' 3/611 pod brojem 1674. I Muslim u *Kitabul-hadždž,* poglavlje El-Ifadetu min arefat ila-l-muzdelifa 2/937/285/1287; obojica sa senedom od Abdullaha b. Jezida el-Hatamija, a on od Ebu-Ejjuba ...;

[3] Hadis je sahih, bilježi ga Buharija u *Kitabu taksiris-salat,* poglavlje El-Džemu' fi-s-seferi 1/373 pod brojem 1057, sa senedom do Enesa b. Malika .

[4] Hadis je sahih, bilježe ga: Abdurrezak u *El-Musannefu,* 1/332 pod brojem 1281, sa senedom od Ibn-Tavusa, a on od svoga oca...; Ed-Darimi u *Kitabut-tahara,* poglavlje El-Mer'etu tutahhiru indes-salati ev tehidu 1/218 pod brojem 887, sa senedom od Ata'a

onoga koji odgodi ikindiju do te mjere da je klanja kada sunce bude između dva šejtanova roga kao namaz munafika[1] šta bi onda Poslanik ﷺ, a on mi je draži od oca i majke, rekao za onoga koji je klanja poslije akšama? A Uzvišeni Allah je rekao:

إِن تَجْتَنِبُوا۟ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

"Ako se budete klonili velikih grijeha koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših." (En-Nisa, 31)

Ako bi se čovjek klonio velikih grijeha koji su mu zabranjeni, a ustraje na klanjanju sabaha jutrom i ikindije poslije akšama, na osnovu vašeg mišljenja to bi mu bilo oprošteno i nikako ne bi bio grješan, a takvo mišljenje ne zastupa niko.

Zatim njegove riječi: "Čudno je kako ovaj zahirija poništava njegovu osnovu svojim neznanjem i ljubavlju spram zastranjivanja. Osnova kod njegovih prijatelja je da ono što je farz po idžmau' da ga ne može poništiti osim drugi idžma'." Odgovorit ćemo: "Ono što želite dokazati da suprostavljanje vašem stavu predstavlja kontradiktornost, te da to nije tačno shodno vašem mišljenju. Ako to želite dokazati putem *istishaba* te da i dalje snosi odgovornost za taj namaz i to po idžma'u i da taj dokaz ne može poništiti osim drugi idžma' odgovorit će vam se: "Ko to kaže da sa njega spada i odgovornost zato što je propustio njegovo klanjanje na vrijeme? Ne treba ni dokazivati da je tako nešto netačno. Ono što želi reći vaš protivnik je da taj namaz i dalje ostaje u njegovoj odgovornosti, ali na takav način da više nema puta i načina da taj namaz sustigne osim da povrati to isto vrijeme, a to je nemoguće. Zatim moguće je suprostaviti se tom idžma'u (koji ste naveli) sa drugim jačim idžma'om. Naime, muslimani su se složili da je takva osoba grješnik, prestupnik i nemaran zbog propuštanja namskog vremena. Ovaj idžma' nije moguće

mevkufen...; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra,* 1/387 pod brojem 1786; Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu,* 2/221 pod brojem 7205. I Abdurrezak u *El-Musannefu,* 1/223 pod brojem 1281, sa senedom od Ibn-Tavusa, a on od svoga oca...;

[1] Hadis je sahih, bilježi ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid ve mevadi'i-s-salat,* poglavlje Istihbabut-tekbiri bil-asri"1/622; Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje Fi vakti salatil-asri 1/212 pod brojem 413; Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat,* poglavlje Ma džae fi te'džilil-asri1/301 pod brojem 160; En-Nesai u *Kitabul-mevakit,* poglavlje Et-Tešdidu fi te'hiril-asri 1/372 pod brojem 510, svi sa senedom preko El-Ala'a...;

negirati osim sa drugim jednakim idžma'om. Nisu se složili da sa njega spada grijeh i neprijateljstvo zbog izvršenja tog djela poslije njegova vremena. Vjerovatno tako nešto ne zastupa niko. Ovo je ono što se veže za dokaze i načina dokazivanja obje strane, poslije ovoga ne želimo više raspravljati. Onaj koga čini sretnim Kuran i sunnet i govor selefa ovo mu je dovoljno. A Allah je Taj Koji pomaže.

Poglavlje

ONAJ KO SE NAMJERNO OMRSI U RAMAZANU

Pa ako bi neko rekao da je Poslanik ﷺ naredio onome ko se namjerno omrsi u danima ramazana da ih naposti i to u dvije situacije. *Prvo* onaj ko je imao polni odnos i *drugo* onaj ko namjerno izazove povraćanje. Bilježi se u *Sunenima* hadis od Ebu-Hurejre ﷺ da je rekao: ***"Poslaniku ﷺ je došao neki čovjek koji je imao snošaj sa svojom ženom u ramazanu,*** zatim je spomenuo hadis u kojem stoji: ***"Pa je donio korpu hurmi koja je imala oko petnaest sa'a te mu reče. 'Pojedi ove hurme ti i tvoja porodica, posti dan i traži oprost od Uzvišenog Allaha.'"***

Ibn-Madže ga prenosi u sljedećem obliku: ***"I posti dan umjesto njega."***[1]

U *Sunenima* i *Musnedu* se prenosi hadis od Ebu-Hurejre ﷺ da je da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Onaj koga savlada povraćanje a posti nije mu obaveza da ga nadoknadi, a ako namjerno izazove povraćanje neka ga nadoknadi."***[2]

Kažemo: Oba hadisa su poznati, ali nisu potpuno tačni. Što se tiče priče o čovjeku koji je imao snošaj sa ženom u ramazanu nju bilježe vlasnici Sahih zbirki[3] i niko od njih nije spomenuo ovaj dodatak (neka umjesto njega posti jedan dan). Oni prenosioci koji prenose ovaj dodatak nisu od onih koji se mogu uzeti za dokaz. To su rivajeti od Abduldžebbara b. Omera el-Ejlija, kojeg su imami okarakterisali kao slabog. Jahja b. Me'in za njega kaže: "Ne predstavlja ništa, njegovi hadisi se ne pišu." Murre kaže: "On je daif." Isto to kaže Ebu-Zur'a, Sa'di i En-Nesai.

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Savm*, poglavlje, Es-saimu jesteki'u amden, 2/1026, hadis br. 2380; i Tirmizi u knjizi *Savm*, poglavlje, Ma džae fi sijam, 1/536, hadis br. 1676; i Ahmed u *Musnedu*, 2/498, u lancu preko Hišama b. Hasana od Muhameda b. Sirina od Ebu-Hurejre ﷺ... od njega. Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihul-džami'*, br 6243.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Savm*, poglavlje, Iza džame'a fi ramadan ve lem jekun, 4/193, hadis br. 1936; i Muslim u knjizi *Sijam*, poglavlje, Tagliz garimetil-džima' fi nehari ramadan, 2/81/1111, oba preko Humejda od Ebu-Hurejre ﷺ... od njega.

Buharija za njega kaže da nije jak i da ima slabosti. Ibn-Adij kaže: "Većina onog što on prenosi drugi mu se suprostavljaju, u njegovim rivajetima se jasno vide slabosti. Isti hadis bilježe imami, prijatelji Ibn-Šihaba, od njega kao što je imam Malik i drugi ali nisu spomenuli dodatak ***"Posti dan umjesto njega"***. Bilježi ga i Ebu-Mervan Usmani od Ibrahima b. Sada od El-Lejsa od Ibn-Šihaba od Humejda od Ebu-Hurejre ﷺ da mu je Poslanik ﷺ prilikom ovog događaja rekao: ***"Nadoknadi dan na njegovo mjesto."***

Isto se prenosi od Dravurdija od Ibrahima b. Sada od El-Lejsa. Bejheki kaže: "Ibrahim prenosi hadis od Zuhrija bez ovog dodatka.[1] Prenosi ga Hadžadž b. Ertaha od Ibrahima b. Amira od Ibnul-Musejjeba od Zuhrija od Humejda od Ebu-Hurejre ﷺ. I prenosi ga Hadžadž od Amra b. Šuajba od njegova oca od njegova djeda u kojem je Amr rekao: "Naredio mu je da nadoknadi dan na njegovo mjesto." Bilježi ga Hišam b. Sad od Zuhrija od Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre ﷺ u kojem stoji: ***"Posti dan umjesto njega i traži oprosta od Allaha."*** Hišam se svojim rivajetom od Ebu-Seleme ﷺ razišao sa svijetom kao i sa hadisom Humejda od Ebu-Hurejre ﷺ.

Bilježi ga Ibn Ebi-Uvejs i kaže: "Pričao mi je moj otac od Ibn-Šihaba da ga je obavjestio od Humejda da mu je Ebu-Hurejre ﷺ pričao: ***"Poslanik ﷺ je naredio onome koji se omrsio u ramazanu da posti dan umjesto njega."*** Međutim, ovo se suprostavlja rivajetu Ibn-Šihabovih prijatelja jer oni nisu spomenuli ovaj dodatak.

Imam Šafija kaže: "Obavjestio me je Malik od Ata'a Horasanija od Ibnul-Musejjeba da je rekao: Došao je beduin do Poslanika ﷺ zatim je spomenuo hadis i na kraju kaže: ***'Posti dan za to što si uradio."***[2] Ovaj hadis je mursel ali spada u mursele od Ibnul-Musejjeba. Bilježi ga i Davud b. Ebu-Hind od Ata'a, ali ne spominje riječi: ***"Posti dan umjesto njega."***

---

[1] Kažem: „Spominje ga Ibn-Hadžer u *Fethu*, 4/204, u ovom hadisu je prenešena naredba o nadoknadi u rivajetu Ebu-Uvejsa od Abduldžebbara i Hišama b. Sada svi preko Zuhrija. Bilježi ga i Hejsemi u lancu preko Ibrahima b. Sada od Lejsa od Zuhrija. Hadis Ibrahima b. Sada je u Sahihu od Zuhrija isti ali bez ovog dodatka, a hadisi Lejsa od Zuhrija se nalaze u oba *Sahiha* bez ovog dodatka. Ovaj dodatak je, također, prenešen u mursel hadisim od Ibnul-Musejjeba i Nafije b. Džubejra i Hasana i Muhammeda b. Kaba. Po svim ovim lancima može se zaključiti da ovaj dodatak ima osnove."

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 4/227, hadis br. 7851, u lancu preko Ataa Horasanija od Seida b. El-Musejjeba ... od njega. i Šafija u svom *Musnedu*, 1/105; i Malik u *Muveti'*, 1/297, hadis br. 658; Ebu-Davud u knjizi *Merasil*, 1/126, svi u lancu preko Ataa Horasanija od Seida b. El-Musejjeba ... kao mursel.

Ata'a je Ibnul-Musejjeb proglasio lašcem. Ibn-Hiban kaže: "Bio je lošeg pamćenja, griješio je a da i ne zna." Tako da se sa njim ne može dokazivati. Što se tiče hadisa koji govori o onom ko izazove povraćanje namjerno to je hadis od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Koga nadvalada povraćanje nije obavezan nadoknaditi, a ko ga izazove (namjerno) na njemu je da ga nadoknadi."***[1]

Tirmizi kaže da je ovaj hadis *hasenun-garib*. I navodi riječi Buharije da ovaj rivajet nije *mahfuz*.

Ebu-Davud kaže: "Čuo sam Ahmeda b. Hanbela kako govori: 'Ovo nije ništa.'" Tirmizi u svojoj knjizi "*Ilel*" kaže: Pričao nam je Alij b. Hudžr. Pričao nam je Isa b. Junus od Hišama b. Hassana od b. Sirina od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Koga nadvlada povraćanje nije obavezan nadoknaditi, a ko izazove povraćanje namjerno neka nadoknadi."***

Tirmizi kaže: "Pitao sam Ebu-Abdullaha Buhariju o ovom hadisu i nije ga poznavao, osim u lancu Isa b. Junusa od Hišama b. Hassana od b. Sirina od Ebu-Hurejre ﷺ. I kaže mislim da nije *mahfuz*. Bilježi Jahja b. Ebi-Kesir od Omera b. Hakema da je Ebu-Hurejre ﷺ smatrao kako povraćanje ne kvari post. Shodno ovom hadisu to nije validan dokaz. Ovdje se misli na onoga ko ima opravdanje, koji je ubjeđenja da mu je dozvoljeno da izazove povraćanje ili bolesnik koji ima potrebu da izazove povraćanje, jer izazivanje povraćanja obično nije bezrazložno. Nije pojmljivo da pametan čovjek izaziva povraćanje bez potrebe. Onaj ko izaziva povraćanje obično se na taj način liječi kao da popije neke lijekove. Od ovakvog se prima nadoknada posta ili mu se čak to naređuje po slaganju svih. Fekihi se razilaze u pogledu onog ko je imao snošaj u danima ramazana, da li je na njemu, nakon što se otkupi, obaveza da nadoknadi propušteni dan. Oko toga postoje tri mišljenja kod Šafije.

Prvo. Obavezno mu je

Drugo. Nije mu obavezno.

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Savm*, poglavlje, Es-saimu jesteki'u saim, 2/1026, hadis br. 2380, i Ahmed u *Musnedu*, 2/418 u lancu preko Jahje b. Junusa... od njega.

Treće. Ako se iskupi oslobađanjem roba ili hranjenjem siromaha na njemu je obaveza da nadomiri propušteni post a ako bi se otkupio postom nije mu obaveza da nadoknadi propušteni dan.

PETO PITANJE

DA LI JE ISPRAVAN NAMAZ ONOGA KO KLANJA POJEDINAČNO IAKO JE U MOGUĆNOSTI KLANJATI GA U DŽEMATU?

O PROPISU NAMAZA U DŽEMATU

Šesta mes'ela. Da li je ispravan namaz onoga koji ga obavi pojedinačno, a u mogućnosti je da ga obavi u džematu? Ova mes'ela se temelji na dvije osnove.

Prva je da li je namaz u džematu farz ili sunet? Ako bismo rekli da je namaz u džematu farz, onda se postavlja pitanje da li je obavljanje namaza u džematu uslov za njegovu ispravnost ili je namaz ispravan ako se ne obavi u džematu, ali je onaj ko ne otiđe u džemat u tom slučaju grješan? Tako da su to dvije mesele.

Dokazi onih koji tvrde da je namaz u džematu obaveza

Što se tiče prve mes'ele treba reći da su se fekihi razišli po tom pitanju. Stav o obaveznosti zastupaju Ata b. Ebi-Rebah, El-Hasan el-Basri, Ebu-Amr el-Evzai, Ebu-Sevr, i Imam Ahmed vanjštinom svog mezheba. Tog je stava i Šafija kako stoji u *Muhtesaru* od El-Muzenija, gdje on doslovice kaže: "A što se tiče džemata ne postoji olakšica za njegovo ostavljanje, osim sa opravdanim razlogom." Ibnul-Munzir u knjizi *Evsat* navodi: "To što se spominje (u hadisu) da slijepci trebaju doći u mesdžid, pa makar im kuće bile i daleko od njega, ukazuje da je prisustvovanje džematu farz a ne mendub. Zatim je spomenuo hadis Ibn Ummi-Mektuma ﷺ da je rekao: ***"'O Allahov Poslaniče, između mene i mesdžida su palme i drveće, pa da li mogu klanjati u svojoj kući?' On mu reče: 'Da li čuješ ikamet?' 'Da', reče. 'Onda mu se odazovi.'"***[1]

Ibnul-Munzir kaže: "To što se spominje strah od munafikluka za onoga ko ne prisustvije jaciji i sabahu u džematu ..." zatim na kraju poglavlja kaže: "Vijesti koje se prenose u tom pogledu upućuju na obaveznost prisustvovanja džematu za onog ko nema opravdanja. Između ostalih na to upućuju i Poslanikove ﷺ riječi Ibn Ummi Mektumu ﷺ, a

---

[1] Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 3/376, u hadisu Džabira b. Abdullaha ... od njega. Kaže Hejsemi u *Medžme'i*, 2/42, bilježi ga Ahmed a njegovi prenosioci su vjerodostojni. Osnova ovog hadisa je u *Sahihu*. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Jedžibu itjanul-mesdžidi ala men semia nida', 3/255/653 u lancu preko Abdullaha od Jezida od Ebu-Hurejre ﷺ kaže: „Došao je Poslaniku ﷺ slijep čovjek... „ hadis.

koji je bio slijep, gdje kaže: ***"Ne nalazim za tebe olakšice."***[1] Pa ako nema olakšice za slijepca, onda je preče da nema olakšice po tom pitanju za zdravog čovjeka. Dalje navodi: "Poslanikov ﷺ naum da zapali kuće ljudima koji su izostali od namaza je najjasniji dokaz obaveznosti džemata.[2] Ne bi bilo dozvoljeno da Poslanik ﷺ nekome prijeti zbog stvari koja je mendub a ne farz. Dalje kaže: "To potvrđuje hadis od Ebu-Hurejre ؓ u kojem stoji da je neki čovjek izišao iz mesdžida nakon što je muezin proučio ezan, pa je rekao: *"Što se tiče ovoga - on je nepokoran Ebul-Kasimu."*[3]

Da čovjek ima mogućnost izbora u pogledu džemata, pa ako hoće da mu prisustvuje a ako neće i ne mora, onda ga ne bi bilo dozvoljeno okarakterisati kao grješnika jer nije prisustvovao nečeme što mu je obaveza. Ako je Alllah ﷻ naredio da se namaz u strahu obavlja u džematu, onda to upućuje na zaključak da je obavljanje istog u džematu u mirondopskim uslovima još preče. Vijesti koje se prenose u pogledu olakšice izostanka od džemata, za one koji imaju opravdanje, ukazuju na to da je džemat farz onome ko nema opravdanog razloga. Da su po ovom pitanju jednaki onaj koji ima opravdanje i onaj ko ga nema, onda bi spominjanje olakšice u tom pogledu za onoga ko ga izostavlja bilo bezrazložno. Obaveznost džemata potvrđuju Poslanikove ﷺ riječi: ***"Onaj ko čuje poziv, pa se ne odazove za njega nema namaza."***[4]

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Fi tešdidi fi terkis-sala, 1/268, hadis br. 552; i Ibn-Madže u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Tagliz fi tehallufi anil-džema'a, 1/260, hadis br. 792; i Hakim u *Mustedreku*, 1/247, i prešutio je o njemu, u lancu preko Ebu-Razina od Ibn Ummi Maktuma ... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-Azan*, poglavlje, Vudžub salatil-džema'a, 2/148, hadis br. 644; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil-džema'a, 1/251/651, oba u lancu preko Earedža od Ebu-Hurejre ؓ ... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, En-nehju anil-hurudži minel-mesdžidi iza ezenel-muezzinu, 1/454/655; i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Kerahijetul-hurudži minel-mesdžidi bades-sala, 1/397, hadis br. 204; i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Kerahijetul-hurudži minel-mesdžidi badel-nida', 1/274, hadis br. 1205, svi u lancu preko Šubeta (Ebu Ahves-Sufjan-Šube) od Ibrahima b. Muhadžira od Ebu-Ša'sa'a od Ebu-Hurejre ؓ... od njega.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Savm*, poglavlje, Tešdid fi terki džema'a, 1/268, hadis br. 551, i Ibn-Madže u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Tagliz fi tehallufi anil-džema'a, 1/260, hadis br. 793, i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 5/415, hadis br. 2064, i Hakim u Mustedreku, 1/372, hadis br. 893, i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/57, hadis br. 4719, svi u lancu preko Seida b. Džubejra od Ibn-Abasa ... od njega.

Zatim je spomenuo hadis o tome, a zatim je rekao: "Šafija kaže da je Allah spomenuo ezan sa namazom, pa kaže:

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ

"Kada se pozivate na namaz." (El-Maida, 58)

I kaže Uzvišeni:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ

"O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da molitvu obavite." (Džuma, 9)

Poslanik ﷺ je učinio sunetom učenje ezana za propisane namaze, što upućuje da se svaki propisani namaz treba obaviti u džematu bilo da se radi o mukimu ili musafiru. I nije olakšano nikome ko može doći u džemat da ga izostavi osim sa opravdanjem. Ako bi neki namaz izostao iza džemata i klanjao ga pojedinačno nije mu obaveza da ga ponovi bez obzira da li ga je klanjao prije i poslije imama, osim ako je u pitanju džuma. Pa ako bi čovjek klanjao podne petkom prije imama obaveza mu je klanjati i džumu jer je dolazak na džumu farz." Ovo je sve govor Ibnul-Munzira. Hanefije i malikije smatraju da je klanjanje u džematu potvrđeni sunnet. Međutim, oni smatraju grješnim onoga ko ostavlja potvrđene sunnete ali namaz u tom slučaju ipak smatraju ispravnim. Tako da je razilaženje između njih i onih koji smatraju da je klanjanje u džematu vadžib formalno, a treba reći da su neki i od njih mišljenja kako je namaz u džematu vadžib.

Oni, također, kao dokaz navode riječi Uzvišenog:

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟
فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ

"Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno sa njima obaviš molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom." (En-Nisa, 102)

Oni iz ovoga ajeta izvlače dokaze na sljedeći način:

Prvo. Naredba Uzvišenog da obave namaz u džematu a zatim je istu naredbu ponovio u pogledu druge skupine gdje kaže:

وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّواْ فَلْيُصَلُّواْ مَعَكَ

"A onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom." (En-Nisa, 102)

Ovo je dokaz da je džemat farz za svakog pojedinca jer Uzvišeni nije oslobodio drugu skupinu obaveze džemata time što ga je obavila prva skupina. Da je samo džemat sunet a ne farz onda bi najveći i najpreči razlog za izostavljanje džemata bilo vrijeme straha. A da je džemat farz-kifaje onda bi sa druge skupine spala obaveza time što ga je obavila prva skupina. Tako da ajet sa tri aspekta upućuje na obavezu džemata: Time što ga je naredio prvi put, zatim drugi put, i što nije olakšao i dozvolio ostavljanje istog čak ni u slučaju straha.

Drugi dokaz. Riječi Uzvišenog:

يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُواْ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَٰلِمُونَ

"Na Dan kada se otkrije Potkoljenica i kada budu pozvani da licem na tle padnu pa ne budu mogli, oborenih pogleda i sasvim poniženi bit će nevjernici, - a bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili." (El-Kalem, 42-43)

Plemeniti ajet upućuje da će Uzvišeni Allah kazniti na Sudnjem danu neklanjače tako što će im onemogućiti da Mu učine sedždu, zato što su na Dunjaluku bili pozivani da Mu čine sedždu pa su odbili da se odazovu pozivaču. Odazivanje pozivaču u stvari predstavlja odlazak u mesdžid radi namaza, a ne njegovo obavljanje u kući pojedinačno. Ovako je Poslanik ﷺ protumačio odazivanje. Bilježi Muslim u svome *Sahihu* od Ebu-Hurejre ؓ da je rekao: ***"Poslaniku je došao slijepac pa mu reče: 'O Allahov Poslaniče, ja nemam vodiča koji bi me doveo u mesdžid', pa je pitao Poslanika da mu olakša. Nakon što se okrenuo on ga pozva pa mu reče: 'Da li čuješ poziv za namaz?' Reče: "Da." Odazovi se onda, reče."***[1]

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Jedžibu itjanul-mesdžid ala men semi'a nida', 1/255/653, u lancu preko Jezida od Esamma od Ebu-Hurejre ... od njega.

Poslanik ﷺ nije učinio validnim da njegov odziv bude u njegovoj kući kada začuje ezan što upućuje da odziv koji mu je naređen, u stvari, predstavlja odlazak u mesdžid kako bi obavio namaz u džematu. Na to upućuje i hadis Ibn Ummi-Mektuma ؓ kada je rekao: ***"'O Allahov Poslaniče, u Medini ima mnogo životinja koje uznemiravaju[1] i zvijeri.' Poslanik ﷺ reče: 'Da li čuješ (riječi) 'dođi na namaz, dođi na spas?' Reče: 'Da.' Onda se odazovi, (ar. hajhela) reče."***

Bilježi ga Ebu-Davud i imam Ahmed.[2] Ar. izraz *hajhela* je *ismu fi'al* u imperativu a njegovo značenje je otići ili odazvati se, što jasno upućuje da odaziv na ovu naredbu predstavlja prisustvovanje džematu. Onaj ko izostane od džemata nije se odazvao pozivu. Mnogi od selefa su u pogledu riječi Uzvišenog: **"A bili su pozivani da licem na tle padaju dok su živi i zdravi bili"**, reklo: "To se donosi na riječi muezina 'požurite na namaz, požurite na spas.'" Ovaj dokaz se temelji na dvije osnove. Prva je da je ovaj odziv vadžib, a druga je da se taj vadžib realizuje klanjanjem namaza u džematu. Tako su to razumjeli najučeniji ljudi ummeta i najupućeniji u fikh a to su ashabi, radijellahu anhum. Ibnul-Munzir u knjizi *Evsat* kaže: "Prenijeli smo od Ibn-Mes'uda i Ebu-Musa'a da su rekli: *'Ko čuje ezan a ne odazove se, njegov namaz ne prelazi njegovu glavu osim ako ima opravdanje.'*"[3]

Prenosi se od Alije ؓ da je rekao: *"Ko čuje poziv (ezan) a ne odazove mu se njegov namaz ne prelazi njegovu glavu, osim ako za to ima uzr (opravdanje)."*[4] Prenosi se od Aiše da je rekla: *"Onaj ko čuje poziv a ne odazove mu se nije postigao nikakvo dobro."*[5] Prenosi se od Ebu-Hurejre ؓ da je on rekao: *"Da se čovjeku uši napune rastopljenim olovom bolje mu je*

---

[1] Poput akrepa i zmija. Pogledaj 'Avnul-Ma'bud, 1/527.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Tešdid fi terki džema'a, 1/268-269, hadis br. 553; i En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, poglavlje, Muhafezatu ala slavatin min hajsu junada, 2/445, hadis br. 850; i Hakim u *Mustedreku*, , 1/246, u hadisu Ibn Ummi Mektuma... od njega.

[3] Bilježi ga Ibn Ebi Šejbe u svome *Musannefu*, 1/303, hadis br. 3463, u hadisu Ebu-Muse... od njega. Hadis br. 3468 u hadisu Ibn-Mes'uda... od njega.

[4] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musanefu* 1/303, hadis br. 3470, u lancu preko Mensura od Hasana od Alije... od njega.

[5] Bilježi ga Ibn Ebu-Šejbe u svome *Musannefu* 1/303, hadis br. 2466, u lancu preko Adija b. Sabita od Aiše... od njega.

nego da čuje ezan a da mu se ne odazove."[1] Ovo i drugo upućuje na to da se odziv ogleda u prisustvovanju džematu a ko se ne odazove na poziv postaje griješnik.

Treći dokaz. Riječi Uzvišenog:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ

"Molitvu obavljajte i zekat dajite i zajedno sa onima koji molitvu-ruku' obavljaju i vi obavljajte!" (El-Bekara, 43)

Način na koji ajet dokazuje obaveznost džemata je to da Uzvišeni u ovom ajetu naređuje da se čini ruku', a to predstavlja namaz, tako se izrazio jer je ruku' jedan od ruknova i vadžiba namaza. Kao što ga je (namaz) Allah ﷻ nazvao Kur'anom, sedždom i tesbihom. To što je rekao **"i zajedno sa onima koji molitvu obavljaju i vi obavljajte!"** ima svoje značenje, a to je da se namaz obavlja u džematu sa ostalim klanjačima. Rječica "mea"- "sa" upućuje na to. Ako je ova naredba potvrđena mukajedom (ograničenim) opisom to onda znači da se ta naredba ne može ispoštovati osim ako se namaz obavi na taj način i u takvom obliku (tj. u džematu). Ako se kaže: "Ovo mišljenje slabi ajet koji je objavljen u pogledu Merjeme:

يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِى لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِى وَٱرْكَعِى مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ

"O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!" (Ali Imran, 43)

a zna se da odlazak u džemat nije obavezan ženi, odgovorit ćemo: "Ajet ne upućuje da je to obavezno svakoj ženi već je to posebna naredba za posebnu ženu, za razliku od Njegovih riječi:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ

"Molitvu obavljajte i zekat dajite i zajedno sa onima koji molitvu obavljaju i vi obavljajte!" (El-Bekara, 43)

[1] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu* 1/303, hadis br. 3465, u lancu preko Abdurrahmana b. Husajna od Ibn-Nedžiha el-Mekkija od Ebu-Hurejre... od njega. I bilježi ga Ibn-Hazm u *Muhalli*, 4/195, u hadisu od Ebu-Hurejre ... od njega.

Prvi ajet se posebno odnosi na Merjemu jer se njena majka zavjetovala da će se posvetiti Allahu ﷻ i ibadetu Njemu, te da će boraviti u mesdžidu, tako da ga nije napuštala. Na osnovu toga joj je naređeno da se moli zajedno sa onima koji borave u njemu. Pošto ju je Allah ﷻ očistio i odabrao između svih drugih žena na svijetu naredio joj je pokornost Njemu sa stvari kojom se ona u tom pogledu razlikuje od ostalih žena. U tom kontekstu On kaže:

وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ يَـٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَٱصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَـٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِى لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِى وَٱرْكَعِى مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ

"I kada meleki rekoše: "O Merjema, tebe je Allah odabrao i čistom stvorio, i boljom od svih žena na svijetu učinio. O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj!" (Ali Imran, 42-43)

Pa ako bi neko rekao: "To što im je naređeno da obavljaju namaz sa onima koji ga obavljaju (kako stoji u ajetu) ne upućuje na obavezu činjenja molitve istovremeno kada i oni to obavljaju već to može značiti da rade ono što i oni rade, kao što stoji u Njegovim riječima:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّـٰدِقِينَ

"O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!" (Et-Tevba, 119).

Ar. *Meijje* (zajedništvo) podrazumijeva međusobno učestvovanje u radnji ali ne obavezuje na zajedničko učešće. Odgovorit ćemo: "Suština *meijjeta* (zajedništva) je međusobno druženje u onom što je prije njega i poslije njega. Ovo međusobno druženje označava dodatak značenju u odnosu na zajedničko učestvovanje a pogotovo kada se radi o namazu. Kako god da se kaže klanja u džematu ili klanjano u džematu iz tog se ne može razumjeti ništa drugo osim okupljanje radi namaza.

Četvrti dokaz. Prenosi se u dva sahiha od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Razmišljao sam da naredim da se sakupe drva, a zatim da naredim da se prouči ezan za namaz, a zatim da naredim nekome da predvodi ljude, a zatim da otiđem do nekih ljudi i da nad njima zapalim kuće. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, kada bi***

neko od njih znao da će naći mesnatu kost ili dvije lijepe potkoljenice prisustvovao bi jaciji."[1]

Prenosi se od Ebu-Hurejre da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Najteži namaz munaficima je jacija i sabah. A kada bi znali šta je u njima došli bi pa makar i puzajući. Razmišljao sam da naredim da se prouči ikamet za namaz, zatim da naredim nekome da klanja ljudima, a zatim da otiđem sa ljudima, koji bi nosili naramke drva, do kuća onih koji ne dolaze na namaz pa da nad njima zapalim kuće."***[2]

Ovaj hadis je muttefekun alejhi, a lafz hadisa je Muslimov. A kod imama Ahmeda se, također, od njega bilježi u sljedećem obliku: ***"Da nije žena i djece u kućama naredio bih da se prouči ikamet za jaciju pa bih naredio mladićima da zapale te kuće vatrom."***[3]

DOKAZI ONIH KOJI POBIJAJU OBAVEZU KLANJANJA U DŽEMATU

Oni kažu da pomenuta predaja ne upućuje na obavezu namaza u džematu i to iz sljedećih razloga:

Prvo. Ova prijetnja je prenesena povodom onih koji izostaju sa džume-namaza, a dokaz tome je ono što bilježi Muslim u svome *Sahihu* od Abdullaha b. Mes'uda ؓ da je Poslanik ﷺ rekao za ljude koji izostaju sa džume: ***"Razmišljao sam da naredim nekome da klanja ljudima a zatim da zapalim kuće onih koji izostaju sa džume."***[4]

Drugo. Ovo je bilo dozvoljeno pošto su bile dozvoljene novčane kazne. Zatim je derogirano pošto su derogirane novčane kazne.

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Džemaatu vel-imame*, poglavlje, Vudžubu salatil-džemaa, 1/231, hadis br. 618, u lancu preko Malika od b. Zijada od Earedža od Ebu-Hurejre ... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Husumat*, poglavlje, Ihradžu ehlil-measi minel-bujut, 5/189, hadis br. 2420; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil-džemaa, 1/252/651; i Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Tešdid fi terki džemaa, 1/266, hadis br. 548, u lancu preko Ebu-Muavije od Eameša od Ebu-Saliha od Ebu-Hurejre ... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 2/367, hadis br. 8782, u lancu preko Ebu-Mašera od Ebu-Seida el-Makberija od Ebu-Hurejre ... od njega. Hejsemi u *Medžme'i*, kaže da ga bilježi Ahmed a da je Ebu-Mašera daif.

[4] Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil džema'a, 1/452/652, u lancu preko Ishaka od Ebu-Ahvesa od Abdullaha ... od njega.

Treće. Poslanik ﷺ je to namjeravao ali nije i uradio. Da mu je paljevina bila dozvoljena u pomenutom slučaju to bi značilo da je namaz u džematu obavezan. Kazna ne može biti jednaka za obe strane. Ili je obavezna ili je zabranjena, pa pošto to nije uradio to dokazuje da mu to nije bilo dozvoljeno. Još kažu da hadis upućuje na neobaveznost džemata jer je i on (Poslanik ﷺ) pomišljao da napusti džemat (kako bi otišao da im zapali kuće). Da je džemat vadžib ne bi pomišljao da ga napusti. Također, kažu: "To što je Poslanik ﷺ pomišljao da im spali kuće je zbog njihova nifaka (licemjerstva) a ne zbog izostavljanja namaza u džematu."

Odgovor onih koji džemat smatraju obavezom

Ono što ste spomenuli ne narušava značenje hadisa. Što se tiče vašeg prigovora da se prijetnja odnosi na ostavljanje džume kažemo da se odnosi i na ostavljača džume i na ostavljača džemata. Hadis Ebu-Hurejre ؓ nedvosmisleno upućuje na ostavljača džemata, što se jasno vidi na njegovom početku i završetku. A hadis Ibn-Mesuda ؓ jasno upućuje da se to odnosi i na ostavljača džume tako da hadisi nisu kontradiktorni i jedan drugog ne negiraju.

A što se tiče vašeg odgovora o derogiranju to je veoma teško dokazati. Postavlja se pitanje gdje su šartovi ispravnosti derogiranja od postojanja suprostavljanja i raspoznavanja onog koji je prije a koji (hadis) kasnije prenešen? Niko od vas, kao i niko na Zemlji, ne bi to mogao dokazati na osnovu same tvrdnje. Mnogi se ljudi pozivaju na derogiranje ili na idžma' i tako ruše mnoge potvrđene sunnete od Allahova Poslanika ﷺ. To nije sitnica. Ne može se ostaviti vjerodostojan sunnet Božijeg Poslanika ﷺ pozivajući se na idžma' ili derogaciju osim ako postoji derogirajući dokaz, tačan i nedvosmislen, koji je zadnji objavljen a koji su prenijeli i zapamtili pouzdani imami. Nemoguće je da ummet izgubi derogirajući dokaz koji bi se morao zapamtiti i sačuvati a da sačuva derogirani dokaz po kojem ako se radi neki posao biva nevalidan. Mnogo je ljudi od onih koji druge slijepo slijede (mukallidin) koji su pristrasni, a koji kada vide da se neki hadis suprostavlja njihovom mezhebu počnu ga tumačiti u nekom prenesenom značenju, suprotno onome na šta upućuje svojom vanjštinom i to na bilo koji način. Ako im se dođe sa dokazom koji će ih ipak pobiti onda se pozivaju na idžma' koji se suprostavlja tom hadisu. Ako vide da to neslaganje ne može pobiti ni idžma' onda se

pozivaju na derogiranje tvrdeći da je hadis derogiran. Ovo nije staza kojom su hodili imami islama, naprotiv veliki imami su postupali suprotno ovom principu. Oni nisu pobijali jasan i tačan sunnet, kada naiđu na njega, tako što bi ga protumačili u prenesenom značenju niti bi ga pobijali pozivanjem na idžma' i derogaciju. Ahmed i Šafija su se najviše od svih ljudi tome protivili.

To što Poslanik ﷺ nije popalio kuće ljudi koji izostaju iz džemata je iz razloga što se u kućama nalaze žene i djeca, kojima džemat u suštini nije obaveza. Da im je zapalio kuće onda bi kazna obuhvatila onoga nad kim nije obavezna a to nije dozvoljeno. Kao što je slučaj sa trudnom bludnicom nad kojom je obaveza izvršiti kaznu. Međutim, kazna se neće izvršiti sve dok se ne porodi kako ista ne bi obuhvatila dijete u stomaku. Poslanik ﷺ ne bi pomišljao da uradi nešto što nikako nije dozvoljeno.[1] Neki učenjaci su na ovo odgovorili drugačije. Kažu ljudi su se više bojali Poslanika ﷺ od toga da čuju ovaj njegov govor a da i dalje nastave izostajati iza džemata. A što se tiče vaših riječi da hadis upućuje na neobaveznost džemata, tako što je Poslanik ﷺ razmišljao da napusti džemat kako bi otišao i popalio pomenute kuće, kažemo da su to riječi na koje se ne treba obazirati. Nemoguće je da Poslanik ﷺ razmišljao da nad skupinom muslimana izvrši kaznu spaljivanja kuća nad njima zbog izostavljanja sunneta koji im Allah ﷻ i Njegov Poslanik ﷺ nisu učinili obaveznim. Poslanik ﷺ nije obavjestio da bi on klanjao sam već bi klanjao u džematu sa svojim pomagačima koji bi sa njim išli do tih kuća. Pa ako bismo i rekli da bi ga klanjao samostalno onda možemo reći da se radilo o dva vadžiba. Naime, u pitanju je bilo izvršenje vadžiba džemata i vadžiba izvršenja kazne nad pomenutim grješnicima kao i borba protiv njih. Tako da bi u tom slučaju ostavio manji zbog većeg vadžiba kao što je slučaj kod namaza u strahu. A što se tiče vaših riječi da je Poslanik ﷺ htio da ih kazni zbog njihova nifaka a ne zbog izostajanja od džemata to za sobom povlači dvije zabranjene stvari:

Prvo. Poništavanje onoga što je Poslanik mislio i zašto je vezao propis kada je u pitanju izostanak iz džemata.

[1] Rekoh: „Već smo spomenuli da je hadis daif i nije dozvoljeno uzimat daif hadise kao dokaz u pogledu propisa, a Allah najbolje zna.

Drugo. Uzimanje u obzir onoga što je on poništio, naime on nije kažnjavao munafike zbog njihova licemjerstva već je primao od njih ono što su vanjštinom pokazivali, a tajne njihova srca je prepuštao Allahu ﷻ.

Peti dokaz. Ono što bilježi Muslim u svome *Sahihu* da je Poslaniku ﷺ došao slijepac i rekao: ***"'O Allahov Poslaniče, ja nemam vodiča koji bi me vodio do mesdžida', pa je pitao Poslanika ﷺ da li za njega ima olakšice, pa mu je Poslanik ﷺ olakšao. Nakon što se okrenuo Poslanik ﷺ ga pozva: 'Da li čuješ poziv?', 'Da', reče. 'Onda se odazovi', uzvrati Poslanik ﷺ."***[1] Ovaj čovjek je bio Ibn Ummi-Mektum. Razišli su se oko njegova imena. Rečeno je da se on zove Abdullah ili Amr. U *Musnedu* imama Ahmeda i *Sunenu* Ebu-Davuda od Amra b. Mektuma se prenosi da je rekao: ***"Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, ja sam slijep a kuća mi je udaljena, imam vodiča koji se ne može prilagoditi meni. Da li za mene možeš naći olakšicu pa da klanjam u svojoj kući?' Reče: 'Da li čuješ ezan?' Odgovori: 'Da.' Reče: 'Ne mogu ti olakšati.'"***[2]

Rasprava oko poimanja predaje

Oni koji tvrde da džemat nije obaveza kažu: "Ovo je emr (naredba) koja se odnosi na mustehab, a ne na vadžib (obaveznost). Tj. riječi: ***"Ne mogu ti olakšati."*** Odnosno po njima Poslanik ﷺ je htio reći: "Ne mogu ti naći olakšicu ili zamjenu kojom bi nadoknadio vrijednost džemata." Također, kažu: "Ova predaja je derogirana."

Oni koji zastupaju mišljenje o obaveznosti džemata kažu: "Opšta naredba upućuje na obavezu, a posebno ako se zna da je Zakonodavac jasno izrekao da nema u tom pogledu olakšice za čovjeka koji je slijep i kome je kuća udaljena od mesdžida kojeg njegov vodič ne može dovesti. Da Allahov rob ima pravo izbora između da klanja u svojoj kući sam i između namaza u džematu onda bi najpreči čovjek na pravo takvog izbora bio ovaj slijepac.

Ebu-Bekr b. El-Munzir je rekao: "To što se spominje da slijepci trebaju prisustvovati džematu pa makar im kuće bile udaljene od džamija ukazuje na činjenicu da je namaz u džematu farz a ne mendub. Ako je Ibn

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.
[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

Ummi-Maktumu ﷺ rečeno da za njega nema olakšice onda je preče to reći za onoga ko vidi."

Šesti dokaz. Ono što bilježi Ebu-Davud, Ebu-Hatim i Ibn-Hibban u svom *Sahihu* od Ibn-Abbasa ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko čuje poziv (ezan) nesmije dozvoliti da se ne odazove osim u slučaju uzra** (opravdanog razloga)**. Pa su upitali a koji je to uzr? Reče: 'Strah ili bolest, od njega se neće primiti namaz koji klanja (pojedinačno).'"***[1]

Oni koji negiraju obavezu džemata prigovaraju da ovaj hadis ima dva nedostatka. Kažu da je to rivajet Magra'a Abdija, a on je po njima daif. Drugo: ovo je poznato kao *mevkuf* predaja od Ibn-Abasa ﷺ. Oni koji zastupaju suprotan stav kažu: "Kasim b. Esbeg u svojoj knjizi je rekao: "Pričao nam je Ismail b. Ishak el-Kadi, pričao nam je Sulejman b. Harb, pričao nam je Šu'be od Hubejba b. Sabit od Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Onaj ko čuje poziv pa se ne odazove za njega nema namaza osim u slučaju uzra** (opravdanja)**."***[2] Ovaj sened ti je dovoljan što se tiče vjerodostojnosti. Bilježi ga Ibnul-Munzir riječima: "Pričao nam je Alij b. Abdulaziz, pričao nam je Amr b. Avf, pričao nam je Hušejm od Šu'beta od Adija b. Sabita od Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa ﷺ *merfu'* predajom."[3] Što se tiče Magra'a Abdija od njega prenosi Ishak Sebi'i. Ako bismo predpostavili da *merfu'* predaja preko njega nije tačna onda nema sumnje da je lanac preko Ibn-Abbasa ﷺ tačan. To je govor ashaba kojem se nije suprostavio drugi ashab.

Sedmi dokaz. Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Abdullaha b. Mes'uda ﷺ da je rekao: *"Koga raduje da sutra susretne Allaha ﷻ kao musliman neka čuva ove namaze onde odakle se pozove na njih. Oni su zaista od sunneta upute (sunenul-huda). Allah je propisao vašem Poslaniku ﷺ sunnete upute pa ako biste klanjali u vašim kućama, kao što to klanja u svojoj kući onaj koji je izostao (iza džemata), onda biste napustili sunnet vašeg Poslanika ﷺ, a ako napustite sunnet vašeg Poslanika ﷺ zalutat ćete. Nema nijednog čovjeka koji se lijepo abdesti sa namjerom da otiđe u mesdžid od ovih*

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Tešdid fi terki džema'a, 1/218, hadis br. 551; i Hakim u *Mustedreku*, 1/373, hadis br. 896; i Bejheki u *Sunenus-sugra*, 1/304, hadis br. 511, i u *Sunenul-kubra*, 3/75, hadis br. 4826, svi u lancu preko Magrae Sedija od Adna b. Sabita od Seida b. Džubejra od Ibn-Abasa ﷺ..od njega.

[2] Pogledaj prethodno.

[3] Pogledaj prethodno.

mesdžida a da mu Allah ﷻ neće za svaki korak, koji napravi, upisati po jedno dobro djelo i zbog njega mu povećati deredžu (stepen), a pobrisati mu zbog njega jedno loše djelo. Vidjeli smo da od njega (džemata) ne izostaje niko osim munafika, čiji je munafikluk bio poznat. Dešavalo se da dovedu (bolesnog) čovjeka između dvojice ljudi kako bi stao u saf."[1] U drugoj predaji kaže: *"Poslanik ﷺ nas je podučio sunnetima upute. Od sunneta upute je namaz u džamiji u kojoj se uči ezan."*[2] Kao dokaz iz ove predaje se uzima to što je izostajanje iza džemata okarakterisano kao znak munafikluka onih čije je licemjerstvo opšte poznato. A osobina nifaka se ne stiče ostavljanjem menduba ili mekruh stvari. Onaj ko prouči znakove nifaka u sunnetu vidjet će da se oni stiču ostavljanjem farzova ili činjenjem harama. Ovo značenje je potvrdio riječima: "*Koga raduje da sutra susretne Allaha ﷻ kao musliman neka čuva ove namaze ondje odakle se pozove na njih.*" Klanjača koji je izostao iza džemata i klanjao ga (namaz) u svojoj kući je nazvao ostavljačem sunneta, koji je bio put i praksa Allahova Poslanika ﷺ, a koji je propisao svom ummetu kao dio Šerijata. Ovde se ne misli na sunnet koji ako čovjek hoće može ga uraditi a ako hoće može ga ostaviti, čije ostavljanje ne vodi u licemjerstvo ili da ne predstavlja znak licemjerstva kao što je to slučaj npr. sa duha-namazom, ili noćnim-namazom, ili kao što je post ponedjeljkom i četvrtkom. Naprotiv, misli se na sunnet koji je sa stanovišta propisa vadžib.

Osmi dokaz. Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Ebu-Seida el-Hudrija ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ako se (sastanu) trojica neka ih u namazu jedan predvodi, a najučeniji je najpreči da im bude imam."***[3]

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Salatul-džemaati min sunenil-huda, 1/257/654, u lancu preko Ebu-Umejsa od Alije b. Akmera od Ebu-Ahvesa od Abdullaha b. Mes'uda ... od njega. I Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Tešdid fi terki džema'a, 1/267, hadis br. 550, oba preko Muhalle b. Akmera od Ebu-Ahvesa od Ibn-Mes'uda... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Salatul-džemaati min sunenis-sala, 1/453, hadis br. 654, u lancu preko preko Alije b. Akmera... od njega, i Ahmed u *Musnedu*, 1/382, hadis br. 3623, u lancu preko Ibrahima b. Muslima... od njega, i Ibn-Madže u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Mešju ilas-sala, 1/255, hadis br. 777, oba u lancu preko Ibrahima... od njega, i Ebu-Davud et-Tajalisi u svom *Musnedu*, 1/40, hadis br. 313, oba u lancu preko Alije b. Akmera od Ebu-Ahvesa od Ibn-Mes'uda... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Men ehakku bil-imame, 1/464/672; i En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Idžtima'ul-kavmi fi mevdi'i heme fihi seva', 1/528, hadis br. 781; i Darimi u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Men ehakku

U hadisu je prenešena naredba da klanjaju u džematu, a naredba se odnosi na obaveznost.

Deveti dokaz. Njegova ﷺ naredba onome ko klanja sam iza safa da ponovi namaz. Prenosi se od Vabisa b. Mabeda da je Poslanik ﷺ vidio čovjeka kako klanja sam iza safa pa mu je naredio da ponovi namaz." Hadis bilježi imam Ahmed, autori *Sunena*, Ebu-Hatim, Ibn-Hibban u svom *Sahihu* a Tirmizi kaže da je hadis hasen.[1] Prenosi se od Alija b. Šejbana da je rekao: ***"Izišli smo dok nismo došli do Poslanika ﷺ, a zatim smo mu dali prisegu i klanjali iza njega. Zatim smo iza njega klanjali drugi namaz. Kada je završio namaz vidio je čovjeka iza safa kako klanja sam. Onda je stao kod njega dok nije završio te mu reče: 'Ponovi svoj namaz, nema namaza za onoga ko klanja iza safa.'"***[2]

Bilježi ga imam Ahmed i Ibn-Hiban. U drugom rivajetu kod Ahmeda stoji: ***"Klanjao sam iza Poslanika ﷺ pa je vidio čovjeka kako pojedinačno klanja iza safa pa je stao kod njega dok nije završio te mu reče: 'Ponovi svoj namaz, nema namaza za pojedinca iza safa.'"***[3]

Ibnul-Munzir kaže: "Ovaj hadis su potvrdili Ahmed i Ishak. Iz njega se može izvući dokaz da je Poslanik ﷺ poništio namaz čovjeka koji je klanjao pojedinačno mimo safa a nalazio sa u krugu džemata, te mu je naredio da ponovi namaz iako se on izdvojio samo u pogledu mjesta. A što se tiče pojedinačnog klanjanja, u pogledu i mjesta i džemata, onda je to preče da bude poništeno. Da je bio važeći namaz pojedinca ne bi Poslanik ﷺ poništio namaz onog čovjeka i naredio mu da ga ponovi.

---

bil-imame, 1/318, , hadis br. 1254; i Ahmed u *Musnedu*, 3/24; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 2/94, hadis br. 1508, u lancu preko Šubeta od njega.

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Er-redžulu jusalli vahdehu halfe saffi, 1/316, hadis br. 682; i Tirmizi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma džae fis-salati halfe saffi vahdehu, 1/448, hadis br. 231; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 5&576, hadis br. 2196; i Ahmed u *Musnedu*, 4/228, i IbnMadže u knjizi I*mame*, poglavlje, Salaturedžuli halfe saffi vahdehz, 1/321, hadis br. 1004; i Darimi u knjizi *Es-sala*, poglavlje, Salatu redžuli halfe saffi vahdehu, 1/333, hadis br. 1285, u lancu preko Vabise b. Mabeda... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ibn-Madže u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Salaturredžuli halfe saffi vahdehu, 1/320, hadis br. 1003; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 5/579, hadis br. 2202; i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, 3/30, hadis br. 1569; i Ahmed u *Musnedu*, 2314 svi u lancu preko Abdurrahman b. Alije b. Šejbana od njegova oca od njegova djeda... od njega.

[3] Pogledaj prethodno.

Oni koji negiraju obavezu džemata kažu: "Ne možete se pozivati na ovaj hadis sve dok ne dokažete neispravnost namaz pojedińca koji se izdvojio iza safa. To je *šaz* (slabo) mišljenje jer se suprostavlja većini učenjaka.[1] Konsenzus svih ljudi dokazuje da je namaz žene koja klanja sama iza safa ispravan. Poslanik ﷺ je sam klanjao iza Džibrila. Prenosi Džabir b. Abdullah ﷺ da je Poslaniku ﷺ došao Džibril ﷺ kako bi ga podučio namaskim vremenima, pa je Džibril prešao napred a iza njega je bio Poslanik ﷺ a iza njega je bio ostali svijet. Pa je klanjao podne nakon što je sunce prešlo zeval. I došao mu je dok je sjenka bila njegove veličine pa je isto uradio. Džibril je prešao napred iza njega je bio Poslanik ﷺ, a iza njega svijet." Bilježi ga En-Nesaija.[2] Tako da je Poslanik ﷺ klanjao sam iza Džibrila kao muktedija. Dalje oni kažu: "Ebu-Bekr ﷺ je zanijetio samostalno iza safa, zatim se kretao (u namazu) dok se nije uključio u saf. Poslanik ﷺ mu tom prilikom nije naredio da ponovi namaz."[3] Također, kažu: "Ibn-Abas ﷺ je zanijetio namaz i stao sa njegove lijeve strane pa ga je kružeći okrenuo i doveo sa njegove desne strane.[4] Poslanik ﷺ mu nije naredio da ponovi namaz već je njegov ulazak u namaz samostalno učinio ispravnim. Ovo se odnosi na nafilu, a u hadisu koji prenosi radi se o farzu a spominje se da je stao sa njegove lijeve strane pa ga je uzeo za ruku i kružeći sa njim postavio ga na svoju desnu stranu.[5]

---

[1] Pogledaj meselu u *Nejlul-evtaru* od Ševkanija 4/63, gdje se nalazi odgovor kao i stav imama Ahmeda o ovoj mes'eli, tj. da je neispravan, a prenosi se da je ruku' iza safa dozvoljen, prethodni izvor.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Mevakit*, poglavlje, Vaktul-asri, 1/374, hadis br. 512; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 1/368, hadis br. 1599; i Taberani u *Musnedu šamijjin*, 1/211, hadis br. 378, i u *Mudžemul-evsat*, 2/192, hadis br. 1689, svi preko Burda od Ataa b. Ebi-Rebaha od Džabira b. Abdullaha ... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Azan*, poglavlje, Iza reke'a dune saff, 1/312, hadis br. 783, i Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Er-redžulu jerkeu dune saff, 1/317, hadis br. 684; i En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Er-ruku'u dune saff, 1/583, hadis br. 870; i Ahmed u *Musnedu*, 5/45. svi u lancu preko Zijada Ealema od Hasana od Ebu-Bekreta... od njega.

[4] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Azan*, poglavlje, In kame redžulun an jisari imamm, 2/225, hadis br. 699; i Muslim u knjizi *Salatul-musafirin*, poglavlje, Salatun-Nebijji ve dua'uhu bil-lejl, 3/300/181/763, merfuan oba u lancu preko Kurejba od Ibn-Abasa ﷺ... od njega.

[5] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Zuhd*, poglavlje, Kissatu Ebu Jusr, 4/301/2305; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Iza kane sevbu dajjikan, 17298, hadis br. 634, oba u lancu preko Ubade b. Velida od Džabira b. Abdullaha... od njega.

Oni koji zastupaju mišljenje o obaveznosti kažu: "Čudno je kako to da se tačni i nedvosmisleni hadisi međusobno suprostavljaju na osnovu ovog vašeg odgovora. Uistinu, nema kontradiktornosti među pomenutim hadisima ni po kojoj osnovi. A što se tiče vaših riječi da je to šaz (slabo) mišljenje, tako mi Allaha, to nije šaz jer je na tome bio Poslanik ﷺ i njegov sunnet, tačan i nedvosmislen, pa makar taj sunnet napustio neko veoma važan. Sunnet se ne smije ostavljati zbog toga što za njega neko nije čuo prije, ili ako za njega ima neko preneseno značenje i objašnjenje. Kako dati prednost onome ko zagovara njegovo ostavljanje nad ovim sunnetom? Ovaj sunnet podržavaju stari tabi'ini, kao što su Seid b. Džubejr, Tavus, Ibrahim en-Nehai, i drugi kao što je Hakem i Hamad, Ibn Ebi-Lejla, El-Hasan b. Salih i El-Veki'a. To je mišljenje i El-Evzaija kako to od njega pripovjeda Tahavija. Zatim Ishak b. Rahoja, imam Ahmed, Ebu-Bekr b. El-Munzir, Muhammed b. Ishak b. Huzejme, pa da li je to šaz mišljenje? Ovo su oni koji zagovaraju to mišljenje i ovo je taj sunnet. A vaš argument navođenja žene koja klanja iza safa je najneispravnija opaska jer je u toj situaciji to propisano ženi. Prigovor bi bio opravdan da je stala u saf sa muškarcima, te da im tako pokvari namaz po mišljenju Ebu-Hanife i Ahmeda po jednom rivajetu (predanju) njegova mezheba.

Ako bi neko rekao: "Ako žena stane sama iza safa žena njen namaz će biti ispravan." Odgovorit ćemo: "Naprotiv, ako se izdvoji žena sama iza safa žena njen namaz neće biti validan kao što je to slučaj sa muškarcem koji se izdvoji sam iza safa muškaraca. To je spomenuo Kadi Ebu-Ja'la u svome *Ta'liku* zbog uopštenosti riječi Allahova Poslanika ﷺ: ***"Nema namaza za onoga ko klanja sam iza safa."***[1] Iz ove uopštenosti može se izdvojiti jedino žena koja se potrefi da klanja sama iza safa muškaraca zbog vjerodostojnog hadisa. Ostali potpadaju pod opšte značenje ovog hadisa. A što se tiče priče u kojoj se navodi da je on ﷺ klanjao pojedinačno iza Džibrila عليه السلام, a iza njega ashabi može se odgovoriti da je to bilo na početku ove stvari kada ga je Džibril podučavao namaskim vremenima, a da se priča o čovjeku, koji je klanjao sam iza safa, desila poslije pa mu je naređeno da ponovi namaz. Ovo je tačan odgovor, a ja imam i drugi odgovor. Poslanik ﷺ je bio imam muslimanima tom prilikom, a njemu samom je Džibril bio imam. To što je Džibril prešao ispred njega je bilo iz razloga kako bi ga lakše i bolje podučio nego da je

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

stao sa strane. Tako je i Poslanik ﷺ jednom prilikom klanjao na minberu kako bi ljude podučio namazu.[1] To je dakle bilo radi podučavanja. U njegovu ﷺ zabranu ne ulazi imam ako predvodi ljude ako bi klanjao na uzvišenijem mjestu od njih.[2] A što se tiče priče Ebu-Bekra ؓ u njoj se ne navodi da je digao glavu sa ruku'a prije nego je ušao u saf . Na to bi se moglo pozvati ako je predaja vjerodostojna. Prenose se različita mišljenja od imama Ahmeda u pogledu onoga ko se nađe iza safa na ruku'u a zatim u tom položaju ušeta u saf nakon što imam digne glavu sa ruku'a. Od njega se po tom pitanju prenose tri rivajeta:

Prvo. To je uopšteno tačno. Kao dokaz ovog rivajeta navode da Poslanik ﷺ nije naredio Ebu-Bekretu ؓ da ponovi namaz niti ga je ispitivao da li ga je sustigao prije dizanja glave sa ruku'a ili ne. Da je stvar drugačija on bi ga to pitao. Prenosi Seid b. Mensur u svom *Sunenu* od Zejda b. Sabita da je on učinio ruku' prije nego je ušao u saf zatim je u položaju rukua' ušetao u saf ili nije uspio.[3]

Drugi rivajet. Nije tačno tj. nije prispio na rekat. Ovo se prenosi u rivajetu Ibrahima b. Harisa i Muhameda b. Hakema. On pravi razliku između njega i onoga ko stigne na ruku a koji se nalazi u safu, jer takav nije prispio u saf sa onim čime se prispijeva na rekat, pa je to slično kao da ga je stigao a on se zadesio na sedždi. Ovo je najtačniji rivajet od njega po mišljenju većine njegovih prijatelja.

Treći rivajet. Ako zna za zabranu onda mu namaz nije ispravan u protivnom jest zbog priče Ebu-Bekreta ؓ kao i riječi Poslanika ﷺ: *"Ne ponavljaj."* Zabrana za sobom povlači fesad (kvarenje) međutim, toleriše

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Men salla fi hurudž...., 1/578, hadis br. 377; i bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Dževazul-hutveti vel-hutvetejni fis-sala, 1/44/544, oba u lancu preko Abdulaziza b. Ubeja Hazima od njegova oca od Suhejla b. Seida... od njega.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Imamu jekumu mekane erfein minel-kavmi, 1/286, hadis br. 598; i Hakim u *Mustedreku*, 1/210, i on ga je ocjenio vjerodostojnim, a sa njim se složio Zehebi. Bilježi ga i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 5/514, hadis br. 2134; i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, 3/13, hadis br. 1523, u hadisu Amara b. Jasira... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Malik u *Muveti'*, u knjizi Kasru salati fi sefer, 1/64/165; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/90, hadis br. 2417; i Ebu-Hafs et-Tahavi u *Šerhu me'ani asar*, 1/398 i imam Malik u Mudevvenetul-kubra, svi u lancu preko Zuhrija od Ebu-Umame Sehla b. Hunejfa da je vidio Zejda.., pa ga je spomenuo.

se neznalici jer mu nije naređeno ponavljanje što je bio slučaj i sa Ebu-Bekretom.

A što se tiče priče Ibn-Abbasa ﷺ i Džabira ﷺ o napuštanju njihova položaja na početku namaza a bijahu započeli namaz samostalno. Prvo treba reći da se u priči ne navodi kako su bili ušli u namaz već da su stali sa njegove lijeve strane, pa ih je kružeći postavio na desnu stranu na početku samog stajanja. Pa ako bi smo i predpostavili da su bili započeli sa namazom onda treba reći da onaj ko započne namaz samostalno da je njegov namaz ispravan. Ovde je samo rasprava oko ruku'a. A inače ako neko stane pored klanjača prije ruku'a njegov namaz je ispravan. A ako bi smo polemisali o započinjanju namaza svih muktedija onda ničiji ulazak u namaz ne bi bio punovažan sve dok se ne poklopi njegov tekbir sa onim do njega što bi predstavljalo najveću moguću poteškoću zbog toga to u osnovi niko i nije uzeo u obzir niti uslovljavao. A Allah najbolje zna.

Deseti dokaz. Bilježi Ebu-Davud u svom *Sunenu* i imam Ahmed u svom *Musnedu* od Ebu-Derda'a ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Neće se naći trojica u selu koji ne prouče ezan i ne obave namaz a da njima neće ovladati šejtan, zato se drži džemata jer vuk jede ovcu koja se odvoji od stada."***[1]

Hadis upućuje da će šejtan ovladati onim ljudima koji napuste džemat a čija su obilježja ezan i obavljanje namaza skupno. Da je džemat mendub u pogledu kojeg čovjek može da bira - da li da ga uradi ili ostavi - onda to ne bi bio razlog šejtanova ovladavanja onim ljudima koji ga napuste kao i njegova znamenja.

Jedanesti dokaz. Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Ša'sa'a Muharibija kako je rekao: "Stajali smo u mesdžidu kada je muezin zaučio ezan pa je neki čovjek ustao i izišao iz mesdžida, a Ebu-Hurejre ﷺ ga je pratio pogledom dok nije izišao iz mesdžida a onda reče: *'Što se tiče ovog on je nepokoran Ebul-Kasimu.'*"[2] Hadis upućuje na to da je Ebu-Hurejre ﷺ

---

[1] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Tešdid fi terkis-sala, 1/266, hadis br. 547, i En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Tešdid fi terki džema'a, 1/567, hadis br. 846; i Ahmed u *Musnedu*, 5/196; i Hakim u *Mustedreku*, 1/246, i on ga je ocjenio vjerodostojnim a sa njim se složio Zehebi; i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 3, hadis br. 2098, svi u lancu preko Ebu-Talje Umerija od Ebu-Derda'a... od njega. A šejh Albani ga je ocjenio vjerodostojnim u *Sahihul-džami'*, hadis br. 5701.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

proglasio ovog čovjeka nepokornim Poslaniku ﷺ zbog njegova izlaska iz mesdžida nakon ezana jer je time ostavio namaz u džematu. Onaj ko kaže da je džemat mendub tvrdi da onaj ko napusti džamiju poslije ezana i klanja samostalno nije grešan prema Allahu i Njegovu Poslaniku ﷺ. Ibnul-Munzir je u svojoj knjizi ovaj hadis naveo kao dokaz obaveznosti džemata. On kaže: "Da čovjek ima pravo na izbor kada je u pitanju dolazak u džemat onda ne bi bilo dozvoljeno reći da je nepokoran ili grješan onaj koji izostane sa skupa kojem nije obavezan prisustvovati. Onaj ko kaže da je namaz u džematu mendub - pa ako hoće neka ga obavi u džematu, a ako neće ne mora - onda je po njemu dozvoljeno čovjeku da iziđe iz mesdžida kada muezin prouči ikamet. Ili po tom čak mu je dozvoljeno da sjedi a da ne klanja za imamom, pa kada oni sklanjaju da ustane i klanja sam pojedinačno. Kada bi Poslanik ﷺ i njegovi ashabi vidili da neko čini ovako to bi najstrožije osudili. On je ﷺ osudio manju stvar od toga, a to je kritika čovjeku koji je stajao pored džemata jer je prije klanjao namaz kod svoje kuće rekavši: ***"Šta ti je pa ne klanjaš sa nama, zar ti nisi čovjek musliman?"***[1] On ﷺ je naredio onome ko klanja kod kuće, a zatim dođe u džemat da se priključi zajedničkom namazu riječima: ***"Ako neko od vas klanja kod svoje kuće a zatim dođe u mesdžid gdje se klanja u džematu neka ga klanja sa njima, taj namaz će mu se brojati kao nafila."***[2]

Dvanaesti dokaz. Idžma' (konsenzus) ashaba. Mi ćemo spomenuti neke tekstove od njih. Već smo prethodno spomenuli riječi Ibn-Mes'uda ﷺ: *"Vidjeli smo da iza njega ne izostaje niko osim munafik čiji je nifak opštepoznat."*[3]

Imam Ahmed je rekao: "Pričao nam je Veki'a, pričao nam je Sulejman b. Mugire od Ebi-Musa Hilalija od Ibn-Mes'uda ﷺ da je rekao:

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Iadetus-salati fil-džemaati bades-salatir-redžuli bibejtihi, 1/584, hadis br. 856, i Malik u *Muveti'*, u knjizi Salatul-džema'a, poglavlje, Iadetu salati meal-imam, 1/32, hadis br. 8; i Ahmed u *Musnedu*, 4/34; Darekutni u svom *Sunenu*, 1/415, hadis br. 1, svi u lancu preko Malika od Sufjana od Abdulaziza od Zejda b. Eslema... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Men salla fi menzilihi summe edreke džema'a, 1/277, hadis br. 575. Po našoj verifikaciji.

[3] Muslim, 654.

"Onaj ko čuje muezina a ne odazove se za njega nema namaza osim sa opravdanim razlogom."[1]

Ahmed, također, kaže: "Pričao nam je Veki'a, pričao nam je Mis'ar od Ebi-Husajna od Ebi-Burde od Ebi-Musa el-Eš'arija ﷺ da je rekao: *"Ko čuje muezina a ne odazove se za njega nema namaza osim sa opravdanjem."*[2]

Također, Ahmed kaže: "Pričao nam je Veki'a, od Sufjana od Ebu-Hajana Tejmija od njegova oca od Alije ﷺ da je rekao: *"Nema namaza za mesdžidskog komšiju osim u mesdžidu." "A, ko je njegov komšija", upitaše? "Onaj ko čuje njegov poziv", odgovori.*[3]

Seid b. Mensur je rekao: "Pričao nam je Hušejm, obavjestio nas je Mensur od Hasana b. Alija ﷺ da je rekao: *"Ko čuje poziv a ne odazove mu se njegov namaz ne prelazi njegovu glavu, osim ako ima opravdanje."*

Prenosi Abdurrezzak od Israila od Ebu-Ishaka od Harisa od Alije ﷺ da je rekao: *"Ko čuje ezan od džamijskih komšija i ne odazove mu se, a zdrav je i nema opravdanog razloga, za njega nema namaza."*[4]

Veki'a je rekao: "Prenosi se od Abdurrahmana b. Husajna od Ebu-Nedžiha el-Mekkija od Ebu-Hurejre ﷺ da je rekao: *'Da se uši čovjekove napune rastopljenim olovom to mu je bolje nego da čuje muezina a da mu se ne odazove.'"*[5]

Imam Ahmed je rekao: "Pričao nam je Veki'a od Sufjana od Mensura od Adija b. Sabita od Aiše, majke mu'mina, da je rekla: *"Ko čuje poziv muezina a ne odazove mu se, bez opravdanog razloga, neće imati niti će postići nikakv dobro."*[6]

Veki'a kaže: "Pričao nam je Šu'be od Adija b. Sabita od Seida b. Džubejra od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: *"Ko čuje poziv-ezan a ne odazove se bez opravdanog razloga taj nema namaza."*[7]

---

[1] El-Muhalla, 4/195.
[2] Medžme'a ez-zevaid, 2/42.
[3] Sunen el-Bejheki, 3/57 i 174.
[4] Predanje je slabo. Abdurrezzak, 1/19/6; Tirmizi, 8/2.
[5] El-Muhalla, 4/195.
[6] Sunen el-Bejheki, 3/57.
[7] Sahih Ibn-Hibban, 2064.

Prenosi se od Abdurrezzaka od Sevra od Lejsa od Mudžahida da je rekao: "Neki čovjek je upitao Ibn-Abbasa ﷺ: "'Šta misliš o čovjeku koji danju posti a noću klanja ali ne prisustvuje džumi i džematu?' Ibn-Abbas ﷺ odgovori: 'On će u Vatru.' Pa ga je otprilike za mjesec dana pitao isto a on opet odgovori: "On će u Vatru:'"[1]

Kao što vidiš ovo su vjerodostojne, poznate i raširene predaje od ashaba i nije prenešeno ni od jednog ashaba nešto suprotno ovome. Svaka od ovih predaja prestavlja poseban dokaz koji jedan drugog podupire, a Allah upućuje na Pravi put.

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Ma džae fi men jesme'u nida' ve la judžib, 1/423, hadis br. 218. Šejh Ahmed Šakir kaže da je ovaj sened sahih. Ovaj hadis iako je vanjštinom mevkuf preko Ibn-Abbasa on je, ipak, merfu putem propisa (hukmen). Ibn-Abbas ﷺ ne bi mogao obavjestiti da će ovaj čovjek u Vatru da o tome nije bio obavješten od Poslanika ﷺ.

(Ovaj hadis je šejh Albani ocijenio daifom (slabim) i bilježi ga Abdurrezzak pod brojem 1990. i kod njega je slab. Op.rec.)

ŠESTO PITANJE

AKO JE NAMAZ TAKVOG ISPRAVAN, DA LI JE GRJEŠAN ZBOG NAPUŠTANJA DŽEMATA?

DA LI JE DŽEMAT USLOV ZA ISPRAVNOST NAMAZA ILI NE?

Sedma me'sela. Oni koji namaz u džematu smatraju obaveznim podjelili su se na dva mišljenja: ***Prvo.*** Džemat je farz i ko ga izostavi ima grijeh, a ako bi ga čovjek klanjao pojedinačno sa njega spada odgovornost i obaveza namaza. Ovo je mišljenje kasnijih sljedbenika od Ahmedovih prijatelja. To je i sam Ahmed rekao u rivajetu Hanbela gdje kaže: "Odazivanje na muezinov poziv je farz. Kada bi neko rekao: 'To je po meni sunnet i klanjat ću ga u kući kao što klanjam vitr i druge namaze', to bi bilo suprotno hadisima ali bi mu namaz bio ispravan. Od njega se prenosi i drugi rivajet koji je spomenuo Ebu-Hasan Za'ferani u knjizi *Iktn'a* da je džemat šart (uslov) za ispravnost namaza, te da nije validan namaz onoga ko ga klanja pojedinačno. Taj rivajet pripovjeda Kadi od nekih prijatelja. To je izabrao i Ebul-Vefa' b. Akil i Ebul-Hasan Temimi. To je mišljenje i Ebu-Davuda i njegovih prijatelja. Kaže Ibn-Hazm: "To je stav svih naših prijatelja." Mi ćemo ovde spomenuti dokaze obje strane.

Oni koji uslovljavaju ispravnost namaza džematom kažu: Svaki dokaz koji smo spomenuli o obaveznosti klanjanja namaza u džematu upućuje na to da je džemat šart njegove ispravnosti. Ako je to vadžib, te ako bi ga obveznik (mukellef) ostavo onda nije uradio ono što mu je naređeno tako da i dalje ostaje pod naredbom. Da je namaz ispravan bez džemata ne bi ashabi Allahova Poslanika ﷺ rekli da takav nema namaza. I da je namaz pojedinca (koji može otići u džemat) ispravan onda ne bi Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko čuje muezina pa mu se ne odazove neće mu se primiti namaz koji klanja (pojedinačno)."***[1] Pošto je primanje namaza uslovljeno džematom onda to upućuje da je džemat šart ispravnosti namaza. Kao što je primanje namaza uslovljeno uzimanjem abdesta onda to upućuje da je abdest uslov ispravnosti namaza.[2]

Zatim kažu: Negiranje kabula (primanja) je zbog propusta rukna ili šarta. Ovo nije kontradiktorno sa neprimanjem namaza od odbjeglog

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Vudu'* poglavlje, Ma džae fil-vidu', 1/63, hadis br. 135 sa senedom od Ebu-Hurejre ؓ, a sljedećim izrazom: Ne prima se namaz onog ko ga pokvari sve dok ne abdesti... i tako do kraja hadisa. Muslim u *Kitabut-tahara*, poglavlje Vudžubut-tahara lis-salat, 1/204/225; obojica sa senedima od Ebu-Hurejre ؓ.

roba[1] i ne primanjem namaza četrdeset dana od onog ko konzumira alkohol,[2] jer je neprimanje namaza ovde zbog činjenja zabranjene stvari što je pokvarilo nagradu namaza. Dalje kažu da je validan namaz pojedinca u pomenutom slučaju ne bi Ibn-Abbas ﷺ rekao za onog čovjeka da će ući u Vatru. Također, kažu da je namaz pojedinca ispravan u datoj situaciji to bi značilo da džemat onda nije vadžib, tako da bi ibadet bio validan činjenjem onoga što je naređeno, a mi smo već dovoljno spomenuli dokaza o obaveznosti namaza u džematu.

Oni koji takav namaz (namaz pojedinca) smatraju ispravnim mogu se podjeliti u tri skupine: *Prvi* su oni koji džemat smatraju sunnetom, pa ako hoće može ga klanjati u džematu a ako neće nije ni dužan. *Druga* skupina džemat smatra farzom-kifaje, pa ako ga obavi jedna skupina onda, po njima, spada obaveza sa ostalih muslimana. *Treća* skupina kaže da je džemat farz-ajn, ali da je namaz validan ako se ne obavi u njemu. Kao dokaz navode hadis koji se prenosi u dva *Sahiha* od Ibn-Omera ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Namaz u džematu je vredniji za dvadeset i sedam deredža-stepeni od namaza pojedinca."***[3]

U njima se, također, prenosi od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Namaz čovjeka u džematu u odnosu na namaz u njegovoj kući i pijaci vrijedi dvadeset i pet puta više."***[4]

---

[1] Hadis je sahih, bilježe ga: Muslim u *Kitabul-imanu*, poglavlje Tesmijetul-abdi kafiran 1/83/70; Ibn-Huzejme u svome *Sahihu* 2/69 pod brojem 941; En-Nesai u *Kitabu tahrimid-demmi*, poglavlje El-abdu ila erdiš-širki 4/17 pod brojem 4049; Ahmed u *Musnedu* 4/365, svi sa senedom od Mensura b. Abdurrahmana, a on od Eš-Ša'bija, a on od Džerira...;

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabul-ešribe*, poglavlje Fil-ed'ije" 3/1600 pod brojem 3680. En-Nesai u *Kitabul-ešribe,* poglavlje El-Izunu fi šeji'n minha 4/725 pod brojem 5668; El-Hakim u *El-Mustedreku* 4/162 pod brojem 7232; Ibn-Madže u *Kitabul-ešribe* .poglavlje Men šeribel-hamre lem tukbel lehu salat 3/194 pod brojem 3377. A vjeredostojnim ga je ocjenio El-Albani u *Sahihul-džami'* pod brojem 1081 i 1082.

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Fadlu salatil-džema'ati 2/154 pod brojem 645; Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Fadlu salatil-džema'ati 1/249/649; obojica sa senedom od Nafia, a on od Ibn-Omera ﷺ...;

[4] Hadis je sahih, bilježi ga Buharija u *Kitabul-ezanu,* poglavlje Fadlu salatil-džema'ati 2/154 pod brojem 647, sa oblikom hadisa koji dolazi senedom preko Ebu-Saliha...; Muslim u *Kitabul-mesadžid,* poglavljeFadlu salatil-džema'ati, 1/649/546, u lancu preko

Zato što kada se abdesti pa upotpuni svoj abdest i krene prema mesdžidu - a ne ide tamo osim zbog namaza - neće napraviti ni jedan korak a da mu se njime ne poveća jedna deredža i da mu se njime ne obriše jedna greška. A kada klanja meleki neprestano na njega donose salavat sve dok boravi na mjestu gdje je klanjao i dok ne izgubi abdest, kažu: "Allahu naš neka je na njega spas i smiluj mu se. I on je ne prestano u namazu sve dok iščekuje namaz." Oni kažu da je namaz pojedinca neispravan onda ne bi pravio razliku u pogledu vrednosti njega i namaza u džematu. Jer kako praviti razliku u vrednosti između onoga što je ispravno i onoga što je neispravno? Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Osman b. Affana ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ko klanja jaciju u džematu kao da je klanjao pola noći, a ko klanja sabah u džematu kao da je cijelu noć klanjao."***[1]

Kažu Poslanik ﷺ je uporedio ove radnje sa onim što nije vadžib. Propis onoga koji se poredi je kao propis onoga sa kojim se poredi ili čak još sigurniji.

Kažu: Prenosi Jezid b. Esved ﷺ: ***"Bio sam sa Poslanikom na njegovom hadžu pa sam sa njim klanjao sabah u mesdžidu Hajfe. Kada je obavio namaz okrenuo se, a pozadi su stajala dvojica ljudi koji ne bijahu klanjali. Reče: 'Dovedite mi ih.' Pa su ih doveli, a mišići im podrhtavaše (od straha). On ih upita: 'Šta vas je sprečilo da klanjate sa nama?', 'O Allahov Poslaniče, klanjali smo kod naših kuća', rekoše. 'Nemojte tako raditi, kada klanjate kod svojih kuća, a zatim dođete u mesdžid gdje se klanja u džematu klanjajte sa njima, vama se to ubraja kao nafila.'"***

Bilježe ga vlasnici *Sunena*. Kod Ebu-Davuda se navodi u sljedećem obliku: ***"Kada neko od vas klanja kod kuće, a zatim stigne (namaz) sa imamom neka ga klanja sa njim to će mu biti nafila."***[2] Zagovornici ovog

---

Seida b. Musejjeba, ali se ne prenosi njegov početak: „Kada se abdesti.... hadis", oba u lancu preko Ebu-Saliha, Seida b. Musejjeba od od Ebu-Hurejre ... od njega.

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil-iša vessubhi fi džemaatin, 1/606/454, i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 5/408, hadis br. 2059, oba u lancu preko Abdurrahmana b. Ebu-Umejre... od njega. Bilježi ga i Ahmed u *Musnedu*, 1/58, hadis br. 409, u lancu preko Muhammeda b. Ibrahima ... od njega.

[2] Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Iza salla fi džemaatin summe edreke džemaaten, 1/277, hadis br. 575; i En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Iadetus-salati meal-džemaa, 1/447, hadis br. 857; i Ahmed u *Musnedu*, 4/161; i Tirmizi u knjizi *Es-*

mišljenja kažu: "Da prvi namaz (koji je klanjan samostalno) nije validan onda se ovaj drugi u džematu ne bi ubrajao u nafilu. Prenosi se od Mihdžena b. Edre'a ﷺ da je rekao: ***"Došao sam kod Allahova Poslanika ﷺ te sam prispio na namaz. On je klanjao, a ja nisam. On mi reče: 'Zašto nisi klanjao?' Rekoh: 'O Allahov Poslaniče, klanjao sam kod svoje kuće, a zatim sam došao kod tebe.', 'Kada dođeš (prispiješ u džemat) klanjaj sa njima i zanijeti ga kao nafilu', reče."***[1]

Bilježi ga imam Ahmed. U istom poglavlju se prenosi i od Ebu-Hurejre ﷺ i od Ebu-Zerra ﷺ i Ubade ﷺ i Abdullaha b. Omera ﷺ. Ovaj lafz je od Ibn-Omera ﷺ od Sulejmana, štićenika Mejmune, kaže: "Došao sam Ibn-Omeru ﷺ u palaču, dok su ljudi klanjali u mesdžidu pa mu rekoh: 'Šta te spriječilo da klanjaš sa ljudima?' Čuo sam Allahova Poslanika ﷺ kako kaže: ***'Nemojte dvaput klanjati (isti) namaz u danu, odgovori on."***[2] Bilježi ga Ebu-Davud i En-Nesai.

❖ ❖ ❖

sala, poglavlje, Ma džae fi redžulin jusalli vahdehu, 1/424, hadis br. 219, svi u lancu preko Džabira b. Jezida b. Esveda.

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, 1/279, hadis br. 579; i En-Nesai u knjizi *Imame*, 2/449, hadis br. 859; i Ahmed u *Musnedu*, 2/19; i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, 3/69, hadis br. 1641; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 6/303, svi u lancu preko Sulejmana b. Jesara od štićenika Mejmuna... od njega.

Poglavlje

ONI KOJI DŽEMAT SMATRAJU OBAVEZNIM KAŽU...

Oni koji džemat smatraju obaveznim kažu: "To što postoji pomenuto odlikovanje to ne znači skidanje odgovornosti u svakom slučaju, uopšteno (mutlakan) i ograničeno (mukajjeden). Nekada se odličje postiže kontradiktornošću odlikovanog nad odlikovanim u svakom smislu, kao npr. u riječima Uzvišenog:

أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا

"Stanovnici Dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati." (El-Furkan, 24).

I riječi Uzvišenog:

قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ

"Reci: "Da li je bolje to ili vječni Džennet." (El-Furkan, 15)

I takvih primjera je mnogo. To što je namaz pojedinca slabije vrijednosti od onog u džematu za dvadeset i sedam stepeni ne povlači za sobom poništenje obaveznosti džemata ili obaveznost proglašavanja istog mendubom. Krajnji cilj je izvršavanje vadžiba putem njih a u pogledu odličja između njih je to što je spomenuto. Ponekad dva čovjeka klanjaju u jednom safu a razlika u vrijednosti njihovih namaza može biti kao što je razdaljina između nebesa i Zemlje. U *Sunenima* se od njega ﷺ prenosi da je rekao: ***"Zaista nekada rob klanja namaz a neće mu biti upisana nagrada osim za pola namaza, za trećinu, četvrtinu, petinu...*** dok nije dostigao do desetine."[1] Kada dvojica stanu da klanjaju, njihov farz namaz jednog od njih dvojice može biti deset puta bolji od drugog a oba su namaza farzi. Isto tako je u slučaju namaza pojedinca i namaza u džematu. Ovo najbolje pojašnjavaju njegove, sallallahu alejhi ve selleme, riječi: ***"Ti od svog***

[1] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Ma džae fi fadailis-sala, 1/357, hadis br. 796; i Ahmed u *Musnedu*, 4/319, 351; i Ibn-Hiban u svom *Sahihu*, 5/210, hadis br. 1889; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/181, hadis br. 3342; i En-Nesai u *Sunenul-kubra*, 1/211, hadis br. 611, svi u lancu preko Amara b. Jasira... od njega.

namaza nemaš osim onoliko koliko si u njemu prisutan."[1] Pa ako ne bude prisutan u namazu osim jedan dio neće imati nagrade osim koliko iznosi taj dio, iako je sa njega spala obaveza u pogledu tog namaza. Tako je i sa onim koji klanja samostalno, on ima samo jednu nagradu iako je sa njega spala obaveza. Što se tiče primjera ovakvog namaza Zakonodavac ga ne oslovljava ispravnim, iako ga fekihi u svojoj terminologiji oslovljavaju sa riječju namaz. Opšta ispravnost bi bila ona na osnovu koje se može vidjeti trag ili rezultat tog namaza i kojim se ostvaruje cilj zbog kojeg je namaz i propisan. Najbolje moguće stanje je da se tim namazom čovjek uspije spasiti od kazne. Pa ako bi i zaradio neku nagradu to je samo jedan dio i to na osnovu mišljenja onih koji džemat ne smatraju uslovom ispravnosti namaza.

Što se tiče onih koji džemat smatraju šartom ispravnosti i koji kažu da namaz nije validan bez džemata, kažu pomenuto odlikovanje se odnosi na dva ispravna i validna namaza. A to su namaz pojedinca koji je ispravan u slučaju uzra (opravdanog razloga) a ako nema uzra onda nema namaza, kao što to kažu ashabi, radijallahu anhum. Njima bi protivnik mogao uzvratiti da onaj ko ima uzr ima potpunu nagradu. Ovi opet mogu odgovoriti da što se tiče same radnje njemu pripada jedna nagrada, a što se tiče upotpunjavanja nagrade to može biti zbog nijeta ako je uobičavao da obavlja namaz u džematu pa se razbolio, ili da bude zarobljen ili da se zadesi na putovanju tako da ne mogne prisustvovati džematu. Allah najbolje zna da je nijet tog čovjeka da je u mogućnosti on bi prisustvovao džematu. Ovakvom će se upotpuniti nagrada iako je namaz onih koji ga obave u džematu vredniji jer su oni pored nijeta i praktično prisustvovali džematu.

Naš stav potkrepljuje to što su tekstovi u tom pogledu jasni tj. da nema namaza za onog ko čuje poziv pa se ne odazove već ga klanja samostalno, što opet upućuje da je osoba (u hadisu) koja ima samo jedan dio od dvadeset i sedam dijelova čovjek koji je opravdano spriječen od džemata i kome se prihvata njegov namaz. Još kažu da Allah ﷻ odlikuje onoga koji je u mogućnosti i sposoban nad onim koji je nemoćan ali mu

[1] Prenosi ga Munavi u *Fejdul-kadir*, 2/334 i nije ga pripisao nikome, Bilježi ga Ebu-Nuajm u *Hilijetu*, 7/61, u lancu preko Kasima Džuremija kaže: „Čuo sam Sufjana Sevrija kako govori pa ga je spomenuo kao mevkuf do Sevrija." Iraki u tahridžu hadisa u knjizi *Ihja* od Gazalija kaže: „Nisam ga našao ka merfu',„ 1/159.

to ne zamjera. To je Allahova blagodat koju on daje onome kome On hoće.

Bilježi Buharija u svom *Sahihu* od Imrana b. Husajna ﵁ da je rekao: ***"Pitao sam Allahova Poslanika o namazu čovjeka koji klanja sjedeći pa mi reče: 'Onaj ko klanja stojeći to je najvrednije, onaj ko klanja sjedeći ima pola nagrade onoga ko klanja stojeći, a onaj ko klanja ležeći ima pola nagrade onoga koji klanja sjedeći.'"***[1]

Ovo se odnosi na onoga ko ima opravdanje, u protivnom čovjek neće imati nikakvu nagradu ako klanja farz sjedeći ili ležeći bez opravdanja. A što se tiče nafile, nije je dozvoljeno klanjati ležeći bez opravdanja jer to nikada nije uradio Poslanik ﷺ niti bilo ko i bilo kada od njegovih ashaba, iako je poznato da su se veoma trudili da izvršavaju sve vrste ibadeta i da čine sve vrste dobra. Zbog toga džumhur učenjaka to ne dozvoljava, osim kada je u pitanju onaj ko ne može sjediti. Otuda Poslanik ﷺ kaže Imranu b. Husajnu ﵁: ***"Klanjaj stojeći, a ako ne možeš onda sjedeći, a ako nemožeš onda ležeći."***[2] Imran b. Husajn ﵁ prenosi oba hadisa i on je o tome pitao Poslanika ﷺ.

❁ ❁ ❁

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Taksirussala*, poglavlje, Salatul-kaid, 1/415-416, hadis br. 951; i En-Nesai u knjizi *Kijamul-lejl*, poglavlje, Fadlu salatil-kaidi ala salatil-naimi, 1/363-364, hadis br. 1659; i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Ma džae enne salatul-kaidi ala nisfi mines-satil-kaimi, 2/207, hadis br. 371, svi u lancu preko Husejna Mualima... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Taksirus-sala*, poglavlje, Iza lem jusalli kaiden salli ala dženbin, 2/684, hadis br. 1117; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Fi salatil-kaidi, 1/416, hadis br. 952; i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala*, poglavlje, Enne salatul kaidi ala nisfi salatil-naimi, 2/208, hadis br. 373; i Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, Salatul-meridi, 1/386, hadis br. 1223; i Ahmed u *Musnedu*, 4/426, svi u lancu preko Ibrahima b. Tahmana ... od njega.

Poglavlje

ŠTO SE TIČA VAŠEG DOKAZIVANJA SA HADISOM OD OSMAN B. AFFANA ﷺ U KOJEM KAŽE: "KO KLANJA JACIJU U DŽEMATU KAO DA JE POLA NOĆI KLANJAO"

A što se tiča vašeg dokazivanja sa hadisom od Osman b. Affana ﷺ u kojem kaže: *"Ko klanja jaciju u džematu kao da je pola noći klanjao"*[1], to je jedan od najslabijih načina dokazivanja. Ono što poništava vaše dokazivanje ovim hadisom su njegove, sallallahu alejhi ve selleme, riječi: ***"Ko isposti ramazan i zatim ga poprati sa još šest dana ševala kao da je postio čitavo vrijeme."***[2] Post čitave godine nije vadžib, a on ga je uporedio sa vadžibom i ne samo to, već je po tom pitanju najtačnije mišljenje da je post čitave godine mekruh, a sa tim je poredio post koji je u osnovi vadžib. Nije zabranjeno porediti vadžib sa mustehabom i uvećanje nagrade sa malim vadžibom kako bi njegova nagrada dostigla nagradu velikog mustehaba.

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Sijam*, poglavlje, Istidžabu savmi sitteti ejjam min ševal tibaan, 2/204/1164, i Ebu-Davud u knjizi *Savm*, poglavlje, Ma džae fi sijami sitteti ejjam min ševval, 2/132, hadis br. 759; i Ahmed u *Musnedu*, 5/417, hadis br. 2358, svi u lancu preko Sada b. Seida od Omera b. Sabita od Ebu-Ejjuba ... od njega.

Poglavlje
ŠTO SE TIČE VAŠEG DOKAZIVANJA SA HADISOM KOJI PRENOSI JEZID B. ESVED I MIHDŽEN B. EDRE' I EBU-ZERR I UBADE

A što se tiče vašeg dokazivanja sa hadisom koji prenosi Jezid b. Esved i Mihdžen b. Edre' i Ebu-Zerr i Ubade, ni u jednom hadisu od njih se ne prenosi da je čovjek klanjao samostalno a da je imao mogućnosti otići u džemat. Da je o tome obavjestio Poslanika ﷺ ne bi mu to prešutio već bi mu negirao. Također, Ibn-Omer ﵁ nije rekao kako je klanjao sam a da je bio u mogućnosti otići u džemat. Mi ne kažemo da nije klanjao onaj ko ostavi džemat a mogao je otići u njega, već kažemo kao što su rekli i ashabi: "*Takav nema namaza.*" A pošto je ovima potvrđen namaz onda mora da su bili u jednoj od dvije situacije: Ili su klanjali u nekom drugom džematu mimo dotičnog džemata ili su u vrijeme namaza bili opravdani, jer onaj ko klanja samostalno zbog određenog uzra, nakon što prođe taj uzr u okviru vremena tog namaza nije mu obaveza ponoviti namaz. Kao kada bi klanjao pod tejemmumom a onda pronašao vodu u okviru tog namaskog vremena, ili da klanja sjedeći zbog bolesti a onda prizdravi u toku tog namaskog vremena, ili da klanja go a onda pronađe odjeću. U svim ovim slučajevima nije dužan ponoviti namaz.

Kažu: "Propisi Šerijata upućuju na činjenicu da je namaz u džematu vadžib za svakog pojedinca i to sa više aspekata:

Prvo. Klanjanje u džematu zbog kiše je dozvoljeno.[1] To je dozvoljeno iz razloga kako bi se sačuvao džemat jer u protivnom svako bi mogao klanjati kod svoje kuće samostalno. Da je džemat mendub, onda ne bi bilo dozvoljeno ostaviti neki od namaskih važdiba I prije klanjati namaz zbog stvari koja je čisti mendub.

Drugo. Zatim ako bolesnik ne može da klanja stojeći u džematu, a može klanjati stojeći ako bi klanjao samostalno, u tom slučaju klanjat će u

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Salatul-musafirin*, poglavlje, Džem' bejne salatejni fi hadar, 1/49//489; bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Džem' bejne salatejni, 1/523, hadis br. 1211; i Malik u *Muveti'*, u knjizi Kasrus-sala, poglavlje, Džem' bejne salatejni fi hadar ve sefer, 1/144, hadis br. 4; i Ahmed u *Musnedu*, 1/283; i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, poglavlje, Džem' bejne zuhri vel-asri, 2/285, hadis br. 972, svi u lancu preko Seida b. El-Musejjeba... od njega.

džematu pa makar morao ostaviti kijam, tj. stajanje. Nemoguće je da mu bude dozvoljeno ostaviti rukn od namaskih ruknova radi nečega što je čisti mendub, tj. radi džemata.

Treće. Kada se klanja u džematu prilikom obavljanja namaza u strahu[1] muktedije se u mnogim radnjama razlikuju od imama i čine mnoge radnje ostavljajući imama usred namaza samog, a sve to kako bi ostvarili namaz u džematu. Mogli su da klanjaju samostalno bez ovih stvari. Nemoguće je da te i druge stvari rade (kod namaza u strahu) radi stvari koja je mendub, koju ako hoće može je uraditi a ako hoće može je ostaviti. A Allah upućuje na Pravi put.

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

SEDMO PITANJE

DA LI SE USLOVLJAVA ODLAZAK U MESDŽID ILI JE DOZVOLJENO DA SE OBAVLJA U KUĆI?

KLANJANJE U DŽEMATU ALI U SVOJOJ KUĆI

Osma mes'ela. Da li ga može obaviti u svojoj kući ili ga mora obaviti u mesdžidu? Ova mes'ela ima dva mišljenja, a to su ujedno i dva rivajeta od imama Ahmeda.

Prvo. Može ga obaviti u kući (u džematu). To mišljenje zastupaju malikije, hanefije i to je jedno mišljenje kod šafija.

Drugo. Ne može ga obaviti u kući osim ako za to ima opravdanje. Po ovom pitanju postoji i treće mišljenje, a to je da je obavljanje dotičnog namaza u mesdžidu fard-kifaje, i to je drugo mišljenje kod šafijinih prijatelja.

Objašnjenje prvog mišljenja. U hadisu dva čovjeka koji su klanjali kod svojih kuća Poslanik ﷺ ih je uputio da ga obavljaju u mesdžidu, ali im nije negirao to što su ga obavili kod kuće. Isto je i sa hadisom Mihdžena b. Edre'a ؓ i hadisom Abdullaha b. Omera ؓ. Ovi hadisi su prethodili. U oba *Sahiha* se prenosi od Enesa b. Malika ؓ da je rekao: *"Poslanik ﷺ je bio najljepšeg ahlaka od svih ljudi, ponekad bi prisustvovao namazu u našim kućama pa bi naredio da se prostirka ispod njega otrese i očisti, zatim bi klanjao i mi bi klanjali iza njega a on bi nas predvodio."*[1] U oba *Sahiha* se od njega, također, prenosi da je rekao: *"Poslanik ﷺ je pao sa konja i zgulio svoju desnu stranu, pa smo ušli kod njega da ga posjetimo i prisustvovali smo namazu pa je klanjao sjedeći."*[2] U oba *Sahiha* se, također, od Ebu-Zerra ؓ prenosi da je rekao: ***"Pitao sam Poslanika ﷺ koji je prvi mesdžid na zemlji sagrađen pa mi je rekao: 'Mesdžidul-Haram, zatim Mesdžidul-Aksa, a zatim gdje god zatekneš namaz klanjaj, to je mesdžid.'"***[3] Od njega je, također, u

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Edeb*, poglavlje, El-kunjetu lisabijj ve kable en juled redžulun, 10/598, hadis br. 6203, i bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Dževazu džemaati nafile ve salatin, 1/458/267/659, oba u lancu preko Ebu-Tejaha od Enesa... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Azan*, poglavlje, Innema džuile imamun liju'temme bihi, 2/204, hadis br. 689; i Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, I'timam me'mum bil imam, 1/77/411, oba u lancu preko Zuhrija od Enesa ... od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-Enbija*, poglavlje br 10, 6/469, hadis br. 3366; i bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Es-Sala, poglavlje, Salatu fi sevb...", 1/1/520/370, oba u lancu preko Ebu-Zerra... od njega.

vjerodostojnoj predaji preneseno: ***"Učinjena mi je sva lijepa zemlja mesdžidom i čistom."*** [1]

Objašnjenje drugog mišljenja. Ono što je prethodilo od hadisa koji upućuju na obaveznost džemata. Oni jasno upućuju na odlazak u mesdžid radi namaza. U *Musnedu,* imama Ahmeda, se prenosi od Ibn Ummi-Maktuma ﷺ da je Poslanik ﷺ došao u mesdžid i da je vidio malo ljudi pa reče: ***"Razmišljao sam da ljudima postavim imama, a zatim da iziđem pa da svakom ko je izostao od namaza u svojoj kući zapalim kuću nad njim."*** [2]

Kod Ebu-Davuda se prenosi u sljedećem obliku: ***"Zatim da otiđem ljudima koji klanjaju u svojim kućama a koji nemaju razloga (da ne dođu u džamiju) pa da nad njima zapalim njihove kuće."*** [3]

Ibn Ummi-Maktum ﷺ, koji je bio slijep, mu je rekao: ***"Da li nalaziš za mene olakšicu da klanjam u svojoj kući?"*** Pa mu je odgovorio: ***"Ne nalazim olakšicu za tebe."*** [4]

Ibn-Mesud ﷺ kaže: *"Ako biste klanjali u vašim kućama kao što klanja ovaj koji je izostao iza džemata onda bi ste napustili sunnet vašeg Poslanika ﷺ, a ako ostavite sunnet vašeg Poslanika ﷺ onda ćete zalutati."* [5] Prenosi se od Džabira b. Abdullaha ﷺ da je rekao: ***"Poslaniku ﷺ neki ljudi nisu došli na namaz pa ih upita: 'Šta vas je spriječilo od namaza?' Rekoše: 'Voda se isprečila između nas.', 'Nema namaza za onog ko može***

---

[1] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Ibn-Džarud, 1/41, hadis br. 124; i Makdisi u *Ehadis muhtara,* 5/42, hadis br. 1653; i prenosi ga Ibn-Hadžer u *Fethu,* 1/438, u hadisu Enesa i pripisuje ga Ibnul-Munziru. Bilježi ga Džarudu i kaže da mu je sened sahih.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu,* 3/423, u lancu preko Husajna od Abdullaha b. Šedada b. Hadija od njegova oca Ibn Ummi-Maktuma... od njega. Njegov tahridž je prethodio.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala,* poglavlje, Tešdid fi terki džemaah, 1/267, hadis br. 549; i Tirmizi u knjizi *Ebvabus-sala,* poglavlje, Ma džae fimen jesmeu nida' fela jestedžib, 1/422/423, hadis br. 217. Ebu-Isa kaže hadis od Ebu-Hurejre je hasenun sahih. Bilježi ga i Ahmed u *Musnedu,* 2/472. 539, u lancu preko Jezida b. Esamma od Ebu-Hurejre ... od njega.

[4] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[5] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid,* poglavlje, Salatul-džemaati min sunenil-huda, 1/453/654, u lancu preko Alije b. Akmera od Ebu-Ahvesa od Ibn-Mes'uda ... od njega.

doći u mesdžid osim da ga klanja u mesdžidu', uzvrati on"[1]. Bilježi ga Darekutni. Predaja u ovom kontekstu je već prethodila od Alije ﷺ i drugih ashaba. Ako bi ipak, bez opravdanog razloga, klanjao u svojoj kući ali u džematu, onda u tom slučaju postoje dva mišljenja: Ebul-Berekat b. Tejmije kaže: "Ako bi klanjao u svojoj kući bez opravdana razloga ali u džematu namaz neće biti validan ako je bez opravdana razloga na osnovu onog što je odabrao Ibn-Akil zbog ostavljanja džemata jer se suprostavio zabrani. Taj stav podupiru njegove, sallallahu alejhi ve selleme, riječi: ***"Nema namaza za onog ko može doći u mesdžid osim u mesdžidu"*** a mezheb je na stanovištu da je takav namaz ipak ispravan zbog Poslanikovih ﷺ riječi: ***"Namaz čovjeka u džematu se uvećaje u odnosu na njegov namaz u kući i pijaci za dvadeset i pet puta."***[2] A njegove riječi: ***"Nema namaza za onog ko može doći u mesdžid osim u mesdžidu"*** se mogu protumačiti kao negacija potpunosti namaza i to bi bio spoj između ova dva hadisa. Kaže: "Prvi rivajet je izbor naših prijatelja, a što se tiče neobaveznosti odlaska u mesdžid to je po meni vrlo daleko (od ispravnog poimanja) ako bi se ovi hadisi tretirali prema njihovoj vanjštini. Obavljanje namaza u mesdžidima je jedno od najvećih znamenja vjere i ostavljanje namaza u džematu u potpunosti je jedna od velikih šteta, jer to vodi većinu svijeta na nemar u pogledu obavljanja namaza uopšte. Zbog toga Abdullah b. Mes'ud ﷺ kaže: "*Zato ako budete klanjali u vašim kućama, kao što klanja ovaj koji je napustio džemat i klanja ga u svojoj kući, time biste napustili sunnet vašeg Poslanika ﷺ a ako napustite sunnet vašeg Poslanika ﷺ zalutat će te.*"

Kaže: "Značenje ovog rivajeta bi se moglo odnositi, a Allah najbolje zna, da je dozvoljeno pojedincima da ga obave u kući, tako da bi u tom slučaju klanjanje u mesdžidu bilo farz-kifaje shodno ovoj predaji, a na osnovu druge predaje obavljanje namaza u mesdžidu bi bilo farz-ajn. Na to upućuje dozvola spajanja namaza za vrijeme obilne kiše. Da se obaveza džemata može ispoštovati u kući mimo džamije onda ne bi bilo

---

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Darekutni u svom *Sunenu*, 1/419/1, u lancu preko Muhammeda b. Sevkate od Muhammeda b. Munkedira od Džabira... od njega. Spominje ga Ibn-Hadžer u Fethu, 1/439, i kaže da je daif.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Es-Salatu fi mesdžidis-suki, 1/181, hadis br. 465; i bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Fadlu salatil-džemaah, 1/272/459; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma džae fi fadli mešji iles-sala, 1/271, hadis br. 559, svi u lancu preko Ea'meša od Ebu-Saliha od Ebu-Hurejre ... od njega.

dozvoljeno spajati namaze za vrijeme kiše, jer većina ljudi može klanjati u džematu u svojoj kući u njegovom pravom vremenu. Jer uglavnom svako može u kući klanjati sa ženom, djecom ili prijateljem i slično. Tako da ne bi bilo dozvoljeno ostavljanje namaskog šarta, a to je namasko vrijeme, zbog sunneta, a to je džemat shodno ovom mišljenju. Međutim, pošto je spajanje dozvoljeno u ovoj situaciji onda se da zaključiti da je obavljanje namaza u džamiji ili farz-kifaje i ili farz-ajn. Ovo je njegovo mišljenje, a ko dobro razmisli o sunnetu koji je prenešen u pogledu ovog pitanja doći će do spoznaje da je obavljanje namaza u džamijama farz-ajn za svakog pojedinca osim, kada su u pitanju smetnje zbog kojih je dozvoljeno izostaviti džemat i džumu. Ostavljanje džemata u džamiji je kao izostavljanje džemata uopšte, ako za to ne postoji opravdan razlog. I shodno ovom mišljenju moguće je spojiti sve hadise i predanja u tom pogledu. Kada je umro Allahov Poslanik ﷺ, te je vijest o tome dospjela do mekkelija, Suhejl b. Amr[1] im je održao hutbu, a Utab b. Usejd[2] je bio njegov povjerenik za Mekku koji je strahovao od mekkelija. Suhejl ga je istjerao iz Mekke, a mekkelije su ostali čvrsti na islamu. Utab im je poslije održao govor u kojem je rekao: "O mekkelije, tako mi Allaha, nisam čuo da je iko od vas izostao od namaza u džematu u mesdžidu a da mu niste odrubili glavu." Ashabi Allahova Poslanika ﷺ su mu zahvalili a taj njegov postupak mu je povećao ugled u njihovim očima. Ono sa čime obožavamo Allaha ﷻ po ovom pitanju je stav da nije nikome dozvoljeno izostajati iza džemata u mesdžidu bez opravdanog razloga, a Allah najbolje zna šta je ispravno.

[1] On je Suhejl b. Amr b. Abduššems b. Abduvudd b. Nasr b. Malik Kureši Amiri, ugledni kurejšija, njihov gospodin i govornik. Na dan Bedra bio je zarobljen kao kafir, a bio je poznat kao pjesnik. Omer ؓ reče: „O Allahov Poslaniče, dozvoli mi da mu izvadim sjekutiće (zube) pa da nikada više ne održi govor protiv tebe". „Ostavi ga Omere, šta znaš možda zauzme mjesto zbog kojeg ćeš ga pohvaliti", reče Poslanik ﷺ. Pogledaj Usdul-gabe, 2/480.

[2] Utab b. Usejd b. Ebu-Ajs b. Umejje Kurešij Emevij sa nadimkom Ebu-Abdurrahman. Primio je islam na dan oslobođenja Mekke. Poslanik ﷺ ga je postavio kao namjesnika Mekke poslije oslobođenja pošto se uputio ka Hunejnu, a tada je imao dvadeset i nekoliko godina. Bio je veoma dobar čovjek. Pogledaj Usdul-gabe, 3/556.

OSMO PITANJE

ŠTA JE PROPIS ZA ONOG KO GA OBAVLJA BRZO I NE UPOTPUNJAVA RUKU' I SEDŽDU U NAMAZU?

PROPIS ONOGA KOJI NAKARADNO OBAVLJA NAMAZ

Deveta mes'ela. Ova mesela razmatra problematiku onoga koji ne upotpunjava ruku' i sedžde namaza. Zaista je po ovom pitanju dovoljno to što je Poslanik ﷺ rekao kao i njegovi ashabi poslije njega. Nema adekvatne zamjene niti boljeg savjetnika od onoga što je preneseno u sunnetu u tom pogledu. Mi ćemo u riječ prenijeti stav Allahova Poslanika ﷺ i njegovih ashaba o tome. Prenosi se od Ebu-Hurejre ﷺ da je Poslanik ﷺ ušao u mesdžid, pa je ušao i neki čovjeki i klanjao. Onda je došao do Poslanika ﷺ i poselamio ga. On mu odvrati selam a zatim reče: ***"Vrati se i klanjaj ti nisi klanjao." To je ponovio tri puta, na što mu onaj čovjek reče: "Tako mi Onoga Koji te poslao s istinom, ne znam bolje od ovoga pa me pouči." Reče: "Kada htjedneš klanjati upotpuni abdest, zatim se okreni prema kibli i donesi tekbir. Zatim prouči što ti je lahko iz Kur'ana. Zatim učini ruku' i smiri se na njemu, zatim se digni dok se potpuno ne ispraviš na kijamu. Zatim učini sedždu sve dok se ne smiriš na njoj. Onda se ispravi dok se ne smiriš sjedeći, a onda opet učini sedždu dok se ne smiriš na njoj i tako se ponašaj u cjelom namazu."***[1] Hadis je muttefekun alejhi, a ovaj lafz pripada Buhariji. U hadisu je dokaz da se samo sa tekbirom započinje namaz i da ga neka druga rečenica ne može zamjeniti. U hadisu se, također, spominje obaveza abdesta i okretanja prema kibli, kao i obaveza kiraeta (učenja) Kur'ana u namazu. To što neki dozvoljavaju uopšteno učenje onog što je lahko iz Kur'ana (umjesto Fatihe) to ne niječe obavezu učenja Fatihe u namazu shodno drugom dokazu. Onaj ko je izrekao ovaj hadis (Poslanik) taj je izrekao i sljedeći hadis: ***"Svaki namaz u kojem se ne uči Fatiha je nepotpun."***[2]

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Vudžubu kiraetil-fatiha lil imami vel-me'mumi fis-salavati kulliha fil-hadari ves-seferi, 2/276, hadis br. 757, i Muslim u knjizi Es-Sala, poglavlje, Vudžubu kiraetil-fatiha, 1/45/397/298, u lancu preko Seida b. Ebu-Seida od njegova oca od Ebu-Hurejre... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala* poglavlje, Vudžubu kiraetil-fatiha, 1/38/395, i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Men tereke fis-salati kiraete fatihatil-kitab, 1/216, hadis br. 821; i En-Nesai u knjizi *El-iftitah*, poglavlje, Terku kiraeti bismillahirrahmanirrahim fi fatihatil-kitab, 1/607, hadis br. 909, svi u lancu preko Ala'a od njegova oca od Ebu-Hurejre... od njega.

Također je rekao: *"Nema namaza za onoga ko ne prouči Fatihu."*[1] Sunnet i hadisi Allahova Poslanika ﷺ ne proturječe jedan drugom. U hadisu je dokaz o obaveznosti smirenosti u namazu, te ko to ne ispoštuje nije ispunio ono što mu je naređeno tako da se od njega i dalje traži da ispoštuje taj imperativ. Pažljivo razmisli o njegovoj naredbi klanjaču da se smiri na ruku'u i nakon što se digne sa njega. Smirenost kod dizanja neće biti ispoštavana formalnim ispravljanjem sve dok se potpuno ne ispravi. Tako da se ovdje moraju ispoštovati i smirenost i potpuno ispravljanje, za razliku od nekih koji kažu ako bi sa ruku'a otišao na sedždu bez prethodnog ispravljanja glave da bi takav namaz bio ispravan. Kod ispravljanja neće zadovoljiti propis djelomično ispravljanje sve dok se u potpunosti ne ispravi. Ovo opet ne negira obavezu tesbiha koji se uči na ruku'u i sedždi, kao ni obavezu tesbiha i tahmida prilikom dizanja na šta upućuje drugi dokaz. Onaj ko je ovo rekao i naredio on je naredio i učenje tesbiha (subhane rabbijel-azim) na ruku'u. Pošto je objavljen Kur'anski ajet:

فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ

"Zato hvali Gospodara svoga Veličanstvenog!" (El-Vaki'a, 74)

Poslanik ﷺ je rekao: ***"Činite ga (tesbih) na vašem ruku'u."***[2] I naredio je činjenje tahmida prilikom ispravljanja rekavši: ***"Kada imam rekne 'Semia'llahu limen hamideh', recite: 'Rabbena lekel hamd.'"***[3] On

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Vudžubu kiraetil imami vel-memumi fis-salati fil-hadari vesseferi, 2/276, hadis br. 756; Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Vudžubu kiraetil-fatiha, 1/34/394/295, oba u lancu preko Muhammeda b. Rabia od Ubade b. Samita... od njega.

[2] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jekulur-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/385 pod brojem 869; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tesbihu fi-r-ruku'i 1/287 pod brojem 887; Ed-Darimi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jukalu fi-r-ruku'i 1/341 pod brojem 1305; Ahmed u svome *Musnedu* 4/155., Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/303 pod brojem 600.; Ibn-Hibban u *Sahihu* 2/222 pod brojem 506; El-Hakim u *El-Mustedreku* 1/225 i 2/477; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/86; Ebu-Davud et-Tajalisi u svome *Musnedu* 1000, sa senedom od Musa b. Ejjuba el-Kadija...;

Rekao je El-Hakim: Hadis je sahih, a već uspostavljen konsenzus da se koristi kao dokaz predaja koju ne prenosi Ijjas b. Amir, a on je sa čvrstim senedom, dok je za njega Ez-Zehebi rekao: Ijjas nije poznat. A El-Albani ga je ocjenio slabim u svojoj knjizi *El-Irva'*, u hadisu pod brojem 334.

[3] Hadis je muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-ezan* poglavlje Fadlu allahumme rabbena leke-l-hamdu, 2/330 pod brojem 796; i Muslim u *Kitabus-salat*

nam je, također, naredio ruku' i smirenost prilikom činjenja istog, kao i tesbih i tahmid. Za dizanje sa sedžde je rekao: ***"Zatim se ispravi sve dok se ne smiriš sjedeći."***[1]

Na drugom mjestu kaže: ***"Dok se ne ispraviš sjedeći."***[2] Nije se zadovoljio formalnim ispravljanjem kao što je oblik oštrice mača sve dok se ne ispoštuje potpuno ispravljanje (kičmenog stuba) kao i smiraj u tom položaju. Tako da se iz ovih riječi može izvući naredba o vraćanju sa sedžde sa potpunim ispravljanjem i smirajem. Ne treba se pozivati na ono što nije spomenuto u ovom hadisu a što bi negiralo njegove vadžibe shodno pojedinim imamima. Tako Šafija smatra obaveznim: učenje Fatihe u namazu, zadnji tešehhud i salavate na Poslanika ﷺ, a to nije spomenuto u ovom hadisu. Ebu-Hanife smatra obaveznim sjedenje koliko traje tešehhud i izlazak iz namaza, što, također, nije spomenuto u njemu. Malik smatra obaveznim tešehhud i selam što, također, nije spomenuto u ovom hadisu. Ahmed smatra obaveznim tesbih na ruku'u i sedždi kao i tesmi' i tahmid, kao i traženje istigfara *rabbi-gfirli* (između dvije sedžede)[3] što, također, nije spomenuto u ovom hadisu. Tako da nije nikome dozvoljeno da pobija ono što nije spomenuto u ovom hadisu. Ako bi neko rekao: "Poslanik ﷺ je dvaput potvrdio namaz onom čovjeku, da je bio neispravan ne bi ga potvrdio. Odgovorit ćemo: "Kako mu je potvrdio taj

---

poglavlje Et-Tesmi'u vet-temhidu vet-te'minu, 1/71/409, sa senedom od Ebu-Saliha, a on od Ebu-Hurejre...;

[1]Hadis je muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-ezan*, poglavlje Vudžubul-kira'eti lil-imami, 1/263 pod brojem 724; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Vudžubu kira'etil-fatihati, 1/298/397, sa senedom od Seida b. Ebu-Seida, a on od svoga oca, a on od Ebu-Hurejre...;

[2]Rekoh: Hadis sa ovim izrazom bilježi Ibn-Huzejme u svome *Sahihu* 1/299 pod brojem 590, sa senedom od Seida b. Ebu-Seida...; a već je predhodilo „Dva sahiha" sa izrazom: (*tatme'innu* = smiriti se)

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jukalu fir-rukui ves-sudžudi, 1/35/483, u lancu preko štićenika Ebu-Bekra od Ebu-Saliha od Ebu-Hurejre u lafzu „Allahumme", Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Eduau fir-rukui, 1/274, hadis br. 761, u lancu preko Mesruka od Aiše u lafzu „Poslanik ﷺ bi na ruku'u i sedždi govorio: 'Subhanekellahumme ve bi hamdike, allahummegfirli'». Bilježi ga Hakim u *Mustedreku*, 1/467, u lancu preko Talhe b. Jezida Ensarija od Huzejfe b. Jemana sa njegovim lafzom i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kavlu bejne sedždetejni, 1/318, hadis br. 1326, i Ibn-Madže u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jekulu bejne sedždetejni, 1/289, hadis br. 897, u lancu preko Salleta b. Ezmera od Huzejfe... od njega. Bilježi ga i Ahmed u *Musnedu*, 1/371, hadis br. 3514, u lancu preko Hubejba od Ibn-Abbasa ... od njega.

namaz ako znamo da je rekao: *'Vrati se i klanjaj nisi klanjao.'* On mu je naredio da ponovi namaz i negirao njegovu ispravnost u odnosu na propisani namaz. Pa zar ima jasnije negacije od ove? Ako bi rekao: "On mu nije negirao sam namaz.". Reći će se: "Da, jer bi takav postupak mogao doprinjeti da pomenuti čovjek pobjegne i tako izgubi priliku za da ga poduči. Isti je slučaj sa čovjekom koji je mokrio u mesdžidu pa je Poslanik ﷺ dozvolio da to završi i tek onda ga je podučio.[1] Ovo predstavlja njegovu savršenu nježnost i ljubaznost, neka je na njega salavat i selam. Pa ako bih rekao: "Zašto ga onda nije prekinuo usred namaza?" Odgovorit ćemo: "Nije rekao ni čovjeku koji je mokrio u džamiji da prekine mokrenje, što je bilo preče da uradi." Vaš prigovor bi bio opravdan da mu je potvrdio njegov namaz i da mu nije naredio da ga ponovi i da mu nije negirao ispravnost namaza sa stanovišta Šerijata. Pa, ako bi rekli: "Njegove riječi: 'Nisi klanjao', znače nisi klanjao potpun namaz.'"

Rekoh: "Ne kaže se onome čiji namaz nije ispravan da nije klanjao namaz potpuno. Nemoguće je da namaz bude neispravan ako bi se izostavili neki mustehabi namaza pa da mu nakon toga rekne: "Vrati se i klanjaj ti nisi klanjao." Tako nešto bi bilo potpuno neispravno. Prenosi se od Rufaeta b. Rafia da je Poslanik ﷺ jednog dana sjedio u mesdžidu sa svojim ashabima. U to dođe neki beduin pa je klanjao najsporiji namaz što je znao. Zatim se uputi do Poslanika ﷺ te mu nazva selam. Poslanik ﷺ reče: ***"Ve alejke selam, vrati se i klanjaj ti nisi klanjao."*** Tako je uradio dva ili tri puta, svaki put bi prilazio Poslaniku ﷺ i selamio ga, a on bi odgovarao: "Ve alejke selam, vrati se i klanjaj ti nisi klanjao." Narod se uplaši i teško im pade da i najsporiji namaz koji je klanjao nije ispravan. Na kraju onaj čovjek reče: "Pokaži mi i poduči me, ja sam samo čovjek pogađam i griješim." Na to Poslanik ﷺ reče: ***"Istina, kada kreneš da klanjaš abdesti se kao što ti je Allah naredio. Zatim posvjedoči šehadet i stani. Ako znaš nešto od Kur'ana prouči, u protivnom zahvaljuj Allahu, i donosi tekbir i izgovaraj tehlil, zatim otiđi na ruku' i smiri se na njemu a onda se ispravi na kijam, zatim učini sedždu i ispruži se na sedždi, zatim sjedi i smiri se sjedeći. Kada to uradiš upotpunio si svoj namaz a ako***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Vudu'*,, poglavlje, Terku Nebijji ven-nasi el-earabijj hatta ferega min bevlihi fil-mesdžid, 1/385, hadis br. 219, Muslim u knjizi *Tahara*, poglavlje, Vudžubu gaslil-bevli ve gajrihi minen-nedžasat, 1/100/285/236, u lancu preko Ishaka b. Ebu-Talhe od Enesa ... od njega.

nešto od toga propustiš propustio si od svog namaza."[1] Kaže: "Ovo im je palo lakše od onog prvog jer ko propusti nešto od pomenutog taj je propustio od svog namaza ali nije upropastio čitav namaz. Bilježi ga imam Ahmed i vlasnici *Sunena*.[2] U rivajetu kod Ebu-Davuda se kaže: "Uči što hoćeš od Kur'ana, zatim reci Allahu ekber." Kod njega još stoji: "Ako imaš nešto (tj ako znaš) od Kur'ana prouči to." U rivajetu od Ahmeda stoji: "Kada hoćeš da klanjaš lijepo se abdesti, a zatim se okreni prema kibli i donesi tekbir. Onda prouči Fatihu, a poslije uči što hoćeš. Kada budeš na ruku'u stavi ruke na koljena, a leđa ispruži. Ustabili se na ruku'u. Kada digneš glavu ispravi tijelo tako da se svaka kost vrati u svoj zglob. Kada otiđeš na sedždu ustabili se na sedždi. Kada se vratiš sa sedžde nasloni se na ljevo stegno-nadkoljenicu i tako čini na svakom rekatu i sedždi." Ako njegove riječi u hadisu: ***"Abdesti se kao što je to Allah naredio"***, spojimo sa njegovim riječima o Safi i Mervi: ***"Započnite odakle je Allah započeo"***,[3] možemo izvući zaključak o obaveznosti redoslijeda kod abdesta onako kako je to Allah ﷻ spomenuo. Njegove riječi u hadisu: ***"Prouči Fatihu a onda uči što hoćeš"***, ograničavaju (mukajjed) njegov opšti govor (mutlak): ***"Uči ono što ti je lahko od Kur'ana."*** To je ujedno i značenje njegovih riječi: "Uči što hoćeš od Kur'ana." I rekao je: ***"Ako ima kod tebe nešto od Kur'ana uči, u protivnom uči zahvalu Allahu, donosi tekbir i tehlil (la ilahe illallah)."*** Hadisi međusobno objašnjavaju jedni druge i tako pojašnjavaju ono što je Poslanik ﷺ htio ustvari kazati. Nije dozvoljeno prihvatati jedan *lafz* (oblik) nekog hadisa,

---

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Salatun men la jukimu salbuhu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/379 pod brojem 856. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fi vasfis-salati, 2/100 – 102 pod brojem 302; sa senedom od Rifa'ata b. Rafi'a...; Rekao je Et-Tirmizi: Hadis od Rifa'ata b. Rafi'a je hadis hasen. Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/274 pod brojem 545; sa senedom od Ebu-Hurejre...; Ebu-Davud et-Tajalisi u *Musnedu*, 1/196 pod brojem 1372; sa senedom od Rifa'ata...; En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Fardut-tekbiratil-ula, 1/591 pod brojem 883, sa senedom od Seida b. Ebu-Seida, a on od svoga oca, a on od Ebu-Hurejre...;

[2] Prethodni izvor.

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabul-hadždž*, poglavlje Hadždžetun-Nebijji ﷺ, 2/147/1281/888; En-Nesai u *Kitabu menasikil-hadždž*, poglavlje El-Kerahijjetu fis-sijabi el-musbigati lil-muhrimi, 3/115 pod brojem 2962; Ed-Darimi u Kitabul-hadždž, poglavlje Fi sunnetil-hadždži, 2/449 – 450 pod brojem 1850; Ebu-Davud u *Kitabul-menasik*, poglavlje Sifatu hadždžetin-Nebijji ﷺ, 2/189 pod brojem 1905; Ibn-Madže u *Kitabul-menasik*, poglavlje Hadždžetun-Nebijji ﷺ, 2/1022 pod brojem 3074; Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, hadis pod brojem 2687, 2802, 2812. A svi sa senedom od Hatima b. Ismaila...;

a ostavljati druge verzije istog hadisa. Njegove riječi: ***"A zatim reci Allahu ekber"***, ukazuju da se namaz započinje samo ovim riječima a ne i nekim drugim.[1] To je onaj tekbir za koji na drugom mjestu kaže: ***"Tekbirom se započinje namaz."***[2]

Iz njegovih riječi: ***"Kada digneš glavu ispravi tijelo dok se kosti ne vrate u svoje zglobove"***, se može izvući obaveza dizanja, potpunog ispravljanja i smiraja tom prilikom. Prenosi se od Ebu-Mesuda el-Bedrija da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Nije ispravan namaz čovjeka sve dok ne ispravi leđa na ruku'u i sedždi."***[3] Bilježi ga imam Ahmed i vlasnici *Sunena*. Tirmizi kaže da je hasen-sahih. Ovo je jasan tekst da je dizanje sa ruku'a i između dvije sedžde, te potpuno ispravljanje tijela, kao i smirenost u tom položaju rukn namaza bez kojeg namaz nije validan. Prenosi se od Alije b. Šejbana da je rekao: ***"Izišli smo dok nismo stigli do Poslanika ﷺ pa smo mu dali prisegu i klanjali iza njega. Nakon završetka namaza Poslanik ﷺ je pozadi vidio nakog čovjeka kako klanja a na ruku'u i sedždi ne ispravlja leđa. Nakon što je završio namaz Poslanik ﷺ reče: 'O skupino muslimana nema namaza za onog ko ne ispravi kičmu na ruku'u i sedždi.'"***[4] Bilježi ga imam Ahmed i Ibn-Madže. Njegove riječi: ***"Nema namaza"*** znače kako nema namaza koji zadovoljava postulate ispravnosti.

---

[1] Po Hanefijskom mezhebu namaz se može započeti i nekim drugim riječima koje imaju slično značenje kao npr. Allahu e'azam. (op. p.)

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabut-tahara*, poglavlje Fardul-vudu'i, 1/36 pod brojem 61, sa našom naučnom verifikacijom i obradom, štampa Darul-hadis; Et-Tirmizi u *Kitabut-tahara*, poglavlje, Ma džae enne miftahe-s-salati et-tahuru, 1/8 pod brojem 3, a rekao je Ebu-Isa: Ovaj hadis je sahih; Ibn-Madže u *Kitabut-tahara*, poglavlje, Miftahus-salati et-tahuru, 1/101 pod brojem 275; Ed-Darimi u *Kitabut-tahara*, poglavlje, Miftahus-salati vet-tahuri, 1/186 pod brojem 687. Ahmed u *Musnedu* 1/23/129; svi sa senedima od Sufjana, a on od Ibn-Akila, a on od Muhameda b. el-Hanefije, a on od Alija...; a naš šejh El-Albani je u *Sahihul-džami'u* rekao: Sahih.

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Salatun men la jukimu salbuhu fi-r-ruku'i ve-s-sudžudi, 1/379 pod brojem 855; Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma džae fi men la jukimu salbuhu fi-r-ruku'i ve-s-sudžudi" 2/51 pod brojem 265; Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Er-Ruku'u fis-salat, 1/282 pod brojem 870; Ibn-Hibban u *Sahihu 3*, pod brojem 1889, 1990; svi sa senedom od Ebu-Ma'mera, a on od Ebu-Mesuda el-Bedrija...;

[4]Hadis je sahih, bilježe ga: Ahmed *u Musnedu*, 4/23; Ibn Madže u **Kitabu ikametis-salat**, poglavlje Er-Ruku'u fis-salat, 1/283 pod brojem 871; Ibn-Hibban u *Sahihu* 5/217, pod brojem 8871. Navodi ga i El-Albani u *Sahihul-džami'i* pod brojem 7977, rekavši: Sahih. Ibn Huzejme u svome *Sahihu* 1/333 pod brojem 667, svi sa senedom od Alija b. Šejbana...;

Na to ukazuju njegove riječi: ***"Nije ispravan namaz čovjeka dok ne ispravi leđa na ruku'u i sedždi."*** U rivajetu kod Ahmeda se kaže: ***"Allah ne gleda u čovjeka koji ne ispravi kičmu između svog ruku'a i sedžde."***

Prenosi se od Ebu-Hurejre ﵁ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Allah ne gleda u namaz čovjeka koji ne ispravlja kičmu između svog ruku'a i svoje sedžde."***[1] Bilježi ga Ahmed, a u *Sunenu* a kod Bejhekija se prenosi od Džabira b. Abdullaha ﵁ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Nije ispravan namaz u kojem čovjek ne ispravlja kičmu na ruku'u i na sedždi."***[2] Poslanik ﷺ je zabranio da čovjek nakaradno obavlja namaz i obavjestio da je to namaz munafika.[3] U *Musnedu* i *Sunenima* se prenosi od Abdurrahmana b. Šibla da je Poslanik ﷺ zabranio: brzo činjenje sedžde (bukvalno kao kljucanje vrane), pružanje podlaktica po zemlji prilikom činjenja sedžde i zauzimanje jedinstvenog mjesta u mesdžidu poput deve."[4] Ovaj hadis zabranjuje u namazu ono u čemu ima poređenja sa životinjama kao što je: kljucanje vrane, pružanje ruku na sedždi kao što životinje ispruže prednje

---

[1]Njegov sened je hasen, a bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 2/525 pod brojem 10745, sa senedom od Jahja b. Ebu-Kesira, a on od Abdullaha b. Bedra el-Hanefija, a on od Ebu-Hurejre...;

Rekoh: Postoji i drugi hadis sahih koji pojačava (šahid) ovaj kod Ebu-Davuda i dr., a naveden je prije.

[2] Hadis je sahih, bilježi ga El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/88 pod brojem 2405, sa senedom od El-E'ameša, a on od Ebu-Sufjana, a on od Džabira...; En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Ikametus-salati fir-ruku'i, 2/668 pod brojem 1027; Ed-Darimi u *Kitabus-salat,* poglavlje Fil-lezi la jetimmu er-ruku'e ves-sudžude, i Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/333 pod brojem 666, svi sa senedima od Ebu-Ma'mera, a on od Ebu-Mesuda...;

[3]Hadis je sahih, bilježe ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabut-tekbiri bil-asri, 1/195/434; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Fi vakti salatil-asri, 1/212 pod brojem 413; Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fi ta'džilil-asri, 1/301 pod brojem 160. En-Nesai u *Kitabul-mevakit*, poglavlje Et-Tešdidu fi te'hiri-l-asri, 1/275 pod brojem 510. Malik u *El-Muvette'i*, 1/46/220; Ahmed u *Musnedu* 3/146, sa senedom od El-Ala'a...;

[4] Hadis je hasen, bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje Salatun men la jukimu salbuhu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/382 pod brojem 862; En-Nesai u *Kitabut-tatbik*, poglavlje En-Nehju an nukratil-gurab, 1/45, 46 pod brojem 1116; Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Ma džae fi tevtinil-mekani fil-mesdžidi jusalla fihi, 1/459 pod brojem 1429; Ahmed u *Musnedu* 3/428; El-Hakim u *El-Mustedreku* 1/352 pod brojem 833; Ibn-Huzejme u *Sahihu* 2/280 pod brojem 1319; Ibn-Hibban u *Sahihu* 6/53 pod brojem 2277; svi sa senedom preko Temima b. Mahmuda, a on od Abdurrahmana b. Šibla el-Ensarija...; navodi ga i El-Albani u *Sahihul-džami'u* pod brojem 6982, i kaže: Hasen.

noge i rezervacija posebnog mjesta za sebe u mesdžidu na kojem bi uvijek klanjao kao što deve zauzimaju posebno mjesto za sebe u torovima. U drugom hadisu je zabranio okretanje kao što se lisica okreće, sjedenje u namazu kao što sjedi pas[1] i dizanje ruku kao što konji dižu repove.[2] Ovo je šest životinja čije je oponašanje zabranio. A što se tiče nepotpunog i nakaradnog obavljanja namaza, koje je opisao kao namaz munafika, u Muslimovom *Sahihu* se prenosi od Ala'a b. Abdurrahmana da je on ušao kod Enesa b. Malika ﷺ u njegovoj kući u Basri nakon što je sklanjao podne-namaz. Kada smo ušli kod njega on nas upita: 'Da li ste klanjali ikindiju?', 'Mi smo maloprije klanjali podne', rekosmo. 'Priđite da klanjamo ikindiju', reče on. Pa smo ustali i klanjali. Kada smo završili on reče: 'Čuo sam Poslanika ﷺ kako kaže: ***'To je namaz munafika, sjedi dok sunce ne dođe između šejtanovih rogova, onda ustane i nakaradno klanja četiri rekata u kojima ne spominje Allaha osim malo'***". Prethodile su riječi Ibn-Mesuda ﷺ: *"Vidjeli smo da iza njega ne izostaje, tj džemata, osim munafik koji je poznat po svom licemjerstvu."* A Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ يُخَـٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَـٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ
ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾

"Licemjeri misle da će Allaha prevariti, i On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da molitvu obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazli pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu." (En-Nisa, 142)

---

[1] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 2/311, hadis br. 809, u lancu preko Jahje b. Adema od Šerika od Jezida b. Ebu-Zijada od Mudžahida od Ebu-Hurejre ... pa ga je spomenuo. Ibn-Hadžer u *Telhisu* kaže: Bilježi ga Ahmed i Bejheki u lancu od Ebu-Hurejre a u njegovom senedu se nalazi Lejs b. Ebu-Selim... U njemu se nalazi još Ala b. Jezid a on je metruk a Ibn-Medini ga je proglasio lašcem. Rekoh: „Što se tiče hadisa imama Ahmeda u njegovom *Musnedu* u njemu se nalazi Lejs b. Ebu-Selim kao što to kaže Ibn-Hadžer u *Telhisu*, vjerovatno je to greška u pisanju. A što se tiče hadisa kod Ibn-Madže 1/289, hadis br. 896, on je prenešen od Ala'a Ebu-Muhammeda kaže čuo sam Enesa... pa ga je spomenuo.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-emru bis-sukuni fis-salati, 1/119,/430, i Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Fis-selam, 1/432, hadis br. 988; i En-Nesai u knjizi *Sehv*, 2/84, hadis br. 1183, u lancu preko Temima b. Turketa od Džabira b. Semureta... od njega.

OVIH ŠEST OSOBINA U NAMAZU JE OD ZNAKOVA LICEMJERSTVA:

1. Lijenost kod obavljanja
2. Obavljanje kako bi se pokazao pred svijetom
3. Odugovlačenje ili odgađanje
4. Nakaradno obavljanje
5. Malo spominjanje Allaha ﷻ
6. Izostavljanje namaza u džematu

Prenosi se od Ebu-Abdullaha el-Eš'arija da je jednom Poslanik ﷺ klanjao sa svojim ashabima, a onda je sjeo sa jednom grupom od njih. Zatim je u mesdžid ušao neki čovjek od njih i počeo da klanja. Učinio je ruku', a sedždu je obavljao nakaradno. Poslanik ﷺ je gledao u njega, pa reče: ***"Vidite li ovog, da umre umro bi u drugom milletu (vjeri mimo Muhammedove vjere). U svom namazu kljuca kao što vrana kljuca krv. Primjer onog koji klanja a ne prigiba se na sedždi je kao primjer gladnog čovjeka koji ne pojede osim jednu ili dvije hurme, a koje mu ništa ne mogu pomoći. Upotpunite abdest, teško petama u vatri, upotpunite ruku' i sedždu!"***[1]

Ebu-Salih veli: "Rekao sam Ebu-Abdullahu el-Ešariju: 'Ko ti je ispričao ovaj hadis?' Emiri vojski: Halid b. Velid, Amr b. As, Šerhabil b. Hasene, Jezid b. Ebi-Sufjan. Svi oni su ga čuli od Allahova Poslanika, ﷺ. Prenosi ga Ebu-Bekr b. Huzejme u svom *Sahihu*. Hadis obavještava da onaj ko nakaradno obavlja namaz može umrijeti kao nemusliman. Bilježi ga Buharija od Zejda b. Vehba u svom *Sahihu* da je rekao: 'Huzejfe je vidio čovjeka koji ne upotpunjuje ruku' i sedždu pa mu je rekao: 'Nisi klanjao, da si umro, umro bi u nekoj drugoj vjeri mimo čiste prirodne

---

[1] Hadis je hasen. Bilježi ga Taberani u *Kebiru*, 4/115, hadis br. 3840; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/89, hadis br. 2406; i Ebu-Bekr eš-Šejbani u *Ehadis vel mesani*, 1/371-372, hadis br. 494; i Buharija u *Tarihul-kebir*, 4/247, hadis br. 2690, kaže Hejsemi u *Medžme'i*, 2/121 da ga bilježi Taberani u *Kebiru* i Ebu-Ja'la, a da mu je sened hasen u lancu preko Ebu-Saliha el-Ešarije od Ebu-Abdullaha el-Eš'arija... od njega.

vjere koja je propisana Muhammedu.'"[1] Da je obavjestio kako je nakaradno obavljen namaz ispravan, onda pomenutog prestupnika ne bi izvodio iz kruga islama zbog skrnavljenja i nakaradnog obavljanja namaza. Poslanik ﷺ je kradljivca namaza okarakterisao gorim od kradljivca imetka. Prenosi se u *Musnedu* od Ebu-Katade ؓ da je rekao: ***"Poslanik, ﷺ je rekao: 'Najgori kradljivac onaj koji krade od svog namaza.' Prisutni upitaše: 'Kako to krade od svog namaza?', 'Ne upotpunjava ruku' i sedždu na namazu', ili je rekao: 'Ne ispruži kičmu na ruku'u i sedždi.'"***[2]Hadis jasno ukazuje da je kradljivac od namaza u gorem položaju od čovjeka koji krade imetak. Nema sumnje da je potkradanje vjere veće zlo od krađe dunjaluka. Bilježi se u *Musnedu* od Selmana el-Farisija ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Namaz je mikjal (posuda umjesto vage), ko pošteno vaga i njemu će se pošteno izvagati a ko bude zakidao pa već je znano šta je Allah rekao u pogledu mutaffifina (onih koji pri mjerenju zakidaju)."***[3]

Malik je rekao: "Rečeno je: 'U svakoj stvari postoji pošteno vaganje i zakidanje. Ako je Allah ﷻ *Vejlom* zaprijetio onima koji pri mjerenju zakidaju u pogledu imetka, pa šta reći za one koji zakidaju svoj namaz.?'" Spominje Ebu-Džafer Ukajli od Ahvesa b. Hakima od Halida b. Madana od Ubade b. Samita ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Kada Allahov rob abdesti i upotpuni abdest, zatim stane na namaz, pa upotpuni ruku', sedždu i učenje u njemu, namaz rekne: 'Neka te Allah sačuva kao što si ti mene sačuvao.' Zatim sa uzdigne prema nebesima sa svjetlom i nurom. Njemu se otvaraju nebeska vrata sve dok ne stigne do Allaha Uzvišenog, pa se onda počne zauzimati za svog vlasnika. A ako ne upotpuni abdest, ruku', sedždu i kiraet u njemu namaz rekne: 'Upropastio si me Allah te upropastio', zatim biva uzdignut do neba, ali se pred njim zaključaju nebeska vrata, zatim se okrene kao odjeća stvorenja i njime se udari o lice***

[1] Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Iza lem jutimmu ruku'e, 2/321, hadis br. 791; i En-Nesai u knjizi *Sehv*, poglavlje, Tatfifus-sala, 2/155, hadis br. 1311; i Ahmed u *Musnedu*, 5/384, isto tako. Svi u lancu preko Zejda b. Vehba od Huzejfe... od njega.

[2] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 5/310, hadis br. 22695; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/385, hadis br. 3809; i Hakim *u Mustedreku*, 1/229, on ga je ocjenio tačnim a sa njim se složio Zehebi. Svi ga prenose u lancu preko Evzaija od Jahje b. Ebu-Kesira od Abdullaha b. Ebu-Katade od njegova oca ... od njega. Kaže Hejsemi u Medžme'i, 2/129 da ga bilježi Ahmed i Taberani u Keburul-evsatu, a da su mu prenosioci vjerodostojni.

[3] Tahridž ovog hadisa je prethodio. Bilježi ga također i Abdurrezzak u svom *Musannefu*, 2/375 u hadisu Selmana kao merfu'.

njegova vlasnika."[1] Imam Ahmed u rivajetu Muhenna b. Jahje Šamija kaže: Prenešen je hadis: ***'Kada se abdesti i upotpuni abdest'***. Zatim ga je spomenuo kao *ta'lik* (kao zabilješku).

---

[1] Hadis je daif. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

DEVETO PITANJE

KOLIKO JE DUGO TRAJAO POSLANIKOV ﷺ NAMAZ? KAKVO JE PRAVO ZNAČENJE OLAKŠANJA NA KOJE JE POSLANIK ﷺ UKAZAO RIJEČIMA: *"KLANJAJ IM NAMAZ KOJI JE NAJLAKŠI ZA NJIH"*, I NA ŠTA UPUĆUJU NJEGOVE RIJEČI KOJE JE UPUTIO MU'AZU رضي الله عنه: *"ZAR ŽELIŠ DA LJUDE STAVIŠ NA KUŠNJU?"*

OMJER I TRAJANJE POSLANIKOVA ﷺ NAMAZA

Deseta mes'ela. Ova mes'ela tretira omjer i dužinu trajanja namaza Allahova Poslanika ﷺ. To je jedna od najčasnijih i najvažnijih mes'ela. Potreba ljudi za spoznajom ove mes'ele je veća od njihove potrebe za hranom i pićem. Ovu stvar su ljudi zapostavili još od vremena Enesa b. Malika ؓ. Bilježi Buharija u svom *Sahihu* od Zuhrija da je rekao: "U Damasku sam ušao kod Enesa b. Malika ؓ, pa sam ga zatekao kako plače. Pitao sam ga: 'Šta te je rasplakalo?', *'Nisam ništa prepoznao od stvari koje sam zatekao osim ovog namaza, a i on je zapuštan'*, reče."[1] Musa b. Ismail kaže: "Pričao nam je Mehdi b. Gejlan od Enesa ؓ da je rekao: *'Ništa ne poznajem od stvari u odnosu kako je bilo za vrijeme Poslanika ﷺ.' Neko reče: 'A namaz?', 'Zar niste sa njim učinili to što ste učinili', upita?"*[2] Buharija ga je zabilježio od Muse. Enes ؓ je zakasnio tako da je vidio napuštanje namaskih ruknova, namaskog vremena, napuštanje tesbiha na ruku'u i na sedždi. Prelazni tekbiri su upotpunjavani, ali i u njima je prepoznao stvari koje je prezirao. Obavijestio je da je Poslanikova ﷺ uputa bila suprotno tome, kao što ćemo nešto kasnije to do u detalje pojasniti, ako Bog da. Prenosi se u oba *Sahiha* od Enesa ؓ da je rekao: *"Poslanik ﷺ bi klanjao kratko ali bi upotpunjavao namaz."*[3]

Prenosi se u oba *Sahiha* od Enesa ؓ: *"Nikada nisam klanjao iza imama lakši i potpuniji namaz od namaza Allahova Poslanika ﷺ."* Buharija u svom rivajetu dodaje: *"Ako bi čuo plač djeteta onda bi olakšavao-skraćivao namaz iz straha da njegova majka ne padne u iskušenje."*[4] Tako da je njegov

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje, Tadji'us-salati an vaktiha, 1/198, hadis br. 507, u lancu preko Zuhrija od Enesa... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Mevakitus-sala*, poglavlje, Tadji'us-salati an vaktiha, hadis br. 906, u lancu preko Mehdija od Gejlana od Enesa u lafzu: „Zar niste u njemu izgubili..."

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Idžaz fis-salati ikmaluha, 2/235 pod brojem 706; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Emrul-'eimmeti bitahfif-s-salati fi temami, 1/188/469, sa izrazom: „... i upotpuni." Obojica sa senedom od Abudulaziza, a on od Enesa...;

[4] Hadis je muttefekun alejhi, bilježi ga Buharija u *Kitabul-ezan*, poglavlje Men ehafes-salat inde buka'i-s-sabijji, 2/236 pod brojem 708; Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Emrul-'eimmeti bitahfifis-salat, 1/190/342, oba sa senedom od Abudulaziza, a on od Enesa...;

namaz opisao kao kratak i potpun. Skraćivanje namaza se ne odnosi na ono skraćivanje koje podrazumjevaju oni koji nisu proučili vrijeme trajanja Poslanikova namaza. To skraćivanje mora biti opet u skladu sa sunnetom a ne prema strastima imama i onih iza njega. Tako, npr. kada bi na sabahu učio između šezdeset i sto[1] ajeta to predstavlja skraćivanje u odnosu na učenje od šest stotina do hiljadu ajeta. Kada bi na akšamu učio suru El-E'araf[2] to predstavlja kraticu u odnosu na suru El-Bekare. Na ovo upućuju riječi Enesa ﷺ lično, u hadisu koji je zabilježio En-Nesai od Abdullaha b. Ibrahima b. Kejsana: "Pričao mi je moj otac od Vehba b. Manusa, čuo sam Seida b. Džubejra da kaže: 'Čuo sam Enesa b. Malika da kaže: *"Nisam ni za kim klanjao namaz sličniji namazu Allahova Poslanika* ﷺ *od namaza ovog mladića."* Tj. Omera b. Abdulaziza. Na ruku'u i sedždi smo za njim mogli izgovoriti po deset tesbiha.[3]

Prenosi se u hadisu, koji je muttefekun alejhi, da je Enes rekao: *"Neću se ustručavati da vam klanjam kao što je Poslanik* ﷺ *klanjao nama."* Sabit kaže: "Enes je činio nešto što ne vidim da vi činite." On je nakon što bi digao glavu sa ruku'a ispravio se i tako zadržao da bi neki pomislili da je zaboravio. Kada bi digao glavu sa sedžde sjedio bi (toliko dugo) da bi

[1]Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-mevakit*, poglavlje Vaktul-asri, 1/201 pod brojem 522; Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Istihbabut-tekbiri bis-subhi, 1/447/647, obojica sa senedom od Sejjara, a on od svoga oca, a on od Ebu-Berzeta...;

[2] Hadis je sahih, bilježe ga: Buharija u *Kitabul-mevakit*, poglavlje El-Kira'etu fil-magribi, 1/265 pod brojem 730, a prenosi ga Zejd b. Sabit...; Ahmed u svome *Musnedu* 5/418 pod brojem 23590; Ibn Ebi-Šejbe u *Musannefu* 1/314 pod brojem 3591. Et-Taberani u *El-Kebiru*, 5/125 pod brojem 4823.

Rekao je El-Hejsemi u *El-Medžme'u* 2/117: Bilježe ga Ahmed i Et-Taberani, a hadis Zejda b. Sabita se nalazi u dva sahiha, osim riječi: „.... njihovo vrijeme u dva rekata..." A Ahmedovi prenosioci su pouzdani i vjerodostojni.

Rekoh: Bilo je već u Buharijinom *Sahihu*, kao što sam spomenuo.

[3] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Mikdarur-ruku'i ves-sudžudi, 1/393 pod brojem 888. En-Nesai u *Kitabut-tatbik*, poglavlje Et-Tesabihu fis-sudžudi, 2/56 pod brojem 1134, sa senedom od Vehba...; Ahmed u *Musnedu* 3/162 pod brojem 12683; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/110 pod brojem 2519. El-Makdisi u *El-Ehadisul-muhtara*, 6/146 pod brojem 2142, svi sa senedom od Vehba b. Manusa, a on od Seida b. Džubejra, a on od Enesa...;

A naš šejh El-Albani – Allah mu se smilovao – je rekao u *El-Irvau*, 348: Njegov sened je daif. I u *Temamus-sunneti*: Oko njega se vodi rasprava, jer se vraća na Vehba b. Manusa, kojeg niko nije ocjenio pouzdanim osim Ibn-Hibbana, i zbog toga je rekao Ibn-Kattan: Nepoznata stanja; i El-Hafiz u *Et-Takribu:* Nepoznat.

čovjek pomislio kako je zaboravio (na namaz)."[1] Ovo nam govori i prenosi Enes ؓ, a on, također, kaže da nije klanjao ni za jednim imamom kraći i potpuniji namaz od namaza Allahova Poslanika, ﷺ.[2] Njegovi hadisi ne pobijaju jedni druge. Ono što smo naveli pojašnjava i predaja Ebu-Davuda u njegovom *Sunenu* od Hamada b. Seleme u kojoj kaže: "Obavjestio nas je Sabit i Humejd od Enesa b. Malika ؓ da je rekao: "*Nisam klanjao ni za jednim čovjekom kraći namaz od Poslanika,* ﷺ *a da je potpuniji." Poslanik* ﷺ *bi se, nakon što rekne: "Semi'allahu limen hamideh", ispravio (i tako dugo zadržao) da bi smo pomislili da je pogrešio a onda bi donio tekbir i otišao na sedždu. Znao je sjediti između dvije sedžde da bismo pomislili da je pogrešio.*"[3] Ovako je on naveo ovaj hadis. Enes ؓ je u ovom vjerodostojnom hadisu obavjestio o dvije stvari, a to su poimanje kratkoće namaza Božijeg Poslanika ﷺ i upotpunjavanje istog. U njemu je spomenuo da u potpunjavanje namaza ulazi duljenje nakon dva ispravljanja tako da bi ljudi pomislili kako je pogrešio ili zaboravio. U hadisu je spojio dvije stvari. On nam govori kako nije vidio kraćeg i potpunijeg namaza od Poslanikova. Tako da to skraćivanje može da predstavlja vraćanje na kijam, upotpunjavanje ruku'a i sedžde kao i zadržavanja između ta dva mjesta. Jer kijam skoro da nije ni učinjen ako se ne upotpuni tako da ga nije potrebno opisivati epitetom potpunosti za razliku od ruku'a, sedžde i dva ispravljanja. Raduje to što sa kratkim kijamom, i oduljivanjem na ruku'u i sedždi kao i na dva ispravljanja namaz biva potpun. Tako da njegove riječi u pomenutom hadisu zaista bivaju istinite. Ovo je srž stvari na koje se koncentrisao Poslanik ﷺ u namazu. On je upotpunjavao namaz, jednako je postupao u svim njegovim djelovima, tako što bi se smirivao na ruku'u, sedždi i nakon dva ispravljanja.

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Muksu bejnes-sedždetejni, 2/351 pod brojem 821; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje I'tidalu erkanis-salati ve tahfifuha, 1/195/472/344; obojica sa senedom od Sabita, a on od Enesa...;

[2] Hadis je sahih, bilježi ga Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje I'tidalu erkanis-salati ve tahfifuha.
1/196/473 sa senedom od Hammada, a on od Sabita, a on od Enesa...;

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Men ehafes-salat inde buka'is-sabijji, 1/236 pod brojem 708; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Emrul-'eimmeti bitahfifis-salat, 1/190/342. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Tulul-kijami fir-ruku'i ve bejnes-sedždetejni, 1/378 pod brojem 853. Ahmed u *Musnedu* 3/203, 247; svi sa senedom od Hammada, a on od Sabita i Hamdija, a oni od Enesa...;

Prenosi se od Bera'a b. Aziba ﷺ u dva *Sahiha* da je rekao: "*Promatrao sam (proučavao) sam namaz sa Muhammedom ﷺ, pa sam zaključio da je njegov kijam, ruku', dizanje sa ruku'a, njegova sedžda, sjedenje između dvije sedžde, sjedenje prije selama i napuštanja namaza da su otprilike jednaki.*"[1] U drugom rivajetu od njih stoji: "*Namaz Božijeg Poslanika ﷺ sa kijamom, ruku'om, dizanjem glave sa ruku'a, sedždom između dvije sedžde je bio ujednačen*"[2] To se ne suprostavlja onome što Buharija prenosi u sljedečem hadisu: "*Ruku' Allahova Poslanika ﷺ, njegova sedžda i sjedenje između dvije sedže, dizanje glave ne računajući kijam i sjedenje (na tešehhudu) su bili otprilike jednaki.*"[3] Bera' ﷺ prenosi i jedan i drugi hadis. On je u prvom hadisu spomenuo kijam sa kiraetom, i sjedenje na tešehhudu, to ne znači da su oni (kijam i tešehhud) trajali koliko ruku' i sedžda jer bi to značili da je prvi hadis proturječan drugom, već se misli da je njihova dužina bila usklađena i odgovarajuća spram dužine dužni ruku'a, sedžde i dužini dva ispravljanja poslije ruku'a i poslije sedžde, tako da se nije mogla uočiti velika razlika u dužini jednog a kratkoći drugog. Kao što to danas mnogi rade koji nemaju adekvatno znanje o sunetu Božijeg Poslanika u pogledu. Tako ćeš naći da vrlo mnogo oduljivaju kijam a skraćuju ruku' i sedždu. Ovo je česta pojava prilikom klanjanja teravih namaza. Upravo je to ukorio Enes ﷺ kada je rekao: "*Nikada nisam klanjao ni za jednim imamom lakši i potpuniji namaz od namaza Allahova Poslanika ﷺ*". Mnogi namjesnici u njegovom vremenu su oduljivali sa kijamom i time otežavali muktedijama ruku', sedždu i dva ispravljanja su skraćivali tako da nisu upotpunjavali namaz. Dvije stvari kojima je Enes opisao namaz Allahova Poslanika ﷺ su dvije stvari u kojima su pomenuti emiri-namjesnici griješili. Tako da je to (skraćivanje poslije dva ispravljanja) postalo

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, I'tidalu erkanis-salati ve tahfifiha, 1/193/471. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Tulul-kijami miner-rukui ve bejne sedždetejni, 1/378, hadis br. 854, i Ahmed u *Musnedu*, 4/294, i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Kadru kem kane muksuhu, 1/352/353, hadis br. 1334, i En-Nesai u knjizi *Sehv*, poglavlje, Halifetul-imam, 3/75, hadis br. 1331, svi u lancu preko Bera b. Aziba... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Hadu itmami rukui vel-i'tidali minhu, 1/322, hadis br. 792, i Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Itidalu erkanis-salati ve tahfifiha, 1/194/471, i Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Tulu kijami miner-rukui ve bejne sedždetejni, 1/378, , hadis br. 854, svi u lancu preko Ibn Ebu Ja'le od Bera'a... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Istidaru zahri fir-rukui, 1/273, hadis br. 759, u lancu preko Hakema od njegova oca od Ebu-Lejle od Bera'a ... od njega.

simbol, koji su poslije neki fekihi čak učinili mustehabom a smatrali su pokuđenim oduljivanje u toj situaciji. Zbog toga je Sabit rekao: "Enes je radio nešto što ne vidim da vi radite, kada bi digao glavu sa ruku'a ostao bi u stojećem položaju tako da bi neko rekao da je zaboravio." Ovo što je radio Enes ﷺ radio je i Poslanik ﷺ, pa makar to neko smatrao pokuđenim. Sunet Allahova Poslanika ﷺ u tom pogledu je najpreči da se slijedi. A što se tiče Beraova govora u drugom hadisu..."ne računajući kijam i sjedenje", ukazuju da je rukn kiraeta i tešehhuda duži od ostalih stvari. Neki su iz toga shvatili da se pod tim misli na kijam ispravljanja poslije ruku'a i sjedenje između dvije sedžde te da se izuzimanje koje se spominje u hadisu (ne računajući ...) vraća na njihovo skraćivanje. Na osnovu toga su svatili da je skraćivanje ruku'a i sedžde sunnet. Po njima kvari namaz ko oduži na mjestu ova dva ispravljanja. Sam hadis pobija ovako shvatanje. Ovakvo shvatanje je greška jer hadis Bera'a: "Njegov ruku i sedžda između dvije sedžde i dizanje glave ako se izuzme kijam i sjedenje su otprilike bili isti." Po njihovom shvatanju hadisa njegova konstrukcija bi izgledala: "..,dizanje glave sa ruku'a ako se izuzme dizanje glave sa ruku'a. " Ovo je potpuno neispravno. A što se tiče Poslanikova ﷺ namaza već smo spomenuli da je Enes ljudima klanjao namaz poput Poslanikova namaza, tako da bi se zadržavao nakon ispravljanja sa rukua da bi čovjek pomislio kako je zaboravio. Nakon dizanja glave sa ruku'a bi rekao: *"Semi'allahu limen hamideh, allahumme rabbena lekel hamd, mil'essemavati ve mil'elerdi ve mil'e ma ši'te min šeji'in bade, ehlus-sena'i vel-medždi, ehakku ma kale-labdu ve kulluna lekel-abd. Allahumme la mani'a lima e'atajte ve la mu'tije lima mena'te ve la jenfe'u zel-džeddi minkel-džedd."*[1] Bilježi ga Muslim od Ebu-Seida, i bilježi ga u hadisu od Ebi-Evfe i u njemu poslije riječi: *"Min šej'in bade"*, dodaje: *"Allahumme tahhirni bis-seldži vel-bered vel-ma'il-baridi, Allahumme tahhirni minez-zunubi vel-hataja kema nukijes-sevbul-ebjed mined-denes."*[2]

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jekulu iza refe'a re'sehu miner-rukui, 1/205/477 i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kavlu bade raf'i miner-rukui, 1/314, hadis br. 1313 u lancu preko Utbeta b. Kajsa od Kazata od Ebu-Seida... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jekulu iza refe'a resehu min rukui, 1/346/204, i En-Nesai u knjizi *Tahara*, poglavlje, El-igtisalu bis-seldži vel-bered, 1/198, hadis br. 402, i Ahmed u *Musnedu*, 4/354, hadis br. 19141, svi u lancu preko Šubeta od Mudžze' Ebu-Bekr b. Zahira od Abdullaha b. Ebu-Evfe... od njega.

Isto tako je njegov sunnet u vezi noćnog namaza. Ruku' je činio približno kao i kijam, a dizanje glave je bilo približno dugo kao i ruku'. Sedždu je činio u tom omjeru, a između dvije sedžde je sjedio isto toliko.[1] Isto tako je radio u namazu kod pomračenja sunca, rukn ispravljanja bi oduljivao kao i kiraet.[2] Ovo je njegova uputa u tom pogledu kao da gledaš kako on ﷺ to čini. Isto tako su postupali hulefaur-rašidin poslije njega. Zejd b. Eslem kaže: "Omer bi olakšavao kijam i sjedenje a upotpunjavao bi ruku' i sedždu. Hadisi Enesa ﷺ svi ukazuju da je Poslanik ﷺ oduljivao ruku, sedždu i dva ispravljanja više nego što to radi većina imama, ustvari više bi oduljivao nego što to čine svi imami osim oni rijetki. Enes ﷺ je kritikovao oduljivanje kijama jer je to suprotno Poslanikovom ﷺ postupku, a negirao je skraćivanje ruku'a, sedžde i dva ispravljanja jer je to nasuprot onoga što je radio Poslanik ﷺ. I rekao je: "*Poslanikov namaz je bio ujednačen, pojedini njegovi dijelovi su bili približni onim drugima.*" Ovo se slaže sa predajom Bera'a ﷺ u kojoj kaže da je njegov namaz bio ujednačen. Hadisi ashaba unutar ovog poglavlja jedni druge potvrđuju.

---

[1] Hadis je sahih. Ovo je išaret za hadis Huzejfe koji se nalazi u *Sahihu* od Muslima, 1/536/203 sa lafzom: „Klanjao sam sa vjerovjesnikom jedne noći pa je započeo učiti Bekaru, pa sam rekao učinit će ruku' kod stotog ajeta pa je produžio, rekoh..."hadis. U njemu se spominje da je njegov ruku bio koliko i kijam...hadis

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Njegov sened ide do Aiše o namazu kod pomračenja sunca. Nalazi se kod Buharije i kod Muslima. Bilježi ga Buharija u knjizi *Kusuf*, poglavlje, Salatul-kusufi fil-mesdžidi, 1/359, hadis br. 1007, u lancu preko Umreta bint Abdurrahmana od Aiše... od njega. Bilježi ga i Muslim u knjizi *Kusuf*, poglavlje, Salatul-kusuf, 2/681/901, u lancu preko Urveta od Aiše ... od njega.

POGLAVLJE

NJEGOVO UPUSTVO O DUŽINI KIRAETA NA KIJAMU

U tom pogledu se prenosi da je Ebu-Zur'a el-Eslemi rekao: ***"Poslanik ﷺ bi klanjao sabah tako da bi čovjek izlazio a prepoznavao bi onog ko je sjedio do njega. Na jednom ili oba rekata bi učio između šezdeset i stotinu ajeta."***[1] Hadis je muttefekun alejhi. Prenosi Muslim u svom *Sahihu* od Abdullaha b. Saiba ؓ da je rekao: ***"Poslanik ﷺ nam je u Mekki klanjao sabah, pa je započinjao sa surom El-Mu'minin sve dok ne bi došao do spomena Musa'a ؑ i Haruna, ili do spomena Isa'a ؑ. Potom je se Poslanik ﷺ nakašljao i učinio ruku'."***[2] Prenosi Muslim u svom *Sahihu* od Kutbeta b. Malika ﷺ da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako na sabahu uči:

وَٱلنَّخۡلَ بَاسِقَٰتٖ لَّهَا طَلۡعٞ نَّضِيدٞ ﴿١٠﴾

"I visoke palme u kojih su zameci nagomilani jedni iznad drugih." (Kaf, 10) ili je možda učio suru Kaf.[3]

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Kiraetu fil-fedžri, 2/294, hadis br. 771, i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Vaktul-išai dune te'hiriha, 1/235/647 i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Fi vakti salatin-Nebijji ve kejfe jusalliha, 1/207, hadis br. 398, u lancu preko Šube od Ebu-Minhala od Ebu-Berze... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kiraetu fis-subhi, 1/163/455, i bilježe ga: Buharija u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Džem'u bejnes-suretejni fir-ruku'i, *(muallekan)* 1/286, sa oblikom *el-džezma*, rekavši: Od Abdullaha b. Es-Saiba... pa je spomenuo hadis; Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/163/455: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Salatu fin-ni'ali, 1/304 pod brojem 649: En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Kira'etu ba'dis-suveri, 2/176 pod brojem 107: Ahmed u *Musnedu* 3/411 pod brojem 15431, svi sa senedom od Abdullaha b. Amra b. el-Asa i Abdullaha b. el-Musejjiba, a on od Abdullaha b. es-Saiba...

[3] Hadis je sahih, bilježi ga Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/337/457; Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fil-kira'eti fi salatis-subhi 2/108, 109 pod brojem 306; Ed-Darimi u Kitabus-salat, poglavlje „Kadru-l-kira'eti fi-l-fedžri, 1/338 pod brojem 1298; En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi bi Kaf, 2/633 pod brojem 949; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fi salatil-fedžri, 1/268 pod brojem 816. Svi sa senedom od (Ebu-Avaneta od Ibn-Ujejene od Ma'mera od Šejbeta od Šurejka), a oni od Zijada b. Alake, a on od Kutbeta b. Malika...;

Također, Muslim bilježi u svom *Sahihu* od Džabira b. Semure ﷺ da je Poslanik ﷺ na sabahu učio: "Kaf. Tako mi Kur'ana veličanstvenog." (Kaf, 1), njegov namaz poslije toga je bio lakši-kraći."[1] Njegove riječi "da je njegov namaz poslije bio kraći" se odnose na namaze koji dolaze poslije, te da je kiraet na njima bio kraći od onog na sabah-namazu. Nije preneseno da je poslije toga na sabahu učio kraće od sure Kaf. To potvrđuje predaja koju bilježi Muslim od Šubeta b. Simaka od Džabira b. Semure ﷺ da je rekao: ***"Poslanik ﷺ bi na podne-namazu učio Vel-lejli iza jagša, na ikindiji isto toliko, a na sabahu duže od toga.***[2] Također, se u Muslimovom *Sahihu* prenosi od Zuhejra od Simaka b. Harba da je rekao: 'Pitao sam Džabira b. Semure o Poslanikovom namazu pa mi reče: *'Olakšavao je namaz, nije klanjao kao ovi.'* Obavjestio me je da je Poslanik ﷺ na sabahu učio:

ق وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ۝

"Kaf. Tako mi Kur'ana veličanstvenog" (Kaf, 1.)

i slično tome.'"[3] U hadisu je obavjestio je da je to bilo njegovo olakšanje. Ovo pojašnjava njegove riječi: "Njegov namaz poslije toga je bio kraći", tj. poslije sabaha. On je Poslanikov ﷺ namaz opisao lahkim i pojasnio da je na kiraetu učio suru Kaf i njoj slične. Prenosi se u *Sahihu* od Ummi-Seleme da je čula Poslanika ﷺ na Oprosnom hadžu kako na sabahu uči suru Tur, osim njenog manjeg djela, a Tur je po veličini približna Kafu.[4]

---

[1]Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/337 pod brojem 458; Ibn-Hibban u *Sahihu* 5/124 pod brojem 1816; Ahmed u *Musnedu* 5/91 pod brojem 20877; Ebu-Ja'la u svome *Musnedu* 13/453 pod brojem 7459, svi sa senedom od Simaka, a on od Džabira b. Semure...,

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/337/459; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Kadrul-kira'eti fi salatiz-zuhri vel-asri, 1/360 pod brojem 806;; En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje El-Kira'etu fir-rek'atejni el-ulejejni min salatil-asri, 2/506 pod brojem 979, sa senedom od Šu'beta...; od Simaka, a on od Džabira b. Semure...

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u Knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fis-subhi, 1/337/458, u lancu preko Zuhejra od Simaka od Džabira b. Semure ... od njega.

[4]Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Hadž*, poglavlje, El-meridu jetufu rakiben, 2/589, hadis br. 1552; i Muslim u knjizi *Hadž*, poglavlje, Dževazu tavafin ala beirin ve gajrihi, 2/258/1276 u lancu preko Urveta od Zejnebe bint Ebu-Seleme od Ummu-Seleme ... od njega. U hadisu se navodi: „Tavafio sam, a Poslanik ﷺ je klanjao sa strane Ka'be i učio je *Vet-tur ve kitabimmestur.*"

U Sahihu se od Ibn-Abbasa ﵄ prenosi da je rekao: "*Ummu-Fadl je čula Poslanika ﷺ da uči suru Murselat. Ona kaže: 'O moj sine, tvojim učenjem ove sure ti si me posjetio na zadnje što sam čula od Poslanika ﷺ. Tu suru je učio na akšam-namazu.'*" Ummu-Fadl, radijellahu anha, je u ovoj predaji obavjestila da je to zadnje što je čula od Poslanika ﷺ, a učio ju je na akšamu. Ummu-Fadl, radijellahu anha, nije bila muhadžirka, ona je bila od onih slabih koji nisu mogli učiniti hidžru. Ibn-Abbas ﵄ kaže: "*Ja i moja majka smo bili od onih slabih (mustedafin) koje je Allah opravdao (zbog ne činjenja hidžre).*[1] *To što je čula desilo se u kasnom periodu islama, sigurno nakon oslobođenja Mekke.*"

Bilježi Buharija u svom *Sahihu* da je Mervan b. Hakem rekao Zejdu b. Sabitu: "Šta ti je pa na akšamu učiš kratke sure iz *Mufessala*[2] a ja sam čuo Poslanika kako na njemu uči jednu od dvije duge sure (ar. tula tulejn)?" Ibn Ebi-Mulejke je pitao jednog od ravija šta je to *tula tulejn*, pa mu je od sebe pojasnio da su to sura El-Maide i El-E'araf.[3] Da je ovo njegovo tumačenje tačno na to upućuju riječi majke pravovjernih Aiše, radijellahu anha, ona kaže: ***"Poslanik ﷺ je na akšamu učio suru El-E'araf podjeljeno na dva rekata."***[4] Bilježi En-Nesai u hadisu Ibn-Mesuda ﵁, također, da je Poslanik ﷺ na akšamu učio suru Ed-Duhan.[5] U oba *Sahiha*

---

[1]Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje El-kiraetu fil-magrib, 2/287, hadis br. 763, i Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fis-subhi, 1/173/462/338, oba u lancu preko Ubejdullaha b. Abdullaha od Ibn-Abbasa ... od njega.

[2] Zadnji dio Kur'ana koji počinju od sure Kaf i naziva se Mufessal. (Op. p.)

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje El-kiraetu fil-magribi, 2/272, hadis br. 764; bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fil-magribi, 1/362, hadis br. 812, i En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, El-kiraeti fil-magribi, 1/649, hadis br. 989 u lancu preko Mervana b. Hakema od Zejda b. Sabita ... od njega.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, El-kiraetu fil-magribi, 1/650, hadis br. 990; bilježi ga samo En-Nesai u *Es-Sunenul-kubra* u „Kitabu sifatis-salat" poglavlje El-Kira'etu fi-l-magribi, 1/340 pod brojem 1063. Ovaj hadis podupire drugi (šahid) od Ebu-Ejjuba el-Ensarija, kojeg bilježi El-Hejsemi u *Medžeme'u-z-zevaidu*, 2/117; od Ebu-Hamze, a on od Hišama b. Urve, a on od svoga oca, a on od Aiše...;

[5] Njegov sened je daif, a bilježe ga: En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje El-Kira'etu fil-magribi bi Ha Mim, Ed-Duhan, 1/648 pod brojem 987; En-Nesai u *Es-Sunenul-kubra* u „Kitabu sifatis-salat" poglavlje El-Kira'etu fi-l-magribi, 1/339 pod brojem 1060, obojica sa senedom od Muavije b. Abdullaha b. Džafera, a on od Abdullaha b. Utbe b. Mesuda...; ovom senedu se nalazi Muavija b. Abdullah, za kojeg je El-Hafiz rekao: Makbul – može proći, ali pri njemu je druga mahana, a to je irsal (tj mursel). Abdullah

se prenosi od Džubejra b. Mut'ima da je rekao: "*Čuo sam Poslanika ﷺ kako na akšamu uči suru Tur.*"[1] A u pogledu jacije, Bera b. Azib kaže: "*Čuo sam Poslanik ﷺ kako na jaciji uči 'Vet-tini vez-zejtun' i nisam čuo ljepšeg glasa od njegova.*"[2] Hadis je muttefekun alejhi. U dva *Sahiha* se, također, prenosi od Ebu-Rafi'a da je rekao: "Klanjao sam sa Ebu-Hurejrom jaciju (ar. ateme) pa je učio 'Izes-semaun-šekkat', zatim je učinio sedždu. On mi reče: "*Ovako sam u toj suri učinio sedždu za Ebul-Kasimom i neću prestajati činiti sedždu u njoj sve dok ga ne sretnem.*"[3] U *Musnedu* i kod Tirmizija se prenosi od Burejde ◌ da je Poslanik ﷺ učio na jaciji 'Veš-šemsi veduhaha' i sure slične njoj. Tirmizi kaže da je hadis hasen.[4]

Muaz ◌ je u pogledu jacije rekao: "Uči *Veš-šemsi veduhaha, Sebihisme rabbikel'eala, Ikre bismi rabbike i Vel-lejli iza jagša.*" Hadis je muttefekun alejhi.[5] A što se tiče podne i ikindije, prenosi se u Muslimovom *Sahihu* od Ebu-Seida el-Hudrija ◌ da je rekao: "*Kada bi se klanjao podne-namaz (nekada) bi neko od nas izišao do Bekije i obavio svoju*

---

b. Utbe je rođen u vrijeme Vjerovjesnika ﷺ i zapamtio ga je, ali nije utvrđeno da je i prenosio od njega. Ovo je spomenuo i Ibn-Abdulberr u *El-Isti'abu*.

[1] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Džehru fil-magribi, 2/289 pod brojem 765; a Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/174/463/338; obojica sa senedom od Muhammeda b. Džubejra b. Mut'ima, a on od svoga oca...;

[2] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Kira'etu fil-magribi, 2/293 pod brojem 769; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fil-'išai, 1/177/339, obojica sa senedom od Adija Sabita, a on od El-Berra'a b. Aziba...;

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje El-Džehru fil-'išai, 2/292 pod brojem 766; i Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Sudžudut-tilavet, 1/110/407, sa senedom od Ebu-Rafi'a, a on od Ebu-Hurejre...;

[4] Hadis je sahih, bilježe ga: Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma džae fi kira'eti salatil-išai, 2/273 pod brojem 309, sa senedom do Burejde. I rekao je: Hadis je hasen.

En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje El-Kira'etu fil-'išai el-ahirati..., 1/654 pod brojem 998. Ahmed u *Musnedu* 5/355; njih obojica (Zejd – Ali b. el-Hasan) od El-Husejna b. Vakida...;

[5] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Men šeka el-imame iza tule, 2/234 pod brojem 705, sa senedom od Mehariba b. Vasira...; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fil-'išai, 1/179/340, sa senedom od Ebu el-Berra'a, a on od Džabira...; obojica sa senedom (Ebu ez-Zubejr / Meharib b. Vasir), a on od Džabira...;

potrebu, zatim bi otišao do svoje porodice i abdestio se. Nakon toga bi se vratio u mesdžid a Poslanik ﷺ je još uvijek bio na prvom rekatu."[1]

Prenosi se od Ebu-Katade ؓ da je rekao: ***"Poslanik ﷺ bi nas predvodio u namazu. Na prva dva rekata podne i ikindije bi učio Fatihu i dvije sure, tako da smo ponekad čuli neki ajet. Oduljivao bi prvi rekat podne-namaza, a drugi bi skraćivao. Na zadnja dva rekata bi učio Fatihu."*** Hadis je muttefekun alejhi.[2] Ovo je Muslimov rivajet, a u Buharijinom stoji: ***"Na prvom rekatu sabaha bi oduljivao, a drugi bi skraćivao."*** A kod Ebu-Davuda stoji: ***"Pa smo mislili kako želi da ljudi stignu na prvi rekat."***[3]

U *Musnedu*, imama Ahmeda, se prenosi Abdullaha b. Ebi-Evfe ؓ: ***"Poslanik ﷺ bi tako klanjao prvi rekata podne-namaza tako da nismo čuli topot stopala."***[4]

Sad b. Ebi-Vekkas ؓ je rekao Omeru ؓ: *"Što se tiče mene, ja duljim na prva dva rekata a kratim na druga dva, ne ustručajem se da u pogledu namaza slijedim Poslanik ﷺ."* Pa je Omer rekao: *"Tako sam i mislio o tebi."*[5] Hadis je muttefekun alejhi.

---

[1] Hadis je sahih, bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri vel-asri, 1/162/355/454; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri vel-asri, 1/270 pod brojem 825; Ahmed u *Musnedu* 2/35 pod brojem 11325; Ibn-Hibban u *Sahihu* 5/164 pod brojem 1854; svi sa senedom od Muavije b. Saliha, a on od Kaz'ata. En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Tatvilul-kijami fir-reka'til-ula, 1/642 pod brojem 972; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/66 pod brojem 2319, obojica sa senedom od Atijje b. Kajsa, a on od Kaz'ata (Muavija b. Salih, Atijja b. Kajs) od Kaz'ata, a on od Ebu-Seida el-Hudrija...;

[2] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje „Jekra'u fil-uhrajejni bifatihatil-kitabi, 2/304 pod brojem 776; i Muslim u *Kitabus-salat*, 1/155/333, obojica sa senedom od Jahje b. Abdullaha b. Katadeta, a on od svoga oca...;

[3] Hadis je sahih, bilježi ga Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fil-kira'eti fiz-zuhri, 1/358 pod brojem 800, sa senedom od Abdullaha b. Ebu-Katadeta, a on od svoga oca...

[4] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fil-kira'eti fiz-zuhri, 1/358 pod brojem 802; i El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/66 pod brojem 2317; i rekao je: Kaže se za ovog čovjeka da je to Tarfetu hadari. Bilježi ga i Ahmed u *Musnedu*, 4/356, svi u lancu preko Muhammeda b. Hamada od čovjeka od Abdullaha b. Ebu-Evfe. Albani ga je u Daifu Ebu-Davuda ocjenio slabim, br. 171.

[5] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Jetulu fil-evvelejni, 2/2393, hadis br. 770; Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fiz-zuhri vel-asri, 1/159/335, oba u lancu preko Šubeta od Ebu-Avna od Džabira b. Semure... od njega.

Prenosi se od Ebu-Seida el-Hudrija ﷺ da je rekao: "*Procjenivali smo dužinu Poslanikova kijama na podne i ikindiji namazu, pa smo prva dva rekata podne namaza procjenili na dužinu 'Elif lam mim tenzil... (sura Sedžde), a na druga dva rekata pola od toga. A prva dva rekata ikindije smo ocjenili kao polovinu od toga.*" U drugom rivajetu se umjesto riječi "*tenzil*, sedžda" kaže koliko iznosi trideset ajeta, a na druga dva koliko iznosi petnaest ajeta, a na ikindiji na prva dva rekata, na svakom od njih, koliko iznosi petnaest ajeta, a na druga dva pola od toga." Svi ovi rivajeti se nalaze kod Muslima.[1]

Ovaj rivajet se uzima kao dokaz da se na druga dva rekata poslije Fatihe može učiti sura. Sam hadis je jasan po svojoj vanjštini ali da nije prenešen hadis Ebi-Katade ﷺ koji je muttefekun alejhi, a u kojem stoji da je na prva dva rekata učio Fatihu i dvije sure, a na druga dva samo Fatihu. To što je spomenuo učenje dvaju sureta na prva dva, a skraćivanje druga dva sa Fatihom ukazuje na odlikovanje i posebnost svaka dva rekata onim što je spomenuo od učenja na njima. Hadis od Sada ﷺ može da ima značenje onoga što je prenešeno od Ebu-Katade ﷺ, a može da ima značenje onog što se prenosi od Ebu-Seida ﷺ. Hadis Ebu-Seida ﷺ nije precizan u pogledu učenja sureta na zadnja dva rekata, već se radi o mišljenju i procjeni. Džabir b. Semure ﷺ kaže: "*Poslanik ﷺ bi na podne učio 'Vel-lejli iza jagša', a na ikindiji isto toliko, a na sabahu duže od toga.*" Predaju bilježi Muslim.[2]

Od njega se prenosi da je Poslanik ﷺ na podne-namazu učio '*Sebbihisme rabbikel-e'ala*', da je na sabahu učio duže od toga. Bilježi ga, također, Muslim.[3] Od njega se, također, prenosi da je Poslanik ﷺ učio na

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fiz-zuhri vel-asri, 1/157/334; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Tahfif ehirejni, 1/359, hadis br. 804, oba u lancu preko Ebu-Sadika Nadžija od Ebu-Seida el-Hudrija... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fis-subhi, 1/175/459/337; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Kadrus-salat fi salati zuhri vel-asri, 1/360, hadis br. 806 i En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, El-kiraetu fi rekatejni ulejejni salati zuhri vel asri, 2/506, hadis br. 979, svi u lancu preko Šubeta od Semaka od Džabira b. Semure... od njega.

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fis-subhi, 1/171/460/338; En Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Tahfiful-kijami vel-kira'eti, 1/646 pod brojem 981; Ebu-Davud et-Tajalisi u *Musnedu* 1/104 pod brojem 763; Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/257 pod brojem 51; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/391 pod brojem 3834.

podne i pkindiji *Ves-semai zatil-burudž i Ves-sema vet-tarik* i sure poput njih. To bilježi Ahmed i vlasnici *Sunena.*[1] En-Nesai, u svom *Sunenu,* bilježi od Beraa b. Aziba ﷺ da je rekao: *"Poslanik ﷺ bi nam klanjao podne pa bi smo čuli ajet po ajet od sure Lukman i Zarijat."*[2]

U *Sunenima* se, također, prenosi od Ibn-Omera ﷺ da je Poslanik ﷺ učinio sedždu na podne-namazu, zatim je ustao pa je onda učinio ruku' pa bi smo uvidjeli da je učio *tenzil* Sedžde."[3] U predaji je dokaz da nije mekruh na dnevnim-tihim namazima učiti suru Sedžde, te ako bi je imam učio i učinio sedždu muktedije nemaju pravo izbora u pogledu slijeđenja imama da je čine ili ne čine, već im biva obavezom slijediti imama. Enes ﷺ kaže: "Klanjao sam sa Poslanik, ﷺ podne-namaz, pa nam je na dva rekata učui ove dvije sure: *Sebbihisme rabbikele'ala i Hel etake hadisul-gašije.*" Bilježi ga En-Nesai.[4]

Ashabi su negirali i kritikovali onoga ko bi: oduljivao kijam a skraćivao ostale ruknove, a pogotova kada se radi o dva rukna ispravljanja (ispravljanje sa ruku'a i ispravljanje sa sedžde); ko ne upotpunjava tekbir; kao i onoga ko bi odgađao namaz do njegovog zadnjeg vremena; ko izostaje iza džemata. Obavjestili su nas o izgledu

---

Et-Taberani u *El-Mu'džemul-kebir* 2/ 218 pod brojem 1893., svi sa senedom od Šu'beta, a on od Simaka, a on Džabira b. Semure...;

[1]Njegov sened je sahih, bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje Kadrul-kira'eti fi salatiz-zuhri vel-asri, 1/212 pod brojem 805. Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat.* poglavlje Ma džae fil-kira'eti fiz-zhri vel-asri, 2/110 pod brojem 307; En-Nesai u *Kitabul-iftitah,* poglavlje El-Kira'etu fir-rek'atejni el-ulejejni min salati-l-asri, 1/646 pod brojem 978; i Ahmed u svome *Musnedu* 5/103. Svi sa senedom od Hammada b. Seleme, a on Simaka, a on od Džabira b. Semure...;

[2]Njegov sened je daif, a bilježe ga: En-Nesai u *Kitabul-iftitah,* poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri, 1/641 pod brojem 970; Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat,* poglavlje El-Džehru bi-l-ajeti ahjanen, 1/271 pod brojem 830, sa senedom od Selema b. Kutejbe, a on od Hašima b. el-Burejda, a on od Ebu el-Berra'a...; rekao je El-Albani: „Njegov sened je daif." A naveo ga je u *Daifus-sunne,* (rekoh): Moguće da je razlog tome, mješanje Ebu-Ishaka sa nekim drugim, a Allah najbolje zna.

[3] Njegov sened je daif, a bilježi ga Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje Kadrul-kira'eti fiz-zuhri vel-asri, 1/360 pod brojem 807, Ahmed u *Musnedu* 2/83 pod brojem 5557, sa senedom od Jezida b. Haruna, a on od Sulejmana et-Tejmija, a on od Ebu-Medžleza..., sened mu je daif zbog toga što je Sulejman et-Tejmi jasno rekao da nije slušao od Ebu-Medžleza...; a između njih dvojice se nalazi nepoznat prenosilac.

[4] Sened hadisa je daif. Bilježi ga EnNesai u knjizi *Iftitah,* poglavlje, El-kiraetu fi zuhrin, 1/642, hadis br. 971, i u *Sunenul- kubra,* 1/334, hadis br. 1044, u lancu preko Ebu-Bekra b. Nadra od Enesa... od njega.

Poslanikova ﷺ namaza koji je (na isti način) klanjao do kraja svoga života i nikada niko od njih nije spomenuo da je nešto oduzeo od svog namaza na kraju života, niti da je način na koji je on klanjao derogiran. Naprotiv, pravedne halife poslije njega su nastavile njegovim putem kako u pogledu obavljanja namaza tako i u pogledu ostalih stvari. Tako je Es-Siddik (Ebu Bekr) ؓ klanjao sabah namaz i na njemu je proučio cjelu Bekaru. Kada je završio namaz prisutni rekoše: "'*O halifo Božijeg Poslanika, umalo da iziđe sunce.*', '*Da je izišlo ne bi nas zateklo nemarne*', *reče.*[1] Omer ؓ bi na sabahu učio suru Nahl i Junus, Hud i Jusuf i njima slične sure.[2]

Oni koji smatraju da učenje na namazu treba skraćivati kažu: "Ako se vi držite sunneta u pogledu oduljivanja namaza, mi smo sretniji od vas a isto tako se držimo sunneta u pogledu kraćenja i olakšavanja namaza. Jer se po tom pitanju prenosi mnogo vjerodostojnih hadisa. Poslanik ﷺ je naredio da se klanja kratko i da se olakšaje u tom pogledu. Čak se jednom prilikom jako naljutio na one koji oduljuju namaz i u svom obraćanju ih nazvao rastjerivačima. Prenosi se od Ebi-Muse ؓ da je neki čovjek rekao: "*Tako mi Allaha, o Allahov Poslaniče, ja izostajem sa dnevnih namaza zbog tog i tog jer nam oduljiva. Nisam vidio Poslanika ﷺ ljućeg prilikom držanja vaza od tog dana. On reče: 'O ljudi među vama ima onih koji razgone (ljude). Kada neko od vas predvodi ljude neka im kratko klanja, jer zaista među njima ima slabih, starih i ljudi sa potrebama.*'"[3] Bilježi ga Buharija i Muslim.

U Buharijinom rivajetu stoji: "*Među njima ima starih, bolesnih i onih sa potrebama.*" Prenosi se od Ebu-Hurejre ؓ da je Poslanik ﷺ rekao: "*Kada neko od vas predvodi u namazu neka olakša jer među njima ima mladih*

---

[1] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Malik u *Muveti'*, poglavlje, Es-Sala, 1/33/82; i Abdurrezzak u svom *Musannefu*, 2/113, hadis br. 2711; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/389, hadis br. 3826; i Ibn Ebi-Šejbe u *Musannefu*, 1/310, hadis br. 3543, u lancu preko b. Ujejne b. Šihaba od Enesa... od njega.

[2] Bilježi ga Malik u *Muveti*, 1/82, i Abdurrezzak u svom *Musannefu*, (2), hadis br. 2710.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Men šeka imamehu iza tavvele, 2/234, hadis br. 704, i Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Emrul-e'immeti bitahfif, 1/182/466/340, oba u lancu preko Kajsa od Ebu-Mesuda Ensarija... od njega.

(djece), starih, slabih, bolesnih, a kada klanja sam neka klanja kako hoće." Bilježi ga Buharija i Muslim, a ovaj lafz je Muslimov.[1]

Prenosi se od Osmana b. Ebi-Asa es-Sekafija ﷺ da mu je Poslanik ﷺ rekao: ***"'Predvodi svoj narod u namazu!' On reče: 'O Allahov Poslaniče, ja u sebi nalazim nešto.' Reče: 'Približi ga.' Pa me je postavio ispred sebe da sjedim, te mi stavi svoj dlan na prsa, između mojih grudi, a zatim reče: 'Okreni se!' Onda je stavio svoj dlan na moja leđa, između plećki, a zatim reče: 'Predvodi svoj narod u namazu, onaj ko predvodi ljude neka im olakšava, među njima ima starih, bolesnih, slabih, i onih sa potrebama. A kada neko od vas klanja samostalno neka klanja kako hoće.'"***

Bilježi ga Muslim.[2] U drugom rivajetu stoji: ***"Kada predvodiš ljude olakšaj im namaz."***[3]

Enes b. Malik ﷺ kaže: *"Poslanik ﷺ bi skraćivao namaz i dovršavao ga."* U drugoj predaji stoji: *"Skraćivao bi namaz i upotpunjavao ga."* Hadis je muttefekun alejhi.[4] Od Enesa ﷺ se, također, prenosi da je rekao: *"Nisam nikada ni za jednim imamo klanjao lakši i potpuniji namaz od namaza Allahova Poslanika ﷺ. Ako bi čuo plač djeteta skraćivao bi namaz iz straha da njegovu majku ne dovede u iskušenje."* Hadis je muttefekun alejhi, a ova konstrukcija pripada Buhariji.[5]

Prenosi se od Osmana b. Ebi-Asa ﷺ da je rekao: ***"'O Allahov Poslaniče, postavi me za imama mome narodu.' Reče: 'Ti si njihov***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Iza salla linefsihi fel-jutil ma šae, 2/233, hadis br. 703, i bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Emrul-eimmeti bitahfifis-sala, 1/183, /476/341, oba u lancu preko Ebu-Zenada od E'aredža od Ebu-Hurejre ... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Emrul-eimmeti bitahfifis-ssala" 1/341/468; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/118, hadis br. 5061, oba u lancu preko Amra b. Osmana od Muse b. Talhe od Osmana b. Ebu-Asa es-Sekafija ... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-sala*, 1/186/468/342 i Ibn-Madže u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Men emme kavmen fel-juhaffif, 1/316, hadis br. 988; i Ebu-Avane u svom *Musnedu*, 1/421, hadis br. 1559; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 3/116, hadis br. 5051. Svi u lancu preko Šubeta od Amra b. Murre od Seida b. El-Musejjeba ... od njega.

[4] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u svom *Sahihu*, 1/249, hadis br. 674, i Muslim u svom *Sahihu*, 1/342/469, oba u lancu preko Hamada b. Zejda od Omera b. Abdulaziza, Ibn-Suhejba, od Enesa... od njega.

[5] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u svom *Sahihu*, 1/250, hadis br. 676, i Muslim u svom *Sahihu*, 1/343/470, u lancu preko Katade od Enesa... od njega.

imam, povedi se za slabim među njima, uzmi muezina koji za svoj ezan neće tražiti nadoknadu.'"

Bilježi ga imam Ahmed i vlasnici *Sunena.*[1] Bilježi ga ga i Ebu-Davud u svome *Sunenu* u hadisu Džeririja od Sadija od njegova oca od njegovog amidže da je rekao: "*Analiziro sam namaz Allahova Poslanika ﷺ. Na ruku'u i sedždi bi se zadržavao toliko koliko je potrebno za izgovor subhanellahi ve bi hamdihi tri puta.*" Bilježi ga, Ahmed, također u svom *Musnedu.*[2]

Ebu-Davud u svom *Sunenu* u hadisu Ibn-Vehba kaže: "Obavjestio me je Seid b. Abdurrahman b. Ebi-Amja' da je Sehl b. Ebi-Umame njemu pričao kako su on i njegov otac ušli kod Enesa b. Malika ؓ u Medini, pa je rekao: "Allahov Poslanik ﷺ bi znao govoriti: ***'Nemoj sebi otežavati pa da vam bude otežano, zaista je jedan narod otežavao sebi, to su ostaci njihovih bogomolja i kuća, monaštvo su oni izmislili mi im ga nismo propisali.'"***[3] Ovo se navodi i u rivajetu Lu'luija od Ebu-Davuda u rivajetu Ibn-Dasa od njega: "On i njegov otac su ušli kod Enesa b. Malika ؓ u Medini, u vremenu Omera b. Abdulaziza, a on je bio namjesnik Medine, pa su ga zatekli kako klanja kratak namaz kao da je namaz musafira ili njemu sličan. Kada je predao selam reče: '*Allah ti se smilovao je l' ovo propisani namaz (farz) ili je to neka nafila?*', '*To je propisani namaz*', *reče*, '*i to je namaz Allahova Poslanika. On je znao reći:* ***Nemojte sebi otežavati, pa da vam bude otežano, zaista je jedan narod sebi otežavao pa im je otežano. To su ostaci njihovih bogomolja i kuća, monaštvo su sami izmislili mi im ga nismo propisali.'*** Sutradan je poranio, pa reče: 'Zar nećeš uzjahati pa da otiđemo uzeti pouku?' Reče: 'Da.' Pa su zajedno

---

[1]Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Ahzul-edžri ala te'zin, 1/260, hadis br. 531, i Nesai u knjizi *Ezan*, poglavlje, Ittihazul-muezzini ellezi la je'huzu ala ezanihi edžren, 1/455, hadis br. 671, i Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, Men emme kavmen fel-juhaffif", 1/316, hadis br. 987, i Ahmed u *Musnedu*, 4/217, svi u lancu preko Osmana b. Ebu-Asa. ... od njega.

[2] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Mikdaru ruku'i ves-sudžud, 1/391, hadis br. 885, i Ahmed u *Musnedu*, 5/6, u lancu preko Sadija od njegova oca od njegovog amidže ... od njega.

[3] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Edeb*, poglavlje, Fil-hased, 4/2091, hadis br. 4904, u lancu preko Seida b. Ebu-Amje. ... od njega. Bilježi ga i Taberani u *Evsatu*, 3/258, hadis br. 3078, u lancu preko Abdurrahmana b. Šurejha Ebu-Šurejha Muamirija ... od njega. Bilježi ga i Ebu-Ja'la u svom *Musnedu*, 2/365, hadis br. 3694, u lancu preko Ebu-Amje ... od njega.

uzjahali, te su u pustinji pronašli uništeno naselje. Reče: 'Da li znaš čije su ovo kuće?' 'Ne', reče, 'Upoznaj me sa ovim naseljem i njihovim stanovnicima.' 'Stanovnike ovog naselja je uništila zavist i mržnja. Zaista, zavist gasi svjetlo dobrih djela, a mržnja sve to potvrđuje ili negira, oko čini blud i dlan i stopalo i tijelo i jezik, a polni organ to potvrđuje ili negira.'"[1]

Što se tiče Sehla b. Ebi-Umame vjerodostojnim ga je ocjenio Jahja b. Mein i drugi, a Muslim prenosi od njega. A što se tiče Ibn Ebi-Amje on je od stanovnika Kudsa. Iako se o njemu ne zna, ipak, od njega prenosi Ebu-Davud i prešućuje ga, što upućuje na zaključak da je on kod njega hasen. Oni kažu: "Ono što je kritikovao Enes od promjena u namazu odnosi se na pretjerano odugovlačenje imama sa namazom u protivnom bi hadisi Enesa bili kontradiktorni. Zbog toga i jeste on isticao dvije stvari, a to je skraćivanje i upotpunjavanje. Njegove riječi: "*Nisam ni za kim nikad klanjao kraći i potpuniji namaz od Poslanikova ﷺ namaza*", svojom vanjštinom ukazuje na kritiziranje odugovlačenja što je on lično kasnije protumačio. Bilježi En-Nesaija od Atafa b. Halida od Zejda b. Eslema da je rekao: *"Ušli samo kod Enesa b. Malika, pa nam reče: 'Jeste li klanjali?' Rekosmo: 'Da.' Onda reče: 'O djevojčice, pripremi mi da se abdestim. Nikada ni za jednim imamom niste klanjali namaz sličniji Poslanikovom od ovog vašeg imama.' Zejd kaže: 'Omer b. Abdulaziz je upotpunjavao ruku' i sedždu, a skraćivao bi kijam.'"* Hadis je sahih.[2] To je jasno izrekao Imran b. Husajn ؓ nakon što je klanjao za Alijom u Basri. Imran kaže: "Ovaj me je podsjetio na namaz Allahova Poslanika ﷺ. Njegov namaz je bio umjeren. On bi skraćivao kijam i sjedenje a oduljivao bi ruku' i sedždu." Hadis je sahih.[3]

U oba *Sahiha* se prenosi od Džabira b. Abdullaha ؓ da je Poslanik, ﷺ rekao Muazu ؓ, kada je kao imam oduljio namaz svome narodu na jaciji,: ***'Zar želiš da ljude staviš na kušnju?' I to je ponovio tri***

---

[1] Pogledaj prethodno.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, Tahfiful-kijami vel-kiraeti, 1/645, hadis br. 980, i u *Sunenul-kubra*, 1/337, hadis br. 1053, i Ahmed u *Musnedu*, 3/225, svi u lancu preko Atafa b. Halida od Zejda b. Esleme od Enesa b. Malika... od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Jukebbiru ve huve jenhedu, 2/354, hadis br. 826, i Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Isbatu tekbiri fi kulli hafd, 1/33/393/295, oba u lancu preko Hamada b. Zejda od Gejlana od Mutarrifa... od njega.

puta. Zašto im nisi učio Sebihisme rabbikel'eala i Veš-šemsi ve duhaha i Vel-lejli iza jagša. Iza tebe klanjaju stari, djeca, slabi i ljudi s potrebama', reče Poslanik." [1]

Prenosi se od Muaza b. Abdullaha el-Džuhenija da ga je neki čovjek od Džuhejne obavjestio kako je čuo Allahova Poslanika ﷺ da na sabahu uči *Iza zul ziletil-erdu zilzaleha* na oba rekata. Ne znam da li je Poslanik ﷺ zaboravio ili je to namjerno učinio. Bilježi ga Ebu-Davud.[2]

Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Amra b. Harisa ؓ da je čuo Poslanika ﷺ da na sabahu uči *Vel-lejli iza jagša*.[3] Prenosi se od Ukbeta b. Amira ؓ da je rekao: ***"Vodio sam za Poslanikom ﷺ devu, pa mi reče: 'Hoćeš li da te naučim dvije sure a da im slične nisu učene?' Rekoh: "Naravno", pa me je podučio Kul euzu birabbil felek i Kul euzu birabbin-nas. Nije mi pokazao ništa čudnije od njih. Kada je nastupio sabah on ih je proučio, a zatim reče: 'Šta misliš, o Ukbe?'"*** U drugom rivajetu stoji: ***"Zar te nisam podučio dvjema najboljim surama koje se uče?" Rekoh: "Svakako." Reče: "Kul euzu birabbil-felek i Kul-euzu birabbin-nas." Kada je odsjeo njih je učio na dnevnim namazima. Zatim reče: "Šta misliš o Ukbe?"*** Bilježi ga Ahmed i Ebu-Davud.[4]

Bilježi se u *Musnedu* imama Ahmeda i u *Sunenu* od En-Nesaija od Amara b. Jasira ؓ da je predvodio namaz, te ga skrati. Ljudi su ga kritikovali zbog toga a on reče: *"Zar nisam upotpunio ruku' i sedždu?" Rekoše: "Jesi." On zatim reče: "Ja sam u njemu učio dovu koju je i Poslanik ﷺ učio, a koja glasi: 'Allahu moj, s Tvojim znanjem o gajbu i Tvojom moći nad stvorenjima ostavi me u životu sve dok znaš da je život bolji za mene, a usmrti*

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Men šeka imamehu, 2/234, hadis br. 705; i Muslim u knjizi *Es-Sala*, 1/178/465/339, oba u lancu preko Džabira b. Abdullaha Ensarija... od njega.

[2] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Er-redžulu ju'idu slaten vahide, 1/363, hadis br. 816; i Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/390, hadis br. 3829, od Vehba od Omera i od b. Ebu-Helala od Muaza b. Abdullaha Džuhenija... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kiraetu fi subh, 1/164/456, u lancu preko Velida b. Seri'a od Amra b. Harisa... od njega; i Ebu-Davud u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, El-kiraetu fi salatil-fedžr, 1/267, hadis br. 817, svi u lancu preko Esnea štićenoka Amra b. Harisa od Amra b. Harisa... od njega.

[4] Sened hadisa je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala,* poglavlje Fil-muavvizetejni, 2/635, hadis br. 1462; i En-Nesai u knjizi *El-istiaze*, 8/644, hadis br. 5451; i Ahmed u *Musnedu*, 4/114/115; i Ibn-Huzejme u svime *Sahihu*, 1/266, hadis br. 534, svi u lancu preko Ebu-Kasima štićenika Muavije od Ukbeta b. Amira... od njega.

me kada smrt bude bila bolja za mene. Molim Te za strah od Tebe u tajnosti i javnosti i da govorim istinu u ljutnji i zadovoljstvu i molim Te za (isprvan) cilj u bogastvu i neimaštini. I molim Te da mi podariš zadovoljstvo gledanja u Tvoje plemenito lice i žudnju za susret s Tobom. Utječem Ti se od nedaća i od smutnje zalutalih. Allahu naš ukrasi nas ukrasom imana i učini nas od upućenih upućivača.'"[1]

Kažu: Gdje su ovi hadisi u odnosu na hadise koji govore o duljenju namaza? Može se reći da je to bilo na početku islama kada je bilo malo klanjača. Kada se broj muslimana povećao i kada se proširila islamska država onda je propisano skraćivanje i olakšavanje namaza, kao i naredba u tom pogledu. To je preče radi sloge i kako bi se robovi međusobno voljeli. Tako da čovjek uđe u namaz sa ljubavlju a da iziđe iz njega sa žudnjom za njim, te da namazom pobriše vesvese. Ako bi se oduljivao vesvese bi ovladale klanjačem tako da bi više izgubio nego što bi zaradio sevapa. Zatim kažu: "Kako se mogu kijasiti ili porediti drugi imami sa Poslanikom ﷺ kao i ljubav ashaba prema njemu? Jer kijam za Poslanikom ﷺ je nešto posebno, kao i slušanje njegova glasa prilikom učenja Kur'ana onako kako je objavljen. Zatim ljudi su posjedovali veliku ljubav spram vjere, a srca su im bila predana i posvećena Allahu u činjenju ibadeta. Zbog toga je i rekao: ***"Među vama ima rastjerivača."***[2] To što su bili rastjerivači zbog oduljivanja namaza je iz razloga što nisu doživljavali namaz kao ashabi za Poslanikom ﷺ. Ashabi su u svojim srcima i na svojim tjelima doživljavali namaz za Poslanikom ﷺ lahkim i kratkim iako je on bio dug. Imam treba na muktedije da utječe svojim srcem, glasom i skrušenošću. Ako bude lišen svega toga to će za muktedije biti teret i otežavanje. Zato neka im olakša taj teret koliko može kako im ne bi omrznuo namaz. Poslanik ﷺ je ukorio haridžije zbog pretjerivanja u vjeri i

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Sehv*, poglavlje, Dua'u ba'dez-zikri, 2/150, hadis br. 1304; i Ahmed u *Musnedu*, 4/264; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 3/255, hadis br. 509; i Bejheki u *Esma vessifat*, 120, i Hakim u *Mustedreku*, 1/524, svi u lancu preko Jahje b. Hubejbe od Ahmeda b. Abduh od Rabie od Muhammeda b. Gudajla od Hamada b. Seleme... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Imame*, poglavlje, Tahfiful-imami fil-kijam, 1/248, hadis br. 670; i bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Emrul-eimmeti bitahfifis-sala fi temam, 1/340/466, oba u lancu preko Kajsa od Ebu-Mesuda Ensarija... od njega.

otežavanja u ibadetu riječima: ***"Podcjenjivat ćete vaš namaz i post spram njihova namaza i posta."***[1]

A pohvalio je nježnost i osjećajnost. Vlasniku tih osobina je obećao Allahovu ljubav i da će mu se dati ono što neće dobiti onaj ko je grub i osoran.[2] I kaže: ***"Niko nije otežavao u vjeri a da ga vjera nije savladala."***[3] I kaže: ***"Zaista je ova vjera čvrsta pa joj priđite s nježnošću."***[4] Kompletna vjera se oslanja na slijeđenje sunneta. Allah ﷻ voli djela koja rob konstantno čini. Namaz je ibadet na kojem je moguće ustrajati ako se ne ne pretjeruje sa oduljivanjem.

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Fedailul-Kur'an*, 8/718, hadis br. 5058; i Muslim u knjizi *Ez-zeka*, poglavlje, Zikrul-havaridži ve sifatihim, 2/148/744, oba u lancu preko Ebu-Seleme b. Abdurrahmana od Ebu-Seida el-Hudrija... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *El-birru ves-sille*, poglavlje, Fadlu rifki, 4/3003 u lancu preko Ebu-Bekra b. Hazma od Amreta bint Abdurrahmana od Aiše... od njega. Bilježi ga i Ebu-Davud u knjizi *Edeb*, poglavlje, Fi rifki, 3/2054, hadis br. 4807, svi u lancu preko Junusa i Humejda ... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Iman*, poglavlje, Savmu ramadani ihtisaben minel-imani, 1/166, hadis br. 39; i En-Nesai u knjizi 4/461, hadis br. 5049; i Ahmed u *Musnedu*, 4/422, svi u lancu preko Seida od Ebu-Hurejre ... od njega.

[4] Hadis je hasen. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 3/198, hadis br. 13074, u lancu preko Amra b. Hamze od Halefa Ebu-Rebu'a od Enesa... od njega. Bilježi ga Hejsemi u *Medžme'i*, 1/62, u hadisu Enesa, i kaže da ga bilježi Ahmed u *Musnedu*, te da su mu prenosioci vjerodostojni osim što Halef b. Džehran nije zapamtio Enesa a Allah najbolje zna. Bilježi ga i Makdisi u *Ehadis muhtare*, 6/120, hadis br. 2115, u lancu preko Halefa, i njegov lanac je ocjenio slabim. Albani ga navodi u *Sahihul-džami'*, 1/447, hadis br. 2246.

Poglavlje

ONI KOJU ZAGOVARAJU UPOTPUNJAVANJE NAMAZA KAŽU

Oni koju zagovaraju upotpunjavanje namaza kažu: "Izražavamo dobrodošlicu svemu što je preneseno od Poslanika ﷺ. Pa ustvari svi raspravljamo o sljeđenju njegova sunneta. Ne želimo pojedine dijelove sunneta učiniti kontradiktornim tako da se jedni drugima suprostavljaju. Nećemo uzeti od sunneta ono što je lahko a ostaviti ono što nam se čini kao teško - zbog naše lijenosti i slabosti, kao i zbog naše zauzetosti dunjalukom, koji nam je okupirao srca i postao naša najveća radost umjesto namaza. Tako da su hadisi o olakšicama u pogledu namaza poklapaju sa strastima i srčanim slabostima, što vodi u nedostatak želje i malo ulaganje truda u pogledu savjetovanja i hizmeta na putu vjere. Olahko se svataju Allahova prava. A Njegova dobrota se zloupotrebljava i uzima kao šubha u pogledu nemara i napuštanja radnji oko namaza. Upotrebljavaju se fraze: "Onaj ko je plemenit ne potražuje svoje pravo do utančine." Ili: "Allahovo pravo se temelji na oprostu, lahkoći i praštanju a prava robova se temelje na škrtosti, sitničavosti i maksimalnim potraživanjima." Tako da je namaz u pogledu klanjača postao lagan kao skupocjena prostirka i ugodan prevoz. A što se tiče obavljanja namaza kao obaveze prema Gospodaru i Stvoritelju svjetova to se poima kao užarena žeravica. A takvi od sunneta kao da ne pamte osim Poslanikovih riječi: ***"Zar želiš staviti ljude na kušnju, o Muaze."*** I drugi hadis u kojem kaže: ***"O ljudi, zaista među vama ima rastjerivača."*** Tako da hadise tumače u kontekstu u kojem nisu preneseni, a ne razmišljaju šta je prije toga i poslije toga. Onaj ko u namazu ne doživi svoju najveću radost, sreću, blagostanje, nasladu, život srca i širinu prsa onda za njega i nije osim ovaj i njemu slični hadisi. I ne samo to, njemu odgovara samo ***"namaz kradljivaca i onih koji ga nakaradno obavljaju"***. Kljucanje vrane takvom bolje odgovara od širine i vremena posvećenom Gospodaru svjetova. A za takvog je hadis: ***"Zar želiš staviti ljude na kušnju, o Muaze"***, preči od hadisa u kojem kaže: ***"Obavljali bi podne-namaz, pa bi neko od nas***

otišao do Bekije da obavi svoju potrebu, zatim bi se vratio do svoje porodice da se abdesti i opet bi Poslanika ﷺ zatekao na prvom rekatu."[1]

Također, Poslanikovo klanjanje sabah-namaz sa učenjem *mu'avvizetejni* (Felek i Nas), koje je bilo na putovanju[2] je po njima preče od hadisa koji su preneseni u *hadaru* tj. dok je bio mukim kod kuće. A tom je prilikom učio po stotinu ili dvije stotine ajeta. Po njima je hadis o akšam-namazu na kojem je učio *Kul-huvellahu ehad i Kul ja ejjuhel-kafirun,*[3] a kojeg bilježi jedino Ibn-Madže, preči od hadisa koji bilježi Buharija u svom Sahihu da je Poslanik ﷺ učio na akšamu jednu od dvije duge sure tj. El-E'araf.[4] Taj teži onom dijelu sunneta koji mu odgovara i koji se se sa njim slaže. Blago se odnosi prema onome koji grubo postupa u tumačenju onoga u čemu se suprostavlja i s njim na najljepši način postupa. Mi se Allahu utječemo od slijeđenja takvog puta i metodike. I molimo Ga da nas sačuva od onoga sa čim je iskušao vlasnike tog pravca. Mi Allaha obožavamo na osnovu svega što je vjerodostojno preneseno od Poslanika ﷺ. I ne uzimamo neke dijelove za nas a druge protiv nas. Pa da, onda, ono što je u skladu našeg mišljenja uzimamo na osnovu njegove vanjštine, a ono što nam se suprostavlja tumačimo u prenesenom značenju, a što je suprotno njegovom vanjskom značenju na koje upućuje. Naprotiv, cjelokupan sunnet je za nas, ne pravimo razlike u pogled sunneta, već cijeli sunnet prihvatamo. Prihvatamo ga poslušno i pokorno i slijedimo ga bez obzira o čemu govori. Postupamo onako kako nam sunnet nalaže, bez obzira na naše prohtjeve. Ne uzimamo dio, a da drugi dio ostavljamo, već ga uzimamo u potpunosti. Savki njegov dio stavljamo na njegovo mjesto. Na osnovu toga, a od Allaha molimo uputu, kažemo: "Skraćivanje i upotpunjavanje su naređeni, a oduljivanje je zabranjeno."

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu*, 1/335/454, u lancu preko Kaz'e od Ebu-Seida el-Hudrija ﷺ... od njega. Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, Fadlu fi kiraetil-muavvizetejni, 1/634, hadis br. 952; i Ibn-Madže u svom *Sahihu*, 5/125, hadis br. 1818; i Ahmed u *Musnedu*, 4/194/159; i Darimi u knjizi *Fedailul-kur'an*, poglavlje, Fi fadli muavvizetejni, 2/553, hadis br. 3439, u lancu preko Hajve i b. Luhej'a od Jezida b. Ebu-Hubejba ... od njega.

[3] Hadis je šaz, bilježi ga Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, 1/272, hadis br. 833, u hadisu Ibn-Omera... od njega. Albani ga je ocjenio slabim.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Kiraetu fil-magribi, 1/287, hadis br. 674; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Kadrul-kiraeti fil-magribi, 1/362, hadis br. 812, oba u lancu preko Urveta od Mervana b. Hakema od Zejda b. Sabita... od njega.

Ne može se u tom pogledu osloniti na običaj naroda jednog mjesta ili na mišljenje nekog mezheba, niti na prohtjeve muktedija i njihovo zadovoljstvo, niti na idžtihad imama koji predvode ljude u namazu. Sve je to neprecizno. Ne postoji sklad u mišljenjima i željama, tako ako bi se to uzelo za pravilo uloga namaza bila obezvređena a njegovo trajanje bi na osnovu pomenutih mjerila bilo shodno ljudskim strastima. Šerijat ne propisuje propise na ovakav način. Već je osnova u tom povratak izvoru i sudu Allahova Poslanika ﷺ, te oslanjanje na ono kako je on po naredbi od Allaha postupao u tom pogledu. Te kako je ummet podučio njegovim pravima, ruknovima, načinu i granicama. Iza njega su klanjali slabi, stari, djeca kao i oni sa potrebama. U Medini nije bilo drugog imama osim njega, neka je na njega salavat i selam. Ono što je on radio to je i drugima naređivao. Kada bi naredio neku stvar on je bio najpreči od svih ljudi da to prihvati i uradi. A kada bi nešto zabranio on je bio najpreči od svih ljudi da to ostavi. U tom kontekstu su i riječi Šuajba ﷺ kada je rekao: **"Ne želim da radim ono što vama zabranjujem."** Neki od ashaba su nakon njegove ﷺ smrti bili pitani o njegovom namazu, pa su im odgovorili kako je izgledao njegov ﷺ namaz sve dok mu Allah nije uzeo dušu. Tako Ebu-Huzejme prenosi predaju u kojoj kaže: "Došao sam kod Ebu-Seida el-Hudrija ﷺ, pa sam zatekao mnogo svijeta kod njega. Kada se svijet razišao rekoh mu: 'Ja te neću pitati o onome što te ovi pitaju ja te želim pitati o namazu Allahova Poslanika ﷺ.' Reče: 'Nemaš od toga koristi.'" On mu je ponovio pitanje, a on reče: *"Kada bi klanjao podne nekada bi neko od nas otišao do Bekije i obavio svoju potrebu, zatim bi otišao do svoje porodice da se abdesti pa bi se vratio u mesdžid, a Poslanik ﷺ bi još uvijek bio na prvom rekatu zbog njegove dužine."* Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu.*[1] Ovo upućuje na zaključak da se ono što su negirali Enes, Ebu-Seid el-Hudri, Imran b. Husajn i Bera b. Azib odnosi na brisanje namaza i reduciranje na samo neke stvari koje je radio Poslanik ﷺ. Zbog toga je Enes ﷺ, kada im je predvodio namaz, rekao: *"Neću se ustručavati da vam klanjam namaz Allahova Poslanika, ﷺ."* Sabit je rekao: "Enes je činio nešto što vi ne činite. On je nakon što bi se ispravio na kijam ostao toliko da bi neko pomislio kako je pogrešio. Kada bi sjeo između dvije sedžde ostao bi toliko da bi neko pomislio kako je pogrešio ili zaboravio." Ovo je stvar koju je Enes kritikovao kod imama jer su ova dva rukna pretjerano skraćivali. Isto tako je negirao i kritikovao kraćenje ruku'a i sedžde. Obavjestio je da

---

[1] Hadis je sahih. Tahridž je prethodio.

među njima najsličnije Poslaniku ﷺ klanja Omer b. Abdulaziz. Na sedždi i ruku'u su za njim mogli nabrojati po deset tesbiha a poznato je da ih nije izgovarao brzo bez razmišljanja, njihovo vjersko stanje je bilo puno uzvišenije i bolje od toga. Enes ؓ je bio iskušan onim koji su smatrali da je pogrešio u tome, kao što je bio iskušan onima koji su smatrali da je pogrešio u svom rivajetu, da je Poslanik ﷺ izostavljao glasno izgovaranje bismillahirrahmanirrahim.[1] Kažu: "On je bio mali i klanjao je iza safova tako da nije mogao čuti glasno izgovaranje Bismille." Isto tako je imao iskušenje od strane onih koji su smatrali da je pogriješio u pogledu nijeta ihrama Allahova Poslanika ﷺ u pogledu hadža i umre zajedno. Kažu: "On je bio daleko od njega tako da nije čuo njegove riječi prilikom oblačenja ihrama." Tako da im je on dogovorio: *"Vi me smatrate dječakom, bio sam ispod stomaka Poslanikove ﷺ deve tako da sam ga čuo kako ih glasno nijeti obadvoje."*

Kada je Poslanik ﷺ došao u Medinu Enes je imao deset godina. On ga je služio i bio je time odlikovan. Ubrajao se u članove njegove kuće. Bio je veoma razborit i pronicljiv dječak. Kada je umro Allahov Poslanik ﷺ on je već bio odrastao čovjek, koji je imao dvadeset godina. I pored toga žele mu pripisati da je pogrešio u pogledu kiraeta i dužine namaza i načina ulaska u ihram Allahova Poslanika ﷺ, te da je nastavio griješiti i u vrijeme pravednih halifa, i da je stalno klanjao na kraju mesdžida, i da nije čuo kiraet nikog od njih. Ashabi su se složili da je namaz Allahova Poslanika ﷺ bio ujednačen. Njegov ruku' i dizanje sa njega, sedžda i dizanje sa nje su bili sukladni kijamu. Ako je na sabahu učio između šezdeset i sto ajeta, onda je i dužina ruku'a i sedžde bila sukladna tome. Zbog toga je Bera' b. Azib ؓ govorio: *"Sve je to bilo otprilike podjednako."*

Imran b. Husajn ؓ je rekao: *"Namaz Allahova Poslanika ﷺ je bio ujednačen."* Takav je bio i njegov kijam po noći i za vrijeme namaza kod pomračenja sunca. Abdullah b. Omer je rekao: *"Kada bi nam Poslanik ﷺ*

---

[1]Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje, Ma jekulu fi tekbiri, 2/265, hadis br. 743; i Bilježi ga Muslim u Knjizi *Es-Sala*, poglavlje Hudžetu men kale la judžheru bil-besmele, 1/50/399, oba u lancu preko Šubeta od Katade od Enesa... od njega.

naređivao da kratimo namaz predvodio bi nas učenjem sure Saffat." Bilježi ga imam Ahmed i En-Nesai.[1]

Ovo je njegova naredba i ovo je njegova radnja koja tumači njegovu naredbu. A ne kao što neko pogrešno misli da je njima naređivao skraćivanje i olakšavanje, a da je on postupao suprotno tome što je naredio. On je, neka je na njega salavat i selam, naredio imamima da predvode ljude onako kao što je i on njih predvodio u namazu. U oba *Sahiha* se prenosi od Malika b. Huvejrisa ﷺ da je rekao: "Došli smo kod Poslanika ﷺ a bili smo momci otprilike istih godina. Kod njega smo boravili dvadeset noći. Poslanik ﷺ je bio milostiv i nježan, pa je mislio kako smo se zaželili naših porodica. Pitao nas je koga smo kod kuće ostavili od porodice, pa smo ga obavjestili o tome. On reče: ***"Vratite se svojim porodicama, boravite među njima i podučavajte ih. Naredite im neka klanjaju taj namaz u to vrijeme, a taj i taj namaz u to i to vrijeme. Kada prisustvuješ namazu neka jedan od vas prouči ezan, a neka vas najstariji predvodi, klanjajte kako ste mene vidjeli da klanjam."*** Ovako je Buharija naveo predaju. Ovo se odnosi na sve imame iako nisu posebno spomenuti. A ako im je naredio da klanjaju kao što je on klanjao i ako im je naredio da olakšavaju, onda se bez sumnje može zaključiti da im je naredio ono što je on radio, a to pojašnjava činjenica da skoro nema radnje koja bi se mogla nazvati kratkom u odnosu na drugu koja je duža od nje. Isto tako, svaka se radnja može nazvati dugom u odnosu na onu koja je kraća od nje. Tako da ta stvar nema neku granicu u jeziku kojoj bi se mogli vratiti da nam presudi. Također, u običajnom pravu nema nešto što bi moglo razgraničiti ove stvari kao što je slučaj sa čuvanjem, preuzimanjem i oživljavanjem mrtve zemlje. Kod ibadeta stvar se vraća Zakonodavcu kada je u pitanju njen omjer, trajanje, osobine, način i položaj u kojem se obavlja, kao što se u osnovi taj ibadet vraća Njemu. Kada bi bilo dozvoljeno da se oslonimo na običajno pravo ljudi u pogledu olakšavanja i skraćivanja namaza onda bi se dužina i omjer namaza toliko razlikovali, shodno raznim mišljenjima i običajima ljudi, da nikako ne bi mogli donijeti precizan sud o tome. Tako su neki - kojima je Allah ﷻ zaslijepio srca - razumjeli da se pomenuta naredba o olakšanju odnosi na

---

[1] Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Imame*, poglavlje, Er-ruhsatu lil imami fi tatvili, 1/544, hadis br. 825; i Ahmed u *Musnedu*, 2/40, hadis br. 4989; i Et-Tajalisi u svom *Musnedu* 1/250, hadis br. 1816; i Ebu-Ja'la u svom *Musnedu*, 6/334, hadis br. 5445, svi preko Salima b. Abdullaha od njegova oca ... od njega.

maksimalno moguće kraćenje, tako da su počeli vjerovati da je namaz bolji i efdalniji što je kraći. Otuda su mnogi prolazili kroz svoj namaz poput odapete strelice, tako da neki nisu ništa dodavali na tekbir - Allahu ekber - dok su bili na ruku'u i na sedždi od brzine. Skoro da bi sedžda prestigla ruku', a ruku' kiraet od brzine. Čak su možda neki mislili da je bolje jednom proučiti tesbih nego tri puta. Prenosi se da je jedan od ovih vidio svog roba kako smireno klanja pa ga je udario i rekao mu: "Da te sultan poslao za nekim poslom da li bi bio spor kao što si sada spor." Ovakav odnos prema namazu predstavlja njegovo poništavanje i poigravanje sa njim. To je šejtanska spletka i suprotnost Allahovoj i Poslanikovoj naredbi kada je rekao:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ

"Obavljajte namaz." (El-Bekara, 43)

Allah ﷻ nam je naredio da obavimo namaz, a to znači obaviti ga potpunog ruku'a i sedžde, kao i zikrova. Allah ﷻ je uslovio spas sa skrušenošću klanjača. Onaj ko ne bude skrušen u svom namazu propustio je šansu da bude spašen. Nemoguće je postići skrušenost klanjajući brzo i nakaradno. Naprotiv, možemo reći da je nemoguće ostvariti skrušenost i poniznost osim sa smirenošću u namazu. Sa povećanjem smirenosti u namazu povećava se i skrušenost. Svaki put kada popusti skrušenost poveća se brzina klanjanja, tako da pokreti ruku počnu ličiti na igru i zabavu, i tako sve dok u potpunosti nestane skrušenosti i osjećaja za robovanjem. Na kraju se izgubi i pravo znanje u suštini ubudijeta (robovanja). A Uzvišeni Allah je rekao:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ

"Obavljajte namaz." (El-Bekara, 42)

ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ

"Oni koji obavljaju namaz." (El-Maide, 55)

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ

"Obavljaj namaz." (El-Ankebut, 45)

فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ

"A kada budete bezbjedni obavljajte molitvu u potpunosti." (En-Nisa, 103)

وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ

"Oni koji obavljaju namaz." (En-Nisa, 162)

A Ibrahim ﷺ je rekao:

رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ

"Gospodaru, učini me od onih koji obavljaju namaz." (Ibrahim, 40)

A Musa'u je rekao:

فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ

"Zato se samo Meni klanjaj i molitvu obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!" (Ta-Ha, 14)

Skoro da ne možeš naći mjesto u objavi u kojem se spominje namaz a da ga ne prati naredba o njegovom obavljanju. Mnogo je klanjača među svijetom, a malo je onih koji ga ispravno dostavljaju i obavljaju. U tom kontekstu je Omer ؓ za hadžije rekao: *"Mnogo je putnika a malo hadžija."* Tako neki obavljaju ibadete zadovoljavajući se sa minimumom koji deklariše taj ibadet ispravnim. Kada bi takvi znali da meleki uzdižu njegov namaz do Gospodara svjetova poput hedije kojom se ljudi žele približiti svojim kraljevima i velikanima. Nije isti onaj ko klanja najbolje što može i uljepša svoj namaz i njime se želi približiti Onome od Kojeg strahuje i Čijoj se milosti nada, i onaj ko ga sa teškoćom i najlošije obavi s ciljem da ga se otarasi i bilo kako obavi. Nisu isti onaj kome njegov namaz predstavlja proljeće i život za srce, odmor i najveću sreću, lijek za tugu, odagnatelja brige, spas i utočište kod nedaća, i onaj kome namaz umrtvljuje srce i čini tijelo sputanim i predstavlja mu teškoću i teret. On takvom čovjeku predstavlja teškoću, a onom prethodno predstavlja slast očiju i odmor. Otuda Uzvišeni Allah kaže:

وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ

"Pomozite sebi strpljenjem i namazom, a to je, zaista, teško, osim poslušnima, koji su uvjereni da će pred Gospodara svoga stati i da će se Njemu vratiti." (El-Bekara, 45-46)

Drugima, mimo ovih, namaz teško pada zbog nepostojanja ljubavi u njihovom srcima spram Allaha ﷻ, kao i ljubavi spram veličanja Njega i skrušenost prema Njemu i male ljubavi. Čovjekova prisutnost i skrušenost u namazu, njegovo upotpunjavanje i posveta njemu su shodno čovjekovoj ljubavi spram Allaha ﷻ. Imam Ahmed u rivajetu Muhene b. Jahja kaže: "Njihov udio u islamu je shodno njihovom udjelu u namazu." Njihova ljubav prema islamu je shodna njihovoj ljubavi prema namazu. Zato, o Božiji robe, vidi gdje je tvoje mjesto. Čuvaj se da ne susretneš Allaha a da nemadneš udjela u islamu. Udio islama u tvom srcu je shodno udjelu namaza u tvom srcu. Ne može udio živog srca, koje je ispunjeno ljubavlju, strahopoštovanjem i veličanjem Allaha, biti jednak u pogledu namaza sa onim srcem koje to ne posjeduje. Kada dvojica stanu pred Allaha ﷻ jedan od njih je smirenog i prisutnog srca, koje je skrušeno prema Njemu, čisto od loših stvari, ispunjeno nurom imana, čist od poroka i strasti, razmišlja o značenju i porukama Kur'ana. U svom namazu on spaja radost i ljepotu imana sa razmišljanjem o Allahovim imenima i svojstvima, njihovoj uzvišenosti, ljepoti i najvećoj savršenosti. Razmišlja o tome kako samo Allah ﷻ jedino ima savršene osobine. U tom razmišljanju o Allahu i najvećoj sreći koju osjeća u namazu on dobiva osjećaj kako se približio Allahu tako blizu da se ništa sa tim ne može porediti. Svoje srce potpuno predaje Njemu. Ovaj dolazak pred Gospodara je jedan od dva dolaska. Allah ﷻ je krenuo prema njemu i njegovo srce prožeo i osvjetlio ljubavlju spram Njega i nadahnuo ga da se uputi k Njemu. Pa, kada se uputio k Njemu onda počinje drugi dolazak pred Gospodara, koji je potpuniji od prvog. Ovde dolazi do izražaja čudnovatnost poimanja Allahovih imena i osobina. To može doživjeti onaj ko razumije kur'anska značenja a čije je srce prosvjetljeno nurom imana tako da za svako Allahovo ime i osobinu u svom namazu nalazi mjesto. Kada se ispravi stojeći pred Gospodarom svjetova njegovo srce vidi vječni Allahov život, a kada kaže Allahu ekber vidi njegovu veličinu, a kada kaže: "*Subhanekellahumme ve bi hamdike ve tebarekesmuke ve te'ala džedduke ve la ilahe gajruke*",[1] a što znači: "Neka si

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Hudžetu men kale la judžheru bil-besmele, 1/52/299, i Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Men re'a istiftahe bi-subhanekellahumme ve bihamdike, 1/349, hadis br. 775; i Tirmizi u

slavljen Allahu, neka Ti je svaka hvala. Blagoslovljeno je ime Tvoje, Uzvišena je Tvoja veličina, nema drugog boga osim Tebe", tada svojim srcem vidi Gospodara kako je čist od svake manjkavosti. Koji je potpuno i na svaki mogući način hvaljen. Ta hvala i slava obuhvata svo savršenstvo, što za sobom povlači negiranje svake manjkavosti. Zato, neka je slavljeno Njegovo ime koje, ako se spomene nad malim poveća se i bude blagoslovljeno. I koje, ako se spomene nad nekom nedaćom odagna je. A ako se spomene nad šejtanom vrati se jadan i ponižen. Savršenstvo imena dolazi od savršenstva onoga ko se njime imenuje. Pa, ako ovako stoje stvari sa Njegovim imenom, sa čijim spomenom ne može ništa nauditi na nebesima i na Zemlji, onda je vlasnik imena još veći i uzvišeniji. Riječi u dovi: "Ve teala džedduke", tj. "Uzvišen je Tvoj Zat" znače da je Njegova veličina iznad svake druge veličine i da prekriva svaku veličinu i da je uzvišenost Njegova Zata iznad svega. Snaga Njegove vlasti je iznad svakog vladara. Neka je uzvišen Njegov Zat od toga da ima sudruga u vlasti i upravljanju, ili u ibadetu ili u Njegovim djelima i osobinama kao što su to rekli vjernici od džina:

وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا

"A On nije – neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! – uzeo sebi ni druge ni djeteta." (El-Džinn, 3)

Koliko je samo koristi za srce u ovim riječima za onoga ko shvata vrijednost spoznaje Allahovih imena i osobina, i ako ne niječe njihovo pravo značenje. Kada čovjek prouči: "*E'uzu billahimineššejtanirradžim*", on se na taj način zaštitio. Štiti se sa Allahovom snagom i moći od svog neprijatelja, koji želi da prekine vezu između njega i njegova Gospodara, i da ga udalji od Njega kako bi zapao u loše stanje. Kada kaže: **"Hvala Allahu Gospodaru svjetova"**, onda kao da na trenutak zastane očekujući odgovor od svog Gospodara: "Hvali me moj Gospodar", Kada kaže: **"Milostivom, Samilosnom"**, očekuje odgovor: "Moj rob iznosi pohvale na Mene", Kada kaže: **"Vladara Sudnjeg dana"**, očekuje

---

knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jukalu inde iftitahis-sala, 2/9, hadis br. 126; i Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, El-istiazetu fis-sala, 1/265, hadis br. 807, od Ebu-Mutevekkila Nadžija od Ebu-Seida el-Hudrija... od njega.

odgovor: "Slavi me Moj rob",[1] Pa zar ima veće naslade i veće sreće kada Gospodar tri puta kaže: "Moj rob..." Tako mi Allaha, da nije strasti i prljavština koje se nalaze u srci i duši, srce bi od treperenja i sreće poletjelo zbog riječi njegova Gospodara, Stvoritelja i obožavatelja: "Hvali me Moj rob", "Moj rob iznosi pohvale na Mene", "Slavi me Moj rob". Onda se u srcu nađe mjesta za ova Njegova tri imena; Allah, Gospodar i Milostivi. Tako da njegovo srce, nakon spominjanja Njegova uzvišena imena Allah, tj. Boga koji se obožava, Koji postoji i od Kojeg se strahuje, doživljava spoznaju da niko drugi ne zaslužuje ibadet mimo Njega i da niko drugi toga nije dostojan. Ljudi se samo Njemu pokoravaju. Njemu je sve što postoji ponizno. Pred Njim će se glasovi stišati. Uzvišeni Allah kaže:

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ

"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga." (El-Isra, 44)

I kaže:

وَلَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ

"Njemu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, sve je Njemu poslušno." (Er-Rum, 26)

On je stvorio nebesa i Zemlju, i ono što je između njih, stvorio je džine i ljude, ptice i divljač, Džennet i Vatru. Poslao je poslanike, spustio Knjige i propisao propise. On je robovima stravio u obavezu naredbe i zabrane. On zna ko spomene Njegovo ime i kaže "*Elhamdu lillahi rabbil-alemin*", i to zna svojom vječnošću. On opstoji sam po sebi i pomoću Njega opstoji sve drugo. On bdi nad svakim čovjekom i nad onim što radi od dobra i od zla. On se uzdigao na Arš. On jedini upravlja svojim kraljevstvom. Svo upravljanje je u Njegove dvije ruke, sve se stvari Njemu vraćaju. Ono što On odredi spušta se od Njega preko meleka po pitanju davanja i uskraćivanja. Od Njega je sve: spuštanje i uzdizanje, usmrćivanje i oživljavanje, tevba i izdvajanje, udjeljivanje i uskraćivanje,

[1]Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Vudžubu kiraetil-fatiha fi kulli reka'tin", 1/38/395; i Malik u *Muveti'*, u knjizi *Es-Sala*, 1/39, str. 84, od Ala'a od njegova oca od Ebu-Hurejre ... od njega.

otklanjanje nedaća, spašavanje i odazivanje onima koji su u nevolji. U tom kontekstu kaže:

يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ

"Njemu se mole oni koji su na nebesima i na Zemlji; svakog časa On se zanima nečim." (Er-Rahman, 29)

Nema toga ko će uskratiti ono što On da, i nema toga ko će dati ono što On uskrati. Niko se Njemu ne može suprostaviti, niti Njegovu odredbu zaustaviti. Niko Njegove riječi ne može promjeniti, Njemu se uzdižu meleki i Džibril. Njemu se predstavljaju djela na kraju i na početku dana. On uspostavlja mjere i svemu određuje vrijeme. Zatim spušta Svoju odredbu u određenom vremenu, bdije nad svim i upravlja svim, čuva i vodi brigu o koristima.

Zatim klanjač kod spomena Njegova imena "Milostivi" u tome vidi Gospodara Koji je dobročinitelj prema stvorenjima na mnogobrojne načine. Gospodar Koji im iz svoje ljubavi daruje mnogobrojne blagodati. On sve obuhvata svojim znanjem i milošću. Njegova milost dopire dokle i Njegovo znanje. Svojom milošću uzdigao se na Arš i stvorenja je stvorio iz Svoje milosti. Svoje knjige je, također, spustio iz Svoje milosti. Poslanike je poslao iz Svoje milosti i po njima objavio vjerozakone. Džennet i Vatru je stvorio iz Svoje milosti. To je Njegov konopac kojim vuče svoje robove mu'mine ka Svome Džennetu. Iz Svoje milosti čisti muvehhide (jednobošce) i odvaja ih od grješnika. U Vatri će zatvoriti Njegove neprijatelje, zato dobro razmisli o Njegovoj obligatnoj milosti i blagodati, koja se prožima kroz naredbe i zabrane, oporuke i opomene. Allahova milost je uzrok koja se veže za njih. Oni Njemu robuju a On njih obasipa milošću. Od posebnosti ovog imena je klanjačeva spoznaja o njegovom udjelu u Božijoj milosti zbog kojeg i stoji pred svojim Gospodarem i što je jedan od onh koji Ga obožavaju i dozivaju. Dokaz te milosti je i to što mu je dao neke stvari a drugima ih je uskratio. I što je krenuo ka njegovom srcu a okrenuo se od srca nekog drugog. Sve je to od Njegove milosti. A kada rob u namazu kaže: **"Gospodara Sudnjeg dana"**, u ovom slučaju klanjač vidi slavu i veličinu koju ne posjeduje niko osim Istinski vladar. Vidi moćnog Vladara kojem su ponizna sva stvorenja i kome se svi pokoravaju. Pred Njegovom veličinom se ponižavaju silnici. Pred Njegovim ponosom se saginje svako ko je ponosan. Svojim srcem svjedoči Vladara Koji se uzdigao na nebesko prijestolje i Koji nad svim bdi. Pred

Njegovim ponosom i snagom svi se pokoravaju i sedždu mu čine. Pa ako ne niječe realnost osobine vladanja to će dovesti do spoznaje drugih Njegovih osobina i imena, čije nijekanje predstavlja nijekanje Njegove vlasti. Malik-Vladar je potpun i savršen vladar, Živi, Vječni, Onaj Koji sve čuje i vidi, Koji sve određuje, Svemoćni, Onaj koji govori, Onaj koji naređuje i zabranjuje, Onaj koji je uzdignut na prijestolju svog kraljevstva. Njegove naredbe dopiru do najudaljenijih dijelova Njegova kraljevstva. Biva zadovoljan onim ko zaslužuje zadovoljstvo, hvali ga i obasipa počastima i Sebi približava. Srdi se na onoga ko to zaslužuje i kažnjava onog ko zaslužuje kaznu. Smiluje se kome hoće, a kažnjava koga hoće. Daje kome hoće i uzvraća kome hoće. On ima kuću kazne - a to je Vatra, i kuću najveće sreće - a to je Džennet. Onaj ko nešto od toga zaniječe i negira stvarnost toga, taj je napao na Njegovo kraljevstvo i time negirao Njegovu savršenost. Također, ko negira Njegovo opšte određenje taj uopšteno negira Njegovu vlast i njeno savršenstvo. Izgovarajući riječi **"Vladara Sudnjeg dana"**, rob svjedoči Njegovu slavu i veličinu, a kada rekne: **"Samo Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo"**, u tim riječima se ogleda tajna stvaranja i upravljanja dunjalukom i ahiretom. Ova rečenica sadrži najuzvišeniji cilj i najuzvišenije sredstvo. Najveći i najvažniji cilj je robovanje Njemu. A najvažnije sredstvo je traženje pomoći od njega. Nema božanstva koje zaslužuje ibadet osim Njega i čovjek nema pomagača u činjenju ibadeta nekom mimo Njega. Činjenje ibadeta Njemu je najvažniji cilj a Njegova pomoć je najuzvišenije sredstvo. Allah ﷻ je objavio stotinu knjiga čija je značenja sveo u četiri knjige, a to su Tevrat, Zebur, Indžil i Kur'an. Značenja i poruke svih knjiga su sabrani u Kur'anu. Sva ta značenja su sabrana u Mufessalu (zadnjem dijelu Kur'ana). A njegova značenja su sabrana u Fatihi, a njeno značenje je sabrano u Njegovim riječima: **"Samo Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo"**. Ova rečenica objedinjuje dvije vrste tevhida - a to su tevhid rububijje i tevhid uluhijje. Sadrži vjerovanje u Njegovo gospodarenje zbog imena Rabb i vjerovanje da se samo njemu čini ibadet zbog imena Allah. On se obožava zbog Njegova uluhijjeta i od Njega se traži pomoć sa Njegovim rububijjetom. On iz Svoje milosti upućuje na Pravi put. Zato je na početku sure spomenuo Svoja imena Allah, Rabb i Er-Rahman, što je sukladno onome što se od Njega traži, a to je činjenje ibadeta Njemu, traženje pomoći i upute od Njega. On je jedini Koji sve to daje. Niko ne može pomoći čovjeka u ibadetu Njemu osim On. Niko osim Njega ne upućuje na Pravi put. Zatim klanjač izgovara Njegove riječi:

"Uputi nas na Pravi put". Čovjek ima najveću potrebu za uputom. On je u potrebi za Njim i ne može bez Njega koliko je jedan treptaj ili udisaj. Sve što se traži u ovoj dovi ne može se postići osim sa uputom koja vodi na put koji će nas dovesti do Njega. To je uputa pojašnjenja, uputa koja se ogleda u stvaranju želje i mogućnosti za činjenje djela na način kako On voli i kako je zadovoljan. Uputa koja će ga sačuvati prije i poslije činjenja djela. Čovjek je u svakoj situaciji ovisan o Njegovoj uputi. Tako, ako nije radio neku stvar, poglavlje, Njegovoj uputi treba da se pokaje zbog toga. Potreban je Njegovoj uputi u stvarima za koje postoji uputa u samoj osnovi ali ne i za pojedinosti. Ili je upućen u tu stvar ali treba dodatnu uputu kako bi bio još upućeniji. Ili mu je potrebna kako bi postigao neke stvari u budućnosti kao što ih je postigao u prošlosti. Ili stvari po čijim pitanjima on nema ubjeđenja pa mu je potrebna uputa do tih stvari. Za stvari koje nije uradio a koje treba uraditi potrebano mu je Božije upustvo. Čak i ustvarima u kojima je upućen na ispravno vjerovanje i ispravno djelo i dalje je potreban Božije upute da ga učvrsti na tome, kao i mnoge druge vrste Božijih uputa koje su potrebne čovjeku. Allah ﷻ je čovjeku u najboljim prilikama naredio da Ga moli za uputu i to više puta u toku dana i noći. Zatim je pojasnio kako su nosioci ove upute odlikovani Njegovim blagodatima za razliku od onih na koje se rasrdio. To su oni koji znaju istinu ali je ne slijede. I za razliku od onih koji su zalutali, a to su oni koji Allaha obožavaju bez znanja. Obe ove skupine zajedno govore o Allahu, o Njegovom stvaranju i upravljanju i Njegovim imenima i svojstvima bez ispravnog znanja. Tako da je put onih koji su obasuti Božijim blagodatima potpuno suprotan onome na kome su sljedbenici neistine kako teoretski tako i praktično.

Pošto je završio sa hvalenjem, dovom i tevhidom propisao mu je da to poprati aminovanjem kao pečat na sve to, na što i meleci sa njim aminuju. Ovo aminovanje je ukras namaza kao što je dizanje ruku u namazu ukras namaza. U tome se ogleda slijeđenje sunneta, kao i veličanje Allahove naredbe. To je ujedno ibadet koji čine ruke i simbol prelaska sa rukna na rukn. Zatim nastavlja sa obraćanjem svome Gospodaru tako što sluša Njegov govor od imama koji ga uči dok on šuti, a njegovo srce je prisutno i predano. Najbolji zikr u namazu je zikr na kijamu. Najbolji stav klanjača je stav kijama koji je odlikovan hvalom, pohvalom i slavljenjem i učenjem govora Gospodara svjetova. Zbog toga

je zabranjeno učiti Kur'an na ruku'u i na sedždi[1] jer je to stav skrušenosti i poniznosti. Otuda je u toj situaciji propisao zikr koji je sukladan takvom položaju tijela. Zato je čovjeku na ruku'u naređeno da spominje veličinu svog Gospodara, u stavu koji predstavlja poniznost i skrušenost. Najbolje što može reći čovjek na ruku je *"subhane rabbijel-azim"*. Allah ﷻ je to naredio robovima preko Svog izaslanika koji je nakon što je objavljen kur'anski ajet: **"Veličaj ime Gospodara tvog veličanstvenog"** rekao: "Učinite to na ruku'u."[2] Mnogi učenjaci smatraju da je neispravan namaz onoga ko bi to izostavio namjerno, a obavezuju činjenje sehvi sedžde za onoga ko bi to zaboravio. To je mezheb imama Ahmeda i muhadisa koji su se složili s njim. Učenje pomenutog zikra na ruku'u nije ništa manje od naredbe o donošenju salavata na njega ﷺ na zadnjem tešehhudu niti je manja od naredbe da se na sedždi spuste ruke i čelo na tle. U svakom slučaju suština ruku'a je veličanje Uzvišenog Allaha srcem, tijelom i riječima, zbog toga je Poslanik ﷺ rekao: ***"A što se tiče ruku'a na njemu veličajte Gospodara."***[3]

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje En-nehju an kiraetil-Kur'ani fir-rukui ves-sudžudi, 1/348/207/479; i En-Nesai u knjizi *Tatbik*, poglavlje Tazimu rabb fi ruku', 2/12, hadis br. 1044; i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, En-nehju an kiraeti fir-rukui ves-sudžud, 1/318, hadis br. 1325; i Ahmed u *Musnedu*, 1/155, 219, svi u lancu preko Ibrahima b. Abdullaha b. Mabeda b. Abbasa od njegova oca od Ibn-Abbasa ... od njega.

[2] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Ma jekulu redžulun fi ruku'ihi, 1/385, hadis br. 869; Ibn-Madže u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Tesbih fir-rukui, 1/341, hadis br. 1305; i Ahmed u *Musnedu*, 4/155. U *Irva'u* je pod brojem 334.

[3] Bilježi ga Muslim u *Knjizi Es-Sala*, poglavlje En-nehju an kiraeti fir-rukui ves-sudžudi, 1/207/479; i bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Fi dua fi rukui ves-sudžudi, 1/388, hadis br. 876; i En-Nesai u knjizi *Tatbik*, poglavlje, Tazimu rabbi fir-ruku'i, 2/534, hadis br. 2044; i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, En-nehju anil-Kur'ani fir-rukui ves-sudžudi, 1/349, hadis br. 1326; i Ahmed u *Musnedu*, 1/155/219, svi u lancu preko Ibrahima b. Abdullaha b. Mabeda od njegova oca od Ibn-Abbasa... od njega.

Poglavlje
ISPRAVLJANJE SA RUKU'A

Zatim bi digao glavu vraćajući se i ispravljaući u najpotpuniji položaj. Zahvalu Allahu i pohvalu na Njega učinio je simbolom ovog rukna. Ovaj rukn je započeo riječima: "*Semi'allahu limen hamideh*"- "Čuje Allah onoga ko Ga hvali". Riječ "čuje" označava sluh primanja i odazivanja. Zatim nastavlja riječima: "*Semi'allahu limen hamideh, allahumme rabbena ve lekel hamd, mil'es-semavati ve mil'el-erdi ve mil'e ma ši'te min šeji'in bade.*" Što znači: "Čuje Allah onoga ko Ga hvali, Allahu, Gospodaru naš i neka je Tebi hvala. Hvala Ti onoliko koliko se mogu napuniti Zemlja i nebesa, i ono što je među njima, i ono što Ti želiš poslije toga." Ne treba zanemariti veznik **"i"** u riječima "Gospodaru naš i neka je Tebi hvala". Jer je pohvalno izgovoriti pomenutu zahvalu sa ovim veznikom kako se to navodi u oba *Sahiha*. Ovaj veznik za sobom povlači razumjevanje govora u dvije samostalne rečenice. Riječi "Gospodaru naš", obuhvataju značenje o Gospodaru, Vječnom u čijim rukama je svaka stvar i pojava. Bez ovog veznika značenje bi bilo "Gospodaru naš Tebi pripada hvala" a sa veznikom bi bilo "Ti si naš Gospodar i Ti si Taj kojem pripada hvala." Zatim je obavjestio o veličini i važnosti ove pohvale tako što je opisuje: "Hvala Ti onoliko koliko se mogu napuniti Zemlja i nebesa, i ono što je među njima, i ono što Ti želiš poslije toga." Tj. hvala Ti toliko koliko se može napuniti viši i niži svijet, kao i svemir koji je između toga. Ovaj hamd (zahvala) obuhvata sve što je stvoreno i sve što će se stvoriti. A neki riječi "i ono što Ti želiš poslije toga" tumače kao ono što se nalazi iza svijeta. Tako da bi se riječ "poslije" na osnovu prvog značenja odnosila na vrijeme a na osnovu drugog značenja odnosila bi se na mjesto. Zatim je to popratio riječima: "*Ehlus-sena'i vel-medždi, ehakku ma kale-labdu ve kulluna lekel-abd.*", što znači: "Ti si Onaj Koji se hvali i to je najpreče što može izreći rob, a svi smo Tvoji robovi." A zatim je sve to popratio priznanjem o robovanju Njemu riječima: "*Allahumme la mani'a lima e'atajte ve la mu'tije lima mena'te ve la jenfe'u zel-džeddi minkel-džedd.*"[1] Što

---

[1]Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma, jekulu iza refea re'sehu miner-rukui', 1/376, hadis br. 847; i En-Nesai u knjizi *Tatbik*, poglavlje, Ma jekulu fi kijamihi, 2/544-545, hadis br. 1067; i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-

znači: "Allahu moj, nema toga koji će zabraniti ono što Ti daš i nema onoga ko će dati ono što Ti zabraniš. Marljivom neće pomoći njegova snaga i marljivost ako mu Ti ne pomogneš." Ove riječi je izgovarao u zikru poslije namaza, također. To je, dakle, govorio na ova dva mjesta, priznavajući Njegovu jednoću i priznavajući da su sve blagodati od Njega. Ovo sadrži sljedeće stvari: ***Prvo***: Samo On jedini daje i uzima. ***Drugo***: Ako On nešto dadne niko nema snage da to spreči i ako nešto oduzme niko nema snage da dadne ono što je On sprečio i zabranio. ***Treće***: Kod Njega neće koristiti, niti će kazne spasiti, niti ga približiti Allahovoj milosti udio Ademovih sinova u vlasti, imetku, položaju i drugo. Ono što će kod Njega koristiti je ibadet kojim se približe Allahu ﷻ i ono što učine od dobra na putu Njegova zadovoljstva. Da bi na kraju pomenutu dovu završio riječima: *"Allahummegsilni min hatajaje bil-mai ves-seldži vel-bered."*[1] Što znači: ***"Allahu moj, operi me od grijeha vodom, snijegom i ledom."*** Ovo je spominjao u dovi na početku prvog rekata kao što je i namaz završavao sa istigfarom-traženjem oprosta.[2] Tako da se istigfar spominje na početku namaza, u sredini i na kraju. Otuda ovaj rukn sadrži najbolji zikr i najkorisniju dovu u kojoj se On hvali, slavi i pohvaljuje, priznaje Mu se pravo na robovanje i tevhid. Sadrži priznanje grijeha i greški i traženja oprosta za iste. To je poseban zikr na posebnom ruknu i nije zastupljen osim na ruku'u i na sedždi.

kavlu bade ref'i re'si, 1/344, hadis br. 1313: i Ahmed u *Musnedu*, 3/87: i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, poglavlje, Kavlu musalli semi'allahu limen hamide, 1/310, hadis br. 613, svi u lancu preko Atije b. Kajsa od Kaz'e b. Jahje od Ebu-Seida el-Hudrija... od njega.

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jekulu fi tekbir, 1/259, hadis br. 711; i Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma jukalu min tekbiretil-imami vel-kiraeti, 1/419/598, oba u lancu preko Amare b. Ka'ka'a od Ebu-Zure' od Ebu-Hurejre ... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Sehv*, poglavlje, Istigfaru ba'de teslim, 1/168, hadis br. 1336, u lancu preko Šedada Ebu-Amara Od Ebu-Esma' Ruhabi od Sevbana... od njega.

Poglavlje
O VRIJEDNOSTIMA SEDŽDE I NJENIM POSEBNOSTIMA

Potom donosi tekbir i pada Allahu na sedždu, ne dižući svoje ruke, jer i ruke padaju na sedždu kao što to čini i lice, one (ruke) to rade zbog ubudijjeta (robovanja), to je dovoljno tako da nema potrebe za njihovim dizanjem. I zbog toga nije propisano dizanje ruku prilikom vraćanja glave sa sedžde, jer se one dižu zajedno s njom kao što se i spuštaju. A sedžda je propisana na najpotpuniji i najdosljedniji oblik pokornosti i potčinjenosti, i ona je to više od ostalih dijelova tijela, gdje svakom dijelu pripada udio u ibadetu, dok je sedžda srž namaza, njegov najvažniji (najveći) sastavni dio, ona predstavlja završetak rekata, a oni sastavni dijelovi koji su prije nje, jesu kao predhodnice. Sedžda je poput hadžskog tavafa (*tavafuz-zijara*), jer je on glavni dio i svrha hadždža, i mjesto gdje hadžija dolazi do Ka'be i obavlja tu vrstu tavafa, a ono što je bilo prije toga, predstavlja uvodne radnje i pripreme za njeg. I zato je rob najbliži Allahu ﷻ dok je na sedždi[(1)]

A najbolje stanje za čovjeka je ono u kojem je najbliži Allahu ﷻ, zbog toga je upućivanje dove na ovom mjestu najbliže odgovoru. A nakon što je Allah ﷻ stvorio čovjeka od zemlje, bilo je prikladno da ne odstupa od svoje osnove, već se vraća k njoj kada ga njegova narav i duša odvraćaju od nje, zato jer čovjek kada bi se prepustio svojoj naravi i prohtjevima svoje duše, uzoholio bi se i izišao od svoje osnove od koje je i stvoren, nasrnuo bi na pravo svoga Gospodara, u veličanstvenosti i moći, i sporio se u tome sa Njime, i naređena mu je sedžda zbog poniznosti i skrušenosti prema njegovom Stvoritelju i Gospodaru. Pa će mu biti ova poniznost i skrušenost kao njegov povratak potčinjenosti i obožavanju, i ispravit će ono što mu se desilo zbog nepažnje, nemara i odvraćanja od njegove osnove, bit će mu predočena stvarnost zemlje od koje je stvoren. I on spušta najčasniji i najviši dio sebe, a to je lice, tako ono što je najviše na njemu postane najniže iz poniznosti i skrušenosti pred njegovim

---

(1) Hadis je sahih, a bilježi ga Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jukalu fir-ruku'i ve-s-sudžudi 1/350/482; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Fi-d-du'ai fir-ruku'i ves-sudžudi 1/388 pod brojem 875, sa senedom od Ebu-Saliha Zekvana, a on od Ebu-Hurejre...;

Uzvišenim Stvoriteljem. To je cilj ili svrha vanjske skrušenosti, jer ga je Allah ﷻ stvorio od zemlje, a ona je ta po kojoj se gazi nogama, učinio ga njenim namjesnikom, njoj će ga i vratiti, a obećao mu je da će ga ponovo iz nje i izvesti[2]. Tako je ona i njegova mati i otac, njegov početak i kraj, prihvatila ga je na sebi dok je bio živ, i primila ga u sebe kada je umro, učinjena mu je čistom i mesdžidom, pa mu je naređeno obavljanje sedžde jer je ona cilj vidljive skrušenosti i najpotpunija u potčinjenosti, od ostalih dijelova tijela, i stavlja svoje lice na zemlju iz pokornosti, skromnosti i skrušenosti, spuštajući i svoje ruke. Rekao je Mesruk Seidu b. Džubejru: „Nije ostalo ništa za čim žudi, osim da spustimo svoja lica na ovu zemlju." A Vjerovjesnik ﷺ nije se oslanjao na zemlju namjerno, već kada bi mu se slučajno desilo, i učinio bi to, pa tako je činio sedždu na vodi i blatu[3]. Zbog toga je obavezno, da bi sedžda bila potpuna i ispravna, potrebno da je učini na sedam dijelova: lice, dvije ruke, dva koljena i vrhovi nožnih prstiju[4]. Ovo je stroga obaveza koju je Allah naredio Svome Poslaniku, a Njegov Poslanik to prenio svome ummetu. A da bi sedžda bila putpuna, obavezno ili pohvalno je da dotiče zemlju svojim čelom oslanjajući se na nju težinom svoje glave i podižući se od manjeg ka višem, ovo je od potpunosti sedžde. Također, od potpunosti je i da svaki dio tijela učestvuje u skrušenosti, pa razdvoji svoj stomak od nogu, noge od potkoljenica, i odvoji nadlaktice od tijela, ne pružajući ih po zemlji da se svaki dio osamostali u činjenju ibadeta. Zbog toga kada šejtan vidi sina Ademovog kako čini Allahu sedždu, izdvoji se u stranu plačući i kaže: „Teško meni, sinu Ademovu je naređena sedžda, i on je obavlja, pa će ući u Džennet, meni je naređena sedžda, i nisam je učinio, pa ću u Vatru[5].

[2] Ovaj govor je značenje riječi Allaha ﷻ: **(Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti.)** Kur'an: 20:55

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Es-Sudžudu alel-enfi ves-sudžudu alet-tini, 2/347 pod brojem 813; Muslim u *Kitabus-sijam*, poglavlje Fadlu lejletil-kadri, 2/824/213; obojica sa senedom od Jahje b. Ebu-Kesira, a on od Ebu-Seleme, a on Ebu-Seida el-Hudrija...;

[4] Hadis je sahih, a bilježi ga Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje E'adau-s-sudžud, 1/355/491. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje E'adau-s-sudžud, 1/394 pod brojem 891, sa senedom od Amira b. Seida, a on od el-Abbasa...;

[5] Hadis je sahih, a bilježi ga Muslim u *Kitabul-iman*, poglavlje Itlaku ismil-kufri ala terkis-salat, 1/87/81; Ibn-Hibban u *Sahihu*, 6/465 pod brojem 2759; Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/276 pod brojem 549; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje Sudžudul-Kur'an, 1/334 pod brojem 1052; Ahmed u *Musnedu* 2/443 pod brojem 9711, svi sa senedom od Ebu-Muavije, a on od El-E'ameša, a on od Ebu-Saliha, a on od Ebu-Hurejre…;

Zbog toga Allah ﷻ pohvaljuje one koji padaju ničice (tj. čine sedždu) kada čuju Njegov govor, i kudi one koji to ne rade. I tako je zbog ovoga čvrst stav onih koji to smatraju obavezom prilikom dokazivanja. Nakon što su čarobnjaci spoznali istinitost Musa'a ﷺ i laž Faraona, pali su na sedždu svome Gospodaru, pa je ta sedžda bila njihova prva radost i oprost od onog od magije i sihra u što su potrošili svoje živote. I zbog toga Uzvišeni obavještava o sedždi svih stvorenja Njemu, pa kaže:

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole, boje se gospodara svoga koji vlada njima, i čine ono što im se naredi." (En-Nahl, 49-50)

Obavjestio je o njihovom vjerovanju u Njegovu veličinu, i o njihovoj skrušenosti prema Njemu činjenjem sedžde. Rekao je Uzvišeni:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ

"Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi, a i mnogi kaznu zaslužuju. A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi." (El-Hadždž, 18)

A onaj ko je zaslužio kaznu, to je onaj ko Mu ne čini sedždu, i on je taj koga je prepustio ostavljanju sedžde Njemu, i obavjestio je da neće imati nikakve počasti, bio je ravndodušan prema svome Gospodaru jer Mu sadždu nije činio. Rekao je Uzvišeni:

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

"Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak." (Er-Ra'd, 15)

Ako je činjenje ibadeta svrha potpunosti čovjeka, onda je i njegova blizina Allahu ﷻ uvjetovana onoliko koliko ibadet čini. Kako namaz obuhvata različite vrste potčinjenosti ili ibadeta sa svim njihovim dijelovima, on je navrednije djelo roba, i njegov stepen u islamu je kao oslonac ili stub u šatoru. A sedžda je njegov najvredniji sastavni dio i svrha zbog koje je naređen, i tako je njeno ponavljanje u namazu veće od ponavljanja ostalih sastavnih djelova, ona je završetak rekata i njegov cilj, njeno obavljenje je propisano poslije ruku'a, jer je ruku' uvod prije nje. A na sedždi je propisano veličanje Allaha ﷻ onim što Mu i priliči, a to su riječi roba: "*Subhane rabbije-l-e'ala*" (Neka je slavljen Gospodar moj Uzvišeni), ovo je najbolje što se kaže na sedždi, a od Vjerovjesnika ﷺ nije prenešena njegova naredba za neke druge riječi, osim za ove, jer je rekao: ***"Učite ovo na vašoj sedždi"***[1]. A ko to namjerno izostavi, njegov namaz je ništavan kod mnogih učenjaka, a od njih je i imam Ahmed i dr., zato jer on nije izvršio ono što mu je naređeno. Spominjanje Allaha ﷻ s uzvišenošću u ovom stanju, odgovara stanju u kojem se nalazi onaj ko čini sedždu, jer se spušta naniže na zemlju svojim licem, spomenuvši uzvišenost Gospodara svoga prilikom svoga spuštanja, a to je kao kad je skrušeno spominjao Njegovu veličanstvenost prilikom obavljanja ruku'a, odstranivši od svoga Gospodara ono što Mu ne priliči, što se suprotstavlja Njegovoj veličanstvenosti i uzvišenosti. Zatim nakon što je propisano ponavljanje sedžde, moralo je doći do rastavljanja između dvije sedžde, pa je razmak između njih s posebnim dijelom u kome je propisano činjenje dove onim što Mu priliči i odgovara, a to je molba roba za oprost, milost, uputu, ozdravljenje i opskrbu [2], jer ove riječi sadrže pribavljanje koristi

---

[1] Njegov sened je daif, a billježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulur-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/385 pod brojem 869; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tesbihu fir-ruku'i, 1/387 pod brojem 887; Ed-Darimi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu fir-ruku'i, 1/341 pod brojem 1305; Ahmed u *Musnedu* 4/155; Ibn-Hibban u *Sahihu* 3, pod brojem 1895, svi sa senedom od Muse b. Ejjuba, a on od svoga amidže, a on od Ukbeta b. Amira...;

[2] Hadis je hasen, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ed-Du'au bejnes-sedždetejni, 1/377 pod brojem 850; Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma jekulu bejnes-sedždetejni, pod brojem 284; Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Ma jekulu bejnes-sedždetejni, 1/290 pod brojem 898; El-Hakim u *Mustedreku*, 1/262, 271, a s njim se složio Ez-Zehebi i ocejnio ga sahihom. Rekao je Ebu-Isa: Ovaj hadis je garib, a neki ga prenose od Kamila Ebu-l-'Ala'a murselen. Svi sa

na ovom svijetu i na budućem, te otklanjanje zla na ovom i na budućem svijetu. A milost pribavlja dobro, oprost štiti od lošeg, a uputa donosi i jedno i drugo, dok je opskrba ono na čemu počiva tijelo od hrane i pića, a ono na čemu su duša i srce jesu znanje i iman – vjerovanje. Sjedenje između dvije sedžde je učinjeno kao mjesto na kojem će se učiti ova dova, a ono što je predhodi od Allahove milosti, zahvale i skrušenosti Njemu, je sredstvo i uvod nakon koje će izreći svoju potrebu, stoga je ovaj čin ciljan kao i dova u njemu, jer je to sastavni dio u kojem se moli za oprost od grijeha i milost, jer rob kada dođe na stajanju sa zahvalom, slavljenjem i veličanjem, potom dolazi sa skrušenošću i uzvisivanjem i veličanjem Gospodara, potom se vrati zahvaljivanju i hvaljenju, nakon toga sve to upotpuni sa krajnjom poniznošću, skrušenošću i smirenošću, ostaje samo traženje potrebe i oprosta. Pa mu je propisano da uradi kao ponozni rob oslonjen na svoja koljena kao u stanju onoga koji se bacio ispred svoga gospodara, sa strahopoštovanjem i izvinjavajući mu se, priznaje mu svoje greške. Potom mu je propisano ponavljanje ovog ibadeta više puta dok ne upotpuni četiri, kao što mu je propisano i ponavljanje zikra više puta, jer je to potpunije za postizanje traženog, i priličnije smirenosti i skrušenosti. I nakon što je upotpunio namaski ruku' i sedždu, učenja, slavljenja i tekbire, propisano mu je da na kraju namaza sjedne sa strahopoštvanjem, ponizno i skrušeno, oslonjen na svoja koljena, te donese na ovom sjedenju najpotpunije i najvrednije pozdrave - ne kao što to neki međusobno čine ili kad ulaze jedni drugima, jer ljudi pozdravljaju svoje vladare i velikaše sa različitim vrstama pozdrava, kako bi bili bliski njihovim srcima. Tako neki kažu: "*Lijepo osvanuo ovog jutra*", neki drugi: "*Živi vječno i u izobiliju*", opet neki kažu: "*Neka Allah produži twoj život*", ili "*Poživio hiljadu godina*", dok neki, čak, i na sedždu padaju pojedinim kraljevima, ili neki samo pozdravljaju. Tako njihovi pozdravi među njima sadrže ono što voli onaj ko se pozdravlja, od riječi i dijela. I idolopoklonici pozdravljaju svoje kipove, El-Hasan je rekao: "Predislamski Arapi su doticali svoje kipove govoreći: *Živio vječno*, a kada je došao islam, naređeno im je da upućuju najljepše, najčišće i najvrednije od tih pozdrava Allahu ﷻ. Tako je pozdrav koji je pozdrav od roba Živom Koji ne umire, a to je Uzvišeni, koji je preči za te pozdrave od bilo koga drugog, jer oni sadrže život, vječnost i trajanje, a niko ne zaslužuje ove

---

senedom od Ebu-l-'Ala'a, a on od Habiba b. Ebu-Sabita, a on od Seida b. Džubejra, a on od Ibn-Abbasa...;

pozdrave osim Vječno Živi Koji ne umire i čija vlast ne prolazi. I, također, njegove riječi "Es-salavat" (blagoslovi), jer niko ne zaslužuje *salat* osim Allaha ﷻ, jer upućivanje toga nekom drugom osim Allaha je najveće nevjerovanje i širk. I, također, riječi "Et-Tajjibat", a to je osobina izostavljenog u rečenici, a što ima značenje lijepog i ugodnog od riječi, dijela, osobina i Allahovih imena koja samo pripadaju Allahu, jer on je Lijep, Njegova dijela su lijepa, Njegova imena su najljepša imena, Njegovo ime je Lijepi, a on ne čini ništa što nije lijepo, k Njemu ne ide ništa što nije lijepo, niti Mu se približava išta što nije lijepo. On je Lijep i k Njemu se uzdiže lijepa riječ, ono što učini je lijepo, i dobro dijelo se penje k Njemu. Sva dobra dijela pripadaju i pripisuju se Njemu, dolaze od Njega i završavaju kod Njega. Rekao je Vjerovesnik ﷺ: ***"Doista je Allah lijep i ne prima osim što je lijepo"***[1]. A u hadisu o rukji za bolesnika, kojeg bilježi Ebu-Davud i drugi osim njega, stoji: ***"Ti si Gospodar dobrih"***[2], i u Njegovoj blizini nije niko drugi od robova Njegovih, osim dobrih. Kao što će biti rečeno stanovnicima Dženneta:

سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡ طِبۡتُمۡ فَٱدۡخُلُوهَا خَٰلِدِينَ

"Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!" (Ez-Zumer, 73)

A Uzvišeni je već odredio da su dobri za dobre. I kada je On ﷻ apsulutno Dobar (lijep), tako su lijepe riječi, lijepa dijela, lijepa svojstva i lijepa imena, sva ona pripadaju jedino Njemu, i ne zaslužuje ih niko drugi osim Njega, i inače ništa nije postalo dobrim i lijepim osim sa Njegovom dobrotom, sve drugo što je lijepo je od tragova Njegove ljepote i dobrote. I tako nije ispravan ovaj lijepi pozdrav osim Njemu. Nakon što je "selam" bio jedna vrsta pozdrava, musliman čini dovu za onoga ko ga pozdravlja, a

---

[1] Hadis je sahih, a bilježi ga Muslim u *Kitabuz-zekat*, poglavlje Jukbelus-sadekatu minel-kesbi et-tajjibi, 2/703/1051; Et-Tirmizi u *Kitabut-tefsiri*, 5/220 pod brojem 2989; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 3/346 pod brojem 6187, svi sa senedom od Ebu-Hazima, a on od Ebu-Hurejre...;

[2] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabut-tibbi*, poglavlje Kejfer-rukja, 4/1675 pod brojem 3892; Ahmed u *Musnedu*, 6/21; En-Nesai u *Amelul-jevmi vel-lejleti*, (str. 566) pod brojem 1038; El-Hakima u *El-Mustedreku*, 1/343, 434; rekavši na prvom mjestu: Buharija i Muslim su dokazivali sa svim prenosiocima ovog hadisa, osim sa Zijadom b. Muhammedom, a on je starac iz Misra, koji je malo prenosio hadis, rekao je Ez-Zehebi u *Et-Telhisu*: Rekao je Buharija i drugi da je munkerul-hadis. Sa senedom od Ebu-Bekra b. Ebu-Merjema, a on od El-Ešbaha, a on od Fadaleta b. Ubejda, a on od Ebu Ed-Derda'a...;

Uzvišeni Allah ﷻ je Taj od koga se traži selam (mir)I ne traži se za Njega selam, jer On je Selam i od Njega je selam. Propisao je da se od Njega traži selam za Njegove robove, koje je zadužio Svojim ibadetom i odabrao ih za Sebe, i propisao je da se počne sa najčasnijim, najdražim i najbližim Njemu od njih u ovom pozdravu, potom je pozdrav završen sa dva šehadeta koja su ključ islama, te je propisao da to bude završetak namaza. Tako je rob stupio u namaz sa tekbirom, zahvalom, hvaljenjem, veličanjem, sa tevhid rububijjetom i uluhijjetom, da bi ga završio sa svjedočenjem da nema drugog boga pored Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik. A ovaj pozdrav je propisan u sredini namaza ako je četverorekatni namaz, kao što je sa sjedenjem između dvije sedžde, a to je ujedno sa razmakom i odmor klanjaču, kako bi posljednja dva rekata obavio odmornije i sa više snage, osim kad klanja više rekata. S toga je najbolje da se prilikom obavljanja nafile klanja dva po dva, ili ako klanja po četiri rekata da ih rastavi u sredini.

Poglavlje

RIJEČI POZDRAVA-*ET-TEHIJJATU*, KOJE SE UČE NA KRAJU NAMAZA, SU POPUT *HUTBETUL-HADŽE* TJ. HUTBE POTREBE KOJA BI SE ODRŽALA PRIJE NJEGA

Riječi pozdrava-*et-tehijjatu*, koje se uče na kraju namaza, su poput *hutbetul-hadže* tj. hutbe potrebe koja bi se održala prije njega. Kada klanjač svoj namaz privede kraju sjedne na tešehhud skrušeno i ponizno, pun nade da traži od svog Gospodara stvari bez kojih ne može. Prije tog traženja propisano mu je da uči riječi pozdrava (*ettehijjat*) kao uvod u molbu i traženje. Zatim, to slijedi donošenjem salavata na Poslanika ﷺ zbog blagodati i sreće koju je ovaj ummet preko njega zadobio. Kao da rob ovde za sredstvo približavanja (tevessul) koristi robovanje Njemu, zatim pohvalu na Njega, zatim donošenje šehadeta o Njegovoj jednoći i šehadeta o priznanju Poslanikova poslanstva, zatim donošenje salavata na Njegova Poslanika, a onda kao da mu se kaže: "Izaberi šta želiš od molbi i dova koje si ti najdraže. Ono je bila tvoja obaveza a ovo je tvoje pravo." Propisano je i donošenje salavata na njegovu ﷺ porodicu kako bi se na taj način upotpunila njegova ﷺ sreća i radost, jer to predstavlja počast za njegovu porodicu. I da se na njega i njegovu porodicu donese salavat kao što se donosi na Ibrahima عليه السلام i njegovu porodicu. A svi poslanici poslije Ibrahima عليه السلام su od njegove porodice. Zbog toga se traži Poslaniku Muhammedu ﷺ ono što se traži Ibrahimu i svim poslanicima poslije njega i vjernicima od njegove porodice. Zbog toga je ovo najpotpuniji i najefdalniji salavat na Poslanika ﷺ. Kada to prouči klanjač, naređuje mu se da od Allaha traži utočište od svih vrsta zla. A zlo može biti ahiretska kazna ili uzroci koji vode do nje. Tako da pravo zlo ne predstavlja osim kazna i njeni uzroci. Kazna može biti dvojaka: Kazna u *berzehu* tj. u međusvijetu, u kaburu; i kazna na Ahiretu tj. drugom vječnom svijetu. A uzroci kazne su fitne, tj. iskušenja. Fitna se može, također, podjeliti na dvije vrste. Velika i mala. Veliko iskušenje je iskušenje Dedžala i iskušenje smrti. Malo iskušenje je iskušenje života, gdje je greške i propuste moguće popraviti tevbom za razliku od Dedždžalove fitne i fitne smrti. Onaj ko bude njima iskušan neće imati priliku da ih preduhitri niti da nadoknadi propušteno. Zatim mu se propisuje da moli od dunjalučkih i ahiretskih dobara. Dova na ovom mjestu prije selama je bolja od dove

poslije selama i korisnija za onog ko je upućuje. I tako je sa većinom dova koje je Poslanik ﷺ učio u namazu od početka do kraja. Na početku namaza je učio nekoliko vrsta dova na ruku'u i poslije dizanja glave sa njega, na sedždi i između dvije sedžde i na tešehhudu prije selama. Siddika ؓ je podučio dovi koju je učio u svom namazu.[1] Husejna b. Aliju ؓ je podučio dovi koju je učio u Kunut dovi na Vitru.[2] Kada bi učio dovu (opštu dovu prilikom nedaća op. p.) za dobro naroda ili protiv nekog naroda onda bi to radio u namazu poslije dizanja sa ruku'a.[3] Tajna je u tome što je klanjač u ovoj situaciji, tj. prije predaje selama, u stanju kada se nalazi pred Gospodarom, Kojem se obraća i Kojeg doziva. Tako da je veća mogućnost da mu se u takvom stanju odazove za razliku od dove poslije namaza kada više nije direktno pred Njim. Poslanik ﷺ je jednom prilikom upitan kada se dova najbolje prima? Pa je rekao: ***"U dubini noći i na kraju propisanih-farz namaza."***[4] Riječ *dubur* u hadisu označava zadnji dio namaza kao što *dubur* kod zida i stoke označava njen zadnji dio. Nekada riječ *dubur* dolazi u kontekstu poslije namaza kao što na to upućuje indicija koja je u riječima Poslanika ﷺ: ***"Slave, hvale i veličaju***

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ed-dua'u kables-selami, 1/286, hadis br. 799; i Muslim u knjizi *Ez-zikru ved-dua'u*, poglavlje, Istihbabu hafdi savti biz-zikri, 4/2078/2705, oba u lancu preko Ebu-Hajra od Abdullaha b. Amra od Ebu-Bekra da je rekao Poslaniku, ﷺ: „Podući me dovi koju bi učio u svom namazu." Reče: „Reci: allahumme inni zalemtu nefsi zulmen kesira ve la jagfiruz-zunube illa ente fagfirli magfireten min indike..." hadis. Lafz hadisa pripada Muslimu.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kunutu fil-vitr, 2/619, hadis br. 1425; i En-Nesai u knjizi *Kijamul-lejl*, poglavlje, Ed-dua'u fil-vitr, 3/275, hadis br. 1745; i Darimi u knjizi *Ebvabussala*, poglavlje, Mimma džae fil-kunuti fil-vitri, 2/328, hadis br. 464; i Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, Ma džae fil kunuti fil-vitr, 1/372, hadis br. 1178; Ahmed Šakir kaže sened mu je sahih. Burejde b. Ebu-Merjem je tabi'in i vjerodostojan je. Svi u lancu preko Burejde b. Ebu-Merjema od b. Ebu-Havra'a... od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Tefsir*, poglavlje, Lejse leke fil emri šej'un, 4/1661, hadis br. 4284; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Istihbabu kunuti fi džemi'is-sala, 1/466/294/675, oba u lancu preko b. Šihaba od Seida b. Musejjeba. I Ebu-Seleme b. Abdurrahmana od Ebu-Hurejre ... od njega u obliku; „Kada bi htio da moli za nekoga ili protiv nekoga učio bi Kunut poslije ruku'a." Ovaj lafz pripada Buhariji.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga Tirmizi u knjizi *Da'vat*, poglavlje, 73, 5/526, hadis br. 3499, i En-Nesai u *Amelul-jevmi vellejle*, str 51, hadis br. 108, u lancu preko Džerira od Abdurrahmana b. Sabita od Ebu-Umame ... od njega.

Ga na kraju svakog namaza trideset i tri puta."[1] Ovde riječ *dubur* označava radnju poslije svršetka namaza.

[1]Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ez-zikru bades-sala, 1/289, hadis br. 807; i Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Istihbabu zikri bejnes-salati ve bejanu afetihi, 1/416/595, oba u lancu preko Ebu-Saliha od Ebu-Hurejre... od njega.

Poglavlje

IZLAZAK IZ NAMAZA PREDAJOM SELAMA

Završetak namaza je ozvaničio predajom selama. Za namaz je odredio *tehallul* (napuštanje obreda) kao što je za hadž odredio *tehallul*. Ovaj *tehallul* je učinio dovom od strane imama onima iza njega, dovom za mir koja je osnova svakog dobra. Također je propisao i muktedijama donošenje selama kao *tehallul* tj. izlazak iz namaza. U tome se ogleda dova za njega kao i za klanjače na mir i svako dobro. Ovakav način je propisan svakom klanjaču, pa makar klanjao i samostalno. Drugačije ne može završiti namaz, kao što ne može započeti namaz ako ne donese početni tekbir, kako imam tako i muktedije za njim. *Tahrim* (ulazak u obred) namaza je sa tekbirom (Allahu ekber). Ovaj tekbir sadrži potvrdu potpunog savršenstva u svakom kontekstu a negiranje svake manjkavosti od Njega. Također, ovaj tekbir označava Njegovu jednoću i posebnost u svemu tome kao i veličanje Njegove uzvišenosti. Tekbir sadrži sve pojedinosti od namaskih radnji, govora i pokreta u njemu. Namaz od početka do kraja sadrži značenje i poruku tekbira (Allahu ekber - Allah je najveći). Zatim nema ljepšeg načina da se uđe u namaz od tekbira, koji sadrži iskrenost prema Allahu i ispoljavanje Njegove jednoće, i od ovakvog izlaska iz namaza, koji sadrži dobročinstvo prema braći muslimanima. Možemo reći da namaz počinje sa ihlasom (iskrenošću), a završava sa ihsanom (dobročinstvom).

Poglavlje
ONI KOJI ZAGOVARAJU UPOTPUNJAVANJE NAMAZA KAŽU

Oni koji zagovaraju upotpunjavanje namaza kažu: "Nemoguće je ostvariti ciljeve namaza, a oni su jedan mali dio njega, osim ako se namaz ne izvede s upotpunjavanjem i ako se ne obavi smireno sa razmišljanjem onako kako ga je sam Poslanik ﷺ obavljao." Nemoguće je postići ono što smo spomenuli brzim klanjanjem i skraćivanjem koje bi se opet temeljilo na strasti imama i muktedija. Međutim, ko želi da obavi ovaj namaz onako kako je propisano onda mora biti sa dodatkom oduljivanja, a što se tiče nepotpunog namaza na tome se ne treba zadržavati. A što se tiče vašeg dokazivanja sa hadisim o skraćivanju i olakšavanju već smo objasnili da se to odnosi na skraćivanje onako kako je to skraćivao Poslanik ﷺ sve dok nije umro. Mimo toga nije uopšte dozvoljeno skraćivanje. A što se tiče njegovog kiraeta na Sabahu s *muavizetejn* to je bilo na putovanju, kao što to jasno stoji u hadisu.[1] Musafiru je dozvoljeno ili mu je čak vadžib da krati namaz zbog poteškoća koje ima na putovanju, tako da mu je dozvoljeno skraćivanje namaskih ruknova. Zašto ne postupate po njegovom kiraetu u *hadaru* (kod kuće) kada bi učio po stotinu ajeta[2] na sabahu? A što se tiče njegovog učenja sure Et-Tekvir na sabahu[3] kažemo ako je to bilo na putovanju onda to ne može biti argument u vašu korist. A ako je to bilo u *hadaru* (kod kuće), onda je onaj ko to prenosi od njega to čuo samo jednom a on to nije stalno praktikovao, tako da se ovo ne suprostavlja rivajetu onih koji su prenijeli da je na njemu učio između šezdeset i stotinu ajeta ili da je učio suru Kaf i njoj slične. On ﷺ bi ušao u namaz sa namjerom da odulji s učenjem, pa bi

---

[1]Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje, El-fadlu fi kiraetil-muavvzetejni, 1/634, hadis br. 951; i Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, 1/268, hadis br. 536. oba u lancu preko Abdurrahmana b. Džubejra b. Nefira od njegova oca od Ukbe... od njega.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Kijamul-lejl*, poglavlje, El-kiraetu fil-vitr, 2/390, hadis br. 12727; i Ahmed u *Musnedu*, 4/419, u lancu preko Midžleza da je Ebu-Musa... pa ga je spomenuo.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kiraetu fis-subhi, 1/336/164/451; i Ahmed u *Musnedu*, 4/307, hadis br. 18760; i Humejdi u svom *Musnedu*, 1/258, hadis br. 567, u lancu preko Velida b. Seri'a od Amra b. Harisa ... od njega.

skratio taj namaz zbog vandrednih okolnosti kao što je npr. plač djeteta i sl. A što se tiče hadisa u kojem se spominje da je na ruku'u i sedždi učio po tri tesbiha - taj hadis nije vjerodostojan.[1] Drugi vjerodostojni hadisi mu se suprostavljaju. Es-Sa'di koji se spominje u lancu je medžhul (nepoznat) i o njemu se ništa ne zna. Na drugoj strani Enes ﷺ je rekao: "*Omer b. Abdulaziz je od svih ljudi najsličnije klanjao Poslaniku ﷺ. Dužina trajanja njegova ruku'a i sedžde je bila u dužini izgovora deset tesbiha.*" Enes je po tom pitanju bio znaniji od Es-Sa'dija koji prenosi od svoga oca ili amidže. Ovo sve važi u slučaju ako bismo predpostavili da je taj lanac tačan. Kako se može porediti znanje onog ko je za Poslanikom ﷺ klanjao deset punih godina sa onim ko je za njim klanjao jedan namaz ili nekoliko namaza? Amidža pomenutog Es-Sa'dija ili njegov otac nisu od poznatih ashaba koji su stalno boravili uz Poslanika ﷺ, kao što je to slučaj sa Beraom b. Azibom, Ebu-Seidom el-Hudrijem, Abdullahom b. Omerom, Zejdom b. Sabitom i drugima koji su spomenuli opis i dužinu njegova namaza. Kako to da se Poslanik ﷺ poslije ruku'a toliko zadržavao da bi pomislili kako je zaboravio i da je na ruku'u izgovarao tesbih samo tri puta, a da je kijam bio za mnogo puta duži od toga? Isti je slučaj sa sjedenjem između dvije sedžde tako da bi pomislili kako je zaboravio ili pogrešio? Nema sumnje da su njegov ruku' i sedžda bili duži od ova dva rukna ili njima jednaki. Dok vi tvrdite da su njegov ruku' i sedžda bili dulji od njegova kijama poslije ruku'a i sjedenja između dvije sedžde tako da ste čak proglasili mekruhom njihovo oduljivanje. Neki od vas su do te mjere zastranili da su poništili namaz onoga ko bi oduljivao sa njima. Bera b. Azib ﷺ je posvjedočio kako su njegov ruku' i sedžda bili ujednačeni sa kijamom. Nemoguće je da se onda radi o dužini ruku'a koliko traje izgovor tri tesbiha (subhane rabbijel azim). Možda je Poslanik ﷺ nekom prilikom skratio ruku' zbog neke vandredne okolnosti a da je tu prisustvovao amidža od Es-Sa'dija ili njegov otac tako da su obavjestili o tome. Poslanik ﷺ je obavjestio da čovjekovo oduljivanje u namazu ukazuje na razumijevanje (fikh) vjere. Ovakva ocjena za takvog je preča nego da kažu kako je slabog fikha. Ono što Poslanik ﷺ presudi i ocjeni to

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Mikdaru ruku'i ves-sudžudi, 1/392, hadis br. 886, i kaže da je mursel. Avn nije zapamtio Abdullaha. Bilježi ga Tirmizi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Ma džae fi tesbihi fi rukui ves-sudžudi , 2/46, hadis br. 261 i za njega Tirmizi kaže da mu lanac nije spojen jer Avn nije sreo Ibn-Mesuda. Svi ga prenose u lancu od Avna b. Abdullaha od Abdullaha b. Mesuda ... od njega. Albani ga je ocjenio daifom u Daifu sunen.

je zaista mjerodavna presuda. a onaj ko drugačije presudi kažemo da je to neispravna presuda. Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Amara b. Jasira ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Da čovjek odulji namaz a skrati hutbu je od znakova fikha** (razumjevanja)**. Zato oduljite sa namazom a skratite hutbu."***[1]

Ar. izraz *mu'netun* znači simbol ili znak. A što se tiče kradljivaca namaza kod njih je brzina od znakova čovjekovog fikha. Što više krade od ruku'a, sedžde i ostalih namaskih ruknova to je po njima veći znak njegovog fikha i dobrote. Bilježi Ibn-Hiban u svom *Sahihu* i En-Nesai u svom *Sunenu* od Abdullaha b. Ebi-Evfe da je Poslanik ﷺ povećavao zikr a smanjivao besposlen govor, oduljivao bi namaz a skraćivao hutbu i nije se ustručavo ići sa hudoviçom i miskinom (siromahom) kako bi riješio njihove potrebe.[2] Ovako je izgledala njegova praksa, a ono što smo spomenuli su njegove riječi kao što je primjer džume-namaza zbog koje se sakupi svijet, a na kojoj bi on učio suru El-Džumu'a i el-Munafikin u potpunosti.[3] Nikada na džumi-namazu se nije zadovoljavao učenjem zadnja tri ajeta pomenutih sura. Mnogo je ljudi koji su zapostavili njegov ﷺ sunnet tako da nikada ne uče ove sure u potpunosti. Također bi na sabahu Petkom učio suru Sedžde i Hel eta alel-insani (sura Dehr) u potpunosti na oba rekata i to smirenim kiraetom sa stankma i uz

---

[1]Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Tahfifus-salati evil-hutbe, 2/594/869; i Darimi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Fi kasril-hutbe, 1/401, hadis br. 1556. Bilježi ga i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, 7/30-31, hadis br. 2791; i Hakim u *Mustedreku*, 3/444, hadis br. 5683; i Ahmed u *Musnedu*, 4/273, hadis br. 18343, svi u lancu preko Vasila b. Hajana od Ebu-Vaila pa je spomenu hadis.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga En-Nesai u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Ma justehabu min taksiril-hutbe, 2/222, hadis br. 1413; i Darimi u knjizi *El-mukaddime*, poglavlje, Fi tevadu'i resulillahi ﷺ, 1/48, hadis br. 74; i Ibn-Hibban u svom *Sahihu*, hadis br. 6389; i Hakim u *Mustedreku*, 2/614; i Bejheki u *Šuabul-imanu*, 2/269, hadis br. 1114, kaže: Ovaj hadis je prema šartovima dva šejha, ali ga oni nisu zabilježili. Svi ga bilježe u lancu preko Husejna b. Vakida...

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Ma jakra'u fi salatil-džumua, 2/597/61, i Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Ma jukra'u bihi fil-džumu'a,. 1/484, hadis br. 1124; i Tirmizi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kiraetu fi salatil-džumu'a, 1/355, hadis br. 1119; i Ahmed u *Musnedu*, 2/429; i Ibn-Huzejme u svome *Sahihu*, 3/170, hadis br. 1843, svi u lancu preko Ibn Ebu Rafi'a od Ebu-Hurejre. Albani ga spominje *u Sahihul-džami'*, 1/209, hadis br. 994.

razmišljanje.[1] Mnogi imami su se udaljili od suneta u tom pogledu, tako da se zadovoljavaju sa po nekoliko ajeta od obe sure na ta dva rekata. A među onima koji se odluče da ih uče mnogo je onih koji ih uče velikom brzinom što je mekruh za imama. Sve ovo predstavlja udaljavanje od njegove ﷺ upute i sunneta. Ako im dođe sahih hadis koji se suprostavlja onome što su oni napisali i rekli kažu da je to mensuh (derogirano) ili kažu da se to suprostavlja idžma'u, a ustvari to se suprostavlja njihovom mišljenju. Da su hadisi o oduljivanju namaza derogirani ashabi bi to najbolje znali i ne bi ih koristili kao dokaz protiv onih koji ne rade po njima. Da su pomenuti hadisi derogirani onda ne bi po njima radili najučeniji ljudi ummeta, a to su hulefaur-rašidin. Tako je Es-Siddik-Iskreni od ovog ummeta i šejhul-islam na sabahu učio Bekaru, od početka do kraja, a za njim su klanjali i stari i mladi i ljudi sa potrebama. Pa kada su mu rekli: "O halifo Allahova Poslanika ﷺ, još malo pa će izići sunce." *"Da je izišlo ne bi nas zateklo nemarne"*, reče. Njegovim putem je išao i drugi pravedni halifa Omer b. Hatab ؓ. On je na Sabahu učio sure Nahl, Jusuf, Hud, Isra' i druge njima slične sure. Već smo navodili hadis Abdullaha b. Omera ؓ u kojem kaže: *"Poslanik ﷺ bi nam naređivao da olakšavamo (kratimo) a predvodio bi nas učenjem sure Saffat."* Ono što je radio to je i naređivao. Također smo spominjali priču o dovi i zikru koji je učio poslije ispravljanja sa ruku'a te bi se zadržavao u tom položaju da bi ljudi iza njega pomislili kako je pogrešio. Također je prethodio hadis Seida o tome kako bi započeli podne-namaz, te bi neko od njih znao otići do Bekije da obavi svoju potrebu, zatim bi se vratio porodici gdje bi abdestio a zatim se ponovo vratio u mesdžid, a Poslanik, ﷺ bi još uvijek bio na prvom rekatu. Dragi Allahu, kakvog li čuda kada čujemo da neki zabranjuju da se on ﷺ slijedi ili da to čak nazivaju mekruhom. Mi kažemo: "Naprotiv, tako nam Onoga Koji ga je poslao sa istinom, u slijeđenju njega je Allahovo zadovoljstvo i zadovoljstvo Njegova poslanika ﷺ. Pa makar napuštao sunnet onaj ko ga napušta. A što se tiče hadisa Seida b. Abdurrahmana b. Ebi-Amje i ulaska Suhejla b. Umame kod Enesa b. Malika, koji je tom prilikom klanjao kratak namaz poput namaza musafira, te je tom prilikom rekao: *"To je namaz Allahova Poslanika ﷺ."* Ibn Ebi-Amja se izdvojio u ovoj predaji, a on je poput medžhula

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Džumu'a*, poglavlje, Ma jukrau fi salatil-fedžri jevmel-džumua, 1/303, hadis br. 851, oba u lancu preko Abdurrahmana b. Hermeza od Ebu-Hurejre ... od njega.

(nepoznata). Svi Enesovi hadisi, koji su vjerodostojni, mu se suprostavljaju. Kako da Enes ﷺ rekne tako nešto ako je već prije rekao kako je najsličniji namaz Poslanikovom, shodno njegovom viđenju, namaz Omera b. Abdulaziza? A on je po deset puta donosio tesbih u namazu. Poslije dizanja sa ruku'a zadržavao se toliko da bi pomislili kako je zaboravio, isto je postupao i između dvije sedžde. I rekao je: "Neću se ustručavati da vam klanjam namaz Allahova Poslanika ﷺ." On je plakao zbog njihova nemrna odnosa spram namaza. Dovoljno je kao odgovor na hadis Ibn Ebi-Amje navesti tačne i jasne hadise po tom pitanju koji nemaju manjkavosti u svojim senedima (lancima), niti ima nejasnoća oko njihova značenja. A kada bi hadis Ibn Ebi-Amje i bio tačan, a on je daleko od toga, onda bi se morao protumačiti tako što se to poređenje sa Poslanikovim namazom odnosi na potvrđene sunnete, kao što su sabahski, akšamski i jacijski sunneti ili kao što je Tehijjetul-mesdžid i sl. A ne na namaz koji je on kao takav stalno klanjao ashabima. Nema sumnje da je to netačno, a takvo nešto pobijaju i drugi hadisi koji su tačni i jasni. Nema sumnje da je Poslanik ﷺ neke namaze kratio i olakšavao, kao što je kratio sabahske sunnete. Aiša, radijellahu anha, kaže: "*Ne znam da li je na njima proučio Fatihu.*"[1] Na putovanju je, također, kratio namaze, tako da je na sabahu možda učio *muavvizetejn* (Felek i Nas). Nekada bi kratio ako bi čuo plač djeteta.[2] Sve u svemu, sunnet je skratiti tamo gdje je Poslanik ﷺ kratio, a isto tako je sunnet oduljiti tamo gdje je on oduljivao. A u većini slučajeva je sredina između toga. Ono što je negirao Enes je otežavanje samom sebi u situaciji kada čovjek ima potrebu za skraćivanjem, nema sumnje da je to suprotno njegovom sunetu. A što se tiče hadisa o Mu'azu: ***"Zar želiš ljude staviti na kušnju?"*** (Bukvalan prevod glasi. "Zar da budeš smutljivac, o Mu'aze?" op. p.), kradljivci od svog namaza su, čini se, jedino ovu riječ zapamtili od hadisa. Oni uopšte ne razmišljaju o početku ili kraju hadisa. Zato poslušaj priču o tome kako je izrečen ovaj hadis. Prenosi se od Džabira b. Abdullaha da je rekao:

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Tehedžud*, 3/55, hadis br. 1163. i Muslim u knjizi *Musafirin*, poglavlje, Istihbab rekatej sunetil-fedžri vel-hassu alejhima ve tahfifihima vel-muhafezatu alejhima, 1/92/501. Oba u lancu preko Nafije od b. Omera od Hafse majke vjernika... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Imame*, poglavlje, Men ehaffes-salate inde buka'is-sabijji, 1/350, hadis br. 677; i Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Emrul-eimmeti bitahfifis-sala, 2/424/192. Oba u lancu preko Katade od Enesa... od njega.

"Došao je neki čovjek da zaljeva (datule) pred veče,r pa je zatekao Mu'aza kako klanja. On ostavi zaljevanje, pa ode do Mu'aza. Mu'az je (na namazu) učio suru El-Bekara ili suru En-Nisa. Onaj čovjek napusti namaz, pa je poslije saznao da ga je Mu'az ukorio. On je onda otišao do Poslanika ﷺ i požalio se na Muaza. Na to je Poslanik ﷺ rekao Mu'azu: **"Zar želiš ljude staviti na kušnju?"** To mu je ponovio tri puta, a zatim reče: **"Zašto im nisi učio Sebbihisme rabbikel-eala, Veš-šemsi veduhaha, Vel-lejli iza jagša, jer iza tebe klanjaju slabi, stari i ljudi sa potrebama."**[1] Bilježi ga Buharija i Muslima, a ovo je Buharijin *lafz*, tj. verzija. Bilježi Ahmed u *Musnedu*, od Enesa b. Malika da je rekao: "*Mu'az b. Džebel je predvodio ljude u namazu, pa je Haram, koji je došao da zaljeva hurme, ušao u mesdžid sa ostalim svijetom. Kada je vidio kako Mu'az dulji sa namazom; on napusti namaz i ode da zaljeva hurme. Kada je Mu'az završio namaz bi mu rečeno šta se desilo, a on na to reče: 'On je munafik, zar da požuruje s namazom zbog zaljevanja hurmi?' Nakon toga je Haram došao kod Poslanika ﷺ, a kod njega bijaše i Muaz, pa reče: 'O Allahov Poslaniče, ja sam krenuo da zaljevam svoje hurme, pa sam sa svijetom ušao u mesdžid kako bih klanjao. Pošto je oduljio ja sam skratio svoj namaz i otišao da zaljevam datule, a on me proglasio munafikom'. Poslanik ﷺ se okrenu prema Mu'azu i reče:* ***'Zar želiš ljude staviti na kušnju? Nemoj im duljiti. Uči Sebbihisme rabbikel-eala, Veš-šemsi veduhaha i njima slične.'*"**[2] Prenosi se od Mu'aza b. Rifaeta Ensarija od Sulejma, čovjeka od Benu Seleme, da je došao Poslaniku ﷺ, i rekao: "*Mu'az b. Džebel nam dođe nakon dnevnog posla i sna, prouči nam ezan, a zatim nam oduljiva. Pa mu Poslanik ﷺ reče:* ***'O Mu'aze, nemoj da im pričinjavaš smutnju, ili klanjaj sa mnom ili olakšaji svom narodu.' Zatim reče: 'O Sulejme, šta znaš od Kur'ana?'*** *Reče: 'Ja Allaha molim za Džennet', ili je rekao: 'Molim Allaha za Džennet a utječem mu se od Vatre. Tako mi Allaha, ja ne znam tvoj i Mu'azov govor.',* ***'Pa zar se moj i Muazov govor ne svode na to da od Allaha tražimo Džennet i da mu se utječemo od Vatre?', reče Poslanik.*** *Selim reče: 'Vidjet ćete sutra (šta ću uraditi) kada se sastanu ljudi na Uhudu, ako Bog da'. Pa je izišao i bijaše jedan od šehida, Allah mu se smilovao.*" Bilježi ga imam Ahmed.

---

[1] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 3/124, hadis br. 12269. i Prenosi ga Hejsemi u *Medžme'u*, 2/71, i kaže da ga bilježi Ahmed i Bezar, a da su prenosioci vjerodostojni. Bilježi ga i En-Nesai u *Sunenul-kubra*, 6/515, hadis br. 11674 u lancu preko Ismaila b. Ibrahima od Abdulaziza b. Suhejba od Enesa... od njega.

Ako bi neko rekao: "Bilježi imam Ahmed u hadisu Burejde da je Mu'az b. Džebel ﷺ klanjao ashabima jaciju, te da je tom prilikom učio *Ikterebetis-sa'atu* (sura Kamer), pa je neki čovjek napustio namaz prije nego je Muaz završio, zatim je Mu'az na njegov račun izrekao teške riječi, na što je onaj čovjek otišao do Poslanik ﷺ pravdajući se kako je radio u palmoviku a bojao se da mu voda ne načini štetu. Na to je Poslanik ﷺ rekao: ***'Klanjaj s Veš-šemsi veduhaha i njima sličnim.'***"[1] Na ovo se može odgovoriti kako se priča ovom slučaju ponavlja više puta Tako da je ovaj prigovor daleko od tačnosti.[2] Mu'az je bio puno upućeniji u razumijevanje vjere od toga da mu Poslanik ﷺ nešto zabrani pa da se on ponovo vrati na to. Možda bi odgovor na ovo mogao biti da je Mu'az na prvom rekatu učio El-Bekaru, a na drugom rekatu je učio *Ikterebeti sa'atu,* tako da su ga neki čuli kako na prvom rekatu uči El-Bekaru pa su tako i prenijeli, a oni koji su prisustvovali od drugog rekata čuli su ga kako uči *Ikterebeti sa'atu,* pa su tako i prenijeli ovaj hadis. Ono što se nalazi u dva *Sahiha* je da je učio El.Bekaru. Neke ravije nisu sigurni tako da su obavjestili da je učio El-Bekaru ili suru En-Nisa. A što se tiče kazivanja da je tom prilikom učio *Ikterebetis-saatu* taj rivajet se ne bilježi u *Sahihu.*[3] Ono što je u *Sahihu* je preče istini od dugih kazivanja. Hadis od Džabira je mahfuz (zapamćen) u kojem stoji: "Mu'az bi sa Poslanikom ﷺ klanjao jaciju, a onda bi odlazio kod svog naroda da ih predvodi u namazu. Pa je započeo učiti suru El-Bekare... pa je spomenuo priču."[4] Džabir je obavjestio kako je to uradio jednom te da je tom prilikom učio El-Bekaru i u to ne sumnja. Hadis je muttefekun alejhi. A Allah najbolje zna.

---

[1] Hadis je hasen. Bilježi ga Ahmed u *Musnedu,* 5/355, hadis br. 23058; spominje ga Munavi u *Fejdul-kadir*, 4/198 i pripisuje ga Ahmedu i ukazuje da je hasen.

[2] Kao da pisac želi ukazati da se suština ovog prigovora temelji na tome što se u priči spominje kako je Muaz učio različite sure što možda ukazuje na činjenicu da je on više puta ljudima duljio namaz i tako ponavljao grešku. (Op. p.)

[3] Pogledaj prethodni hadis.

[4] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Iza tavvelel-imam ve kane liredžulin hadže feharedže fesalla, 2/226, hadis br. 701; i Muslim u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, El-kiraetu fil-išai, 1/178/465, u lancu preko Sufjana b. Amra od Džabira... od njega.

Poglavlje

POSLANIK ﷺ JE ZABRANIO PRETJERANO ODULJIVANJE, TE JE TO SUPROTNO NJEGOVOJ UPUTI I UPUTI NJEGOVIH ASHABA I ONOME NA ČEMU SU ONI BILI

Iz ovoga se može zaključiti da je Poslanik ﷺ zabranio pretjerano oduljivanje, te da je to suprotno njegovoj uputi i uputi njegovih ashaba i onome na čemu su oni bili. Istinsko slijeđenje sunneta se ogleda u slijeđenju njegove prakse i prakse pravednih halifa poslije njega, pa makar to neko odbijao ili bio neznalica u tom pogledu. Pretjerano oduljivanje predstavlja *guluv* (zastranjivanje) s jedne strane a nemarnost i prejerano skraćivanje je, opet, zastranjivanje s druge strane. Obje te stvari su pogrešne, zabluda i skretanje sa pravog puta. Allahova vjera je između pretjerivanja i nemarnosti. Alija b. Ebi-Talib ؓ kaže: "*Najbolji ljudi su oni koji se drže umjerenosti, kojima se vraćaju oni koji zastrane i oni koji padnu u nemar.*" Ovo je naveo Ibul-Mubarek od Muhammeda b. Talhe od Alije.[1] Ibn-Aiša je rekao: "Nema nijedne stvari koju je Allah naredio Svojim robovima a da šejtan za to ne pripremi dvije zamke. Ili će pretjerivati ili će biti nemarni." Neki od selefa su rekli: "Allahova vjera je između zastranjivanja i pretjerivanja na jednoj i između zanemarivanja na drugoj strani." Allah ﷻ je pohvalio umjerene koji su između ove dvije strane koje su skrenule sa pravog puta, i to na više mjesta u Kur'anu. Tako kaže:

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمْ يُسْرِفُواْ وَلَمْ يَقْتُرُواْ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا

"I oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine." (El-Furkan, 67)

I kaže:

وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu*, 7/100, hadis br. 34498, u lancu preko Muhammeda b. Talhe od Zubejra kaže rekao je Alija... U njemu se nalazi Muhammed b. Talha El-Jami Kufi za kojeg Ibn-Hadžer kaže da je *saduk* (iskren), ali da pravi greške. En-Nesai za njega kaže da nije jak, a Ibn-Mein kaže: Čuvaj se njegovih hadisa. Murre kaže da je daif.

"Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku-namjerniku, ali ne rasipaj mnogo." (El-Isra, 26)

I kaže:

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا

"Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu – da ne bi prekor zaslužio i bez ičega ostao." (El-Isra, 29)

Allah ﷻ je zabranio skretanje s Pravog puta tako što će se rođacima, siromasima i putniku namjerniku uskratiti njihovo pravo. Isto tako je zabranio zastranjivanje u smislu prekomjernog udjeljivanja. Već je Allahovo zadovoljstvo između toga dvoga. Zbog toga je ovo ummet sredine i njihov pravac je srednji pravac između dvije krajnosti. Sredina je uvijek zaštićena od pretjerivanja kojima su izložene dvije suprotne krajnosti. Otuda pisac kaže:

Ona je bila zaštićena sredina okružena nesrećama dok nije dospjela na ivicu

Božije određenje i Njegov šerijat se slažu da su najbolje stvari umjerene stvari. A što se tiče onih koji zagovaraju skraćivanje namaza i njihovog dokaza kako su ashabi voljeli Poslanik, i naslađivali se njegovim glasom tako da im njegovo oduljivanje nije predstavljalo poteškoću, kažemo: "Tako nam Allaha, to je istina. I ne samo to već ih je ljubav prema njemu navodila na žrtvovanje života i imetaka pred njim. Svojim životima su čuvali njegov plemeniti život. Ispred njega su žurili u smrt kao što to čini onaj koji voli radi zadovoljstva voljenog. I tako mi Allaha, ovakvo je stanje onih koji ga slijede poslije njega sve do Sudnjeg dana. Oni se na putu slijeđenja njegova sunneta, ne boje ničijeg prigovora. Od toga ih ne odvraća ničiji prijekor. Oni na tom putu strpljivo podnose uvrede i prigovore neznalica koji se pored sunneta zadovoljavaju govorom i mišljenjem ljudi i od toga ih ništa ne može odvratiti. Tako da protiv njegova sunneta često okreću hadiske i kur'anske tekstove, kao što se vojska huška protiv sultana. Na taj način od sunneta uzimaju ono što se slaže sa njima a što se ne slaže sa njima, indirektno uz razna obrazloženja, to odbijaju. Tako nekada za hadis kažu: *metruk zahir*-vanjštinom ne prihvatljiv. Nekada kažu: "Nije poznato ko je to izrekao." Nekada kažu da je derogiran, nekada kažu da je onaj (učenjak) kojeg mi slijedimo znaniji po tom pitanju te da se ne bi suprostavljao tom hadisu da nije naišao na tačan dokaz koji mu se suprostavlja. Njegovi ﷺ sljedbenici se neprestano

bore i nastoje raspršiti ovakve skupine i ustrajati na slijeđenju njegova sunneta. Iako svojim očima ne vide njegovu ﷺ ličnost oni svojim očima svjedoče ono na čemu su bili od upute.

DESETO PITANJE

Zadnje pitanje je da nam opišete kako je izgledao namaz Poslanika ﷺ, - od početnog tekbira pa sve do njegova završetka - i da nam to opišete i ukratko predstavite tako da onaj ko o tome pita kada ga pročita stekne osjećaj kao da prisustvuje Poslanikovom ﷺ namazu

OPIS POSLANIKOVA ﷺ NAMAZA

U ovom poglavlju ćemo govoriti o njegovom ﷺ namazu od momenta kada se okrene prema kibli i izgovori *Allahu ekber* do trenutka kada se predaje selam i to na takav način kao da ga gledaš svojim očima. Nakon toga izaberi sebi šta hoćeš.

Poslanik ﷺ bi, nakon što bi se okrenuo prema kibli[1] i stao na namaz, digao ruke do ivice ušiju,[2] prste ruku bi raširio i okrenuo prema kibli, a zatim bi izgovorio početni tekbir "*Allahu ekber*".[3] Prije toga nije izgovarao riječi: "Nevejtu en usalijje..."("Odlučih da klanjam to i to, okrećući se prema kibli, četiri rekata farza u njegovom vremenu redovnog obavljanja za imamom...") Ništa od toga nije izgovarao, ni jedne jedine riječi u cijelom namazu. Ashabi su sve od njega prenijeli, svaki pokret, stav i smiraj u namazu pa čak i mrdanje vilice u namazu.[4] Jednom prilikom je u namazu nosio svoju unuku a ashabi su to prenijeli i nisu zanemarili.[5] Pa kako onda da se svi ashabi slože od prvog do zadnjeg da

---

[1] Rekoh: Ovo je kategorički dokazano jer je to mutevatir dokaz. Uzvišeni Allah kaže: **„Okreni svoje lice časnom hramu."** Također se spominje u hadisu čovjeka koji je nepravilno klanjao, a čiji je tahridž prethodio.

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Istihbabu ref'il-jedejni hazvel-menkibejni, 1/26/293; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Men zekera enehu refe'a jedejhi iza ekame, 1/345 pod brojem 745; En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Ref'ul-jedejni hijale-l-uzunejni, 2/459 pod brojem 2709; Ibn-Madže u Kitabu ikametis-salat" poglavlje „Ref'u-l-jedejni iza reke'a ve iza refe'a re'sehu mine-r-ruku'i" 1/279 pod brojem 859, sa senedom od Šu'beta, a on od Katadeta, a on od Nasra b. Asima, a on od Malika b. el-Huvejrisa...;

[3] Njegov sened je daif, a bilježi ga: Et-Tirmizi u „Kitabu ebvabi-s-salat" poglavlje „Ma džae fi nešri-l-esabi' inde-t-tekbiri" 2/5 pod brojem 239, sa senedom Jahje b. el-Jemana, a on od Ebu-Zi'ba, a on od Seida b. Sem'ana, a on od Ebu-Hurejre...; Ibn-Huzejme u *Sahihu* 1/233 pod brojem 458. El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/27 pod brojem 2151. El-Albani ga je ocjenio daifom u *Daiful-džami'i*, i rekao: Daif.

[4] Njegov sened je sahih, a bilježe ga: Buharija u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ref'ul-besari ilel-emami fis-salat, 1/271 pod brojem 741; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma džae fil-kira'eti fiz-zuhri, 1/358 pod brojem 801, obojica sa senedom od El-E'ameša, a on od Amareta b. Umjera, a on od Ebu-Ma'mera, a od el-Habbaba...;

[5] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje, Iza hamele džarijeten sagiraten ala 'unukihi fis-salat, 1/193 pod brojem 494; i Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Dževazu hamlis-sibjani fis-salat, 1/385/41/543; obojica sa senedom od Amra b. Selima el-Verekija, a on od Ebu-Katade...;

ne prenesu ovu značajnu stvar (nijet riječima) koji predstavlja simbol i znamenje ulaska u namaz. Tako mi Allaha, da se od njega u tom pogledu prenosi bar jedna riječ mi bismo bili prvi koji bi to slijedili.

Zatim bi desnom rukom uzeo lijevu, te bi desnu stavio po lijevoj iznad zgloba[1], a onda bi ih stavio na prsa.[2] Zatim bi učio"*Subhanekellahumme ve bi hamdike ve tebarekesmuke ve te'ala džedduke ve la ilahe gajruke.*"[3] Ponekad bi učio: "*Allahumme baid bejni ve bejne hatajaje kema ba'adte bejnel-mešriki vel-magribi. Allahumme nekkini min hatajaje kema junekka sevbul-ebjedu mined-denes. Allahummegsil hatajaje bil-mai ves-seldži vel-bered.*[4] Ponekad bi učio: "*Vedžehtu vedžhije lillezi fetaress-semavati vel-erd hanifen muslimen ve ma ene minel-mušrikin, inne salati ve nusuki ve mahjaje ve memati lillahi rabbil-alemin la šerike lehu ve bi zalike umirtu ve ene evvelul-muslimin. Allahumme entel-meliku la ilahe illa ente ve ene abduke zalemtu nefsi fe'atereftu bizunubi, fagfirli zunubi džemi'an la jagfiruz-zunube illa ente. Vehdini liahsenil-ahlaki la jehdi liahseniha illa ente vasrif anni sejj'ieha la jasrifu anni sejj'ieha illa ente lebejke ve sadejke vel-hajru kulluhu fi jedejke veš-šerru lejse ilejke. Inna bike ve ilejke. Tebarekte ve*

---

[1] Hadis je hasen, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ved'ul-jumna alel-jusra fis-salat, 1/342 pod brojem 755. En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje, Fil-imami iza re'a er-redžule kad vede'a šimalehu ala jeminihi, 1/593/887, obojica sa senedom od El-Hadždžadža b. Ebu-Zejneba, a on od Ebu-Osmana en-Nasrija, a on od Ibn-Mesuda...;

[2] Hadis je sahih, a bilježi ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ved'ul-jumna alel-jusra fis-salat, 1/343 pod brojem 759. Navodi ga i El-Albani u *Irva'ul-galil*, 2/71, i kaže: „Njegov sened je sahih", zatim je još rekao i: „On se, iako je mursel, može koristiti kao dokaz kod svih učenjaka, bez obzira na njihove stavove po pitanju mursela, jer je sahih seneda do mursela, a već je došao spojen (mevsulen) preko drugog seneda. Oba sa senedom preko Sevra, a on od Sulejmana b. Muse, a on od Tavusa...;"

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Men re'a el-istiftahe bisubhanekel-llahumme ve bihamdike, 1/204 pod brojem 775. En-Nesai u *Kitabul-istiftah*, poglavlje, Nev'un ahar mine-z-zikri bejne iftitahis-salat ve bejne-l-kira'eti, 1/600 pod brojem 899. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu inde iftitahis-salat" 2/19 pod brojem 242. Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje *Iftitahus-salat*, 1/264 pod brojem 804. Ahmed u *Musnedu* 3/50. Ed-Darimi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jukalu ba'de iftitahis-salat, 1/310 pod brojem 1239, svi sa senedom od Alija b. Alija, a on od Ebu el-Mutevekkila, a on od Ebu-Seida...;

[4] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Ma jekulu ba'det-tekbiri, 2/265 pod brojem 744; i Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Ma jukalu bejnet-tekbirati vel-iharmi, 1/147/598, obojica sa senedom od Amare b. el-Ka'ka'a, a on od Ebu-Zur'e, a on od Ebu-Hurejre...;

tealejt, estagfiruke ve etubu ilejke."[1] Međutim, ove se prenosi od njega da je učio na noćnom namazu. Ponekad bi možda učio: *"Allahu ekber kebira! Allahu ekber kebira! Allahu ekber kebira velhamdu lillahi kesira velhamdu lillahi kesira ve subhanellahi bukreten ve esila."*[2] Možda bi ponekad učio: *"Allahu ekber, Allahu ekber, la ilahe illa ente, la ilahe illa ente subhanellahi ve bi hamdihi, subhanellahi ve bi hamdihi."* Zatim bi učio: *"Euzu billahi mineš-šejtanirradžim."* Možda bi proučio: *"Euzu billahimineššejtanirradžim ve hemzihi ve nefhihi ve nefsihi ve hemzihi."*[3] A ponekad bi možda učio: *"Allahumme inni euzu bike mineššejtanirradžim ve hemzihi ve nefhihi ve nefsihi."* A zatim bi učio Fatihu.[4] Ako se radilo o namazu džehri, tj. o namazu na kom se uči naglas, onda bi naglas učio osim bismille.[5] Njegov Gospodar najbolje zna da li ju je učio ili ne. Učio bi ajet po ajet Fatihe. Poslije svakog ajeta bi zastao pa bi započinjao drugi. Kod izgovora Er-Rahman i Er-Rahim bi otegnuo. Riječ "Maliki jevmid-din" bi učio sa

---

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabu salatil-musafirin*, poglavlje Ed-Du'au fi salati-l-llejli ve kijamuhu, 1/201/771/534. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jesteftihu bihi-s-salatu mined-du'ai. Et-Tirmizi u *Kitabud-da'vat*, poglavlje „32“ 5/452 pod brojem 3421. Svi sa senedom od Abdurrahmana el-E'aredža, a on od Ubejdullaha b. Ebu-Rafi'a, a on od Alija b. Ebu-Taliba...;

[2] Njegov sened je daif, a biljež ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jesteftihu bihis-salatu mined-du'ai, 1/346 pod brojem 764; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Isti'azetu fis-salat, 1/256 pod brojem.. 807, a El-Albani ga je ocjenio daifom u *Daifu Ibn-Madže* 63, pod brojem 173. A u *El-Miškatu* pod Kitabus-salat, 1/259 pod brojem 817, rekao je: Oba seneda su daif. A u *Daifu Ebu-Davud* 75, pod brojem 160.

Svi sa senedom od Šu'beta, a on od Amra b. Murre, a on od Asima el-Anezija, a on od Ibn-Džubejra b. Mut'ima, a on od svoga oca...; .

[3] Njegov sened je daif, a biljež ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Mimma jesteftihu bihis-salatu mined-du'ai, 1/346 pod brojem 764; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Isti'azetu fis-salat, 1/256 pod brojem 807, a El-Albani ga je ocjenio daifom u *Daifu Ibn-Madže* 63, pod brojem 173. A u *El-Miškatu* pod Kitabus-salat, 1/259 pod brojem 817, rekao je: Oba seneda su daif. I u *Daifu Ebu-Davud* 75, pod brojem 160. Svi sa senedom od Asima el-Anezija, a on od Ibn-Džubejra b. Mut'ima, a on od svoga oca...;

[4] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Vudžubul-kira'eti lil-imami vel-me'muni, 2/276 pod brojem 756; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Vudžubu kira'etil-fatihati fi kulli rek'atin, 1/394/295, obojica sa senedom Mahmud b. er-Rebu'a, a on od Ubadeta b. es-Samita...;

[5] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Ma jekulu ba'de-t-tekbiri, 2/365 pod brojem 743; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Hudždžetu men kale la judžheru bil-besmeleti, 1/399/299, iz hadisa od Enesa b. Malika ﷺ, sa izrazom: Doista su Vjerovjesnik ﷺ Ebu-Bekr i Omer ﷺ započinjali namaz sa *el-hamdu lillahi rabbi-l-alemin*. (Ovako ga bilježi Buharija).

elifom (tj. nije učio Meliki, a što je jedan od kiraeta). Kada bi završio učenje Fatihe onda bi izgovorio amin, glasno i oduljenim glasom. [1] Oni iza njega bi, također, glasno izgovarali amin, tako da bi se horio mesdžid.[2] Razilaze se predaje od njega da li je neko vrijeme šutio između Fatihe i sure, ili je pravio pauzu nakon kompletnog kiraeta. Prenosi Junus od Hasana od Semure da je rekao: "Ja sam zapamtio dvije pauze, pauzu nakon što imam donese tekbir pa dok ne počne učiti, i pauza nakon proučene Fatihe i sure prije ruku'a." Ubej b. Kab se složio sa njim.[3] Sa Junusom se slaže Eš'as Hamrani, a prenosi se od Hasana da je rekao: "Jedna pauza je na početku namaza, a druga je nakon cjelokupnog kiraeta."[4]

Sa njima se razišao Katade. Prenosi se od Hasana da je rekao: "Semure b. Džundub i Imran b. Husajn su ponavljali (hadise) pa je Semure rekao kako je zapamtio dvije pauze u Poslanikovom namazu: pauza nakon tekbira i pauza nakon završetka zadnjeg ajeta od Fatihe. Semure tvrdi da je tako zapamtio, a Imran b. Husajn to negira. Njih dvojica su pisali Ubeju b. Ka'bu da im presudi oko toga, pa je u pismu koje im je uzvratio pisalo kako je Semure ispravno zapamtio.[5] Katade, također, kaže od Hasana od Semure da su bile dvije stanke ili pauze koje

---

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma džae fit-te'mini, 2/27 pod brojem 248. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Te'minu vera'el-imami, 1/408 pod brojem 932. En-Nesai u *Kitabul-iftitah*, poglavlje Refu'l-jedejni hijalel-uzunejni, 2/588 pod brojem 878. El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra* 2/57 pod brojem 2275, sa senedom od Seleme b. Hadžera Ebu el-Anbesa el-Hadremija, a on od Vaila b. Hudžra...;

[2] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Džehru bi amin 1/278 pod brojem 853, sa senedom od Bišra b. Rafi'a, a on od Ebu-Abdullaha, sina amidže Ebu-Hurejre, a on od Ebu-Hurejre merfu'an. El-Busejri je u *Ez-Zevaidu*, rekao: Ovo je daif sened, jer se za stanje Ebu-Abdullaha ne zna ništa, a Bišra je Ahmed ocjenio slabim. A hadis navodi El-Albani u „Ed-Dai'fa“ 2/367 pod brojem 952.

[3] Njegov sened je daif, a biježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Sektetu indel-iftitah 1/350 pod brojem 777. Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Fi sektetejil-imam, 1/275 pod brojem 845, obojica sa senedom od El-Hasana b. Semure...; El-Albani je rekao u „Daifu Ebu-Davud“ 163: Daif.

[4] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Sektetu indel-iftitah 1/351 pod brojem 778. Ed-Darimi u *Kitabus-salat*, poglavlje Fis-sektetejni, 1/313 pod brojem 1243, obojica sa senedom od El-Hasana b. Semure...;

[5] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Sektetu inde iftitah, 1/351 pod brojem 779. Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma džae fis-sektetejni fis-salat, 2/30 pod brojem 251., obojica sa senedom od Džunduba i Imrana b. Husajna, a on od Semure b. Džunduba...;

je zapamtio od Poslanka ﷺ i to nakon što bi donio početni tekbira i nakon što bi završio sa kiraetom. Nakon toga je rekao: "I kada bi rekao *Gajril magdubi alejhim veled-dallin*."[1] Nema razilaženja u hadisima da se radi o dvije stanke. Prva je nakon ulaska u namaza i oko toga se slažu, a oko druge se razilaze. Katade tvrdi da je druga stanka bila nakon Fatihe. Semure se razilazii sa njim. On u jednom rivajetu se slaže sa Katadom a u drugom rivajetu navodi da je druga stanka bila nakon kompletnog kiraeta. Nije se razišao sa Junusom i Ešasom da je druga pauza nakon cjelokupnog kiraeta, tako da je ovo ujedno i preovladavajuće mišljenje, a Allah najbolje zna. U svakom slučaju, možemo reći da od njega ﷺ, nije preneseno ni sahih ni daif senedom da je pravio toliko veliku pauzu poslije Fatihe tako da bi ostavio vremena muktedijama da i oni prouče Fatihu. O pauzi na ovom mjestu, kao što vidiš, nije prenešen do ovaj hadis oko kojeg ima razilaženja. Da je na ovom mjestu pravio toliku pauzu da su muktedije mogli proučiti Fatihu to ne bi promaklo ashabima. Oni bi to znali i prenijeli, jer bi to bilo važnije od stanke na početku namaza.

Nakon proučene Fatihe bi učio ponekad dužu a ponekad kraću suru, a ponekad suru srednje veličine, kao što je prethodilo u navedenim hadisima. Nija započinjao kiraet iz sredine ili kraja sure. Već bi započinjao sa početka sure pa bi je ili završio, a to je češće radio, ili bi proučio jedan njen dio a drugi bi završio na drugom rekatu. Niko od njega nije prenio da je učio samo jedan ajet iz sure ili da je učio zadnji ajet sure, osim u slučaju sabahskog suneta. Na sabahskom sunetu je učio ova dva ajeta:

قُولُوٓا ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا

"Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama." (El-Bekara, 136)

i ajet

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ

[1]Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Sektetu indel-iftitah 1/351 pod brojem 780.; Ibn-Hibban u svome *Sahihu* 3/ hadis br. 1804., obojica sa senedom od Katade, a on od El-Hasana, a on od Semure...;

A rekao je Ebu-Hatim: El-Hasan nije čuo ništa od Semure, ali je slušao od Imrana b. Husajna ovaj hadis u kome je potvrđeno da je od Imrana b. Husajna. *El-Ihsan* 3/147.

"Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke."[1] (Ali Imran, 64)

Ponekad bi učio jednu suru na prvom rekatu pa bi je ponovio na drugom rekatu, a ponekad bi učio dvije sure na jednom rekatu. Što se tiče prvog slučaja, to se spomine u predaji od Aiše da je na akšamu učio suru El-E'araf pa bi je popolovio na dva rekata.[2] A što se tiče drugog slučaja, to je učenje sure Ez-Zilzal na oba rekata.[3] Oba hadisa se prenose u Sunenima. A što se tiče trećeg slučaja, o tome govori predaja Ibn-Mesuda, u kojoj kaže: *"Poznajem slične sure koje je Poslanik ﷺ sastavljao."* Pa je spomenuo dvadeset sura iz *Mufessala*, po dvije sure na svakom rekatu. Predaja se nalazi u oba *Sahiha*.[4] Kiraet na sabahu je oduljivao više od kiraeta ostalih namaza. Najkraće što bi učio na sabahu u *hadaru* (kod kuće) je sura Kaf i njoj slične. Na sabahu je učio na glas i na prva dva rekata kod akšama i jacije, a mimo toga je učio u sebi. Možda bi ponekad kod dnevnih namaza poluglasno čuli neki ajet od njega. Petkom bi na sabahu učio suru Es-Sedžde i El-Insan u potpunosti. Nije se zadovoljavo jednom od ove dvije i nije kratio tako da od jedne uči dio i od druge dio. Na džumi je učio suru El-Džumu'a i El-Munafikun u potpunosti.[5] Nije se zadovoljavao učenjem zadnjeg djela tih sura nikada. Ponekad bi možda učio suru El-E'ala i El-Gašije na džumi. Na Bajramima bi učio suru Kaf i suru El-Kamer u potpunosti. Nije se zadovoljavo sa zadnjim dijelovima tih sura. Ponekad bi na dnevnim namazima učio suru u kojoj ima sedžda, pa

---

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Salatul-musafirin*, poglavlje, Istihbabu rekatej sunetil-fedžri, 1/99/727/502, i En-Nesai u knjizi *Iftitah*, poglavlje El-kiraetu fi rekatej fedžr, 2/629, hadis br. 943. Oba u lancu preko Osmana b. Hakima od Seida b. Bara od b. Abasa... od njega.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

[3] Hadis je hasen. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Er-redžulu ju'idu sureten vahideten fi tek'atejni, 1/363, hadis br. 816. Ebu-Davud se osamostalio u ovoj predaji. Albani ga je ocjenio hasenom u *Sahihu Ebu-Davuda*, 1/154, u lancu preko Muaza b. Abdullaha Džuhenija da je čovjek iz Džuhejne... ... od njega. Također, ga Albani spominje u *Sifetus-sala* i kaže da mu je sened sahih. Zatim kaže vanjština upućuje da je ovo Poslanik ﷺ uradio namjerno kako bi to učinio djelom šeriata. Pogledaj *Sifetus-sala*, str 90.

[4] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje El-džem'u bejne suretejni fi rek'atin, 2/298, hadis br. 775, i Muslim u knjizi *Salatul-musafirin*, poglavlje, Tertilul-kiraeti vedžtinabul-hez, 1/565/722, u lancu preko Šubeta od Amra b. Murre od Ebu-Vaila od b. Mesuda... od njega.

[5] Tahridž ovog hadisa je prethodio. Rekoh: „Ovi hadisi i ono poslije njih je prethodilo u poglavlju o dužini kiraeta na kijamu."

bi učinio sedždu kod ajeta sedžde a za njim bi ashabi učinili isto. Na podne-namazu je učio koliko iznosi sura Es-Sedžde, ili odprilike oko trideset ajeta. Jednom je na podne učio sure El-E'ala, El-Lejl, El-Burudž, Et-Tarik i druge sure poput njih. Jednom je učio suru Lukman i Ez-Zarijat. Znao je tako učiti na prvom rekatu a da se ne bi čulo pomicanje stopala. Također, uopšteno gledajući duljio je prvi rekat u odnosu na drugi kod svih namaza. Dužina kiraeta na prva dva rekata ikindije iznosila je koliko petnaest ajeta na svakom rekatu posebno. Na akšamu bi ponekad učio: El-E'araf, Et-Tur, El-Murselat, Ed-Duhan, a prenosi se da je na njemu učio El-Kafirun i suru El-Ihlas. Ibn-Madže se osamostalio u ovoj predaji.[1] Moguće je da je neko od ravija to zamjenio sa kiraetom na akšamskom sunetu. Moguće je da se kod njega u predaji riječ sunnet izgubila prilikom prepisivanja. Na jaciji bi učio suru Et-Tin i suru El-Inšikak, i tom bi prilikom svi iza njega bi učinili sedždu (jer ova sura sadrži ajet sedžde). Također bi ponekad učio suru Eš-Šems i njoj slične sure. Kada bi završio sa kiraetom napravio bi stanku kako bi povratio dah.[2]

❖ ❖ ❖

[1] Hadis je šaz. Bilježi ga Muslim u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, El-kiraetu fi salatail-magrib, 1/272, hadis br. 833, u lancu preko Hafsa b. Ajasa od Ubejdullaha od Nafije od b. Omera... od njega. Albani kaže: Ovaj hadis je šaz. Ono što je mahfuz (zapamćeno) je da je te dvije sure učio na akšamskim sunetima.

[2] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

POGLAVLJE
OPIS RUKU'A

Zatim bi dizao ruke do ivice ušiju, kao što je to činio na početku namaza. To se od njega prenosi u vjerodostojnoj predaji, kao i tekbir prilikom odlaska na ruku'.[1] I ne samo to već je broj prenosioca koji spominju dizanje ruku prije odlaska na ruku' veći od broja onih koji prenose izgovor tekbira kod odlaska na ruku'. Zatim bi izgovorio *"Allahu ekber"*. Onda bi otišao na ruku'. Ruke bi stavio na koljena i držao ih stabilno[2] na koljenima raširenih prstiju. Podlaktice bi odvojio od obe strane tijela.[3] Zatim bi se na ruku'u ispravio, a glavu je držao u prvcu i visini leđa. Nije dizao glavu niti držao pogetu.[4] Leđa bi ispravio, a nije ih skupljao, zatim bi rekao: *"Subhane rabbijel-azim"*.[5] Prenosi se da je govorio: *"Subhane rabbijel-azim ve bi hamdihi."*[6] Ebu-Davud kaže: "Bojim

---

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Istihbabu ref'il-jedejni, 1/26/293. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Zikru ennehu jerfe'u jedejhi iza kame min 'isnetejni, 1/340 pod brojem 745, (sa našom naučnom obradom i valorizacijom), obojica sa senedom od Nasira b. Asima, a on od Malika b. el-Huvejrisa...;

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Iftitahus-salat, 1/336 pod brojem 734. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae ennehu judžafi jedejhi an dženbihi fir-ruku'i, 2/45 – 46 pod brojem 260. Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Refu'l-jedejni iza reke'a, 1/280 pod brojem 863, svi sa senedom Abbasa b. Sehla...;

[3] Njegov tahridž je naveden već prije.

[4] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jedžme'u sifates-salat, 1/357/498, sa senedom od Budejle bint Mejsara, a ona od Ebu el-Dževra'a, a on od Aiše...;

[5] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Mikadrur-ruku'i ves-sudžudi, 1/392 pod brojem 886. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fit-tesbihi fir-ruku'i ves-sudžudi, 2/46 – 47 pod brojem 261. Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Et-Tesbihu fir-ruku'i, 1/287/289 pod brojem 890.

El-Albani ga je ocjenio daifom u *Daifu Ebu-Davud, Daifu Ibn-Madže* i *Daifu Et-Tirmizi.* I Et-Tirmizi je rekao: Njegov sened nije spojen, jer Avf nije se sreo sa Ibn-Mesudom, isto je rekao i Ebu-Davud na kraju hadisa. A svi ga navode sa senedom od Ibn el-Harisa, a on od Ishaka b. Jezida el-Huzelija, a on od Avfa b. Abdullaha, a on od Abdullaha b. Mesuda...;

[6] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu er-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi 1/385 pod brojem 870; Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tesbihu fir-ruku'i, 1/287 pod brojem 887; Ed-Darimi u *Kitabus-salat*,

se da ovaj dodatak nije zapamćen vjerodostojnom predajom." U tom položaju je možda ostajao toliko dugo da se može izgovoriti tesbih deset puta, možda više, a možda manje od toga. Možda bi ponekad proučio: "*Subhanekellahumme ve bihamdike, allahummeg-firli.*"[1] Nekada bi možda proučio: "*Subbuhun kuddusun rabbul-melaiketi ver-ruh.*"[2] A nekada možda: "*Allahumme leke reka'tu ve bike amentu ve leke eslemtu ve alejke tevekkeltu, ente rabbi, haše'a kalbi ve besari ve demmi ve lahmi ve azmi ve asabi lillahi rabbil-alemin.*[3] Nekada bi možda rekao: "*Subhane zijel-džeberut, vel-melekut, vel-kibrija'i vel-azameti.*[4] Dužina ruku'a je bila sukladna dužini ili kratkoći kijama, kako se to prenosi u hadisima.

❁ ❁ ❁

---

poglavlje Ma jukalu fir-ruku'i, 1/341 pod brojem 1305; Ahmed u *Musnedu* 4/155; Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 1/303 pod brojem 600; Ibn-Hibban u *Sahihu* (Mevarid) 2/222 pod brojem 506; El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/225 i 2/477; El-Bejheki u *Es-Sunenu*, 2/86. Ebu-Davud et-Tajalisi u *Musnedu* 1000. svi sa senedom od Musa b. Ejjuba, a on od nekog čovjeka iz svoga naroda, a on od Ukbeta b. Amira...; rekao je El-Hakim: Sahih, već su se složili da se može koristiti kao dokaz druga predaja koja nije od Ijjasa b. Amira, a on je ispravna seneda, dok je o njemu Ez-Zehebi zaključio: Ijjas nije poznat. A El-Albani ga je ocjenio daifom u *El-Irva'u*, 334.

[1] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabus-salat* poglavlje, Et-Tesbihu ved-du'au fis-sudžudi, 1/281 pod brojem 784.; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/350/247/484, obojica sa senedom od Mesruka, a on od Aiše...;

[2] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/353/487; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jekulu er-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/386 pod brojem 872. Obojica sa senedom od Katade, a on od Mutarrifa, a on od Aiše...;

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ed-Du'au fi salatil-llejli ve kijamuhu, 1/534/771; Ebu-Davud u *Kitabus-salat* poglavlje, Ma jesteftihu bihis-salatu mined-du'ai, 1/344 pod brojem 760, obojica sa senedom od Abdurrahmana el-E'aredža, a on od Ubejdullaha b. Ebu-Rafi'a, a on od Alija b. Ebu-Taliba...;

[4] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu er-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/387 pod brojem 873; En-Nesai u *Kitabut-tatbik*, poglavlje, Minez-zikri fir-ruku'i, 2/563 pod brojem 1049., obojica sa senedom od Amra b. Kajsa, a on od Asima b. Humejda, a on od Avfa b. Malika el-Ešdžei'ja...;

POGLAVLJE
OPIS ISPRAVLJANJA SA RUKU'A

Zatim bi ispravio glavu izgovarajući: *"Semi'allahu limen hamideh."*[1] Pri tom bi dizao ruke kao što ih je dizao kod odlaska na ruku'.[2] Kada bi se ispravio rekao bih: *"Rabbena lekel-hamd."*[3] Možda bi rekao: *"Semi'allahu limen hamideh, allahumme rabbena lekel hamd, mil'essemavati ve mil'elerdi ve mil'e ma ši'te min šeji'in bade, ehlus-sena'i vel-medždi, ehakku ma kale-labdu ve kulluna lekel-abd. Allahumme la mani'a lima e'atajte ve la mu'tije lima mena'te ve la jenfe'u zel-džeddi minkel-džedd."*[4] Možda bi nekada na to dodao: *"Allahumme tahhirni bis-seldži vel-beredi vel-mai-lbaridi. Allahumme tahhirni minez-zunubi vel-hataja kema junekka sevbul-ebjedu minel-veseh."*[5] Ovaj rukn bi oduljivao tako da bi pomislili kako je zaboravio. U noćnom namazu na ovom ruknu bi govorio: *"Lirabbil-hamd, lirabbil-hamd."*[6]

---

[1] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat,* poglavlje Ma jekulu iza refe'a re'sehu miner-ruku'i, 1/202/486, sa senedom od Ubejda b. el-Hasana, a on od Ibn Ebu Evfa...;

[2] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan,* poglavlje Refe'al-jedejni iza kebbera, 2/256 pod brojem 736.; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Istihbabu ref'il-jedejni, 1/21/390/ str. 292.

[3] Hadis je sahih, a bilježi ga: Buharija u *Kitabus-salat,* poglavlje Et-Tekbiru iza kame mines-sudžudi",1/272 pod brojem 756, sa senedom od Ibn-Šihaba, a on od Ebu Bekra b. Abdurrahmana b. el-Harisa, a on od Ebu-Hurejre...;

[4] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat,* poglavlje Ma jekulu iza refe'a re'sehu miner-ruku'i, 1/205/477/347, sa senedom od Atijje b. Kajsa, a on od Kaz'ata, a on od Ebu-Seida el-Hudrija...;

[5] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat,* poglavlje Ma jekulu iza refe'a re'sehu miner-ruku'i, 1/204/436/476; Ahmed u *Musnedu* 4/354 pod brojem 19141. Buharija u svojoj knjizi *El-Edebul-mufred*, 1/235 pod brojem 676., svi sa senedom od Medžze'eta b. Zahira, a on od Abdullaha b. Ebu-Evfa...;

[6] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu er-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/387 pod brojem 874, (sa našom naučnom obradom i valorizacijom). En-Nesai u *Kitabut-tatbik*, poglavlje Ed-Dua'u bejnes-sedždetejni, 2/580 pod brojem 1144; Ahmed u *Musnedu,* 5/398., svi sa senedom od Ebu-Hamze, a on od nekog čovjeka iz Beni Abese, a on od Huzejfe. (Korisna napomena): Rekao je naš šejh El-Albani u *Sifatu salatin-Nebijji* ﷺ (1716): „Ovaj hadis ne upućuje da onaj ko klanja za imamom, ne slijedi imama u izgovaranju riječi *semiallahu limen hamideh*, kao što ne upućuje da imam slijedi onoga ko klanja za njim, da izgovara riječi *rabbena ve leke-l-hamdu*, jer hadis ne objašnjava šta treba reći imam i onaj ko klanja za njim po

ovom pitanju, već je u njemu objašnjenje da riječi koje izgovara klanjač, dolaze tek poslije riječi imama. Ovo podupire i to da je Vjerovjesnik ﷺ izgovarao ***tahmid*** dok je imamio, također i opšti smisao njegovih ﷺ. riječi: „Klanjajte onako kako ste vidjeli mene da klanjam.", upućuje da i klanjač izgovara što i imam."

Poglavlje

KAKO JE ODLAZIO NA SEDŽDU

Zatim bi donio tekbir i otišao bi na sedždu, a pri tome ne bi dizao ruke. Koljena je spuštao prije ruku, kako to od njega prenosi Vail b. Hudžr[1] i Enes b. Malik.[2] Ibn-Omer kaže da je prvo spuštao ruke na zemlju, a onda koljena.[3] Od Ebu-Hurejre se u tom pogled prenose različiti

---

[1] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Kejfe jeda'u rukbetejhi kable jedejhi, 1/372 pod brojem 838. Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje Ma džae fi ved'il-reka'tejni ves-sudžudi, 2/6565 pod brojem 268. En-Nesai u *Kitabut-tetbik*, poglavlje Evvelu ma jesilu ilel-erdi, 2/533 pod brojem 1088. Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje Fis-sudžudi, 1/286 pod brojem 882. El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/226. El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/98., svi sa senedom od Jezida b. Haruna...; rekao je El-Hakim: Muslim je dokazivao sa Šurejkom i Asimom b. Kulejbom, a sa njim je se složio i Ez-Zehebi.

Rekao je El-Albani: Nije tako kao što je rekao, makar se Ez-Zehebi složio sa njim, jer Muslim nije dokazivao sa Šurejkom, već je prenosio od njega u ***mutabe'atima*** (lanci za pojačanja), također, i neki od hadiskih eksperata su mu dali negativne ocjene, a od njih je i Ez-Zehebi lično u *El-Mizanu*." A El-Albani je njegov sened ocjenio daifom u *El-Irav'au*, (357), razlog je bio kada Šurejk samostalno prenosi neku predaju, a on je slabog pamćenja, po ocjeni većine učenjaka. Čak su neki o njemu iznosili negativnu ocjenu da mješa, pa se zbog toga ne dokazuje s njime kada sam prenosi, a kako tek kada je predaja od njega u suprotnosti sa onim što prenose pouzdaniji i jači prenosioci od njega.

[2] Njegov sened je daif, a bilježe ga: El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/226, rekavši: Ovo je vjerodostojan sened po uslovima Buharije i Muslima, a nije mi poznat razlog zbog kojeg ga nisu zabilježili. Sa njim su se složili Ez-Zehebi i Ed-Darekutni (1/345), i rekao je: Prenosi ga jedino El-Ala b. Ismail od Hafsa sa ovim senedom, a Allah najbolje zna. Naš šejh El-Albani je rekao: El-Ala b. Ismail je nepoznat. Kao što je rekao Ibn el-Kajjim u *Zadul-me'ad*, 1/81, a prije njega i El-Bejheki, Ibn-Hadžer u *Et-Telhisu*. A Ibn-Hatim je u *El-'Ilelu*, 1/188, od svog oca je rekao: Ovaj hadis je munker. El-Albani je rekao: „Što se tiče riječi El-Hakima i Ez-Zehebija: hadis sahih po uslovima Buharije i Muslima, to je velika pogreška po pitanju ovog El-Ala'a, s obzirom na njegovu laž, on nije nikako od prenosilaca Buharije i Muslima."

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 1/318 pod brojem 627; El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/348 pod brojem 821, i rekao je: „Ovaj hadis je sahih po uslovima Muslima." El-Bejheki u *Es-Sunenu-l-kubra*, 2/100 pod brojem 2470; Ed-Darekutni u *Es-Sunenu*, 1/344/2, svi sa senedom od Ubejdullaha b. Omera, a on od Nafi'a, a on od Ibn-Omera...; a Buharija ga je naveo u *Sahihu*, 10/276 mua'llekan, rekavši: Rekao je Nafi': Bio je Ibn-Omer...; spomenuvši ga mevkufen kod Ibn-Omera, a El-Albani ga je ocjenio sahihom, prilikom naučne obrade i valorizacije Ibn-Huzejme.

ravajeti. Tako se od njega prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Kada neko od vas odlazi na sedždu neka to ne čini poput deve, neka spusti ruke prije koljena."***[1] Od njega prenosi Makburi da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Kada neko od vas čini sedždu neka počne sa koljenima prije ruku."***[2] Tako da su rivajeti od Ebu-Hurejre kontradiktorni. Hadisi Vaila i Ibn-Omera se, također, suprostavljaju. Kod nekih preovladava hadis Vaila, a kod nekih hadis Ibn-Omera. Jedni su opet pokušali sa derogiranjem. Kažu na početku je propis bio da se prvo spuštaju ruke prije koljena, zatim je taj propis derogiran s spuštanjem koljena prvo. Ovo je pravac Ibn-Huzejme koji se spominje pri navođenju dokaza o tome kako je spuštanje ruku na sedždu prije koljena derogiran propis. Spuštanje koljena prije ruku je zadnji derogirajući propis. Po ovom pitanju se prenosi od Ismaila b. Ibrahima b. Jahje b. Seleme b. Kuhejla od njegova oca od Seleme od Musaba b. Sada da je rekao: *"Spuštali smo ruke prije koljena (pri odlasku na sedždu)."*[3] Da je ova predaja tačna bila bi presudna u ovoj mes'eli. Međutim, za Jahju b. Seleme Buharija kaže da ima nedostataka. Ibn-Mein kaže: "Ne predstavlja ništa, njegove hadise ne treba pisati." En-Nesai kaže da su njegovi hadisi metruk. U ovoj priči je pogrešio ili Jahja ili neko drugi. Poznato je da se od Musaba b. Sada od njegova oca prenosi da je derogiran propis stavljanja ruku na koljena prilikom činjenja ruku'a. Ravija ovo nije zapamtio i kaže da je derogirano spuštanje koljena prije ruku. Oni koji zagovaraju spuštanje ruku prije koljena kažu: "Hadis Ibn-Omera je sahih, prenosi se lancom od Ubejdullaha od Nafije od njega. Ibn Ebi-Davud kaže: "To je mišljenje učenjaka hadisa. Oni su u to upućeniji

---

[1]Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Kejfe jeda'u rukbetejhi kable jedejhi, 1/373 pod brojem 840; En-Nesai u *Kitabut-tatbik*, poglavlje Evvelu ma jesilu ilel-erdi, 2/554 pod brojem 1090; Ed-Darimi u *Kitabus-salat*, poglavlje Evvelu ma jeka'u minel-insani alel-erdi, 1/347 pod brojem 1321, svi sa senedom od Muhammeda b. Abdullaha b. Hasana, a on od Ebu ez-Zenada, a on od El-E'aredža, a on od Ebu-Hurejre...;

[2] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/100, U njegovom senedu se nalazi Abdullah b. Seid Makberi; Hafiz u *Takribu* kaže da je metruk. Bilježi ga i Tahavi u *Šerhu meani asar*, 1/255, u lancu preko Abdullaha b. Seida od njegova oca od Ebu-Hurejre ... od njega. I Ebu-Ja'la u svom *Musnedu*, 11/414, hadis br. 6540, i spominje ga Ibn-Hadžer u *Fethu*, 2/291, i kaže da mu je sened daif.

[3] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Bejheki u *Sunenul-kubra*, 2/100, hadis br. 2469, i Bilježi ga Ibn-Huzejme u svom *Sahihu*, 1/319, hadis br. 628, oba u lancu preko Ibrahima b. Ismaila b. Jahje b. Seleme b. Kufejla od njegova oca od njegovog djeda od Musaba b. Sada od Sada. Ibn-Hadžer u Fethu kaže, 2/291, on jedini prenosi od Ibrahima b. Ismaila b. Seleme b. Kuhejla od njegova oca a obojica su slabi.

od ostalih jer se radi o prenošenju." Također, kažu: "Ovo je sunnet koji prenose Medinjani, a oni su u tom pogledu znaniji od ostalih." Ibn Ebi-Davud kaže: "Oni imaju po tom pitanju dva seneda. Jedan je preko Muhammeda b. Abdullaha b. Hasana od Ebi-Zinada od E'aredža od Ebu-Hurejre, a drugi je od Dareverdija od Ubejdullaha od Nafije od Ibn-Omera. I kažu: "Hadis Vaila b. Hudžra ima dva puta i oba su sa mahanom. U jednom od tih lanaca se nalazi Šerik, koji se osamostalio. Za njega Darekutni kaže: "Nije jak u lancima u kojim se osamostaljuje." Drugi lanac je preko Abduldžebbara b. Vaila od njegova oca, međutim, on od svog oca nije slušao. Oni koji zagovaraju odlazak na sedždu sa koljenima prije ruku kažu: "Hadis Vaila je tačniji od hadisa Ebu-Hurejre i Ibn-Omera." Buharija je rekao: "Hadis Ebu-Zinada od E'aredža od Ebi-Hurejre ne treba slijediti, u njemu se nalazi Muhammd b. Abdullah b. Hasan. Kaže: "Ne znam da li je čuo od Ebu-Zinada ili ne." Hattabi kaže: "Hadis Vaila je tačniji od njega. Neki učenjaci pogrešno misle da je derogiran (hadis Ibn-Omera). Zbog toga ga Tirmizi nije ocjenio kao hasen već ga je proglasio garib hadisom dok je hadis Vaila ocjenio kao hasen." Za hadis Ebu-Hurejre kažu: "U hadisu se navodi da se ne spušta na zemlju poput deve. Deva kada se spušta počinje sa rukama (prednjim nogama) prije koljena. Ova zbrana se ne suprostavlja njegovim rječima: "Neka spusti ruke prije koljena" već je negira i upućuje na zaključak da je to dodatak koji nije *mahfuz* (sačuvan). Vjerovatno je neko od ravija ispreturao riječi[1] tog dodatka. Zatim kažu: "Na to upućuju dvije stvari:

---

[1] Veliki učenjak Ahmed Šakir je rekao: Ono što je očito i jasno iz stavova učenjaka o ova dva hadisa, da je hadis Ebu-Hurejre sahih hadis, i da je vjerodostojniji od hadisa Vaila, koji je *govorni hadis* (hadis kavli), a on ima preovladavajuću prednost nad *praktičnim hadisom* (hadis fi'li). A u nekim njegovim izrazima stoji: *„Kada neko od vas čini sedždu, neka se ne sagiba kao što to čini deva, neka spusti ruke prije koljena."* Ovo je jasan tekst, I pored toga neki od učenjaka, a od njih je i Ibn el-Kajjim, su pokušali da hadisu nađu neke čudne mahane, pa su tvrdili da je se tekst hadisa pomješao njegovim prenosiocima, tako da je po njima ispravan lafz trebao biti: *„... da spusti koljena prije svojih ruku".* Potom je potpomagao svoj stav sa nekim slabim predajama, da deva kada se spušta, spušta svoje prednje noge (ruke) prije nogu, pa je to prouzročilo zabranu poistovjećivanja sa njima, a to je da onaj ko čini sedždu spušta svoja koljena prije svojih ruku. Ovo mišljenje ne prolazi, jer je zabrana u tome da se spusti na zemlju snažno, a ovo bude kad se spušta prvo sa koljenima. A deva čini ovo također, ali njena koljena su u njenim rukama, ne u nogama, ovo je navedeno u *Lisanul-arabu*, a nije onako kako zastupa Ibn el-Kajjim da učenjaci arapskog jezika to nisu spominjali.

Završen citat od Ahmeda Šakira iz Et-Tirmizijinog *Es-Sunena* (2/58 str.). A naš šejh, veliki učenjak i muhaddis El-Albani je rekao slično u svojoj knjizi *Sifatu salatin-Nebijji*

Prvo. Ono što prenosi Ebu-Davud od Ibn-Omera da je Poslanik ﷺ zabranio da se čovjek naslanja na ruke u namazu." U drugom rivajetu se kaže: "Zabranio je da se čovjek naslanja na ruke kada se ispravlja u namazu."[1] Nema sumnje da se čovjek ako bi prvo otišao na sedždu s rukama prije koljena u tom slučaju oslanja na njih. Ovo oslanjanje pri odlasku na sedždu je slično oslanjanju prilikom dizanja sa sedžde. Pa ako je to zabranjeno u prvom slučaju onda je i ono što liči tome zabranjeno. Drugo. Kada klanjač odlazi na sedždu tijelom se spušta prema dolje onim što je bliže zemlji od dijelova tjela pa sve naviše dok ne dođe da najvisočijeg dijela a to je lice. A kada se diže prvo diže najvisočiji dio a zatim ono što je ispod toga tako da koljena ispravi zadnja. A Allah ﷻ najbolje zna.

ﷺ., također, je to rekao i Šua'jb i Abdulkadir el-Arnaut prilikom njihove naučne obrade *Zadul-me'ada*.

Rekoh: A onako je kako su svi oni rekli, ispravnije je da se čovjek prvo spusti na svoje ruke prije koljena, sukladno sahih hadisima koji su navedeni u ovom poglavlju, kao što je predhodilo.

[1] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Kerahijjetu-l-i'timadi alel-jedi fis-salat, u Ed-Dai'fa, 1/430 pod brojem 992; Ahmed u *Musnedu*, 2/147; El-Bejheki u svome *Sunenu*, 2/135, sa izrazom od Muhammeda b. Abdulmelika..;

A njegov sened je munker, kao što je to rekao šejh El-Albani u *Ed-Dai'fa*, 2/389 pod brojem 967. A šejh Ahmed Šakir je rekao: On je Ibn-Abdulmelik.

POGLAVLJE
OPIS SEDŽDE

Zatim bi činio sedždu oslanjajući se na: čelo, nos, ruke, koljena i vrhove stopala, a ručne i nožne prste bi okretao prema kibli.[1] Oslanjao bi se na dlanove, podlaktice bi dizao, a nadlaktice bi držao odvojene od tijela tako da se mogla vidjeti bjelina njegova pazuha.[2] Stomak je držao odvojenim od nadkoljenica, tj. od stegna, a nadkoljenice je držao odvojenim od podkoljenica. Na sedždi bi se ispružio. Čelo je držao čvrsto na zemlji, okrenuto u pravcu musalle a nije ga spuštao na tkaninu *imame*. Ebu-Humejd Saidi ﷺ je, pred deset ashaba, rekao: "Kada bi stao na namaz Poslanik ﷺ bi se ispravio stojeći, ruke bi digao naspram ramena. Kada je htio ići na ruku' ruke je dizao naspram ramena, a zatim bi izgovarao *Allahu ekber*. Na ruku'u bi se ispružio, nije poginjao niti podizao glavu, ruke bi stavio na koljena, zatim bi rekao *Semi'allahu limen hamideh*. Zatim bi se ispravio tako da se svaka kost vrati na svoje mjesto uspravno, zatim bi se spuštao na sedždu izgovarajući *Allahu ekber*. Zatim bi odvojio nadlaktice od stomaka i razmaknuo nožne prste. Zatim bi podavio lijevu nogu te bi na nju sjeo, onda bi se ispravio tako da se opet svaka kost vrati na njeno mjesto uspravno. Zatim bi ponovo otišao na sedždu izgovarajući *Allahu ekber*, potom bi podavio nogu i na nju sjeo i ispravio se tako dok se svaka kost ne vrati na njeno mjesto. Poslije toga bi se digao na drugi rekat. Na drugom rekatu je sve isto radio. Onda bi nakon što učini dvije sedžde donio tekbir i digao ruke naspram ramena, kao što je to činio na početku namaza. Zatim je sve isto činio dok ne bi stigao do zadnjeg rekata namaza, kada bi sjeo na način tzv. *teverruka*, tj. podbacio bi lijevu nogu pod desnu i sjeo bi na njenu jednu stranu, i na kraju bi predao selam.[3] Na

---

[1] Rekoh: Ovo je sedam dijelova tijela na kojima se čini sedžda: Dlanovi, koljena, stopala, lice i nos. Poslanik ﷺ bi govorio: „Kada rob učini sedždu - sedždu učini sedam dijelova tijela."

[2] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Sifetus-sudžud, 1/396, hadis br. 900; i Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, Sudžud, 1/287, hadis br. 886; i Ahmed u *Musnedu*, 4/322, svi u lancu preko Abada b. Rašida od Hasana od Ahmera b. Džuz'a... od njega.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, poglavlje Sunnetul-džulusi littešehhudi, 2/355, hadis br. 828; i En-Nesai u knjizi *Sehv*, poglavlje, Sifetul-džulusi rek'uha, 2/125, hadis br. 1261; i Tirmizi u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, 11, hadis br. 304, i

sedždi bi govorio: "*Subhane rabbijele'ala.*"[1] Prenosi se da je na to dodavao: "*Ve bi hamdihi.*"[2] Nekada bi možda rekao: "*Allahumme inni leke sedžedtu ve bike amentu ve leke eslemtu. Sedžedtu vedžhije lillezi halekahu ve savverehu ve šekka sem'ahu ve besarehu, tebarekellahu ahsenul-halikin.*"[3]

Također je znao učiti: "*Subhanekellahumme ve bi hamdike allahummegfirli.*"[4] I govorio je: "*Subhanekellahumme ve bi hamdike la ilahe illa ente.*"[5] I učio bi: "*Subbuhun kuddusun rabbul-melaiketi verruh.*"[6] Također je učio: "*Allahummeg-firli zenbi kullehu dikkahu ve džullehu ve evvelehu ve ahirehu ve alanijetehu ve sirrehu.*"[7] I učio bi: "*Allahumme inni euzu biridake min sehatik ve bimuafatike min ukubetik ve euzu bike minke, la uhsi senaen alejke, ente kema esnejte ala nefsike .*"[8] Dužina sedžde je bila

---

Ahmed u *Musnedu*, 5/424, hadis br. 23647, svi u lancu preko Muhammeda b. Amra b. Ata'a od Ebu-Humejda Saidija... od njega.

[1] Sened hadisa je daif. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje Ma jef'alu redžulun fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/385, hadis br. 869; i Ibn-Madže u knjizi *Es-Sala*, poglavlje, Et-tesbih fir-ruku'i, 1/287, hadis br. 887; i Ahmed u *Musnedu*, 4/155, u lancu preko Muse b. Ejjuba Kadija... od njega. Albani ga je u *Irva'u* ocjenio slabim (334).

[2] Njegov sened je daif, a bilježi ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlj Ma jekulu er-redžulu fi ruku'ihi ve sudžudihi, 1/385 pod brojem 870, sa senedom od Musa b. Ejjuba…; a senedu se nalazi prenosilac čije ime nije spomenuto.

[3] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim, u jednom dužem hadisu od Alije b. Ebu-Taliba, merfu'an, u kojem su spomenuti zikrovi koji se uče na kijamu, ruku'u i sedždi, te dova koja se uči prije selama a poslije tešehhuda; u *Kitabus-salat,* poglavlje Ed-Dua'u fi salati-l-llejli ve kijamuhu, 1/771/ 534 str; Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje, Ma jesteftihu bihi-s-salatu mine-d-dua'i, 1/344 pod brojem 760; Et-Tirmizi u *Kitabud-da'vat,* 5/452 pod brojem 3421, svi sa senedom od Abdullaha b. Ebu-Rafi'a, a on od Alije…;

[4] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje, Et-Tesbihu ve-d-du'au fi-s-sudžudi, 2/349 pod brojem 817.; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/217/484, obojica sa senedom od Mesruka, a on od Aiše …;

[5] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/221/485, sa senedom od Abdurrezzaka, a on od Ibn Džurejdža, a on od Ata'a, a on od Ebu-Mulejkita, a on od Aiše…;

[6] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/223/487, sa senedom od Mutarrifa b. Abdullaha b. Eš-Šuhejra, a on od Aiše…;

[7] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/216/483/350, sa senedom od Amareta, a on Gazije, a on od Sema, a on od Ebu-Saliha, a on od Ebu-Hurejre…;

[8]Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabus-salat,* poglavlje, Ma jukalu fir-ruku'i ves-sudžudi, 1/486/222/352.; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Fid-dua'i fir-ruku'i

sukladna dužini kijama. Zatim bi digao glavu izgovarajući *"Allahu ekber"* a nije dizao ruke, pružio (ar. iftereše) bi lijevu nogu i na nju sjeo, a desnu (tj. njene prste) nogu bi podavio.[1] Ruke bi u tom položaju stavio na nadkoljenice[2], a zatim bi proučio: *"Allahummeg-firli verhamni vedžburni vehdini ver-zukni."*[3] U drugoj predaji stoji: *"Ve afini"* umjesto riječi *"Vedžburni"*. Ovo je hadis Ibn-Abasa ﷺ. Huzejfe kaže ﷺ: "Između dvije sedžde bi učio: *"Rabbigfirli."*[4] Oba hadisa se nalaze u *Sunenima*. Ovo sjedenje (između dvije sedžde) bi oduljivao tako da bi pomislili kako je pogrešio ili zaboravio.[5]

---

ves-sudžudi" 1/389 pod brojem 879.; En-Nesai u *Kitabut-tahara*, poglavlje, Terkul-vudu'i min messir-redžuli, 1/111 pod brojem 169.; Ahmed u *Musnedu*, 6/201, svi sa senedom od Ebu-Hurejre, a on od Aiše...;

[1] Hadis je sahih, a bilježi ga Buharija u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ma jekulul-imamu ve men halfehu iza refe'a re'sehu miner-ruku'i, 1/274 pod brojem 762, sa senedom od Seida el-Makburija, a on od Ebu-Hurejre...;

[2] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje, Sifatul-džulusi fis-salat" 1/113/408, sa senedom od Ibn-Adžlana, a on od Amu'ura b. Abdullaha b. Ez-Zubejra, a on od svoga oca...;

[3] Hadis je hasen, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, Ed-Du'au bejne-s-sedždetejni" 1/377 pod brojem 850.; Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, poglavlje, Ma jekulu bejnes-sedždetejni, 2/76 pod brojem 284.; Ibn-Madže u *Kitabu ikametis-salat*, poglavlje, Ma jekulu bejnes-sedždetejni, 1/290 pod brojem 898, svi sa senedom od Habiba b. Ebu-Sabita, a on od Seida b. Džubejra, a on od Ibn-Abbasa...;

[4] Hadis je hasen, a bilježe ga: Ibn-Madže u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma jekulu bejnes-sedždetejni, 1/289 pod brojem 897.; Ahmed u *Musnedu*, 5/400 pod brojem 23447, sa senedom od Talhe...; Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 1/340 pod brojem 684 sa senedom od Sileta b. Zufera, a on od Huzejfe...; El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/405 pod brojem 1003, sa senedom od Talhe b. Zejda, a on od Huzejfe...; El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/109 pod brojem 2512; obojica (Talha, Silet) od Huzejfe...;

Rekao je El-Albani u *Sifatus-salat*, (135): Njegov sened je hasen., potom je rekao: Odabrao je ovu dovu i Imam Ahmed, a Ishak b. Rahoja je kazao: Ako želi može to izgovoriti tri puta, a ako želi može reći (i jednom): *Allahumme igfir li.*

[5] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje, Es-Sektetu bejnes-sedždetejni, 1/351 pod brojem 821.; i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, I'tidalus-salati ve tahfifuha fi temam, 1/472/343, obojica sa senedom od Sabita, a on od Enesa...;

POGLAVLJE
OPIS USTAJANJA SA SEDŽDE I OPIS TEŠEHHUDA

Zatim bi donio tekbir i učinio bi drugu sedždu. Na drugoj sedždi bi činio isto kao što je činio i na prvoj. Zatim bi digao glavu donoseći tekbir, dizao se tako što bi se oslonjao prednjim djelom stopala, oslanjajući se na koljena i stegna (istovremeno). Malik b. Huvejris kaže: *"Kada bi klanjao vitr Poslanik ﷺ se ne bi dizao dok se prije toga ne bi ispravio u sjedećem položaju."*[1] Ovo sjedanje se naziva "sjedenjem odmora" (ar. dželsetu istiraha). Nema sumnje da je ovo Poslanik ﷺ praktikovao, ali se postavlja pitanje da li je to praktikovao kao sunnet i kao stav od stavova namaza, kao što je npr. odvajanje ruku od tjela (na ruku'u i sedždi), ili je to praktikovao zbog potrebe onih koji su ušli u godine i zadobili veću kilažu.[2] Čini se da je ovo drugo očitije iz dva razloga: jer bi to bi spoj onoga što prenosi Vail b. Hudžr[3] i Ebu-Hurejre[4] da se ispravljao tako što se oslanjao na vrhove (buk. prsa) stopala. Drugo: jer su se ashabi, a oni su se najviše trudili oko snimanja njegovih radnji i pokreta u namazu, dizali tako što su se oslanjali na vrhove stopala. Prenosi se da je se Abdullah b. Mes'ud ispravljao tako da se oslanjao na vrhove stopala (buk. na prsa stopala) u namazu, a nije sjedao. Bilježi ga Bejheki od njega.[5] Prenosi ga i Ibn-

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Buharija u *Kitabul-ezan*, poglavlje, Men isteva ka'iden fi vitrin min salatihi summe neheda, 2/352 pod brojem 823.; Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje, En-Nuhudu fil-fardi, 1/374 pod brojem 844, obojica sa senedom od Ebu-Kalabeta, a on od Malika b. el-Huvejrisa…;

[2] Rekao je El-Albani u *Mesai'lul-Marvezi*,: Rekao je Imam Ishak Rahoja: Ono što je zabiježeno u Vjerovjesnikovom ﷺ sunnetu, je to da se oslanja na svoje ruke, bio starac ili mladić. *Sifatus-salat* (136/ fusnota: 5)

[3] Njegov tahridž je već naveden prije.

[4] Njegov sened je daif, a bilježi ga Et-Tirmizi 2/288, sa senedom do Ebu-Hurejre.

Rekao je Ebu-Isa: Halid b. Ijjas je daif (slab) prenosilac kod učenjaka hadisa. Dok je profesor Ahmed Šakir, u vezi sa ovim hadisom, spomenuo: Što se tiče ovog Halida, složili su se po pitanju njegove slabosti kod njih, čak je Ibn-Hibban kazao: Prenosi ove izmišljotine od pouzdanih prenosilaca, tako da se pomisli da je on njihov sastavljač, prenosi predaje na čudan način! Završen citat Ahmeda Šakira, Et-Tirmizi (2/80/ fusnota: 4)

[5] Hadis je sahih, a bilježi ga: El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/125 pod brojem 2595. Abdurrezzak u svome *Musannefu*, 2/179 pod brojem 2966. Naveo ga je i El-Hafiz Ibn-

Omer,[1] Ibn-Abbas,[2] Ibn-Zubejr[3] i Ebu-Seid el-Hudri[4] u rivajetu Atije Avfija od njih. Hadis je sahih od Ibn-Mes'uda.[5] I nije dizao ruke pri ovom ustajanju. Kada bi se ispravio nastavio bi sa kiraetom bez prethodne šutnje.[6] Kiraet bi započinjao učenjem Fatihe. Kada bi sjedao na prvi tešehhud sjeo bi na lijevo stopalo, a prste desne noge bi podavio (ar. iftiraš)[7] kao što bi sjedio i između dvije sedžde.[8] Lijevu ruku bi stavio na lijevo koljeno, a desnu bi stavio na desno stegno.[9] Kažiprstom bi išaretio,[1]

Hadžer u *El-Fethu*, 2/253, te ga ocjenio sahihom. Rekao je El-Bejheki: Ono što je preneseno od Abdullaha b. Mes'uda je ispravno i slijeđenje sunneta je preče, a Ibn-Omer je objasnio u predaji, koju prenosi od njega El-Mugire b. Hakim, da to nije od sunneta namaza, već da je to radio zbog toga što je se osjećao slabo. A Atijje el-Avfi, s njim se ne dokazuje.

[1] Bilježi ga El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/124 pod brojem 2594, sa senedom od Malika, a on od Sadake b. Jessara, a on od El-Mugire b. Hakima da je vidio Ibn-Omera kako se podiže sa dvije sedžde u namazu na vrhovima (buk. na prsima stopala) svojih nogu, nakon što je završio to sam mu spomenuo, pa je rekao: Ovo nije od sunneta namaza, a uradio sam to zbog toga što se ne osjećam dobro.

[2] Njegov sened je daif, a bilježi ga El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra,* 2/125, sa senedom od Atijje el-Avfija, a on je daif.

[3] Njegov sened je daif, a bilježi ga El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/125, sa senedom od Atijje el-Avfija...;

[4] Njegov sened je daif, a bilježi ga El-Bejheki u *Es-Sunenul-kubra*, 2/125, sa senedom od Atijje el-Avfija, a on je daif.

[5] Rekoh: A ove predaje su u suprotnosti jasnim i potvrđenim tekstovima od Vjerovjesnika ﷺ da je on bio sjedio malo radi odmora, kao što tako stoji kod Buharije i drugih, a njegov tahridž je naveden već prije.

Rekao je naš šejh El-Albani u *Sifatus-salat*, (137/ fusnota 2), nakon što je spomenuo hadis: „...da stoji kao da je strela, ne oslanjajući se na svoje ruke, je izmišljeno i sve s tim značenjem nije ispravno." Pogledaj u *Es-Silsiletud-da'ifa*, pod brojem 562.

[6] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid ve mevadi'-s-salat*, poglavlje, Ma jukalu bejne tekbiratil-iharmi vel-kira'eti, 1/419/599.; Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 3/48 pod brojem 1603.; Ibn-Hibban u *Sahihu*, 5/263 pod brojem 1936.; El-Hakim u *El-Mustedreku*, 1/336 pod brojem 782, svi sa senedom od Amareta b. el-Ka'ka'a, a on od Ebu-Zur'ata, a on od Ebu-Hurejre...;

[7] Hadis je sahih, a bilježi ga: En-Nesai u *Kitabus-sehv*, poglavlje, Sifatul-džulusi fir-rek'ati elleti jakdi fihes-salat 1/125 pod brojem 1261, sa senedom od Muhammeda b. Amra b. Atta'a, a on od Ebu-Humejda es-Sa'idija...;

Rekao je El-Albani u *Sifatus-salat,* (138): Njegov sened je sahih, a pripisao ga je En-Nesaiju sa sahih senedom.

[8] Pogledaj opis *iftiraša* u poglavlju, Opis sedžde. (op. p.)

[9] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Sifatul-džulusi fis-salat 1/408/579.; Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 1/345 pod brojem 696.; Ibn-Hibban u *Sahihu*, 5/271 pod brojem 1944.; El-Bejheki u svome *Sunenu*, 2/131 pod brojem 745.; Ibn Ebi-Šejbe u

išaretio,[1] a palac bi stavio na srednji prst u obliku kruga.[2] Svoj pogled bi usmjerio u smjeru išareta kažiprsta.[3] Kažiprst bi digao i pomalo saginjao[4] čime je izražavao jednoću svoga Gospodara. Prenosi Ebu-Davud u hadisu Ibn-Abbasa da je Poslanik ﷺ rekao: ***"Ovako se izražava ihlas (iskrenost)."*** pokazujući na kažiprst i ***"ovako se čini dova"***, pa je digao ruke naspram ramena, i ***"ovako se obilno uči dova (ar. ibtihal)"*** pa je digao i ispružio ruke.[5] Prenosi se kao mevkuf.[6]

Zatim bi (na tešehhudu) učio: "*Et-tehijjatu lillahi ves-salavatu vet-tajjibatu, es-selamu alejke ejjuhen-nebijju ve rahmetullahi ve berekatuhu. Es-selamu alejna ve ala ibadillahis-salihin. Ešhedu en la ilahe illallah ve ešhedu enne muhammeden abduhu ve resuluhu.*"[7] Ashabe je podučavao *et-tehijjatu* kao što ih je podučavao Kur'anu.[8] Također bi učio: "*Et-tehijjatu el-*

El-Musannefu, 2/230 pod brojem 8441.; Ahmed u svome *Musnedu*, 4/3, svi sa senedom od Amira b. Abdullaha b. ez-Zubejra, a on od svoga oca...;

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje, Sifatul-džulus, 1/408/580, sa senedom od Hammada b. Seleme, a on od Ejjuba, a on od Nafi'a, a on od Ibn-Omera...;

[2] Njegov tahridž je naveden već prije.

[3] Hadis je hasen, a biježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Išaretu fit-tešehhudi, 1/429 pod brojem 990.; En-Nesai u *Kitabus-sehv*, poglavlje Mevdi'ul-besari indel-išareti, 3/46 pod brojem 1274.; Ahmed u svome *Musnedu*, 4/3, svi sa senedom od Ibn-Adžlana, a on od Amira b. Abdullaha b. ez-Zubejra, a on od svoga oca...;

[4] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Išaretu fit-tešehhudi, 1/429 pod brojem 991. En-Nesai u *Kitabus-sehv*, poglavlje Ihnaus-sebabeti fil-išareti, 3/45-46 pod brojem 1973, obojica sa senedom od Malika b. Numjera el-Huza'ija, a on od svoga oca...; u ovom senedu se nalazi Malik b. Numjer el-Huza'i, a on je makbul, dok ga je El-Albani ocjenio daifom u *Daifu En-Nesai* i *Tamamul-minneti*, (333 str.) i rekao je: U njemu je Malik b. Numjer el-Huza'i, z akojeg su rekli Ibn el-Kattan i Ez-Zehebi: Stanje Malikovo se ne zna, a od njegova oca ne prenosi niko drugi osim njega. El-Hafiz je ukazao na njega u *Et-Takribu*, i rekao da je *lejjinu-l-hadisi*.

[5] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ed-Du'au, 2/645 pod brojem 1489, sa senedom do Ibn-Abbasa mevkufen...; Navodi ga i Ez-Zejle'i u *Nasbur-raje*, 3/51 od Ibn-Abbasa mevkufen...; El-Albani ga je ocjenio sahihom u *Sahihu Ebu-Davud*.

[6] Pogledaj predhodnu fusnotu, i dodajem još: Bilježi ga i El-Bejheki u svome *Sunenu*, 2/133 od Ibn Abbasa mevkufen.

[7] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Et-Tešehhudu fil-ahira, 2/363 pod brojem 831. Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje 1/55/402, obojica sa senedom od Ebu-Vaila, a on od Abdullaha...;

[8] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ist'zan*, poglavlje El-Ehzu bil-jedi, 11/58 pod brojem 6265. i Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tešehhudu fis-salat, 1/403/302.

mubarekatu ves-salavatu vet-tajjibatu lillahi."[1] Na ovaj način je Ibn-Abbas učio na tešehhudu, a na prvi način je učio Ibn-Mes'ud, i to je potpunije jer njegov tešehhud sadrži različite rečenice dok tešehhud Ibn-Abbasa sadrži jednu rečenicu. Također, on se nalazi u oba *Sahiha* i u njemu ima dodatak veznika "i". Poslanik ﷺ ih je podučavao tešehhudu kao što ih je podučavao Kur'anu. Ibn-Omer od njega prenosi sljedeći oblik: "*Et-tehijjati lillahi es-salavatu et-tajjibatu.*"[2] Ima i drugih vrasta (et-tehijjatu) i svi su dozvoljeni. Sjedenje bi skraćivao kao da sjedi na usijanom kamenu.[3]

Zatim bi donio tekbir i ustao da klanja treći i četvrti rekat koje je u odnosu na prva dva rekata skraćivao.[4] Na njima bi učio Fatihu.[5] Možda je ponekad dodavao (od kiraeta) na to.[6]

[1]Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tešehhudu fis-salat, 1/60/403. Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tešehhudu, 1/424 pod brojem 974, obojica sa senedom od Tavusa, a on od Ibn-Abbasa...;

[2]Hadis je sahih, a bilježi ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Et-Tešehhudu, 1/422 pod brojem 971. Ovaj hadis prenosi samo Ebu-Davud, a njegov sened i prenosioci su pouzdani, a El-Albani ga je ocjenio sahihom u *Sahihu Ebu Davud*.

[3] Njegov sened je daif, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Fi tahfifil-'ukud, 1/431 pod brojem 995. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Mikdarul-'ukudi fir-reka'tejni el-ulejejni, 2/202 pod brojem 366. Rekao je Ebu-Isa: Ovaj hadis je hasen, osim što Ebu-Ubejde nije čuo od svoga oca. Obojica sa senedom od Ebu-Ubjede, a on od Ibn-Abbasa...;

[4] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Jetulu fil-ulejejni, 2/293 pod brojem 470. Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri vel-asri, 1/159/335, obojica sa senedom od Muhammeda b. Abdullaha, a on od Džabira b. Semure...;

[5] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabus-salat*, poglavlje Jekra'u fil-ulejejni bifatihatil-kitabi, 1/269 pod brojem 734.; Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri vel-asri, 1/333/451, obojica sa senedom od Abdullaha b. Ebu-Katade, a on od svoga oca...;

[6] Hadis je sahih, a bilježe ga: Muslim u *Kitabus-salat*, poglavlje El-Kira'etu fiz-zuhri vel-asri, 1/334/452.; En-Nesai u *Kitabus-salat*, poglavlje Adedu salatil-asri fil-hadari, 1/237 pod brojem 475, obojica sa senedom od Ebu es-Siddika en-Nadžija, a on od Ebu-Seida el-Hudrija..., sa izrazom: „Da je Vjerovjesnik ﷺ učio na podne namazu, na prva dva rekata, na svakom rekatu trideset ajeta, a na zadnja dva petnaest ajeta...;" ovako stoji kod Muslima.

POGLAVLJE

OPIS KUNUTA (KUNUT DOVE)

Kada bi molio za nekoga, ili protiv nekoga to bi činio na zadnjem rekatu, nakon što bi digao glavu sa ruku'a. To je najviše činio na sabah-namazu. Prenosi Humejd od Enesa ﷺ da je rekao: *"Poslanik ﷺ je učio Kunut-dovu mjesec dana poslije ruku'a na sabah-namazu, dovio je protiv R'ala i Zekvana.*[1] *Ibn-Sirin je upitao Enesa: "Je li Poslanik ﷺ, učio Kunut na sabah-namazu?" Reče: "Da, malo poslije ruku'a."*[2] Priča b. Sirin od Enesa ﷺ: *"Poslanik ﷺ, je mjesec dana*[3] *poslije ruku'a dovio protiv Usajjeta."*[4] Ovi hadisi su muttefekun alejhi. Ovi ljudi su najbolje poznavali Enesa i oni od njega pripovjedaju da je Kunut činio poslije ruku'a. Jedino Humejd prenosi od Enesa da je upitan o Kunutu, pa je rekao: *"Kunut bi učili prije i poslije ruku'a."* [5] Pod ovim Kunutom se misli na duljenje kijama. Ebu-Hurejre ﷺ je obavjestio isto što je obavjestio i Enes ﷺ da je Poslanik ﷺ Kunut učio poslije ruku'a nakon što bi izgovorio *"Semi'allahu limen hamideh."* Prije nego je otišao na sedždu dovio je: *"Allahu moj spasi Ajaša b. Ebi Rebi'u i Velida b. Velida i Selemu b. Hišama i nejake potlačene vjernike."* Hadis je

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-vitri*, poglavlje El-Kunutu kabler-ruku'i ve ba'dehu, 2/568 pod brojem 1003. Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabul-kunuti, 1/299/468 str., sa senedom od Ebu-Midžleza, a on od Enesa...;

[2] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-vitri*, poglavlje El-Kunutu kabler-ruku'i ve ba'dehu, 2/568 pod brojem 1001. Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabu-l-kunuti, 1/298/468 str., obojica sa senedom od Ejjuba, a on od Muhammeda b. Sirina, a on od Enesa...;

[3] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *El-džihad*, poglavlje, Men junkebu fi sebilillah, 3/103, hadis br. 2684, u lancu preko Hemama od Ishaka a on od Enesa u pripovijesti o učaču, a u njemu je i dova...; Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabul-kunuti fi džemi'is-salati, 1/468/677, sa senedom od Hammada b. Seleme, a on od Enesa b. Sirina, a on od Enesa b. Malika...;

[4] Čini se da je Poslanik ﷺ ovde dovio protiv nekog plemena koje se zove Benu Usajje. Pogledaj Fethul-bari. (Op. p.)

[5] Hadis je sahih. Bilježi ga Ibn-Madže u knjizi *Mesadžid vel-džema'at*, poglavlje, Ma džae fil-kunuti kabler-ruku'i ves-sudžudi, 1/374, hadis br. 1183, u lancu preko Sehla b. Jusufa od Humejda od Enesa... od njega.

muttefekun alejhi.[1] Prenosi se od Ibn-Omera ﷺ da je čuo Poslanika ﷺ, nakon što bi digao glavu sa ruku'a na zadnjem rekatu sabaha, kako uči: ***"Allahu moj prokuni toga i toga"***, ovo nakon što bi rekao: *"Semi'allahu limen hamideh rabbena ve lekel-hamd."*[2] Hadisi se podudaraju da je Kunut činio poslije ruku'a i da je to činio zbog određenih pojava i događaja, te da je zatim to napustio. Enes je zatim rekao: "Kunut je na sabahu i na akšamu." Bilježi ga Buharija.[3]

Bera' ﷺ je rekao: *"Poslanik ﷺ bi učio Kunut na sabahu i akšamu."* Bilježi ga Muslim.[4] Ebu-Hurejre ﷺ je Kunut učio na zadnjem rekatu podne, jacije i sabah-namaza nakon što bi rekao: *"Semi'allahu limen hamideh."* Dovio bi za vjernike i proklinjao bi kafire, i kaže: *"Vama je nabliži Poslanikov namaz."* Spomenuo ga je Buharija.[5]

Ahmed je rekao: "Ikindija namaz je na mjestu jacije."

Ibn-Abbas ﷺ je rekao: "Poslanik ﷺ je učio Kunut uzastopno mjesec dana na: podne, ikindiji, akšamu, jaciji i na sabahu na kraju svakog namaza nakon što bi rekao: *'Semi'allahu limen hamideh'* na zadnjem rekatu. Dovio bi protiv živih iz plemena Beni Sulejm a oni iza njega bi aminovali." Spominje ga Ahmed i Ebu-Davud.[6]

Kao što vidiš, hadisi se slažu da je to bilo na zadnjem rekatu poslije ruku'a i da je to bilo povremeno a ne stalno. Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Enesa da je činio Kunut mjesec dana protiv živih arapa, a zatim je to napustio."[7] Kod imama Ahmeda se prenosi da je to činio mjesec dana te

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Tefsir*, 8/113, hadis br. 4598, i Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Istihbabul-kunut, 1/295/467, oba u lancu preko Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre... od njega.

[2] Bilježi ga Buharija u knjizi *Tefsir*, 8/4560, u Fethu, od Ebu-Hurejre. Bilježi ga i Tirmizi i Nesai.

[3] Bilježi ga Buharija u knjizi *Vitr*, 2/1004, u Fethu, u hadisu Enesa kako je spomenuo pisac.

[4] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, 1/306/470, u hadisu Bera'a. Bilježi ga i Tirmizi i En-Nesai i Ahmed.

[5] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Ezan*, 2/797, u Fethu, u i Muslim u knjizi *Mesadžid*, 1/296/676, u hadisu od Ebu-Hurejre. Bilježi ga i En-Nesai i Ahmed i Ebu Davud.

[6] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud, 2/1443, i Ahmed u *Musnedu*, 1/301. Ibn el-Kajjim u *Zadul-mead* kaže: „Hadis je sahih." Istinu je rekao.

[7] Hadis je sahih. Bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, 1/304/469, u hadisu od Enesa.

da je zatim napustio.[1] Ebu-Malik Ešdžei kaže: "Rekao sam Ubeju: 'O oče, ti si klanjao za Allahovim Poslanikom ﷺ, za Ebu-Bekrom, Omerom, Osmanom i za Alijom, ovde u Kufi blizu pet godina, jesu li činili Kunut?'" Reče: "*Ne, sine, to je novina.*" Tirmizi kaže da je ovo sahih hadis. Bilježi ga i En-Nesai u obliku: "*Klanjao sam za Poslanikom ﷺ i nije činio Kunut, klanjao sam za Ebu-Bekrom, Omerom, Osmanom i Alijom i nisu učili Kunut.*" Zatim reče: "*O moj sinko, (to je) novotarija.*"[2] Oni koji smatraju Kunut pokuđenim na sabahu za dokaz uzimaju ove hadise, kao i Enesove riječi: "*Zatim je to napustio.*" Kažu da je taj propis derogiran. Oni koji kažu da je mustehab učiti Kunut prije ruku'a kao dokaz uzimaju predanja od ashaba i tabi'ina u tom pogledu. Ebu-Davud et-Tajalisi kaže: "Pričao nam je Seid b. Ebi-Arube, od Ebu-Redža'a od Ebu-Magaffela da je on učio Kunut na sabahu prije ruku'a.[3] Malik b. Hišam b. Urvete od svog oca prenosi da je učio Kunut na sabahu prije ruku'a. Spominje Ebu-Neim b. Munzir od Omera b. Abdulaziza da je on činio Kunut prije ruku'a. Esbeg b. Feredž i Haris b. Miskin i Ibn Ebi el-Umer kažu: "Pričao nam je Abdurrahman b. Kasim, kaže upitan je Malik o Kunutu na sabahu: 'Šta je kod tebe ispravno u tom pogledu?' Reče: 'Zatekao sam da ljudi od davnina praktikuju Kunut prije ruku'a.' Šta od toga uzimaš za sebe, upitao sam? Reče: "Kunut prije ruku'a." Upitah: 'A kunut na vitru?' Reče: "Na njemu nema Kunuta."

---

[1] Bilježi ga Ahmed. Prethodio je u prethodnom hadisu (515).

[2] Bilježi ga Tirmizi, 2/402, i En-Nesai, 2/203, u hadisu Ebu-Malika Ešdžeija. Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasenun sahih. Također, u tom značenju ga bilježe Ahmed i Ibn-Hibban.

[3] Hadis je sahih. Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u svome *Musannefu*, 2/105, hadis br. 7016, u lancu preko Muhammeda b. Fudajla od b. Mugaffela da su Omer, Alija i Ebu-Musa učili Kunut na sabahu prije ruku'a. Rekoh: Kod Ibn-Madže u knjizi *Ikametus-sala*, poglavlje, Ma džae fil-kunuti kable ruku'i ve ba'dehu, 1/274, hadis br. 1183, od Humejda od Enesa b. Maliak da je rekao: „Upitan je o kunutu na sabahu pa je rekao: 'Učili smo Kunut prije i poslije ruku'a"' Albani ga je u sahihu Ibn-Madže ocjenio tačnim.

POGLAVLJE
ONI KOJI SU MIŠLJENJA DA SE KUNUT UČI POSLIJE RUKU'A

Oni koji su mišljenja da se Kunut uči poslije ruku'a oslanjaju se na hadise koji jasno ukazuju da je Kunut poslije ruku'a a svi se nalaze u sahih zbirkama. Esrem kaže: "Rekao sam Ebu-Abdullahu: 'Da li iko osim Asima Ahvela govori u hadisu Enesa da je Poslanik ﷺ učio Kunut prije ruku'a?' 'Ne znam da to iko govori osim Asim Ahvel', reče. Rekoh: 'Prenosi Hišam od Katade od Enesa da je Poslanik ﷺ učio Kunut poslije ruku'a.'[1] Temimi prenosi od Midžleza od Enesa da je Poslanik ﷺ činio Kunut poslije ruku'a.[2] Prenosi Ejjub od Muhammeda, kaže pitao sam Enesa. Hanzala od Enesa prenosi četiri načina. Ebu-Abdullahu je rečeno: 'Zar i ostali hadisi ne spominju da je kunut poslije rukua?' 'Naprotiv, svi to prenose, i od Ebu-Hurejre se isto prenosi', reče. Rekao sam Ebu-Abdullahu: 'Zašto onda dozvoljavaju činjenje Kunuta prije ruku'a, a u vjerodostojnim hadisima se spominje da je poslije ruku'a?' Reče: 'Što se tiče Kunuta na sabahu on je poslije ruku'a, na vitrima je po nama, također, poslije ruku'a. A što se tiče onih koji to čine prije rukua nema smetnje zbog prakse ashaba u tom pogledu kao i njihova razilaženja zbog toga.[3] A što se tiče Kunuta na sabahu on je poslije rukua. Poslanik ﷺ je to činio zbog nedaća, a zatim je to napustio. Učenje kunuta je sunnet, a i ostavljanje je sunnet. Na ovo upućuju svi hadisi i na tome se slaže preneseni sunnet. Abdullah b. Ahmed[4] kaže: "Pitao sam oca o Kunutu na kojem je namazu?" "Na vitru, poslije ruku'a", reče. Ako bi čovjek učio Kunut na sabahu, slijedeći ono što se prenosi od njega ﷺ da je učio zbog potlačenih i slabih muslimana, u tome nema smetnje. Isto tako ako bi čovjek učio kunut za njih, moleći za pomoć muslimanima, u tome, također, nema smetnje. Ishak Harbi kaže: "Čuo sam Ebu-Sevra kako kaže Ebu-Abdullahu Ahmedu b. Hanbelu: 'Šta se uči na Kunutu, na sabahu?' Ebu-Abdullah

---

[1] Ovo je prethodilo u prethodnom hadisu.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu*, 1/469/677, preko Muavije od Asima od Enesa... od njega.

[3] Po Hanefijskom mezhebu kunut na vitrima se uči prije ruku'a. (Op. p.)

[4] Pogledaj Mesail od Ahmeda b. Hanbela u rivajetu od Abdullaha b. Ahmeda Hanbela 324/str 92.

odgovori: 'Kunut se praktikuje kod nedaća.' Ebu-Sevr mu reče: 'Zar ima većih nedaća od onih u kojima smo mi?', 'Ako je tako onda činite kunut', reče." Esrem je rekao: "Pitao sam Ebu-Abdullaha o Kunutu na sabahu, pa reče: 'Da, kod nedaća kao što je Poslanik ﷺ dovio protiv nekih ljudi.' Rekoh: 'Hoće li podići glas?' Reče: 'Da a oni iza njega neka aminuju,[1] tako je i činio Poslanik ﷺ radio.' Kaže: "Čuo sam Ebu-Abdullaha kako govori: 'Kunut na sabahu je poslije ruku'a.' Također sam ga čuo kada je upitan, o Kunutu na sabahu kako govori: 'Kad se na muslimane spusti neka nedaća imam će učiti Kunut, a oni iza njega neka aminuju.' Zatim reče: 'Kao što je ljude zadesilo od ovog kafira tj. Babeka.'" Abdus b. Malik Atar kaže: "Pitao sam Ebu-Abdullaha Ahmeda b. Hanbela: 'Ja sam čovjek stranac među stanovnicima Basre. Kod nas se narod razilazi u mnogim stvarima, pa želim da čujem tvoje mišljenje o onome oko čega se razilaze.', 'Pitaj što želiš', reče. 'U Basri ljudi praktikuju Kunut, šta misliš o namazu iza onog ko uči Kunut?', 'Muslimani su klanjali iza onoga ko uči i ko ne uči Kunut.[2] A ako bi na Kunutu dodao jedan harf ili da kaže "Inna nesteinuke"-od Tebe tražimo pomoć, ili "azabeke", molimo za Tvoju kaznu, ako se zadesiš dok to mole prekini namaz.[3]

❁ ❁ ❁

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Ebu-Davud u knjizi *Es-Sala*, poglavlje El-kunutu fis-sala, 2/627, hadis br. 1443, i Ahmed u *Musnedu*, 1/301, hadis br. 2746. Ahmed Šakir kaže da mu je sened sahih. Bilježi ga i Ibn-Huzejme u svime *Sahihu*, 1/313, hadis br. 618, u lancu preko Ikrime od b. Abbasa... od njega.

[2] Rekoh: Ovo obuhvata sve muslimane jer je Poslanik ﷺ učio Kunut i ostavio ga. Ovih dana bi trebali muslimani na svakom mjestu činiti Kunut zbog belaja i nedaća koje su nam svima poznate a koje su zadesile muslimane kako bi se srca muslimana smekšala. Međutim, onaj ko ne bi činio Kunut nije grešan. Namaz iza onog ko uči Kunut je ispravan kao i iza onog ko ne čini. Nije dozvoljeno međusobna rasprava i svađa u tom pogledu a Allah najbolje zna.

[3] Rekoh: Omer b. El-Hattab je učio Kunut kao što se to prenosi u *Sunenul-kubra*, kod Bejhekija, 2/210, u lancu preko Džurejdža od Ata'a Ubejda od Umejra da je Omer ﷺ, učio Kunut poslije ruku'a...pa ga je spomenuo. Kunut je učio dugo i u njemu je dodatak na ono što je učio Poslanik ﷺ. Ebu-Hafs je rekao: Govor Omera predstavlja sunnet ako mu se niko ne suprostavlja jer je Poslanik ﷺ rekao: ***„Na vama je da slijedite moj sunnet i sunnet pravednih i upućenih halifa poslije mene...“*** a Allah najbolje zna.

Poglavlje
DONOŠENJE SALAVATATA NA POSLANIKA ﷺ NA ZADNJEM TEŠEHHUDU

Propisao je svom ummetu da na njega donosi salavat na zadnjem tešehhudu riječima: *"Allahumme salli ala Muhammed ve ala ali Muhammed kema sallejte ala Ibrahime inneke hamidun medžid. Ve barik ala Muhammed ve ala ali Muhammed kema barekte ala Ibrahime ve ala ali Ibrahim inneke hamidun medžid."*[1] Naredio im je da od Allaha traže zaštitu od džehennemske kazne, kaburske kazne, od smutnje života i smrti i od smutnje Mesihi Dedždžala.[2] Es-Siddika je naučio da u namazu uči: *"Allahumme inni zalemtu nefsi zulmen kesira, ve innehu la jagfiruz-zunube illa ente, fagfirli magfireten min indike verhamni inneke entel-gafurur-rahim."*[3] Zadnje što bi proučio na tešehhudu prije selama je bilo: *"Allahummegfirli ma kaddemtu ve ma ehhartu ve ma esrertu ve ma ealentu ve ma esreftu va ma ente ealemu bihi minni entel-Mukaddimu ve entel-Muehhiru la ilahe illa ente."*[4] Zatim bi predao selam na desnu stranu riječima: "Es-selamu alejkum ve rahmetullah", i na lijevu stranu isto tako.[5] To se prenosi od petnaest ashaba. Kada bi predao selam rekao bi: "Estagfirullah" i to tri puta. Zatim bi učio: *"Allahumme entes-selamu ve minkes-selamu tebarekte ja zel-dželali*

[1] Hadis je sahih. Bilježi ga Buharija u knjizi *Enbija*, poglavlje, 10, 6/470, hadis br. 3370, u lancu preko Abdurrahmana b. Ebu Lejle od Kaba od Udžreta ... od njega.

[2] Hadis je muttefekun alejhi. Bilježi ga Buharija u knjizi *Dženaiz*, poglavlje, Et-teavvuz min azabil-kabr, 3/284, hadis br. 1377, bilježi ga Muslim u knjizi *Mesadžid*, poglavlje, Ma justeazu minhu fis-sala, 1/128/588, oba u lancu preko Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre... od njega.

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan*, poglavlje Ed-Du'au kables-selam, 2/370 pod brojem 834. Muslim u *Kitabuz-zikri ved-du'ai*, poglavlje Istihbabu hafdis-savti biz-zikri, 4/48/2705, obojica sa senedom od Ebu el-Hajra, a on od Abdullaha b. Amra, a on od Ebu-Bekra…;

[4] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabul-musafirin*, poglavlje Ed-Du'au fi salatil-llejli ve kijamuhu, 1/201/771, sa senedom od Ubejdullaha b. Ebu-Rafi'a, a on od Alija b. Ebu-Taliba…;

[5] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u Kitabus-salat, poglavlje Fis-selami, 1/431 pod brojem 996. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fit-teslimi fis-salat, 2/89 pod brojem 595. En-Nesai u *Kitabu-sehv*, poglavlje Kejfes-selamu aleš-šimali", 3/72 pod brojem 1321, sa senedom od Ebu el-Ehvesa, a on od Abdullaha b. Mesuda…;

vel-ikram.[1] *Lailahe illellahu vahdehu la šerike leh lehul-mulku velehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir. Allahumme la mani'a lima eatajte ve la mutije lima mena'te ve la jenfeu zel-džeddi minkel-džedd.*[2] *La ilahe illallah ve la nabudu illa ijjah lehu ni'metu ve lehul-fadlu ve lehus-senaul-hasen la ilahe illallah muhlisine lehuddin ve lev kerihel-kafirun.*[3] Na kraju namaza svom ummetu je propisao tesbih, tahmid i tekbir (po trideset i tri puta).[4] Prenosi se od Ukbeta b. Amira da mu je naredio da na na kraju svakog namaza prouči *muavvizetejni* (Felek i Nas).[5] Bilježi En-Nesai u hadisu Ebu-Hurejre da je rekao: *"Ko prouči Ajetul-kursij na kraju svakog namaza ne sprečava ga od ulaska u Džennet do smrt."*[6] Prije podne-namaz bi klanjao četiri rekata[7] (suneta) a poslije uvijek po dva rekata.[8] Jednog dana kada ih je izostavio zbog zauzetosti nadoknadio ih je poslije ikindije.[9] Učinio je

[1] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid,* poglavlje Istihbabuz-zikri ba'des-salati, 1/135/591, sa senedom od Ebu-Esma, a on od Sevbana...;

[2] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabul-ezan* poglavlje Ez-Zikru ved-du'au" 2/378 pod brojem 844. Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabuz-zikri ba'des-salati" 1/137/593, obojica sa senedom od El-Mugire b. Šu'beta, a on od El-Makbereta...;

[3] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabuz-zikri ba'des-salati, 1/594/416, sa senedom od Hišama, a on od Ebu ez-Zubejra...;

[4] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Istihbabuz-zikri ba'des-salati, 1/144/596, sa senedom od Abdurrahmana b. Ebu-Lejle, a on od Ka'ba b. Adžere...;

[5] **1.** (192) Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat,* poglavlje Fil-istigfari, 2/657 pod brojem 1523. Et-Tirmizi u *Kitabu fada'ilil-kur'ani*, poglavlje Ma džae fil-mua'vvizetejni, 5/157 pod brojem 2903. En-Nesai u *Kitabus-sehvi*, poglavlje El-Emru bi kira'etil-mua'vvizetejni, 3/77 pod brojem 1335. Ahmed u *Musnedu* 4/55, svi sa senedom od Ibn-Rebbaha el-Lahemija, a on od Ukbeta b. Amira...;

[6] Hadis je sahih, a bilježi ga: En-Nesai u knjizi *Amelul-jevmi vel-llejleti,* pod brojem 100, a naveo ga je i El-Albani u *Sahihul-džami'u*, pod brojem 6464, i rekao je: Hadis je sahih.

[7] Hadis je sahih, a bilježe ga: Buharija u *Kitabus-salat*, poglavlje Er-Reka'tani kablez-zuhri, 1/396 pod brojem 1127, sa senedom od Muhammeda b. el-Munteširа, a on od svoga oca, a on od Aiše...; Muslim u *Kitabul-mesadžid*, poglavlje Dževazun-nafileti kai'men, 1/504/730, sa senedom od Halida, a on od Abdullaha b. Šefika, a on od Aiše... (približno ili slično);

[8] Hadis je hasen, a bilježi ga Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat* poglavlje Ma džae fil-erbe'i kablez-zuhri, 2/289 pod brojem 424, sa senedom od Asima b. Damreta, a on od Alije...;

Ebu-Isa je rekao: "Alijin hadis je hasen."

[9] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabus-sehvi*, poglavlje Iza hakeme ve huve jusalli fe ešare bijedihi vesteme'a 1/414 pod brojem 1176. Muslim u *Kitabus-*

mendubom četiri rekata poslije podne-namaza, u tom kontekstu kaže: ***"Ko bude čuvao četiri rekata prije podne i četiri poslije podne Allah će ga zabraniti Vatri."***[1] Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen-sahih, a nije preneseno da je klanjao prije ikindije. Hadis je sahih. Bilježi se u *Sunenima* da je on ﷺ rekao: ***"Allah se smilovao čovjeku koji prije ikindije klanja četiri rekata."***[2] Poslije akšama bi klanjao dva rekata, poslije jacije i prije sabaha, također, dva rekata.[3] To je ukupno dvanaest rekata potvrđenih sunneta.[4] Od farzova ima ukupno sedamnaest rekata. U toku noći je klanjao deset rekata.[5] Možda je nekad klanjao dvanaest rekata noćnog namaza i završavao bi jednim rekatom vitara.[6] Ovo je ukupno četrdeset rekata koje je stalno praktikovao od farza, suneta, noćnog namaz i vitara.

---

salat, poglavlje Ma'rifetur-reka'tejni elletejni kane jusalliha en-Nebijju ﷺ ba'del-asri, 1/571/834, sa senedom od Amra b. Bukejra, a on od Kurejba, a on od Ibn-Abbasa i El-Mesura b. Mahremeta i Abdurrahmana b. Ezhera ؓ, poslali su ga do Aiše r.a., te su rekli:..... (i naveo je hadis):

[1] Hadis je sahih, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma ju'meru bihi minel-kasdi fis-salat, 2/550 pod brojem 1269. Et-Tirmizi u *Kitabu ebvabis-salat*, 2/292 pod brojem 427. En-Nesai u *Kitabu kijami-l-llejli*, poglavlje El-Ihtilafu fi Ismail, 3/294 pod brojem 1811. Ahmed u *Musnedu*, 6/325.; Ibn-Huzejme u *Sahihu*, 2/206 pod brojem 1911, svi sa senedom od Utbeta b. Ebu-Sufjana, a on od Ummu-Habibe...;

[2] Hadis je hasen, a bilježe ga: Ebu-Davud u *Kitabus-salat*, poglavlje Es-Salatu kablel-vitri, 2/551 pod brojem1271. Et-Tirmizi u *Kitabus-salat*, poglavlje Ma džae fil-erbe'i kablez-zuhri, 2/295 pod brojem 430.; Ahmed u *Musnedu* 2/117. Ibn Hibban u *Sahihu* 4/ pod brojem 3444. Ibn-Huzejme u *Sahihu* 2/206 pod brojem 1193, svi sa senedom od Ebu el-Munzira, a on od Ibn-Omera...;

[3] Hadis je muttefekun alejhi, Buharija ga bilježi u *Kitabut-tehedždžud*, poglavlje Ma džae fit-tetavvu'i mesna mesna, 3/58 pod brojem 1169, sa senedom od Salima...; i Muslim u *Kitabul-musafirin*, poglavlje Fadlus-suneni, 1/104/729, sa senedom od Nafi'a...; obojica (Salim i Nafi'a) od Ibn-Omera...;

[4] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabu salatil-musafirin*, poglavlje Fadlus-sunntir-ratibeti, 1/502/728, sa senedom od Amra b. Evsa da je rekao: Pripovjedao mi je Utbe b. Ebu-Sufjan, za vrijeme njegove bolesti u kojoj je i umro, hadis u kojem stoji: Čuo sam Ummu-Habibu kako je rekla da je čula od Allahova Poslanika ﷺ da kaže: Ko klanja dvanaest rekata u toku dana i noći, bit će mu sagrađena kuća u Džennetu. (hadis)

[5] Hadis je sahih, a bilježi ga: Muslim u *Kitabu salatil-musafirin*, poglavlje Salatul-llejli, 1/510/738/128, sa senedom od El-Kasima b. Muhammeda, a on od Aiše...;

[6] Hadis je sahih, a bilježi ga: Buharija u *Kitabut-tehedždžud*, poglavlje Kejfijetu salatin-Nebijji ﷺ, 3/25 pod brojem 1137, sa senedom do Ibn-Omera...; Muslim u *Kitabul-musafirin*, poglavlje Salatul-llejli ve adedur-reka'tin-Nebijji ﷺ fil-llejli, 1/508 – 510, sa senedom do Aiše, r.a.

Od njegova suneta nije učenje dove poslije sabaha i ikindije-namaza.[1] Već je od njegovog sunneta učenje dove u namazu, i prije predaje selama kao što je to prethodilo, a Allah najbolje zna.

Allahovom dobrotom i dozvolom ovo djelo je završeno, pa neka je hvala Allahu Uzvišenom

[1] Rekao je Ibnul-Kajjim el-Dževzijjje, u svojoj vrijednoj knjizi *Zadul-me'ad* 1/257–258: „Što se tiče ograničavanja toga na ova dva namaza, sabah i ikindiju, to se ne prima ni od koga, čak ni od pravednih halifa poslije njega, niti je on uputio svoj ummet k tome, već je to bila nečija dobra namjera nekog ko je želio da nadomjesti sunnet poslije njega. A Allah najbolje zna."

SADRŽAJ

TREĆE PITANJE:

DA LI SA OSTAVLJANJEM NAMAZA PROPADAJU I BIVAJU PONIŠTENA SVA ČOVJEKOVA DJELA?

ČETVRTO PITANJE:

DA LI SE DNEVNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO NOĆI I DA LI SE NOĆNI NAMAZI PRIMAJU AKO SE KLANJAJU PO DANU?

ŠESTO PITANJE:

AKO JE NAMAZ TAKVOG ISPRAVAN, DA LI JE GRJEŠAN ZBOG NAPUŠTANJA DŽEMATA?

SEDMO PITANJE:

DA LI SE USLOVLJAVA ODLAZAK U MESDŽID ILI JE DOZVOLJENO DA SE OBAVLJA U KUĆI?

OSMO PITANJE:

ŠTA JE PROPIS ZA ONOG KO GA OBAVLJA BRZO I NE UPOTPUNJAVA RUKU' I SEDŽDU U NAMAZU?

Es Sunne

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijje

NAMAZ I PROPIS NJEGOVOG OSTAVLJAČA

Es Sunne